

«...Ми не завжди можемо зазирнути у власну душу, часто-густо вкриту попелом сірих буднів. А вона потребує очищення й оновлення, що дарують нам Музика і Поезія...»

*Богодар Которович*

“... *We are not always capable of looking into our own soul, which is often covered with the ashes of empty moments. It needs purification and renewal, which we can obtain from Music and Poetry...*”

*Dr. Bohodar Kotorovych*

**Присвячується пам'яті видатного українського скрипаля, педагога, диригента**

**Богодара Которовича**  
(1941–2009)

**З нагоди 80-річчя від дня народження митця**

За матеріалами «Родинного архіву Богодара Которовича, піаністки Євгенії Басалаєвої та сина подружжя Антона Которовича»  
(Публікується вперше)

***Dedicated to the memory of a prominent Ukrainian violinist, professor, conductor***  
***Bohodar Kotorovych***  
(1941–2009)

***On the occasion of the 80th anniversary of the artist's birth***

Based on the documentary materials of the “Family Archives of Bohodar Kotorovych, his wife and creative colleague Yevheniya Basalayeva and their son, Anton Kotorovych”  
*First publication*



Богодар  
КОТОРОВИЧ

# ФРАГМЕНТИ

НЕЗАВЕРШЕНОЇ ПОВІСТІ



УДК 78.071.2(477)(092)Кот  
К73

### **БОГОДАР КОТОРОВИЧ. ФРАГМЕНТИ НЕЗАВЕРШЕНОЇ ПОВІСТІ**

Укладач – Євгенія Басалаєва.

Київ, ТОВ «ВД «АДЕФ-Україна», 2021 – 288 с.

ISBN 978-617-7736-95-9

Створення презентаційного Буклета-книги «Богодар Которович. Фрагменти незавершеної повісті» присвячено знаковій події року – відзначенню на державному рівні 80-річчя від дня народження видатного українського скрипаля, педагога, диригента Богодара Которовича (1941–2009). З його іменем пов'язана ціла епоха становлення національного музичного мистецтва, фундація сучасної української скрипкової школи, формування новітньої історії незалежної української держави на шляху розвитку культурної дипломатії, зміцнення та розширення міжнародних мистецьких зв'язків.

Презентаційний Буклет-книга «Богодар Которович. Фрагменти незавершеної повісті» – перша спроба упорядкування та систематизації значної частини документальних матеріалів, пов'язаних із іменем легендарного Маестро, що зберігаються в «Родинному архіві Богодара Которовича, його дружини і творчої соратниці Євгенії Басалаєвої та сина подружжя – Антона Которовича». Згадані матеріали відтворюють творчий портрет легендарного музиканта як за висловами сучасників, так і за особистими думками самого Маестро. Це унікальне есе – подорож сторінками оригінальних друкованих ЗМІ із середини ХХ століття. Це фрагменти неосяжної мистецької поеми про Богодара Которовича.

#### **Ініціатори та укладачі:**

Автор проекту – народна артистка України, докторка філософії, в. о. професора Євгенія Басалаєва;

Лауреат міжнародних конкурсів, скрипаль, гітарист, педагог Антон Которович

Переклад англійською мовою – Іщук Євген

Коректор – Головіна Олена

Дизайн макету – Радченко Олеся

ISBN 978-617-7736-95-9

© Євгенія Басалаєва, текст, 2021

© Антон Которович, текст, 2021

© Наталія Семененко, післямова, 2021

© ВД «АДЕФ-Україна», макет, 2021



*Народна артистка України, докторка філософії, в. о. професора*  
**Євгенія Басалаєва**



*Лауреат міжнародних конкурсів, скрипаль, гітарист, педагог*  
**Антон Которович**

...Є непорушний закон сприйняття: зблизька, впритул до сторінок книги, не прочитаєш і рядка – потрібна відстань... Не відтвориш, вдивляючись під ноги, величній картини божественної природи аж до самого горизонту, де зливаються небо із землею – потрібен широкий простір відстані... Тим більш складне завдання відтворити образ великої людини, з якою був близько пов'язаний довгими роками спільного життя й співпраці... Людини, в душі якої так непросто єдналося Небесне і Земне. Пульсуючи, стискалося в його житті й творчості прагнення «гармонійного натхнення» з буремним буянням нестримних творчих сил, що розбиваються, зіткнувшись із неприступними бездушними скелями буття... Тому для створення достовірного портрета геніального митця, творчість якого увібрала широкий й різнобарвний світ нашої сучасності, також потрібна відстань. Усвідомлення унікальності його мистецької постаті і впливу на нашу музичну культуру ніби розгортається у часі і просторі...

Богодар (Бого-дар). У кодї цього імені – вся доля музиканта. Унікальність його обдарування поєднувалась із фанатичною відданістю своїй професії... Його ім'я ще за життя стало легендою і назавжди укарбовано в історію національного та світового мистецтва... Творчий феномен як музиканта Богодара Которовича є унікальним. Це

підкреслювалось у багатьох рецензіях як вітчизняних, так і зарубіжних письмових та усних відгуках визначних музикантів і критиків. Зараз настав час широкого наукового дослідження, узагальнення специфіки творчого мислення Великого Художника, Постаті видатного музиканта, особливостей його виконавства, педагогічних принципів, увічнення його славетного імені...

Презентаційний Буклет-книга «Богодар Которович. Фрагменти незавершеної повісті» – перші кроки систематизації документальних матеріалів, які зберігаються в «Родинному архіві Богодара Которовича, дружини та творчої соратниці Маестро, піаністки Євгенії Басалаєвої та сина Антона», це перше узагальнення розрізнених відомостей про митця.

В рік відзначення на державному рівні знакової події – 80-річчя від дня народження Богодара Которовича, з метою увічнення пам'яті видатного музиканта ця праця особливо актуальна. Метою створення книги є перше опублікування частини оцифрованого архіву, документів, фотографій різних часів і періодів життя Богодара Антоновича, які відтворюють творчий портрет легендарного музиканта. «Фрагменти незавершеної повісті» – це неосяжна мистецька поема про легендарного скрипаля, унікальна можливість почути слово самого Богодара Которовича, – в його висловах, інтерв'ю, в його завжди світлому погляді з фотографій різних періодів життя.

Унікальне есе відтворює хронологічну подорож у часі. Поступово крокуючи сторінками оригінальних ЗМІ 1960-х–2000-х років, гортаючи вкриті попелом давнини друковані видання, ми поступово поринаємо в історію національної музичної культури, що відтворюється у висловах сучасників, журналістів та музикознавців про Маестро, відображено в атмосфері мистецького життя, де проходило становлення творчої особистості видатного музиканта, формувались риси його духовної величі та світоглядної мудрості, збагачувався творчий шлях скрипаля і його поступове сходження на музичний олімп величі Художника, який має безперечний вплив на становлення та розвиток національної та світової музичної культури.

Родинний архів – це найцінніший скарб творчої біографії відомого скрипаля, що нині ще досконало не проаналізовано. Цілком зрозуміло, що він є необхідним матеріалом для наукового аналізу творчої постаті видатної особистості як одного із засновників української скрипкової школи. Матеріали містять унікальну бібліотеку скрипкової музики, яка охоплює понад 650 нотних примірників, збірники, за якими працював видатний музикант, розставляючи свої штрихи, аплікатуру. З метою опрацювання нотного архіву і публікацій згаданих творів із позначками майстра був створений сайт Культурно-мистецького благодійного фонду «Київ-Класік», де окремий розділ «Маестро. Богодар Которович» присвячений Нотниці Богодара Которовича. Маємо надію, що це стане своєрідним наочним майстер-класом педагогічної фахової допомоги молодим виконавцям-скрипалям, сприятиме їхньому професійному зростанню. Також у архіві зберігаються нотні видання та рукописи українських та зарубіжних композиторів із позначкою «присвяти» самому Богода-

ру Антоновичу; відгуки, преса, фотографії, буклети, афіші та інші поліграфічні матеріали (починаючи з 1960-х років). Родзинкою архіву є відеотека, інтерв'ю, аудіо- та відеозаписи концертних виступів Богодара Которовича, що висвітлюють творчий шлях Маестро.

З 2010 року розпочав свою ходу Фестиваль віртуозів «MAESTRO-FEST», присвячений пам'яті видатного скрипаля Богодара Которовича, ім'я якого уособлює цілу епоху новітньої історії Незалежної України і золотими літерами укарбоване у світове музичне мистецтво. Кожен захід фестивалю – це символічні фрагменти незавершеної повісті «Шляхи і кроки» з життя легендарного музиканта, це синтез мистецтв, синергія музики, живопису, поезії. В рамках фестивалю реалізуються мистецькі заходи, цикли концертів за участю видатних митців сучасності, зірок виконавського мистецтва, лауреатів міжнародних конкурсів, учнів різних років славетного скрипаля, провідних українських та зарубіжних колективів. Проведення фестивалю сприяє консолідації міжнародної спільноти на платформі творчого спілкування українських та зарубіжних митців, відомих виконавців, музикантів світового рівня. Це свято презентацій української і світової культур, композиторських шкіл, а також професійна Майстерня фахового удосконалення талановитої молоді, її духовного зростання.

Створення презентаційного Буклета-книги «Богодар Которович. Фрагменти незавершеної повісті» стало складовою реалізації масштабного культурно-мистецького проєкту «Маестро-фест. Богодар Которович», запровадженого Культурно-мистецьким благодійним фондом «Київ-Класік» за підтримки Українського культурного фонду (УКФ) на Постанову Верховної Ради України від 16.12.2020 р. «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2021 році» у зв'язку з відзначенням знакової події року – пам'ятної дати 80-річчя від Дня народження легендарного митця Богодара Антоновича Которовича.

**Євгенія Басалаєва**

**Антон Которович**

# Шляхи і кроки



БОГОДАР КОТОРОВИЧ (1941–2009) – легендарний український скрипаль, який увійшов до історії культури як один із видатних діячів світового музичного мистецтва, провідний педагог, диригент, посол української культури, народний артист України, лауреат Національної премії імені Т. Г. Шевченка, член-кореспондент Академії мистецтв України, засновник і керівник Національного камерного ансамблю «Київські солісти».

Із постаттю відомого митця пов'язана ціла епоха становлення національного музичного мистецтва, зокрема фундація сучасної української скрипкової школи та заснування першого в Україні міжнародного конкурсу юних скрипалів.

Саме цей Маестро став єдиним українським виконавцем, який серед небагатьох музикантів світу мав честь грати на унікальній скрипці Нікколо Паганіні «CANNONE» роботи майстра Гварнері, привезеній спеціальним літаком із Генуї до Києва. Богодар Которович отримав таку можливість завдяки італійській традиції, за якою один раз на рік на цій скрипці грав найталановитіший скрипаль світу. Водночас Богодар Антонович став останнім музикантом, визнаним гідним

на ній грати. За рішенням мерії міста Генуї скрипка нині перебуває в статусі музейного експоната.

Історичні концерти стали знаковою подією в культурно-мистецькому просторі, міжнародна спільнота зацікавилась Україною як європейською високодуховною державою.

За результатами творчої діяльності Маестро двічі став лауреатом Всеукраїнської премії «Людина року» (в 1999 та 2000 роках) та отримав державну нагороду – орден «За заслуги» III ступеня.



Скрипка Паганіні в руках українського маестро. Концерт в Київській опері (26.05.99)

«У Києві на легендарній скрипці грав Б.Которович. Він дав два концерти. Гра Которовича була задана переважною дійсністю, особливим створенням лінії, що це саме та музика, якою країна дає світу... Але це були інші, не менш геніальні звуки, які стирали грані часу й переносили в позачасовість найвищого мистецтва».

«Вечірній Київ». Київ



Після концерту на скрипці Паганіні в Колонному залі (22.05.99)

Національна філармонія України.  
Зліва направо: Богодар Которович (скрипка), Євгенія Басалаєва (фортепіано), Президент України Леонід Кучма та Людмила Кучма. 1999 р., 23 травня



Афіша.  
Скрипка Нікколо Паганіні в Києві. 1999 р.



Скрипка Нікколо Паганіні в Києві.  
Національна опера України.  
1999 р., 26 травня



Життя Богодара Которовича було цілковито присвячене служінню високому мистецтву. Багатогранна творча та громадська діяльність Маєстро на шляху відродження глибинних пластів духовної скарбниці національної культури стосувалася підтримки та виховання талановитої молоді, широкої презентації українського мистецтва у світі, сприяла зміцненню міжнародних культурних зв'язків, піднесенню культурної дипломатії.



Протоієрей Іоанн – дідусь Богодара

В селі Гостинному, де дід Богодара Которовича Іван Которович був священником християнської православної церкви, Антон Іванович створив найкращий церковний хор на Холмщині. Церква св. Юрія, де працював І. Которович, стала осередком духовного і національного життя українців того часу. Мати Б. Которовича Ірина теж виховувала у своїх дітях хист до музики, а її сестра була піаністкою в Дрездені. Дитинство та юність майбутнього скрипаля минули у Львові, де й розпочалося його музичне становлення. Закінчивши Львівську музичну десятирічку імені С. Крушельницької (педагоги: Д. Лекгер, П. Макаренко), Богодар продовжив навчання в Московській державній консерваторії імені П. І. Чайковського та аспірантурі при ній у класі одного з найвидатніших педагогів сучасності, професора Юрія Янкелевича.

Богодар Которович народився 1941 року в місті Грубешів на Холмщині (до Другої світової війни це була територія України, яка після Другої світової війни відійшла до Польщі). 1945 року після депортації сім'я Которовичів переїхала на Волинь. З цього ж року Богодар із батьками – у Львові, а щоліта – в селі Жабка Ківерцівського району. Родина мала духовно-музичні традиції. Батько – Антон Которович мав подвійну освіту: закінчив Сільськогосподарську академію та паралельно Празьку музичну академію (одну з найкращих в Європі). Плідно працював на ниві розвитку української культури в селі Гостинному і в усій Грубешівщині. Великий внесок він зробив в організацію хорів.



Богодар з родиною. На світлині: мама Ірина Миколаївна, тато Антон Іванович, брат Олег. 1951 р.



Богодар Которович. Світлина 1965 р.



Богодар Которович виконує концерт для скрипки з оркестром Н. Паганіні. Світлина 1972 р.



Грає Державний Симфонічний оркестр України. Соліст Б. Которович. Диригент С. Турчак. 1969 р.

У 1966 році, на запрошення художнього керівника, головного диригента Державного симфонічного оркестру України Стефана Турчака, ще зовсім молодий скрипаль отримав посаду соліста та концертмейстера провідного колективу.

У 1967 році Богодар Которович став лауреатом престижного Міжнародного конкурсу скрипалів імені Дж. Енеску у Бухаресті (Румунія). У 1971 році музикант переміг на Міжнародному конкурсі скрипалів імені Н. Паганіні у Генуї (Італія).

Б. Которович грає на скрипці Н. Паганіні після перемоги на конкурсі ім. Н. Паганіні. 1971 р.



Афіша концерту. Богодар Которович (скрипка). М. Скорик «Концерт для скрипки з оркестром». Диригент М. Шостакович



Вітання журі переможця Міжнародного конкурсу імені Н. Паганіні Богодара Которовича. м. Генуя (Італія). 1971 р.



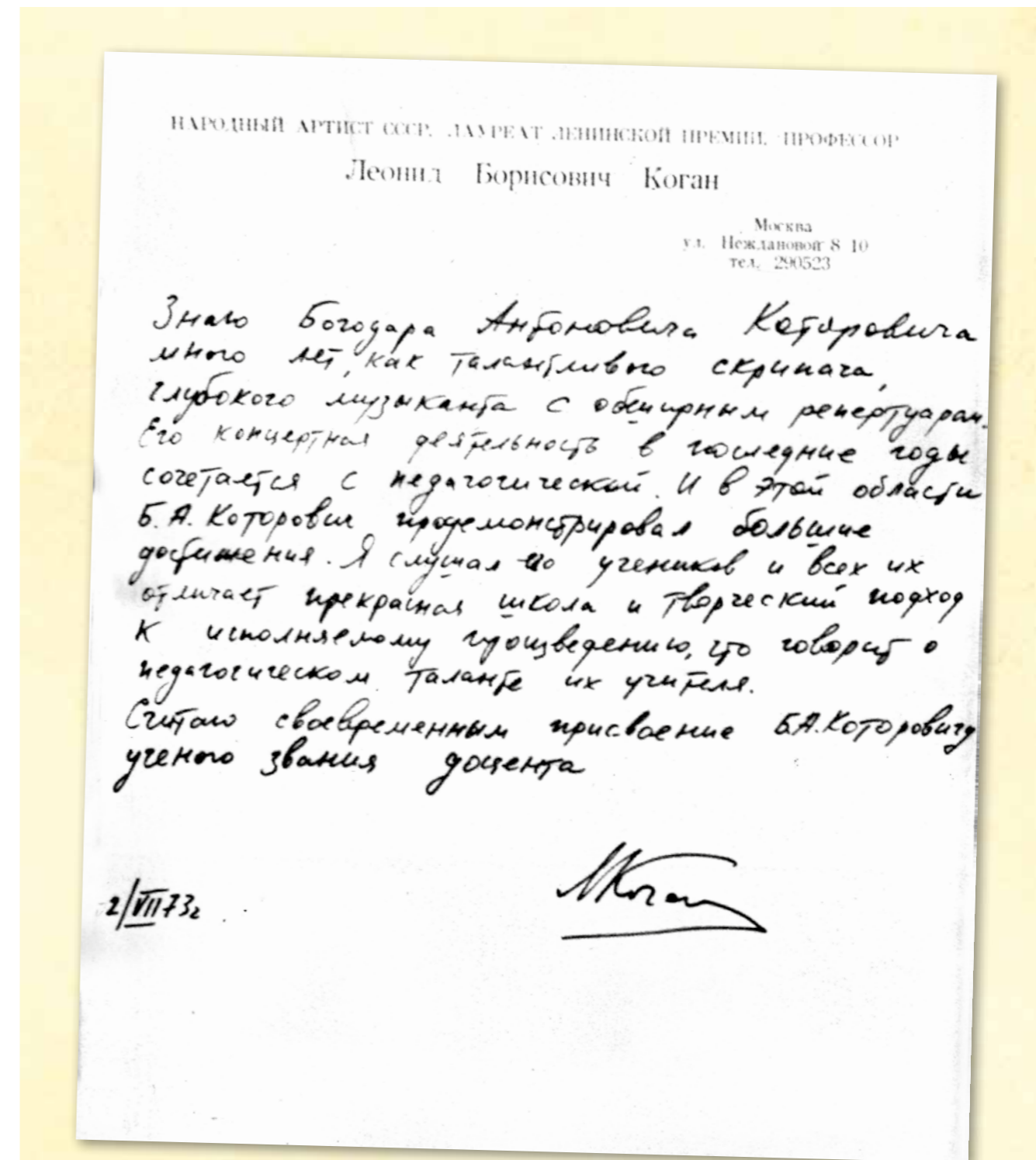
Богодар Которович виконав зі своїми учнями 24 каприси Паганіні.

На світлині зліва направо:  
П. Цегельський, І. Васильєв,  
Б. Которович, Т. Печений,  
О. Которович, Л. Галкіна.  
1978 р.



Київська консерваторія імені  
П. І. Чайковського. Б. Которо-  
вич під час проведення уроку

Широка концертна діяльність Богодара Которовича поєднувалася з роботою педагога. 1966 року він розпочав викладати на кафедрі скрипки в Державній консерваторії імені П. І. Чайковського в Києві (нині НМАУ ім. П. І. Чайковського), де з 1985 до 2009 року як професор очолював кафедру скрипки. За роки своєї знакової педагогічної діяльності Богодар Антонович виховав плеяду яскравих музикантів, які продовжують традиції величного майстра в різних країнах світу, блискуче представляють досягнення національного професійного виконавства. Це, зокрема, Олег Которович (Нова Зеландія), Тарас Печений (Хорватія), Олександр Бендерський (Франція), Петро Цегельський, Віктор Кузнєцов (Польща), Сергій Шот, Ольга Рівняк, Кирило Стеценко, Богдана Півненко, Мирослава Которович, Назарій Пилатюк, Святослава Семчук, Кирило Шарапов, Тарас Яропуд, Олександр Пушкаренко (Україна), Аркадій Винокуров, Євген Андрусенко (Австрія), Володимир Астраханцев (Німеччина), Дмитро Ткаченко (Велика Британія), Олександр Семчук, Аліна Комісарова (Італія), Анастасія Пилатюк (Іспанія) та інші.



Рекомендація-характеристика Л.Н. Когана. 2.07.1973 р.

Численні вихованці Маестро стали переможцями найвідоміших міжнародних конкурсів сучасності, а саме: імені Г. Венявського (Польща), імені Н. Паганіні (Італія), імені Д. Ойстраха в Одесі, імені Н. Цабалета у Сан-Себастьяні (Іспанія), Конкурс Ієгуді Менухіна в Фолкстоні (Велика Британія), Конкурс у Кальтанісетті (Італія) тощо.



Міжнародний конкурс Тадеуша Вронського. Варшава. Богодар Которович серед членів журі конкурсу. 1997 р.



Міжнародний конкурс ім. Р. Ліпіцера у Горіції (Італія). Богодар Которович серед членів журі конкурсу. 1991 р.

Про авторитет Богодара Которовича у скрипковому світі свідчать численні запрошення його в журі найвідоміших музичних конкурсів, зокрема: ім. Н. Паганіні у Генуї, ім. Р. Ліпіцера у Горіції, ім. Г. Венявського у Любліні, ім. К. Нільсена в Оденсе, ім. П. Чайковського у Москві, ім. Т. Вронського у Варшаві, ARD у Мюнхені, Сендаї, Оттаві та інших. Скрипаль багато років очолював Міжнародний музичний конкурс ім. М. Лисенка. З 2004 року Богодар Которович очолив Українсько-британський фестиваль «Britten Kyiv Festival», ставши його директором.

Богодар Которович з Руджеро Річчі під час конкурсу. Варшава. 1997 р.



Міжнародний юнацький конкурс ім. П. І. Чайковського. Богодар Которович – член журі конкурсу. Японія, Сендай. 1995 р.





*Відкриття I Міжнародного конкурсу юних скрипалів. На сцені засновник та ініціатор конкурсу Богодар Которович. Харків. 1995 р.*

*I Міжнародний конкурс юних скрипалів Богодара Которовича. Харків. 1995 р.*



*I Міжнародний конкурс юних скрипалів Богодара Которовича. Харків. 1995 р.*

*I Міжнародний конкурс юних скрипалів Богодара Которовича, Харків, 1995 р.*



У 1995 році Богодар Которович заснував перший в Україні Міжнародний конкурс юних скрипалів, який відбувся у Харкові (1995, 1999). Конкурс виявив багато обдарованих музикантів, яким судилося жити та працювати в новому тисячолітті. Їхній виконавчий рівень відзначили як дуже високий. Журі очолював сам Маестро.

*II Міжнародний конкурс юних скрипалів Богодара Которовича. Харків. 1999 р.*



*I Міжнародний конкурс юних скрипалів Богодара Которовича, Харків. 1995 р. Член журі – Петру Мунтяну (Німеччинна), піаністка Євгенія Басалаєва.*





Державний камерний ансамбль «Київські солісти». Солоісти Богодар Которович (скрипка), Євгенія Басалаєва (фортепіано). 1999 р.

З 1995 року Богодар Которович став художнім керівником і директором Державного камерного ансамблю «Київські солісти» (нині Національний камерний ансамбль «Київські солісти»), який був створений видатним Маестро ще у 80-і роки. Серед здобутків колективу: гран-прі на ХХХ Міжнародному музичному фестивалі-конкурсі у Відні (Австрія), світова прем'єра Кофейної кантати Й. С. Баха у Берлінській опері, тріумфальні гастролі в Японії, Тунісі, Німеччині, Бельгії, Франції, Сінгапурі.

«...глибина виконавчих концепцій, віртуозність, великий репертуар «Київських солістів» дозволяють провести паралель з відомими московськими колективами Ю. Башмета, В. Співакова. Період творчого становлення «Київських солістів» закінчений. Вони стали невід'ємною частиною музичної культури України».

«Культура і життя», 1997 р.



Богодар Которович. Цикл концертів «Нічні серенади». Афіша. 1984 р.

Найширше визнання та любов музичної громадськості Богодар Которович здобув саме як блискучий виконавець віртуозних творів Н. Паганіні та скрипових шедеврів А. Кореллі, Й. С. Баха, Дж.Тартіні, Й. Гайдна, В. А. Моцарта, Л. Бетховена та інших. Майстерне виконання Маестро музики різних епох і стилів завжди супроводжувалося великим успіхом у слухачів та фахівців. Особливе місце в репертуарі скрипаля посідали твори сучасних українських композиторів. Багато авторів створювали свої композиції спеціально для Богодара Которовича з огляду на його широкі можливості скрипаля-віртуоза та неповторний виконавський стиль (А. Штогаренко, К. Домінчен, М. Скорик, Є. Станкович, В. Губаренко, В. Бібік, П. Майборода, Л. Колодуб, В. Губа та інші).



Після концерту в резиденції Папи Римського. Рим. 1990 р.





Богодар Которович зі скрипкою Паганіні.  
Національна філармонія України. 1999 р.

Богодар Которович здійснив численні концертні тури в Австралії, Великій Британії, Голландії, Італії, Канаді, Македонії, Німеччині, Хорватії, Польщі, Чехії, Японії, Південній Кореї, Франції, а також в Україні та державах колишнього СРСР, мав можливість виступати в найліпших українських та закордонних залах. Широкий діапазон творчих можливостей дозволяв виконавцю грати як соло, так і у ансамблях, а також у супроводі камерних та симфонічних оркестрів. Він співпрацював із видатними музикантами, серед яких: диригенти К. Мазур, Є. Світланов, К. Цеккі, Н. Рахлін, С. Турчак, М. Шостакович, І. Блажков, С. Сондецькіс, В. Кожухар, Р. Кофман, В. Сіренко.

Скрипка Нікколо Паганіні в Києві.  
Національна опера України. Після концерту.  
1999 р., 26 травня



Є. Басалаєва, Б. Которович,  
з Ієгуді Мінухінім.  
м. Фолкстон (Британія).  
1993 р.



Творча співпраця з відомою українською піаністкою Євгенією Басалаєвою (дружиною та соратницею Маєстро) стала вагомим внеском у розвиток національного музичного мистецтва. З великим успіхом презентуючи українську культуру на міжнародній арені, камерно-ансамблевий дует, за визначенням на шпальтах ЗМІ, «став візитною карткою держави України». У 1993–1994 роках на запрошення видатного музиканта ХХ сторіччя Ієгуді Менухіна митці здійснили робочий візит до Австралії, де гастролували країною та тривалий час викладали за контрактом у Сіднейській консерваторії. Богодар Которович очолював кафедру скрипки.



Б. Которович, Є. Басалаєва,  
С. Сондецькіс.  
Київ. 1998 р.

«Багаторічна співпраця Богодара Которовича та Євгенії Басалаєвої стала організаційним центром створення Державного камерного ансамблю «Київські солісти», який завдяки тандему відомих музикантів за короткий термін здобув всесвітнє визнання».

М. Г. Жулинський



Камерний дует двох українських митців – Народного артиста України Б.Которовича (скрипка) та Народної артистки України Є.Басалаєвої (фортепіано) – ансамбль найвищого гатунку. Він знааний не тільки на Україні, а й далеко за її межами. Збираючи аншлаги, дует приваблює публіку своєю неповторністю інтерпретацій творів, високопрофесійною виконавською майстерністю, глибоким розкриттям драматургії творів, захоплюючою емоційністю, вишуканою філігранністю та віртуозністю, досконалою витонченістю ансамблевої гри.

Б. Которович, М. Скорик, Є. Басалаєва.  
Під час прем'єри Сонати №2 для скрипки і фортепіано в Києві.  
Будинок органної музики. 1995 р.

Гастролі в Польщі.  
Афіша. 1999 р.



Б. Которович, диригент.  
Ф. Шуберт «П'ять мінуєтів»  
для струнних.  
1999 р.



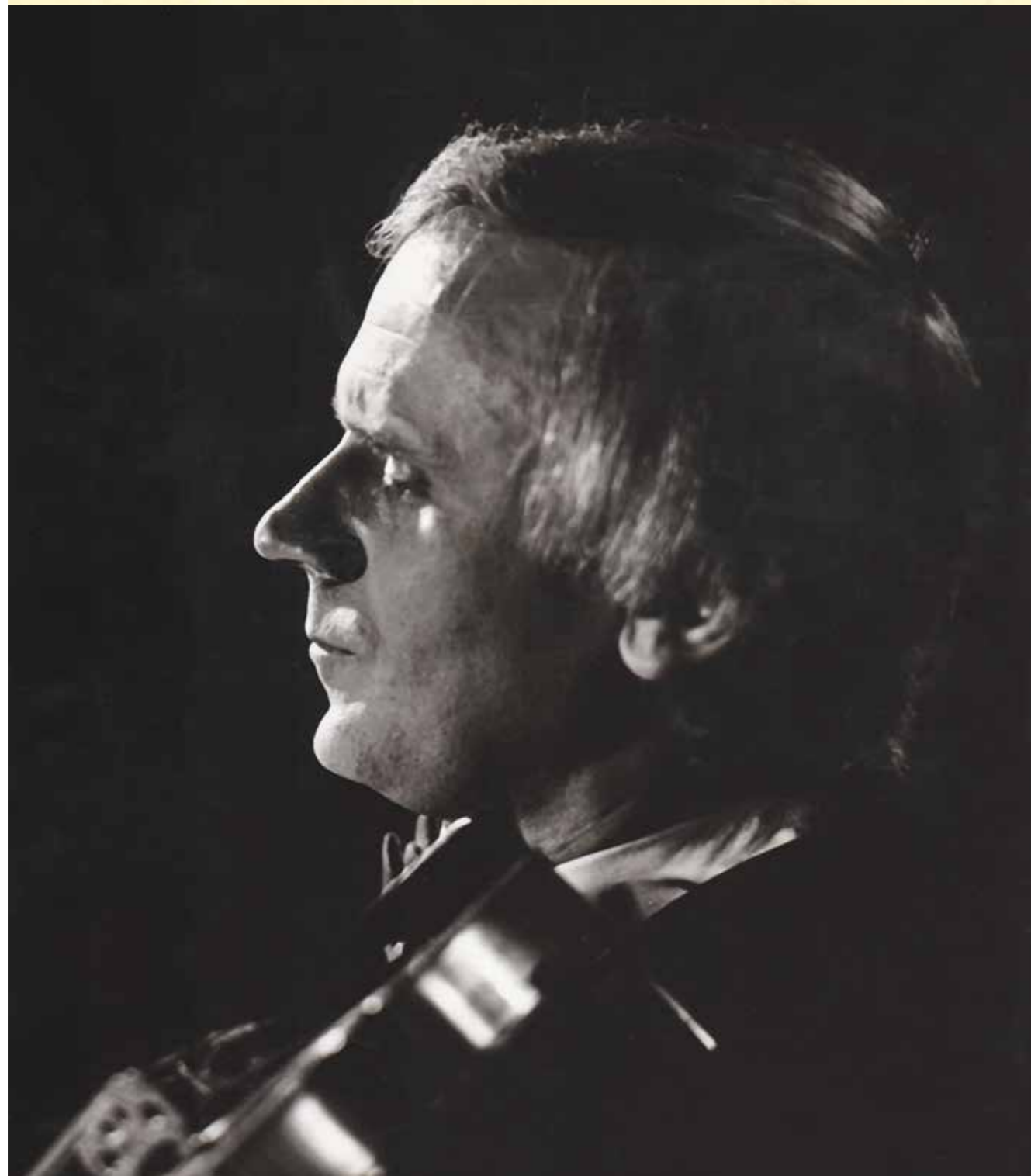
Б. Которович, Є. Басалаєва.  
ДКА «Київські солісти».  
Мендельсон – Подвійний  
концерт для скрипки,  
фортепіано, струнних  
(прем'єра в Україні).  
Національна філармонія  
України. 1996 р.

St. Laurence Arts Centre.  
Сідней, Австралія.  
Богодар Которович (скрипка),  
Євгенія Басалаєва (фортепіано).  
1993 р.



Богодар (Бого-дар, дарований Богом)... У кодї цього імені — вся доля музиканта. Унікальність його обдарування поєднувалася з фанатичною відданістю своїй професії... Ім'я скрипаля ще за життя стало легендою і назавжди вкарбувалося в історію національного та світового мистецтва...

Творчий феномен Богодара Которовича як музиканта є унікальним. Це підкреслено у багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних рецензіях, а також у письмових та усних відгуках визначних музикантів і критиків.



Сторінками ЗМІ:

*«...солістом у скрипковому концерті Шостаковича був найкращий скрипаль країни Богодар Которович. Він — видатний віртуоз, що володіє великою силою впливу на аудиторію, яка дозволяє йому з легкістю долати важкі динамічні вимоги симфонічного концерту...».*

*«Aamulehti» (Тампере)*

*«Богодара Которовича не можна порівняти із жодним відомим нам скрипалем. У нього власна індивідуальність, свій стиль, він відчуває музику у своїй, лише йому притаманній, манері, ніби злітаючи вгору з потоком звуків...».*

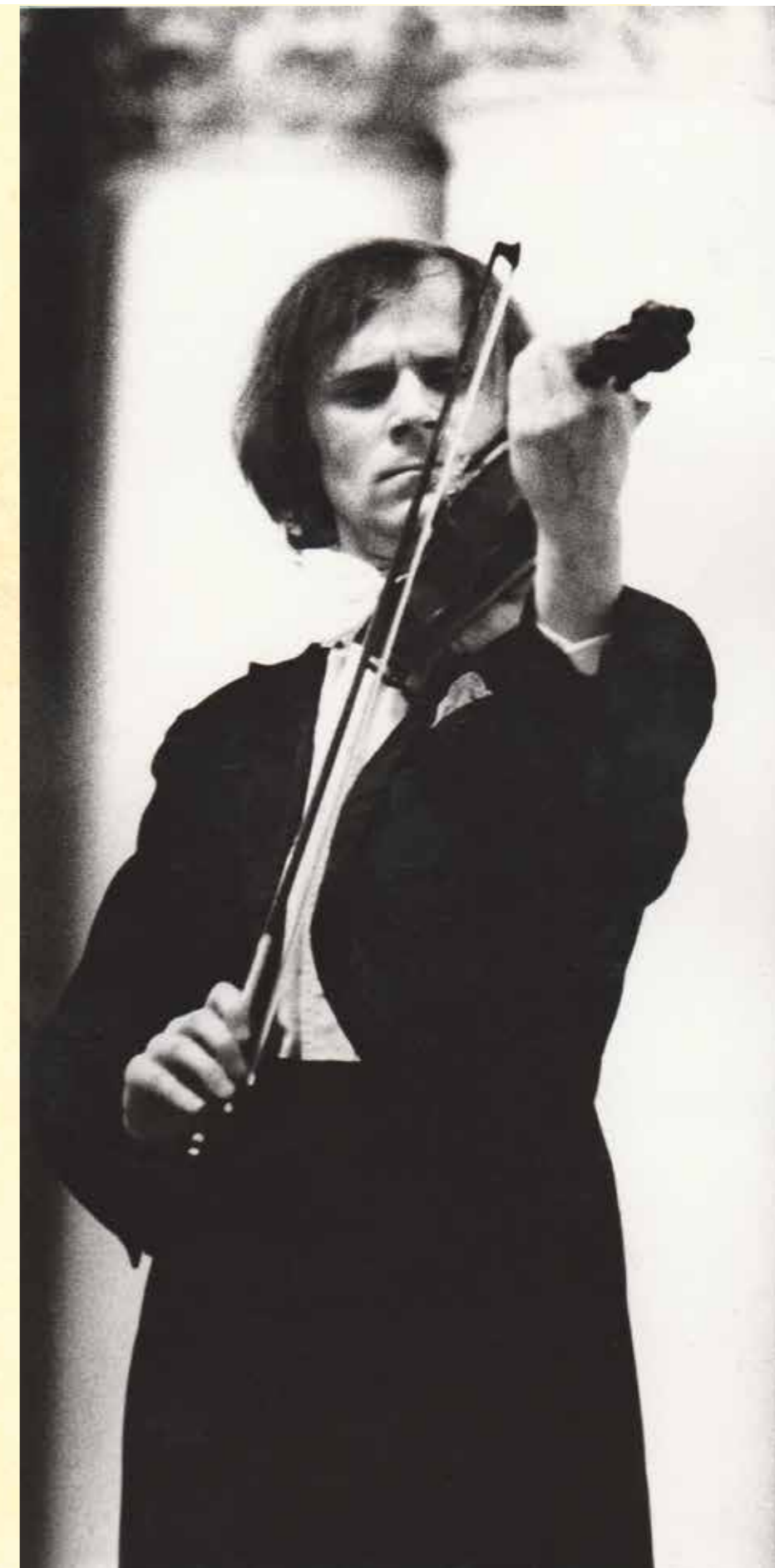
*«News» (Сідней)*

*«...у самій поставі скрипаля є щось романтичне. Виконавська манера його — схвильована, патетична і водночас піднесено-благородна. Технічне володіння інструментом — бездоганно досконале...».*

*«Музыка» (Москва)*

*«У нас ще ніколи не було такого полум'яного скрипаля — пропагандиста класики та української музики...».*

*«Робітнича газета» (Київ)*





*«Є щось мистецьки довершене в образі віртуоза-скрипаля, що веде вічний діалог з людською душею. Йому підвладні найбуїніші пристрасті і найтонша ніжність, глибока скорбота, якою очищається накуп буденщини, і стримана печаль. У мить натхнення він дарує незбагненну високість духу, що поборює всі нелади суєтності і мимовільності, утверджує людину в певності її високих ідеалів і мрій».*

*«Вечірній Київ»*

*«Віртуозність соліста Богодара Которовича підкреслювала витончена і кришталеву чисту гру Євгенії Басалаєвої. Енергетика музики була такою високою, що у слухачів на очах стояли сльози. Здавалося, в Которовича вселився дух великого Паганіні, бо скрипка співала і тужила, сміялася і плакала так довірливо, наче відчувала себе в руках першого володаря».*

*Скрипка Паганіні у Києві. «Хрещатик» (Київ)*

*«Два вечори столичні артисти Богодар Которович та Євгенія Басалаєва радували глядачів і слухачів своєю віртуозною грою. І кожен концерт був подією в мистецькому житті Кіровограда. Затамувавши подих, різновікова публіка прислуховувалася до кожного звуку, що линув зі сцени, відкриваючи свої душі назустріч прекрасному. Артистів вітали стоячи, віддаючи шану високому професіоналізму і неперевершеній майстерності музикантів».*

*«Народне слово» (Кіровоград)*

### **Із висловів Богодара Которовича:**

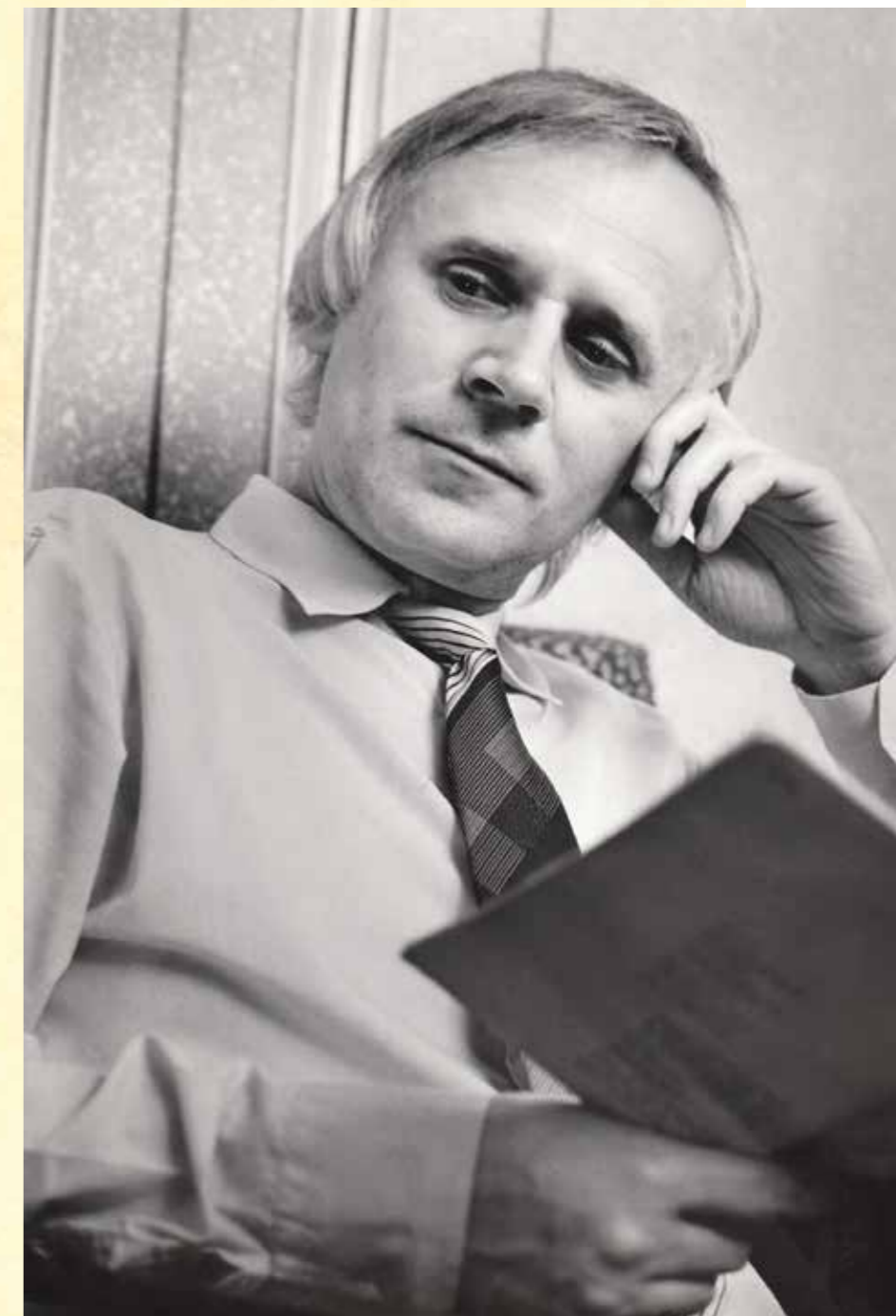
*«...скрипка – мій друг. Вона жива і розуміє мене...».*

*«Ніколи не дійдем до істини. Вузкий шлях важкий, але в кінці його світло. Це не мої слова. Це найвища мудрість...».*

*«...ми не завжди можемо зазирнути у власну душу, часто-густо вкриті попелом сірих буднів. А вона потребує очищення й оновлення, що дарують нам Музика і Поезія...».*

*«...У нас ідеальна система навчання. Немає що вигадувати — треба тільки не заважати й зберігати... Я даю велику свободу учню, стимулюю його до подальших пошуків, відкриття нових ідей. Це дуже важко, дуже ризиковано. Такий процес має базуватися на цілковитій довірі між двома суб'єктами творчого процесу...».*

*«Треба, звичайно, щоб діти розвивалися всебічно, щоб жили так, як і належить жити в цьому віці, проймаючись усіма радощами та прикрощами, що випадають на долю кожного. Але незаперечним є й інше — якомога раніше має прийти потяг, хай і неусвідомлений, до того, що спочатку видавалося нудним і нецікавим. Головне — не згаяти час, адже надолужувати ой як нелегко, знаю по собі».*





*«Я відчуваю особливу гордість, коли мене уважно слухають не професіональні музиканти, а люди, що, можливо, вперше потрапили на концерт. Кожна “завойована” душа — перемога мистецтва, ще одне серце, відкрите для добра і краси. Думаю, це — головна мета кожного митця».*

*«Моцарт, Бетховен, Бах... Як магелани, що відкривають свої береги, так і для мене ці генії залишаються таємничою країною, безбережним океаном величі, мудрості і краси, — говорить Богодар. — Тому вчуся і вчитимусь у них, аби ближчими стали і береги моїх нових сподівань».*

*«Треба грати більше душею, ніж пальцями. Треба грати так, щоб після цього боліла голова, а не пальці...».*

*«Прагну відчутти музику, наблизитись до неї не лише розумінням, а й почуттям. Інакше кажучи, намагаюся в міру своїх сил піднятися за композитором до тієї високості, якої він сягнув у зоряні години творчого злету. І своє завдання вважаю вирішеним. Якщо й слухачі відчують у собі духовний злет, для мене такі хвилини — свято».*

*«Намагання деяких педагогів форсувати програму може негативно позначитись у майбутньому на виконавській майстерності молодих музикантів. Їх завдання — зберегти юні дарування, поступово і планомірно нароцувати «технічну базу» вихованців.*

*«Вболіваю за долю класичного мистецтва в наш час. Головна проблема — відсутність справжніх професіоналів у галузі організації культурних акцій. Що стосується популярної музики, там є деякі зрушення тому, що є гроші. Глибока помилка, якщо хтось сподівається, що на класичній музиці можна щось заробити. Історія культури показує, що високе мистецтво завжди існувало за рахунок підтримки багатих меценатів («сильних світу цього»)... Ми залежні від цього. Музикант не може працювати в «шухляду», на відміну від письменника, художника. Нам необхідна неабияка підтримка... Зараз на Заході безкорисливість мецената означає, що він відчуває потребу брати участь у процесах духовного розвитку нації. Це престижно і є знаком високої культури, виховання, елітарності...».*

*«Знання й розуміння музики, вміння оцінювати її явища потрібні кожній людині. Нині, як ніколи, до мистецтва звернулись мільйони, і служить воно мільйонам людей. Талант, майстерність визначають його силу, вплив на ті чи інші події суспільного життя. Тому, на мою думку, слід звернути особливу увагу на пошук — ретельний, постійний — яскравих талантів, починати з найпершої ланки, там, де тільки закладаються основи естетичних уподобань, де формуються найперші враження, кристалізуються поняття: добре-погано, і потім леліяти, обережно, водночас вимогливо, піклуватися цим найдорожчим — (і таким вразливим!) — людським даром — талантом музиканта, допомагати знайти себе, практично вивчити усі свої можливості».*

*«Важливо не що говорять, а хто говорить: у нашій виконавській практиці як ніде багато важить особистість педагога. Потрібно, щоб студенти йому беззастережно вірили і визнавали його авторитет. А педагог, у свою чергу, має ним, власним авторитетом, дуже обережно користуватися».*

*«Якщо не можеш віддати скрипці півдня, нема чого за неї і братися. У навчанні я — ворог дресування... Вважаю, треба якомога більше підтримувати індивідуальність учня власним прикладом, прищеплювати фанатичну любов до музики. Інакше стати музикантом практично неможливо».*





Перші мистецькі кроки маленького Богодара. Викладач П. Макаренко.

# Гортаючи сторінки

**2014. 31 липня. «Слово просвіти».**

**БОГОДАР: УКРАЇНСЬКИЙ ГЕНІЙ – ЗІ СКРИПКОЮ ПАГАНІНІ. Віктор Вербич.**

У кодї цього імені – вся доля музиканта, чий рекорд ніколи не вдасться навіть повторити. Богодар Которович, укотре відвідавши рідну Волинь, в червні 2007 року, вперше помолився біля іконостаса, перед яким його хрестили у церкві, якої вже нема. Найславетніший скрипаль також вклонився пам'яті свого дідуся-священника, поспілкувся з друзями, попередньо зізнавшись, що не проти навіть переїхати на постійне проживання до Луцька. Тоді державний камерний ансамбль «Київські солісти» під орудою Богодара Которовича на IV Музикальному фестивалі «Ігор Стравінський та Україна», що був започаткований на Волині в 1994 році, подарував крянаам диво музики...

## **Жабка: незабутній дитячий рай**

Довгоочікуване хлоп'ятко, щасливі Ірина та Антон Которовичі, у стосунках між якими завше панувала любов, нарекли Богодаром. «Я пізня дитина. Татові було 37, мамі – 31, – розповідав найвидатніший скрипаль світу. – Тому й, певне, саме так – Богом даний – мене назвали батьки, які, до речі, познайомилися у Луцьку. Батько навчався в кінці 20-х років в Луцькій українській гімназії, а потім фах інженера здобув вже у Подєбрадах».

Під кодом цього імені – вся його доля, започаткована у Грубешеві, що на Холмщині. Неподалік згаданого містечка, у селі Гостинному, влітку 1941-го хрестив майбутнього геніального маестро митрофорний протоієрей Іоанн, його дід по батькові.

Правда, Холмщину Богодар Которович відкриє для себе вже у зрілому віці, під шквал аплодисментів. Тоді, коли його осонценим серцем талановито промовлятиме скрипка. А в 1944–1945-му родина змушена буде повторити долі тисяч і тисяч

холмщаків, які з волі московського та варшавсько-підрадянського режимів стали вигнанцями. «Поїздом дісталися ми до Ківерців, а звідти возом до Жабки, – розповідає маестро. – Ось тут в 1945 році дідуньо збудував хату».

Заходимо в це помешкання, де після смерті отця Іоанна та матінки Катерини проживала священицька сім'я Боярчуків – Петра та Анни (рідної тітки Богодара Которовича)...

Которович, відчинивши двері до хліва, показує на горище, де, бувало, ночував на снізі з другом дитинства Миколою Толочком (той нині викладає у Луцькому педагогічному коледжі). Ось тут росла береза, притуляючись до якої, вслухався у шепіт вітру. А льох і досі слугує за призначенням. З цього колодязя смакував юний Богодар цілющу воду. А присівши на призьбі, слухав дідусеві оповіді, настанови, переймаючи естафету духовності. Звідси старенький душпастир майже щодня вирушав до Гіркої Полонки, де був настоятелем місцевого храму. До слова, в родині Іоанна та Катерини Которовичів (вони поховані на старому кладовищі в Ківерцях) усі шестеро дітей були неординарними особистостями. Геннадій – один з найвідоміших журналістів у Німеччині (його могила неподалік могили Євгена Коновальця).

Надія ж була дружиною Якова Гальчевського-Войнаровського, полковника УНР, святих і безстрашних українських вершників отамана Орла, людини-легенди, який потім очолив Холмську самооборону. Тож чи варто подивовуватися, чому так яскраво спалахне незгасна зоря Богодара Которовича.

«Тато мій грав на скрипці, – розповідає Богодар Антонович. – Хоч за фахом був інженером, але мав гарний голос – тенор, був регентом у церковному хорі. А вже потім, у Львові, підпрацьовував у хорі оперного театру. Часто брав мене на спектаклі, і я чекав або за сценою десь, або й з дозволу диригента сидів на стільці поряд із ним. От звідси – й любов до музики».

Коли до Богодарового класу прийдуть музиканти-педагоги аби відібрати кандидатів до музшколи, у поле їхнього зору потрапить юний Которович. Тому й цілком закономірно, що талант і наполеглива праця згодом забезпечать йому вступ до Львівської консерваторії. Та відстудіює там лише рік. «Вирішальним у моїй кар'єрі стало те, що я перебрався до Москви і став студентом Московської консерваторії, яка того часу була найкращою у світі, – зізнався маестро. – Я навчався у знаменитого педагога Юрія Янкелевича. Серед його учнів – Третьяков, Співаков, Жислін... Усі мрії, перші вагомні успіхи пов'язані з Москвою».

Як підтвердження висловленого – перемога в міжнародних конкурсах скрипалів імені Енеску в Бухаресті та імені Паганіні в Генуї. В румунській столиці він познайомиться з Ростиславом Ростроповичем та відчує його велич і водночас дивовижну скромність, в Італії удостоїться честі взяти до рук скрипку самого Паганіні. Тоді, 1967-го, і не відатиме, що 1999-го стане єдиним у світі музикантом-неіталійцем, якому, визнаючи його геніальність, дозволять виступити з цим унікальним інструментом двічі за межами батьківщини славетного Нікколо. Цей рекорд уже не дано

нікому ніколи повторити, адже італійська влада віднедавна заборонила вивозити цю скрипку за кордон. А інші музиканти-неіталійці мали нагоду виступати з нею хіба під час одного концерту.

Та тоді, 1967-го, віртуоз-музикант, аспірант Московської консерваторії (таке життя) отримує скерування... до Новосибірська. Правда, за сприяння Степана Турчака, впродовж одного дня відповідні документи переробляють. І як наслідок – повернення в Україну. Богодар Которович стає концертмейстером державного оркестру в Києві. Тобто правою рукою Турчака.

І звичайно ж, в українській столиці він і далі творить диво, маючи для цього вдячну аудиторію. Не лише в театральній-філармонійних залах, а й навіть, зорганізувавши 1984 року камерний ансамбль «Київські солісти», на естраді за Маріїнським палацом. Карбами феноменального успіху стануть і тисячні аудиторії просто неба під час «Нічних серенад», шевченківське лауреатство, звання народного артиста, професорський титул... А його гастролі в «наймузикальніших» країнах світу стали для України феноменом...

...Богодар Которович ніколи не зодягав маски величної недоступності. Вкотре переконуєшся, що справжній талант – зазвичай максимальна відвертість і скромність. Він неквапливо ділиться спогадами, вслухається в тишу (голос пам'яті) біля могили дідуса та бабусі у Ківерцях. А в церкві Іоанна Предтечі, що у Прилуцькому, осіняючи себе хресним знаменням, довідується про дивовижну історію подвижництва і сили віри.

Теплої літньої днини 2007 року маестро згадував про зустрічі з кривими, концерти у Ківерцях та Луцьку: «Але на Волинь я ще мушу неодмінно приїхати. З донькою Мирославою, з сином Антоном. Вони мріють познайомитись з моїми друзями, з односельцями, серед яких я ріс, поклонитись праху свого прадіда – митрофорного протоієрея Іоанна».

Спілкуємось у товаристві лучанки Євгенії Кирилук (це вона зуміла зорганізувати екскурсію волинськими шляхами геніального маестро) та Віктора Вовка (його і хрестив, відтак і вінчав дідусь Богодара Которовича).

Митець згадав і батька, зізнався, що на його честь назвав сина...».

**2014. 31 липня. «День».**

**ЧИ БУДЕ МУЗЕЙ БАТЬКА В ОСЕЛІ ПРАДІДА? Степан Войчик.**

Про відвідини родиною Которовичів Ківерцівщини.

«На свято Петра і Павла Ківерцівщину відвідали Антон Которович – син славного музиканта, народного артиста України Богодара Которовича, разом із мамою – видатною піаністкою Євгенією Басалаєвою.

В українській вишиванці пам'ятають малого Богодарчика жителі села Жабка, де він проводив літні канікули у своїй бабці Катерини і діда Івана та з чис-



Антон Которович та Євгенія Басалаєва на фоні озерця – найулюбленішого місця маленького Богодара. 2014 р.

тона та Євгенії Олександрівни виник задум створити в колишній оселі прадіда музей Богодара Которовича. Зустрілися поважні гості з головою районної організації товариства «Холмщина» Миколою Маслошем. Відвідали храм святого Іоанна Хрестителя в селі Прилуцькому. Біля церковного іконостаса в липні 1941 року священники Іоанн Левчук та Іоанн Которович хрестили Богодара. Але це було в селі Гостинному Грубешівського повіту в Холмщині (нині це Польща).

Безцінний подарунок отримали гості від голови Прилуцької сільської ради Віктора Кирилюка – книжку землячки, краєзнавця, відомої письменниці Надії Федорівни Корнійчук «Сонячна борозна». В ній є окремі розділи, присвячені отцю Іоанну Которовичу, а також врятованому ним іконостасу церкви св. Юрія села Гостинного (Польща), який був знищений польськими кракусами. Цей іконостас встановлено в церкві св. Іоанна Хрестителя села Прилуцьке.

ленною волинською родиною Которовичів, які жили в Жабці, в Ківерцях, у Луцьку... Востаннє музикант побував на могилі діда 2007 року (митрофорний протоієрей Іоанн Которович похований на старому кладовищі в м. Ківерці). А нещодавно сюди приїхав правнук, щоб послухати про свого відомого пращура спогади від поважних жителів, холмщан – сестер Катерини Шийко та Марії Онищенко.

Антон Которович ще дуже молодий, йому 21 рік, але вже відомий в Україні гітарист-кавермейкер. Біля могили прадіда Антон сказав, що завжди мріяв продовжити творчу стежину своїх батьків.

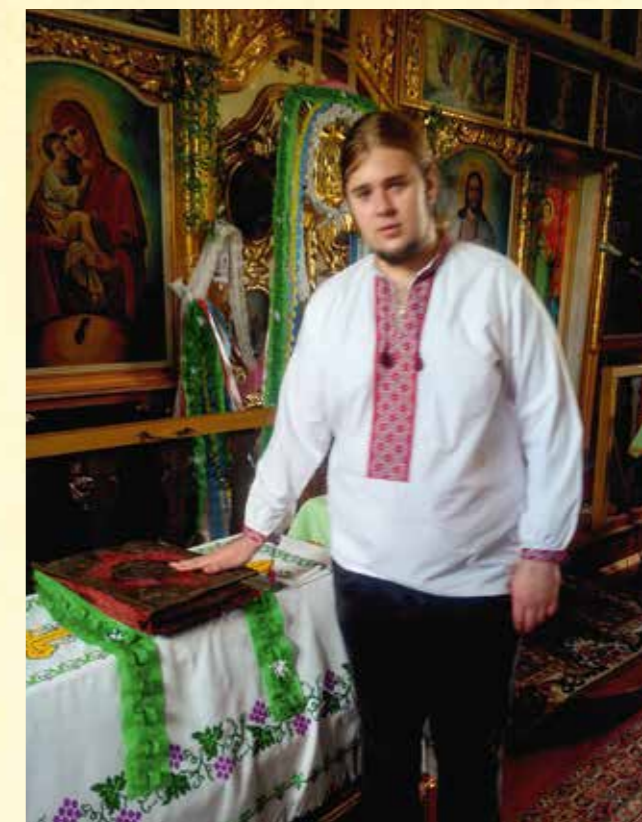
Після відвідин садиби Которовичів у Жабці в Ан-

Антон Которович з інтерв'юерами під будинком, де пройшло дитинство батька. 2014 р.



Також Антон Которович та Євгенія Басалаєва відвідали Гірку Полонку Луцького району, де стоїть церква Архистратига Михаїла, у якій понад 15 років настоятелем був прадід Антона – митрофорний протоієрей Іоанн Которович. Віряни церкви розповіли про великий подвиг чину і віри, який здійснив отець Іоанн. Про це свідчить хоча б такий факт: священник щоразу пішки вирушав із Жабки через Луцьк в Гірку Полонку 28 кілометрів і назад...

У пам'ять про отця Іоанна і з вдячністю за його подвиг віряни подарували Антону Которовичу ікону св. Миколая Чудотворця».



Антон Которович в церкві св. Архистратига Михаїла, у якій понад 15 років настоятелем був прадід Антона - митрофорний протоієрей Іоанн Которович. Зображеним Євангелієм був хрещений батько Антона Богодар Которович. 2014 р.



## Гортаючи сторінки. 1960-ті роки

*«— Отже, ти собі скрипку вибрав за інструмент? А чи ти подумав, що скрипка — найтяжчий інструмент, з будь-коли винайдених? Що він, хоч наче простий та мізерний на перший погляд, ховає в собі розкішне багатство тону, що се дивовижна таємниця, яка відкривається небагатьом, од самої природи вибраним?»*

*Ернст-Теодор-Амадей Гофман, «Учень Тартіні».*

**1979. Грудень. «Райдуга».**

**РОНДО. Сергій Гречанюк.**

Що шукаєш у музиці, скрипалю?

Беручи до рук партитуру з нев'янучої спадщини музичного генію, майже фізично відчуваєш і найперше оце — що шукаєш у музиці, скрипалю? З чим до неї прийшов? І — яким?

Мусиш бути чистим перед нею, як перед собою і світом, у якому живеш. Мусиш побачити її чистоту, увібрати у свій світ — не похапливо, мов сарацин, а побожно, з трепетом, який колись не соромилися називати священним. Вимогливий погляд Майстра дивиться на тебе — через віки — допитливо і строго. Він наче ревнує тебе до свого твору. І маєш зрозуміти його почуття, його право на суворість, і маєш віднайти в собі відповіді на німі, невимовлені запитання. Мусиш почути їх крізь товщу часу. Дати їм тепло власного серця й родючий ґрунт власного думання, щоб проросли, дозріли й, нарешті, принесли плід — твоє відкриття. Скільки їх, запитань? Багато... І найперше оце — що шукаєш у музиці, скрипалю? З чим до неї прийшов? І — яким?

Тож прозорій серед дочасного присмерку буденних клопотів і почувань, вбери в зіниці святешну, недотикальну ясноту звуків — і розпрозориться до глибокого дна твоя власна душа. І побільшає чистоти в навколишньому світі. Ти цього прагнеш, скрипалю? Тоді — грай! Хай нагородою тобі буде скупий усміх вдячного Майстра.

### ВІН ЧЕКАВ ТВОЄЇ З'ЯВИ...

Добре це чи зле, але шлях Богодара Которовича в музику починався так, як і в тисячі інших, і ніщо, здавалося, не віщувало появи скрипаля, котрого через кілька десятиліть численні шанувальники музики назвуть першою скрипкою України.

Справді, музичні здібності в нього були, їх помітили. Порадили батькам захопити хлопця до серйозних занять, але ніхто не годен був передбачити, що ось цим рукам слухняно підкорюватиметься не маленька, ні, – концертна скрипка, що гратимуть вони і на інструменті, до якого мріють хоча б доторкнутися усі скрипалі світу, – на скрипці геніального Паганіні.

У Львові, де жили Которовичі, музика в ті роки, хоч були вони й нелегкі, линула звідусіль. І, звичайно, з відчинених вікон музичної школи імені Соломії Крушельницької. Сюди проліг його шлях, і це, врешті, було закономірністю, яка, проте, ще нічого не гарантувала. Гарантій у мистецтві, на думку Богодара, взагалі не може бути. І все ж, згадуючи музичну десятирічку, він віднаходить такі теплі слова, що стає очевидною його щира вдячність цьому закладу, куди добираються найбільш обдаровані діти переважно із західних областей України – краю, в якому віддавна скрипка була інструментом шанованим, традиційним. Серед тих, чий шлях у музику почався у школі імені Соломії Крушельницької, – піаністи, лауреати міжнародних конкурсів імені М. Лонг, Чайковського й Шопена Віктор Єресько та Олександр Слободяник, відома віолончелістка, лауреат міжнародного конкурсу імені Чайковського Лідія Чайківська, а також скрипалі, перемогам яких аплодували Москва і Генуя, Варшава, Бухарест, Познань...

Цю географію Богодар окреслив разом зі своїм земляком Олегом Кресою. Подиву гідне, наскільки до часу був схожий життєвий і творчий шлях двох скрипалів.

Ровесники. Вони прийшли після закінчення львівської десятирічки в Московську консерваторію, де під керівництвом Давида Ойстраха та Юрія Янкелевича отримався їх хист, розширилося художнє світобачення. Минуть роки, і світ знову почує про Львів на престижних міжнародних конкурсах.

Але тоді, в 1950-ті, все виглядало буденніше і навіть прозаїчно: Богодар розучував гама, тоскно позираючи на вікно, за яким його з нетерпінням чекали любителі шкіряного м'яча.

Щоправда сказати, ніби хтось його силував до гри, теж не можна: батько на це не мав часу, бо доводилось працювати на двох роботах, а мати... Мамі, звичайно, хотілося, щоб у їхній родині з'явився музикант, але й вона не настільки поклалася на провидницький хист фахівців, котрі прослухали сина в дитсадку, щоб весь його світ обмежити, як то часто буває в гонорових сім'ях, надокучливим «до-ре-мі». Жив, отже, хлопчина так, як й ровесники, розподіляючи свій час на музику й не-музику, вбачаючи іноді більше музики в дитячих пустошах, аніж у скрипці.

Так було. Але було й інше: від якогось часу започаткувався той невидимий для стороннього ока й незбагнений для самого Богодара процес, який завершився повною переорієнтацією в цінностях і вподобаннях – на перше місце виступила

музика. Розмірковуючи сьогодні про плюси й мінуси ранньої спеціалізації, він каже:

– Треба, звичайно, щоб діти розвивалися всебічно, щоб жили так, як і належить жити в цьому віці, проймаючись усіма радощами та прикрощами, що випадають на долю кожного. Але незаперечним є й інше – якомога раніше має прийти потяг, хай і неусвідомлений, до того, що спочатку видавалося нудним і нецікавим. Головне – не згаяти час, адже надолужувати ой як нелегко, знаю по собі.

Невідомо, чи почувався колись Богодар отаким «переростком» серед молодших, яким згадує себе сьогодні, мабуть, що ні; але прагнення зробити більше, аніж від тебе чекають, – це прагнення було притаманне йому з перших класів.

Завдяки педагогам (П. Макаренко та Д. Лекгер) в учня рано розвинувся інтерес до класичної музики, до розширення свого репертуару за рахунок творів різних стильових напрямків. Адажіо і фуга з першої сонати Баха, Романс Бетховена, Каприс Паганіні, Інтродукція і Рондо-каприччіозо Сен-Санса, кілька п'єс з балету Прокоф'єва «Ромео і Джульєтта» – чи не свідчить ця програма концерту восьми-класника про цілком усвідомлене прагнення вийти за межі малої форми, наблизитись до сонатно-концертної? Звичайно, до самостійного інтерпретування великої форми було ще ген як далеко, але орієнтація вже окреслилася. Орієнтація на твори, що вимагають великої праці, і... на працю.

Як працює Которович? Намагається щодня, але не належить до тих музикантів, котрі перетворюють репетиції на виснажливе самокатування, коли сто, двісті разів повторюється одна фраза. Тепер він легко впокорює пасажі феєричної складності, швидко читає з аркуша, вловлюючи найтонші штрихи і охоплюючи поглядом загальні контури. Має гнучкі, еластичні руки, що не потребують довгого розігрівання. Його пальці не вражають гіпертрофованою довжиною, яку ми звикли бачити на портретах, але чутливі й сильні. Легкість (відносна!), з якою скрипаль працює над новим твором, далася йому нелегко – з неї було заплачено раніше, але й тоді, в роки навчання, він прагнув не до механічного зубріння, а до самостійного, творчого прочитання.

Різні є погляди на те, що саме слід шукати в музиці минулих століть. Як потрібно відтворювати класику. Одні вважають, що виконавець повинен прагнути до найбільшої точності в передачі думки, яку з оголеною полемічністю висловив свого часу Поль Валері: «Музична п'єса – лише текст, що є рецептом; головну роль грає кухар, який його виконує». На практиці, на концертній естраді ці дві крайні позиції до школярського буквалізму в одному випадку і до безпардонного абиінакшення в іншому, тобто до тенденції нібито ворожих, але насправді однозначних – жодна з них не дасть ні тепла, ні світла, ні вологи для вічнозеленого дерева справжньої творчості, тої, якої чекають шанувальники музики. І нехай фахівці скаржаться, що «писемна» мова музики, так звана нотація, є далека від досконалості, що вона дає змогу виконавцям по-різному трактувати

той чи інший штрих і навіть твір загалом, – шанувальники музики не надто переймаються тими клопатами. Бо і завтра, і через сто років вони придуть у концертний зал, щоб відчуті радість від своєї присутності при Створенні музики, щоб зазнати втіхи від порівняння, скажімо, Першої сонати Бетховена з Першою сонатою Бетховена – у виконанні різних скрипалів. Та що різних! – навіть один і той же скрипаль, якщо він художник, не захоче і не зможе канонізувати своє сьогоднішнє прочитання на все подальше життя; завтра він гратиме трішки не так, як сьогодні, а позавтра, можливо, взагалі приголомшить своїх шанувальників несподіваною інтерпретацією твору, що, здавалося, досі звучав ідеально, – якщо він художник...

Відтоді, як було записано його першу довгограючу платівку, хист скрипалів і, здавалось б, відомих творів неодноразово відзначали й критики, й професійні музиканти. Високу оцінку цьому вмінню Которовича дав, зокрема, італійський диригент із світовим ім'ям Карло Цеккі...

Характеризуючи його гру, музикознавці неодмінно відзначають врівноваженість емоційного та раціонального, глибоке й тонке відчуття ритму. Співучість смичка, широту дихання і ще багато інших ознак. За кожною з них – праця, щоденна, гранично напружена. В ім'я чого вона?

Його кредо... якби ми спробували зібрати по крихті все, що сказав Которович про мету, яку він ставить перед собою у своїй творчості, то побачили б, що це нелегко: він не належить до тих музикантів (акторів, художників і т.д.), котрі при найменшій нагоді охоче і з мудрим виглядом заводять многослівну балачку про своє творче «я», про доміанти і вектори, підвалини й дух, альфу й омегу, праоснову й «червону нитку»... Він воліє грати. Грати, а не коментувати свою гру в псевдотеоретичних статтях чи нарікати на труднощі, які випадають на долю музиканта...

### **1967. 25 травня. «Культура і життя».**

#### **«НА КОНЦЕРТНИХ ЕСТРАДАХ КИЄВА». М. Кладковий.**

«Богдан Которович – один з тих молодих артистів, які прийшли в оркестр по конкурсу. В 1966 році він став концертмейстером. Як і інші солісти, роботу в колективі він поєднував з частими концертними виступами. Молодий худорлявий Богдан Которович з'явився за пультом концертмейстера Симфонічного оркестру УРСР у минулому році. В той час, здається, крім Степана Турчака, ніхто нічого про нього не знав. І тому до нього насторожено поставились не тільки музиканти, а й слухачі. І це закономірно. Адже досі це місце займав один з «королів» оркестрових скрипалів Б. Гільбергер.

Та ось одне відповідальне соло, друге – і всі почали вірити, що Богдан – музикант, з яким треба рахуватися. Львівська музична школа і навчання в Московській консерваторії в класі Ю. І. Янкелевича дали йому ту висоту творчого простору,

на яку підносяться тільки обдаровані. Богдан Которович натхненно і майстерно зіграв Концерт для скрипки з оркестром Я. Сібеліуса. Його скрипка лунала над оркестром, як живий голос. А техніка свідчила, що скрипалю вільно даються не тільки кантиленні твори, а й віртуозні.

Нелегко поєднувати роботу концертмейстера оркестру з заочним навчанням в аспірантурі Московської консерваторії. А ще важче в той же час готуватись до участі в Міжнародному конкурсі імені Дж. Енеску».

### **1967. 16 травня. «Вечірній Київ».**

#### **«СКРИПКА БОГДАНА КОТОРОВИЧА». В. Джерельний.**

«...У Москві закінчився всесоюзний конкурс по відбору учасників на Міжнародний конкурс скрипалів імені Джордже Енеску. Журі визначило серед 19 молодих скрипалів країни трьох переможців.

Найкращим визнано нашого земляка – концертмейстера Державного заслуженого симфонічного оркестру УРСР Богдана Которовича. Київському скрипалю 25 років. Він лише торік закінчив Московську консерваторію по класу професора Юрія Янкелевича. А зараз – аспірант заочного відділу цього ж вузу.

– Програма змагання була складною, – розповів Богдан після приїзду до Києва. – Кожен учасник мав виконати адажіо і фугу Баха, два каприси Паганіні, концерт Моцарта і сонату Енеску.

Приємно, що чарівна скрипка киянина представлятиме нашу країну на міжнародному конкурсі, який відбудеться у вересні цього року в Бухаресті.

Відбірковий тур у Москві вимагав величезного напруження. Та Богдану Которовичу допоміг пройти це перше випробування саме отой гарт, який він здобув, працюючи в оркестрі».

### **1967. 29 жовтня. «Ленінська молодь» (Львів).**

#### **«РАДІСТЬ БУТИ ТАЛАНТОМ». П. Романюк.**

«...Знаменитий концертний зал Бухареста – «Атенеум» був переповнений. Йшов третій, останній, тур конкурсу імені Енеску. У залі крім шанувальників музики і авторитетного журі – славетні виконавці світу – віолончеліст Мстислав Ростропович, скрипалі Давид Ойстрах і Ісаак Стерн, піаніст Ван Кліберн, диригент Зубін Мехта. Вони приїхали у Бухарест для участі у фестивалі пам'яті Енеску, а тепер прийшли послухати захоплююче змагання своїх спадкоємців – адже вік учасників конкурсу не має перевищувати тридцять років.

Член журі оголошує – виступає представник Радянського Союзу, соліст Державного симфонічного оркестру України Богодар Которович.

Позаду – два напружені тури конкурсу. Особливо запам'ятався другий. Богдан мав виконувати чотири твори, що належать різним композиторам. За умовами конкурсу слухачі мають право аплодувати лише після того, як учасник виконає всю програму. Та коли Богдан заграв третій за рахунком твір, зал, порушуючи всі суворі правила, зааплодував. Бурхливо, надовго. Третьою Богдан виконував п'єсу московського композитора Олександра Чугаєва «Діалог і капріччіо» для скрипки соло. Цей твір, написаний нещодавно і присвячений ювілею нашої країни, за кордоном виконувався вперше. Богданові довелося перервати свій виступ і піти зі сцени. І лише коли замовкли оплески, він зміг продовжувати...

А зараз Богдан у супроводі оркестру Бухарестської філармонії виконує концерт для скрипки фінського композитора Яна Сібеліуса. Зараз вирішиться все. Твір Сібеліуса сповнений суворію краси північної природи, мужніх і стриманих образів, і якоїсь особливо глибокої людяності.

Після того, як журі оголосило прізвища лауреатів, Богдана в числі переможців запросили до музею Енеску, де він грав на скрипці, яка належала раніше композиторові. Гра на цьому унікальному інструменті, що виготовлений італійськими майстрами XVIII століття, вважається символічною. Адже той, хто на ній грає, наче приймає схвалення і благословення на майбутнє самого Джорджа Енеску – неперевершеного у свій час скрипаля. За кілька днів фірма «Електракорд» великим тиражем випустила у світ платівки із виступами лауреатів. Богдану, як переможцю конкурсу, фірма подарувала платівку із записом його ж виступу.

Це великий успіх молодого скрипаля. Адже конкурс імені прославленого румунського композитора Джорджа Енеску, що проводиться раз на три роки, один з найбільших і найпопулярніших. Досить сказати, що в конкурсі, на якому виступив Богдан, за звання лауреатів боролось більше як 70 музикантів з 21 країн світу. А стати лауреатом, це – витримати дуже складний екзамен на зрілість. Шлях до цього дуже складний і подолати його буває не під силу навіть і обдарованому музикантові. Спершу треба виграти конкурс претендентів, а це не набагато легше, ніж брати участь у самому конкурсі. Тут замало бути віртуозом, який блискуче виконує твори композиторів різних країн і епох, віртуозом, який щедро роздає чари музики і вільно володіє мовою найскладніших мелодій. Треба навчитися творити таку музику, щоб оживали думки і почуття. А для цього не досить ювелірної чутливості пальців та чудового слуху.

Тепер Богданові 26 років. З того часу, як він узяв вперше до рук скрипку, минуло майже 20 років. Вірніше, не сам узяв. Маленькому Богданчику вклали її до рук педагога Львівської музичної школи імені С. Крушельницької, які виявили обдарованого хлопчика в одному з дитячих садків міста Львова.

А потім їх стало троє – хлопчик, скрипка і звук. За ними уважно слідкував викладач школи професор Дмитро Лекгер. Та навряд чи сам професор зміг би хоча приблизно сказати, скільки кілометрів пробіг по струнах смичок його учня, перш ніж інструмент ожив.

Так, оволодіння музикою – не лише пізнання її духовної та естетичної суті. Це довгі роки впертих тренувань. Фізична втома від кількості зроблених рухів і повторених гам. Максимальне напруження слуху. Це – зібраність всього творчого «я», яке щосекундно складає воєдино звук і почуття, мелодію і образ.

І Богдан грав. Вслухався, оцінював і знову грав. Нові твори, нові композитори – і перед ним відкривався ще не пізнаний світ прекрасного. Після школи – Московська консерваторія, клас професора Юрія Янкелевича, маленьку учнівську скрипку змінила велика – концертна. А одноманітна монодія шкільних гам виросла у піднесену і складну поліфонію сонат Баха, бурхливу винахідливість капризів Паганіні та сонценосну гармонію концертів Моцарта.

«...Львівська музична школа – інтернат імені С. Крушельницької дала радянському мистецтву цілу пледу прекрасних митців. Олег Криса, Віктор Єресько, Олександр Слободяник, Лідія Чайковська – імена цих віртуозів, лауреатів багатьох міжнародних конкурсів добре відомі любителям музики. Виконавська майстерність, тонка музикальність та відмінний художній смак цих митців були гідно оцінені в найбільших музичних центрах світу – Москві, Парижі, Генуї, Варшаві та ін.

І ось зовсім недавно список міжнародних лауреатів, чие мистецтво плекалося у цій музичній школі повнився ще одним прізвищем – Которович.

І ось Богдан у Львові. Зустрічі з педагогами, друзями, рідною школою...

Богдан розповів про свої плани на майбутнє:

– Буду наполегливо готуватись до наступних гастролей. Адже музика не знає межі майстерності, краси, смислу. У мене є давня мрія. Львів – моє рідне місто, і саме тут мені дуже хочеться виступити з концертами, порадувати львів'ян цікавою програмою. До речі, десь в кінці року, Олег Криса і я – ми разом вчилися, – збираємося дати у Львові «парний» концерт. Виконаємо ля-мінорний концерт Вівальді для двох скрипок з оркестром. Потім заграємо окремо: Олег – «Іспанську симфонію» Лалло, я – концерт Сібеліуса. Звичайно, диригувати оркестром буде наш шкільний товариш – Ігор Симович.

**1967. 12 грудня. «Культура і життя».**

**ТАЛАНОВИТИЙ СКРИПАЧ. О. Манілов, в.о. професора Київської консерваторії.**

Недавно в Колонному залі імені М. Лисенка Київської філармонії відбулися концерти лауреатів міжнародних конкурсів Олега Криси, Юрія Мазуркевича і Богдана Которовича...

У програмі концерту в Києві Богдан Которович виконав твори Леклера, Шумана, Хіндеміта, Паганіні та ін., виявивши тонкий музичний смак, відчуття стилю і велику виконавську культуру. Соната Ж. Леклера (старшого) – французького ком-

позитора XVIII сторіччя – була зіграна з благородною стриманістю, просто і невимушено. Соната ля мінор Р. Шумана досить часто звучить на концертній естраді. Романтична піднесеність, поривчастість першої частини, ніжність і мрійність другої особливо вдало відтворені музикантами. Соната мі-мажор П. Хіндеміта написана в 1935 р. Для творчості цього талановитого німецького композитора характерні хитання, пошуки, що призводили його часом до урбанізму і конструктивізму. Для передачі її змісту музиканти знайшли нові барви, більш «терпке» звучання (партія ф-но – аспірант Московської консерваторії Борис Бехтерев). Для виконання каприсів Н. Паганіні потрібне віртуозне володіння інструментом. У Б.Которовича не було помітно ніяких труднощів. Він грав вільно, майстерно і разом з тим натхненно не як етюди, а як музичні п'єси».

**1968. 18 січня. «Закарпатська правда».**

**ГРАЄ БОГДАН КОТОРОВИЧ. М. Герц, директор Мукачівської музичної школи.**

Ллється чудова музика сонати. Присутні в залі слухають її, затамувавши подих. Один за одним звучать твори різних авторів, жанрів, стилів. То грає скрипка молодого артиста, лауреата Міжнародного конкурсу імені Дж. Енеску, аспіранта Московської державної консерваторії по класу професора Ю. І. Янкелевича, концертмейстера Державного заслуженого симфонічного оркестру УРСР Богдана Которовича.

**1968. 24 січня. «Радянська Буковина».**

**ГОСТІ НАШОГО МІСТА. БОГДАН КОТОРОВИЧ.**

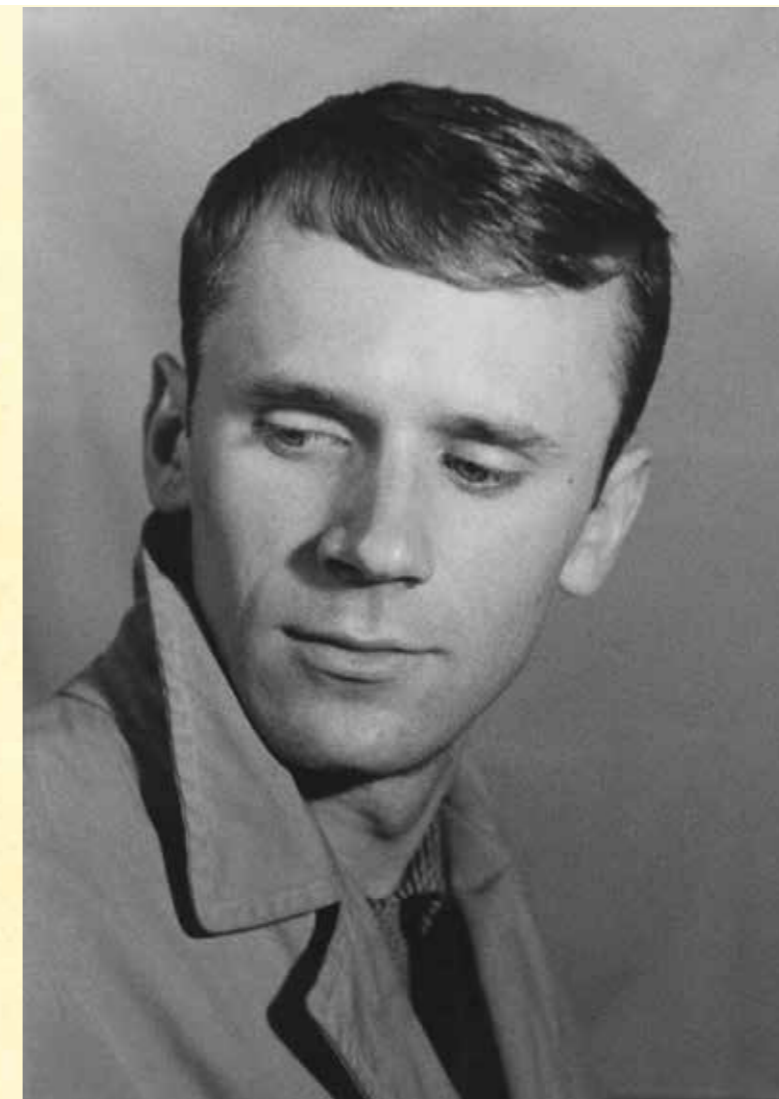
**В. Зельцер, викладач чернівецької дитячої школи №2.**

Концерт почався сонатою Леклера. З перших же тактів слухач відчув чарівну майстерність музиканта. Музика лилась безпосередньо, витончено. Соната Шумана зіграна свіжо, дуже теплим звуком. До речі, ця якість звука скрипаля відчувалась постійно.

«Ми живемо під знаком вдосконалення. Від нас вимагають кожного вечора бездоганно зіграної сонати, без жодної фальшивої ноти, а це все одно, що вимагати у лютому гроно свіжого винограду без жодної зіпсованої ягідки: в обох випадках мова йде про чудо штучного холоду. У мистецтві важливо, щоб виконавець сам хвилювався і змушував хвилюватись інших..» (Дж. Енеску).

Ми познайомились з молодим, перспективним скрипалем, який прекрасно володіє інструментом і має свою манеру, свій «почерк» виконання, з музикантом безпосереднім, життєстверджуючим, романтичним і дуже темпераментним.

Творчий шлях Богдана Которовича тільки починається, і можна не сумніватись, що попереду в нього – велике майбутнє.



**1968. 9 лютого. «Вільна Україна».**

**СМИЧОК НАШОГО ЗЕМЛЯКА. С. Криворучко, доцент Львівського державного університету ім. І. Франка.**

Цими днями львів'ян порадував молодий скрипаль Богдан Которович – ще один вихованець Львівської музичної середньої школи. Тепер викладач Київської державної консерваторії та соліст республіканського симфонічного оркестру... Репертуар концерту талановитого музиканта різноманітний і цікавий... Та все ж Б. Которович більше лірик, аніж поміркований оповідач. Лірико-драматичний характер його гри особливо виразно виявився в інтерпретації дуже мелодійної й задушевної «Арії» Анатолія Александрова. Тут усе вабило слухачів: і вокальна мелодика твору, і його багата нюансова тональність, і, нарешті, бездоганна чистота звуку.

Молодий музикант багато працює, готуючись до першої гастрольної подорожі по НДР та музичного фестивалю у Софії.

**1968. 5 квітня. «Дунавська правда».**  
**ДНЕВНИК НА МАРТЕНСКИТЕ МУЗИКАЛНИ ДНИ.**  
**(Мартовские музыкальные дни в Болгарии)**

...Центральне місце в концертній програмі Київського симфонічного оркестру під диригуванням заслуженого діяча мистецтв УРСР Степана Турчака під час гастролей в Болгарії київських днів – Концерт Сібеліуса у виконанні молодого соліста Богдана Которовича, що продемонструвало блискучу віртуозність і глибоку музикальність.

**1968. 12 октября. «Львовская правда».**  
**БРАТ, УЧИТЕЛЬ БРАТА.**

Брат Богдана – Олег – тоже не мыслит себе жизни без скрипки. В нынешнем году окончил Львовскую музыкальную школу-интернат. Поступил в Киевскую консерваторию. На вступительных экзаменах играл так хорошо, что ему по существующей традиции, как наиболее одаренному абитуриенту, было представлено право публичного концерта. Выступление Олега Которовича транслировало Украинское телевидение.

Преподавателем по классу скрипки в Киевской консерватории будет у Олега его брат Богдан.

Я очень рад, что смогу теперь серьезно заняться с братом, – говорит Богдан Которович.

– И я рад, что Олег будет заниматься у Богдана, – замечает Антон Иванович Которович, отец братьев.

– Поблажек, папа, не жди. Их не будет, – решительно заявляет Богдан. – Ведь скрипка... только трудолюбивым дается...

**1969. 4 липня.**

Указ Президиума Верховного Совета Украинской ССР «О присвоении почетных званий Украинской ССР» – о присвоении почетного звания Заслуженного артиста Украинской ССР Которовичу Б. А. – концертмейстеру государственного симфонического оркестра УССР.

**1969. 25 жовтня. «Правда України».**  
**ДИРИЖИРУЕТ КАРЛО ЦЕККИ. Н. Кладковой.**

Переполненный зал Октябрьского дворца культуры. На сцену очень медленно, на костылях, выходит дирижер, сопровождаемый переводчиком и рабочим

оркестра, которые осторожно усаживают его в кресло за пультом. Вот дирижер немного приподнялся. Взмах руки. И наш заслуженный симфонический оркестр УССР «запел» так, как «поет» лишь под рукой большого мастера. За пультом был один из крупнейших музыкантов нашего времени – итальянский дирижер Карло Цекки.

Впервые киевляне встретились с Карло Цекки, блестящим пианистом, еще в 1928 году. С тех пор К. Цекки неоднократно навещал Киев. Однако с 1961 года выступал главным образом как дирижер.

С великолепным динамическим подъемом шел этот концерт, вдохновенно звучала музыка Гайдна, Моцарта, Бетховена, Вебера. В концерте участвовали скрипачи Б. Которович и В. Климов. Потом К. Цекки поделился своими впечатлениями от новой встречи с киевлянами. «...Что касается солистов, то это – примиссимо. Богдана Которовича я приглашаю на гастроли в Италию... Слушатели – высший класс культуры и понимания» (К. Цекки).

**1969. «Культура і життя».**

**ГАСТРОЛІ СИМФОНІЧНОГО. Галина Конькова.**

«За цей час Б. Которович зіграв концерти Моцарта, Сібеліуса, Паганіні. Молодий артист завжди серйозно ставиться до кожного виступу і постійно удосконалює свою майстерність. Деякі твори йому так удаються, що надовго запам'ятовуються. Є чимало свідчень його обдарування. Зокрема, високо оцінив його італійський диригент К. Цеккі. В концерті Н. Паганіні проявились деякі найхарактерніші риси виконавського стилю молодого музиканта – різноманітність звукової палітри, блиск і яскравість техніки, краса і насиченість кантিলени...».



## Гортаючи сторінки. 1970-ті роки

**1971. 8 листопада. «Молода гвардія».  
ЩЕ ДВОЄ З СІМ'Ї ЛАУРЕАТІВ.**

Київська сім'я лауреатів міжнародних конкурсів поповнилася ще двома музикантами – Микола Сук і Богодар Которович...

**Б. Которович:** Дитинство моє проходило у Львові, де я й здобув середню музичну освіту. Потім – навчання в Московській консерваторії. Шостий рік я в Києві. Викладаю в консерваторії і одночасно працюю концертмейстером у Державному симфонічному оркестрі УРСР.

Конкурс скрипалів у Генуї веде свою історію з 1958 року. Його переможцями неодноразово були наші музиканти. Цього року від Радянського Союзу в ньому, крім мене, брали участь М. Секлер і Е. Накіпбекова. Умови конкурсу були дуже складні, бо учасники грали однакову програму. Мені назавжди запам'ятаються найвідповідальніший третій тур змагань, заключний концерт переможців конкурсу.

**1971. 16 грудня. «Культура і життя».**

**МОЛОДІ ЗІРКИ УКРАЇНИ. Арсен Котляревський, професор.**

Шлях до майстерності довгий, тернистий. І ось нарешті приходиться визнання, яке в наш час найчастіше реалізується у здобутті звання лауреата конкурсу... Це визнання майстерності і водночас щедрий аванс, який треба виправдати подальшою художньо-виконавською діяльністю.

Концерт молодих виконавців України – лауреатів 1971 року, що відбувся в Київській філармонії, став святом музично-виконавського мистецтва... Серед учасників концерту, які цього року стали переможцями конкурсу, особливе місце зайняв скрипаль Богодар Которович. І справа не тільки в тому, що він уже «ветеран», який вдруге здобув перемогу на міжнародному конкурсі. Набагато важливіше те, що в ньому ми бачимо того художника, який не лише відзначений преміями, а й далі інтенсивно розвиває свою майстерність і завоює визнання усією своєю виконавською і педагогічною діяльністю. Його

люблять за те, що він прекрасно володіє скрипкою і має бездоганний смак, що його гра завжди зігріта щирим почуттям і ще за те, що він чулий, простий і привітний з тими, хто його оточує.

Появу його на сцені зустріли бурхливими оплесками. Натхненно, з глибоким відчуттям стилю виконав він прекрасне адажіо В. Моцарта, а потім зіграв віртуозну п'єсу Н. Паганіні «Танець відьом». Ця наївна за своїм задумом і змістом п'єса водночас містить безліч неймовірних труднощів, які в руках такого майстра, як Б. Которович, перетворюються в іскристі алмази скрипкової майстерності...

### **1971. 21 листопада. «Культура і життя».**

#### **ДВІЧІ ЛАУРЕАТ. Вадим Стеценко, в. о. проф. Київської консерваторії.**

Слухачі розходилися після концерту, глибоко вражені силою артистизму, зрілістю творчих задумів та їх втіленням і тонкістю звукової палітри скрипаля. Незвично було чути від ще зовсім молодого музиканта таку завершено благородну інтерпретацію Концерту Моцарта, такий буйний політ фантазії у виконанні «Ноктюрна» і «Тарантелли» Шимановського і справді романтичну гнучкість емоцій у трактуванні Четвертого капрису Паганіні. До кожного з цих творів скрипаль знайшов свій ключ, відповідні звукові прийоми, виконавську манеру, а це, зрештою, найголовніше... Всього виконаного майстром не перелічиш. Та не в кількості зіграних творів суть його діяльності. Головне – у невгамовній художній справі, у безперервному прагненні до найвищих естетичних ідеалів, які відчуваються в кожному звукові, що народжується під смичком артиста.

Которович-виконавець, мабуть, не формувався б так швидко, якби в цьому йому не допомагав Которович-педагог. Вміло поєднані обидві грані музичної діяльності у талановитих людей завжди взаємно наснажують і збагачують одна одну.

Перші кроки в музичній педагогіці Богодар робить у Київській консерваторії (1966), де йому доручають роботу з одним студентом. Наслідки річного навчання були на диво успішні і його педагогічне навантаження поступово збільшується.

Якщо зростання здібного виконавця відбувається у відносно короткий період часу, це вважається природним явищем, закономірним результатом інтенсивної праці музиканта над собою. Щоб стати добрим педагогом, крім працездатності, потрібен ще й значний досвід, який приходить не швидко і який не піддається форсуванню. Богодар Которович спростував цю поширену думку. За п'ять років своєї педагогічної діяльності (мінімальний час для формування педагога) він виріс у кваліфікованого майстра педагогічної справи, який упевнено і вміло спрямовує своїх вихованців найкоротшим шляхом до завоювання заповітних рубежів музико-виконавської майстерності. Свідченням цього є часті прилюдні виступи його

учнів, які завжди приваблюють справжнім професіоналізмом і високою культурою виконання.

Звідки така рання зрілість у молодого педагога? Багато важить природжена педагогічна «жилка», яка є складовою частиною його музичного обдарування. Вміння спостерігати і об'єктивно усвідомлювати всі сторони виконавського процесу, схильність до точного аналізу досягнень і невдач учнів, здібність втілювати свої враження і думки у концертні вказівки, скеровані на найголовніше в даний момент для учнів і, нарешті, безумовно педагогічна інтуїція – ось що характеризує Которовича як педагога. До того ж слід врахувати, що на роботу з учнями безперечно дуже позитивно впливає великий досвід власної концертної діяльності. І, нарешті, педагогічні якості молодого музиканта спираються на глибоке знання природи скрипкового виконавства і на раціональні педагогічні навички, почерпнуті ним із спостережень над педагогічним процесом в класі професора Янкелевича.

Учень виявився гідним свого вчителя – він не тільки запозичив прийоми й методи, а й зумів перейняти творчий дух стрункої, науково обгрунтованої системи виховання скрипалів-виконавців, створеної видатним радянським педагогом.

### **1972. 4 січня. «Молодь України».**

#### **ЧОТИРИ СТРУНИ ПАГАНІНІ. М. Старушко.**

Знервовані пальці торкнулись гарячого грифа. Окресливши півколо, смичок наважився впасти на струни скрипки, що належала колись геніальному Паганіні. Вродились перші звуки, наче десь у далекій тиші обізвався дзвінкий водограй. Сповнений віри і жаги, він всевладніше переростав у річку, допоки не розбуйнувався прибоєм безбрежного океану.

Здавалося, Ліворно і Мілан, Венеція і Рим, Лукка і Парма, зачудовані звуками невмирущих каприсів, заглядають у вікна концертного залу. Здавалося, сам всевідомудрий Гварнері, що змайстрував цю скрипку, пожадливо зорить на струнного скрипаля і намагається у злеті смичка і звуків, у збентеженому обличчі, знайти спільне з таким же юним і неповторним Нікколо.

– Це найдорожчі хвилини в моєму житті, – щиро зізнається призер останнього міжнародного конкурсу скрипалів у Генуї, молодий викладач Київської державної консерваторії Богодар Которович. – Мені здавалося, що представники генуезького муніципалітету та поважне журі з найкращих музикантів і теоретиків дозволили мені взяти до рук не скрипку Паганіні – а повну пригорщу племінного вогню... Таким було відчуття.

Чотири натхненні струни

Уперше вони озвалися чарівними звуками до Богодара Которовича у Львові, де зі своїм нерозлучним другом і побратимом Олегом Кривою ходив до музичної десятирічки. Де один і той же викладач Григорій Михайлович Терлецький

по-батьківськи ростив тендітну порось і жагучого бажання... Потім найповажніша в країні – московська консерваторія. Гранування музичних здібностей, численні вузівські і міжвузівські конкурси. Після одержання диплома – концертмейстерська діяльність у Києві і перший серйозний успіх: у 1967 році молодий скрипаль стає лауреатом Міжнародного конкурсу імені Енеску в Румунії.

Чотири струни

Для мене вони – і мої чотири життєвих поняття: абсолютний слух, віртуозність пальців, глибина філософської думки і вміння її інтерпретувати.

Своїми успіхами Богодар Которович спростовує думку про те, що гра скрипалів в оркестрі затримує його творче зростання. Думка ж в Богодара своя:

– Мені допомагає навіть сама атмосфера оркестру, дух спілкування з колегами, з диригентом. Бо серед артистів оркестру є прекрасні виконавці, набагато кращі інколи за солістів. І я відчуваю, що участь в оркестрі не обмежує, а навпаки – збагачує мої творчі пошуки, розширює мої життєві і мистецькі горизонти. Тому в нашій роботі всі струни повинні бути нап'яті до співучого звуку.

Моцарт, Бетховен, Бах... як магелани, що відкривають свої береги, так і для мене ці генії залишаються таємничою країною, безбережним океаном величчя, мудрості і краси, – говорить Богодар, – тому вчуся і вчитимусь у них, аби ближчими стали і береги моїх нових сподівань.

**1972. №2 . «Музыкальная жизнь».**

**ПОБЕДА СОВЕТСКИХ СКРИПАЧЕЙ В ГЕНУЕ. Валерий Климов, н.а. РСФСР, член жюри.**

Его игра отличается убедительностью художественных трактовок, плотным звуком, хорошей технической оснащённостью.

**1972. 6 июня. «Советская культура».**

**НА СКРИПКЕ ПАГАНИНИ. Э. Позднякова.**

Жил мальчик во Львове. Мать учительница, отец инженер. Но музыку любили все и все любили петь. И мальчишка все упрямее год за годом играл гаммы: мечтал стать скрипачом. О том, чтобы взять в руки скрипку великого Паганини, конечно же, не мечтал.

Не смел мечтать, а сбылось. В конце прошлого года украинский скрипач Богодар Которович стал одним из победителей Конкурса имени Паганини в Генуе. Здесь оценивается прежде всего техника исполнения. А сам Которович считает себя скрипачом не чисто виртуозного плана. Молодой скрипач выступил в Ита-

лии великолепно. И, кроме звания лауреата, наградой ему стало ни с чем несравнимое право сыграть на скрипке «великого маэстро».

Итак, Львов со всем богатством самобытных народных мелодий, Москва с ее школой. А теперь Киев, один из лучших музыкальных коллективов страны – Государственный заслуженный симфонический оркестр УССР, место первого концертмейстера. Известный итальянский дирижер Карло Цекки после выступления с Которовичем называет его «серьезнейшим музыкантом».

У Богодара Которовича уже есть ученики – студенты Киевской консерватории. Педагог он благожелательный. В атмосфере его урока легко работает, но к середине часа, когда урок в разгаре, он теряет спокойствие. Зажигаясь, кричит:

«Темп, темп! Хорошо! Пой, пой. Не делай такого резкого форте...».

«Треба грати більше душею, ніж пальцями. Треба грати так, щоб після цього боліла голова, а не пальці...».

Ну ладно, теперь самое главное – играть по шесть-семь часов! – и заканчивает урок. Он сам работает именно так!

**1972. 13 квітня. «Культура і життя».**

**ТАЛАНТИ ТВОЇ, УКРАЇНО!**

Багата і різноманітна програма починалась виступом заслуженого артиста УРСР, педагога Київської консерваторії Богодара Которовича – скрипалів, що уже давно завоював любов і визнання слухачів. Його гра відзначається зрілістю, всезростаючою майстерністю, високим артистизмом.

**1973. Березень. «Музыка».**

**У ВИКОНАННІ КОТОРОВИЧА. В. Задерацький.**

У продажу з'явилася перша довгограюча платівка заслуженого артиста УРСР Богодара Которовича. Це відрадна подія для тих, хто цінує скрипкове мистецтво: записана чудова програма у самобутній, яскравій і талановитій інтерпретації. Випуск «авторської» платівки Б. Которовича знаменує новий етап громадського визнання артиста, якого нещодавно відзначено високою нагородою на одному з найскладніших міжнародних конкурсів скрипалів – імені Н. Паганіні. Успішні концертні виступи митця красномовно свідчать про розквіт його таланту і стабільність виконавської манери.

На платівці записано Концерт для скрипки з оркестром Я. Сібеліуса і два романси для скрипки та оркестру Л. Бетховена.

**1973. 24 червня. «Культура і життя».**

**В КОНЦЕРТНИХ ЗАЛАХ.**

**МАЙСТЕРНІСТЬ І ПОШУКИ. Вадим Стеценко, професор Київської консерваторії.**

Після повернення з Міжнародного конкурсу імені Нікколо Паганіні Богодар Которович неодноразово виступав у різноманітних концертах з новим репертуаром.

Мабуть, найпоказовішим з цієї точки зору був останній концерт Которовича в Колонному залі імені М. В. Лисенка Київської філармонії. Напрямок, по якому йде розвиток майстерності лауреатів багатьох міжнародних конкурсів, здебільшого згадується по програмах його виступів. Навіть побіжний погляд на програму рецензованого концерту дозволяє констатувати широту і багатогранність інтерпретаторських інтересів молодого скрипаля. У ній помітне, з одного боку, намагання заглибитися в скрипкову класику – митець ясно розуміє, що тільки систематична робота над проникненням у невмирущі образи музики Баха і Бетховена може привести до змужіння артистичної індивідуальності. З другого боку, відчувається прагнення концертанта розширити межі свого репертуару за рахунок внесення в програму творів насичених свіжими, незвичними барвами, поновлення на естраді цінних, але маловідомих творів, виконання цікавих зразків сучасної музики. Звідси звертання Б. Которовича до сонат для скрипки і гітари Паганіні, а також до інших творів з гітарою.

Таким чином, вже програма концерту викликає великий інтерес, являє значну пізнавальну цінність і робить виступ скрипаля небуденним явищем нинішнього сезону.

Найвагомішим у концерті був перший відділ. Виконувались соната №4 для скрипки і фортепіано Л. Бетховена і соната №2 для скрипки соло Й. Баха. Обравши власну переконливу виконавську концепцію, митець ще раз довів, що твори Бетховена і Баха, в яких відображається безмежна велич творчого духу людини, не терплять будь-яких виконавських догм... Скупі, не часті, зате багатозначні кульмінації у виконанні Б. Которовича якнайкраще виявили динамічний характер цього видатного бетховенського твору.

Центральне місце в концерті, безперечно, зайняло виконання Сонати для скрипки соло ля-мінор Й. Баха... У його інтерпретації Соната сприймається як цілісне і органічне художнє вираження основної ідеї, яку можна умовно визначити так: безперервність плину життя.

Виконання в другому відділі чотирьох сонат для скрипки з гітарою Н. Паганіні (ля-мінор, ре-мажор, до-мажор і ля-мажор) – творів, привабливість яких полягає в безпосередній експресії романтичного світосприйняття їх автора, було позначено високим натхненням і радістю музикування.

Б. Которовичу вдалося передати барвистість віртуозного «вбрання» цих творів як вираз щирих музичних ідей, як органічну форму специфічного музичного мислення, а не як зовнішній ефект. Цим самим артист спростував розповсюджену, але хибну концепцію виконання творів Паганіні, побудовану на виявленні лише їх вір-

туозного блиску. Перед слухачами виник образ вдумливого художника, який талановито розгортає захоплюючі драматургічні контрасти музичного сюжету твору в дусі традицій італійської опери початку XIX ст.

Від початку до кінця виступу відчувалася нестримна жага до музикування. Високої напруги творча зарядженість, яка поглинала всі духовні сили виконавця. Емоційність Б. Которовича спирається на мудрість творчої думки, на великий інтелект, на багату інтуїцію, якою артист щедро наділений від природи.

Якщо порівняти нинішній концерт з минулими виступами, то слід констатувати безперечно зростання художньої зрілості молодого музиканта. Слухаючи програму мимоволі віддаєшся естетичній насолоді від гармонійності і викінченості звучання кожного її номера.

**1973. 21 ноября. «Целиноградская правда».**

**КОНЦЕРТ ИЗВЕСТНОГО СКРИПАЧА.**

В Целинограде состоялся концерт известного советского скрипача, лауреата международных конкурсов, заслуженного артиста Украинской ССР Богодара Которовича.

Гость из Киева виртуозно сыграл партитуру си-минор для скрипки соло Баха, четыре сонаты для скрипки и гитары Паганини, испанскую народную сюиту Дефалля, испанский танец Скорика из музыки к драме Леси Украинки «Каменный владелин». Партию гитары исполнял Петр Полухин. Концерт украинских музыкантов прошел с успехом.

**1974. 11 грудня. «Вечірній Київ».**

Голос скрипки в руках Богодара Которовича сильний і ніжний. Любителі музики з задоволенням слухають у його виконанні класичні і сучасні твори. А для студентів Київської консерваторії ім. П. І. Чайковського він не лише чудовий скрипаль, а й прекрасний педагог.

**1975. 22 октября. «Львовская правда».**

**ДВА ВЕЧЕРА СКРИПИЧНОЙ МУЗЫКИ. Э. Анисимова.**

Львовские любители музыки всегда охотно посещают концерты скрипачей. Но выступление Богодара Которовича вызвало особый интерес, поскольку этот известный ныне музыкант в прошлом был воспитанником Львовской музыкальной школы С. Крушельницкой. Лауреат международных конкурсов имени Энеску

(1967), имени Паганини (1971), Заслуженый артист УССР. Каждый концерт Б. Которовича во Львове рассматривается публикой как его творческий отчет. Так было и на этот раз. В поисках новых, нетрадиционных форм музицирования музыкант остановился на варианте игры в сопровождении гитары... Свежо, оригинально прозвучало в концерте «Музыкальное приношение» Гайдна для скрипки, виолончели и гитары. Были исполнены две сонаты Паганини для скрипки с гитарой, три пьесы М. Скорика, «Испанская народная сюита» М. Де Фалья... Каждый номер программы горячо принимался слушателями...

**1976, 20 июля. «Кавказская здравница».  
И ЗВУКИ МУЗЫКИ ПРЕКРАСНОЙ (ДНЕВНИК ИСКУССТВ). Т. Клепко,  
муз. ред. Кисловодской госфилармонии.**

На страницах «Кавказской здравницы» уже сообщалось об открытии IV фестиваля симфонической музыки на кавказских Минеральных Водах. Исполнительская манера солиста, лауреата международных конкурсов, заслуженного артиста УРСР Богодара Которовича – строгая и правдивая. Во всем – высокий вкус, чувство пропорций, выразительные средства подчинены непрерывности развития мысли, ее классической чистоте, совершенству формы. Нельзя не отметить особенности очень доверительного тона общения со слушателями, найденного исполнителем (Моцарт. Концерт №3 соль-мажор).

**1976. 20 листопада. «Молода гвардія».  
КИЇВ МИСТЕЦЬКИЙ.**

Творчість талановитого київського скрипаля, заслуженого артиста УРСР, лауреата міжнародних конкурсів Богодара Которовича широко відома любителям музики нашої країни. Його виступи завжди викликають великий інтерес, користуються популярністю.

**1976. 17 листопада. «Вечірній Харків».**

Богодар надихав на поетичні строки. Гортаючи сторінки газет знаходиш і рецензію-усмішку «Квіти для Маестро».

Вони були потім, коли стих останній акорд... Оплески ще котилися бурхливою хвилею у залі Харківського інституту мистецтв імені І. П. Котляревського.

А спершу була музика. Був урочистий Бах з партією сі-мінор для скрипки соло, був ніжний Галінін з арією для скрипки з оркестром, був сьогоднішній Ряєтс із кон-

цертом для скрипки з камерним оркестром, диригент Сурен Гарнікович Кочарян, художній керівник оркестру, завідувач кафедри камерного ансамблю інституту мистецтв. Був і лауреат конкурсу Паганіні в Генуї, Енеску в Бухаресті, заслужений артист УРСР, доцент Київської консерваторії Богодар Антонович Которович.

Тільки-но маестро взяв в руки чарівну скрипку, смичок сам, от вірите, сам! – почав так співати, що зал у захопленні завмер, не дихав. Лелечко! Як же та скрипка грала-виграла! То, здавалося, ніби рокітливе море виповнило все довкола, то співала вона голосами всіх солов'їв на світі, то ніби передавала всі, які тільки є, ритми нашого благодатного часу.

Причому, робила це з таким натхненням, з такою професійною досконалістю, що ні пером описати. Отака-то скрипка. Чудодійна скрипка. А що ж робив маестро Богодар Которович у цей час? А нічого. Він тільки вклонявся тим, хто прибував на камерний концерт, і приймав гречно квіти й поцілунки представниць кращої половини людства, потиск рук харківських цінителів музики...

**1976. 25 листопада. «Культура і життя».**

За останні роки в число провідних скрипалів по праву ввійшов талановитий київський музикант, заслужений артист УРСР, лауреат міжнародних конкурсів Богодар Которович. З його яскравим виконавським мистецтвом знайомі не лише в Радянському Союзі, а й в багатьох країнах світу, де він з успіхом представляв наше радянське мистецтво.

Виконавську манеру скрипаля визначає відмінний музичний смак, висока культура, досконала техніка і відчуття стилю. В репертуарі Б. Которовича твори композиторів різних епох і напрямків. Знають його і як невтомного пропагандиста нових творів українських радянських авторів. Днями Б. Которович разом з Державним заслуженим академічним симфонічним оркестром УРСР під керуванням народного артиста республіки С. Турчака з успіхом виконав скрипковий концерт М. Скорика.

**1977. 21 січня. «Вечірній Київ».**

**ПОРТРЕТ ЗАСЛУЖЕНОГО АРТИСТА УРСР СКРИПАЛЯ БОГОДАРА КОТОРОВИЧА. В. К. Білик.**

Велику популярність у киян і гостей міста здобула виставка «Київ – столиця Радянської України», в якій взяли участь визнані майстри різця і пензля, а також талановита молодь. Експозиція вдало відтворила ритм життя міста, представила глядачам його кращих людей: робітників, вчених, науковців, письменників, артистів. Нові райони і старе місто, будні і свята – все це глядач побачив іншими очима – уважними і закоханими. Виставка наочно переконала – треба частіше

звертатись до теми Києва, уславляти велич праці киян, що вирішили зробити своє місто зразковим.

**1977. 6 лютого.**

**ЕСТАФЕТА БРАТІВ. Я. Зорін.**

На рекламних стендах Києва минулого тижня з'явилися афіші, що відразу ж привернули увагу любителів музики. Колонний зал імені М. В. Лисенка запрошував на вечір скрипкової музики Антоніо Вівальді.

Імена двох з чотирьох виконавців концерту не потребують рекомендації: вони добре відомі не тільки у нас, а і в багатьох країнах світу. Олег Криса – заслужений артист УРСР, лауреат міжнародних конкурсів, Богодар Которович – заслужений артист УРСР, лауреат міжнародних конкурсів. Прізвища двох інших – Богдана Криси та Олега Которовича – на філармонійній афіші з'явилися вперше. Вони – молоді брати уславлених музикантів – ще тільки на початку творчого життя.

...Того вечора у Колонному залі імені М. В. Лисенка не було куди яблуку впастити. Аншлаґ. Аудиторія захоплена приймала виступ митців. Своїми враженнями від концерту ділиться заслужений діяч мистецтв УРСР, композитор Мирослав Скорик:

– Сьогоднішній вечір у Колонному залі – надзвичайно цікава подія в музичному житті столиці України. До програми увійшли Концерт для скрипки з оркестром ля-мінор, дуже популярний серед юних музикантів, глибоко емоційні концерти для двох скрипок з оркестром до-мінор та ля-мінор (останній – із знаменитого циклу «Гармонічні натхнення»), Концерт для чотирьох скрипок з оркестром сі-мінор, виконаний у фіналі.

Чудова четвірка, чудовий квартет! Вони зробили цей вечір радісним святом скрипкової музики...

У студії українського відділення Всесоюзної фірми «Мелодія» тривав запис їх концерту на грамплатівку.

**1977. 12 лютого. «Вечірній Київ».**

Смичок скрипаля (Богодару Которовичу) – вірш, присвячений Б. Которовичу, розміщений на титульній сторінці газети:

Пливе смичок,  
Як птах у ніч –  
На струнах гаснуть зорепади, –

О, де він сяде?!!  
В діброві тихо тане сніг...  
Пливе смичок,  
Як плуг в поля,  
Як в душі світлі блискавиці,  
Як роки зморшками  
на лиця –  
Серця болять...  
Пливе смичок,  
Як птах у день.  
Як руки у достигле поле.  
Пливе смичок –  
А серце: теньк  
Щасливим болем.

*Михайло Бахтинський.*

**1978. 15 червня. «Культура і життя».**

Творча діяльність талановитого скрипаля УРСР, лауреата міжнародних конкурсів, доцента Київської консерваторії імені П. І. Чайковського Богодара Которовича широко відома в нашій країні. Вже багато років він невтомно пропагує маловідомі твори композиторів XVII-XVIII століть, нові композиції українських радянських авторів. Нещодавно Б. Которович разом зі своїми учнями виконав у Києві всі 24 каприси Н. Паганіні.

**1978. 5 липня. «Деснянська правда».**

**ЗАСПІВАЛИ СКРИПКИ. Л. Куровська.**

Виступ скрипалів – студентів і аспірантів Київської державної консерваторії імені П. Чайковського – відбувся у залі Чернігівського музичного училища імені Ревуцького.

Вихованці заслуженого артиста УРСР, лауреата міжнародних конкурсів, доцента Б. Которовича виконали каприси для скрипки видатного італійського композитора, скрипаля-віртуоза Н. Паганіні. У вступному слові Б. Которович підкреслив, що ці твори італійського музиканта «є не тільки енциклопедією виконавських прийомів, але одночасно геніальними зразками романтичної музики...».

Кращі риси мистецтва Н. Паганіні донесли до слухачів аспіранти Т. Печений, О. Которович, В. Ушков, студенти К. Стеценко, Л. Галкіна, І. Васильєв.

**1978. 14 грудня. «Вечірній Харків».**

**ДЕСЯТЬ ДНІВ НА СВЯТІ МУЗИКИ. О. Чепалов.**

Закінчився республіканський конкурс скрипалів імені М. Лисенка, що проходив у нашому місті. Переможених не було. Адже кожен із молодих скрипалів здобув творчий стимул для подальшої роботи, набув досвіду. Першу премію розділили Олесь Ясько і Сергій Шотт, другу здобув Петро Цегельський, третю – Оксана Трунко, Сергій Юсов.

**Б.К.:** Якщо говорити відверто, у деяких сучасних конкурсах елемент змагання виходить на перший план. З одного боку він заохочує і публіку, і конкурсантів, з другого – переможцями іноді стають виконавці із «сталевими» нервами, а не першокласні музиканти. Отож наше журі під час роботи більше уваги звертало на самобутність молодого скрипаля, виразність його гри. З цих позицій ми підбирали на кафедрі Київської консерваторії кандидатури для участі в конкурсі, не помилились.

**1979. 5 мая. «Красное знамя». Харків.**

**МУЗЫКАЛЬНАЯ ЖИЗНЬ. КОНЦЕРТ КАМЕРНОГО ОРКЕСТРА. Г. Смаглий, музыковед.**

Художественным откровением стало исполнение Концерта №8 для скрипки с оркестром немецкого композитора Шпора. В передаче Богодара Которовича возвышенная патетика музыки Шпора, исполненная величия и красоты, дышит энергией, романтической взволнованностью, глубоким чувством. Необыкновенно красивый, теплый и певучий звук, виртуозное владение инструментом, яркая эмоциональность и искренность его исполнения оставили неизгладимое впечатление у слушателей.

**1978. Газета «Аамулехті». Тампере. Фінляндія.**

**ДНІ КИЄВА У ТАМПЕРЕ.**

«У такому грандіозному симфонічному творі як Перший Концерт Шостаковича для скрипки з оркестром, у творі напруженого і драматичного виконання солістом були знайдені найдивовижні теплі і ліричні тони...».

**1979. 20 юня. «Советская Литва»** – опубліковано анонс концерта:

Госфилармония Литовской ССР. 20.06. в 19:30 в Картинной галерее – играет Литовский камерный оркестр. Участвует Б. Которович (скрипка). Дирижер – народный артист Литовской ССР С. Сондецкис.

**1979. 1 листопада. «Україна».**

**І СКРИПКИ ГОЛОС ЧАРІВНИЙ. Олесь Доріченко.**

Стихли останні акорди, відшуміли оплески. Скрипаль хустинкою витер зволене чоло і, мов священну реліквію, поклав до футляра інструмент. Трохи відпочивши, з-за лаштунків через сцену попрямував до виходу. І раптом – оплески. Звідки? Адже концерт давно закінчився... В залі вже пригасили світло, але в цій напівтемряві вирізьблювались обличчя людей.

Як з'ясувалося згодом, у полтавської публіки усталився гарний звичай: не полишати залу й після виступу артиста, що особливо сподобався, щоб знову запросити його приїхати в стародавнє українське місто.

Повернувся до готелю вже опівночі, й не спалося йому до самого ранку – мріялося, згадалось...

Скільки захоплених слів, найвишуканіших епітетів. Скільки легенд і поетичних строф присвячено їй – цариці музики – скрипці! В хвилини радості і смутку, в мить натхненної праці й тихих роздумів припадаємо до чистого її джерела, щоб напоїти душі живодайною красою її голосу.

Причарувала вона і Богодара Которовича, тоді ще хлопчика, й так причарувала, що нині він життя свого не мислить без неї.

Чи то в рідному Грубешові троїстих музик зачує, чи по радіо прозорий голос її долине – враз серце хлоп'яче солодкою млостью повниться. І радісно стає. І журно...

Згадав, як з татом ходили до львівської опери. Батько, за фахом інженер-гідротехнік, музику любив надзвичайно, і його, володаря драматичного тенора, охоче запрошували співати у театральному хорі. На репетиції брав із собою малого Богодара, котрий від тих мандрівок був у невимовному захваті.

З великою вдячністю згадує тепер Павла Миколайовича Макаренка та Дмитра Миколайовича Леггера, своїх перших учителів та порадників, перші несміливі кроки на шляху в прекрасний, іноді такий нелегкий світ мистецтва.

Ще студентом Львівської консерваторії покладав великі мрії на Всесоюзний конкурс молодих виконавців, що мав відбутися в Москві. З конкурсу ж повертався з почуттям гіркоти й смутку – невдало виступив.

Та невдзі до Львова несподівано надійшов лист від педагога по класу скрипки – професора Ю. І. Янкелевича з проханням відрядити молодого музиканта, якого він почув на конкурсі, до Московської консерваторії, у його клас.

Там, в одному з найславетніших закладів світу, Богодар Которович набув майстерності, ширшав його творчий діапазон. Не забарилась і перші успіхи – він дістав звання лауреата на Міжнародному конкурсі імені Джорджа Енеску в Бухаресті 1967 року. А згодом блискучу перемогу на конкурсі імені Нікколо Паганіні в Генуї.

Ім'я українського скрипаля дедалі частіше рясніє на афішах концертних залів нашої країни та зарубіжних міст, голос його скрипки звучить по радіо й телебаченню. Самобутню творчість молодого майстра помітили.

«Це талановитий скрипаль, глибокий музикант з величезним репертуаром» – таку оцінку дав йому видатний митець, народний артист СРСР професор Леонід Коган.

Справді, Богодар Антонович Которович належить до числа гідних представників радянської скрипкової школи, яка здобула незаперечний авторитет у всьому світі...

«Богодар Которович, – писала італійська газета «Карр'єра делла сера», романтичний і пристрасний музикант, що полонить глибиною звукотворення, прозорістю трепетного вібрато і летом фантазії».

«Которович належить до когорти тих молодих радянських інструменталістів, – рецензував виступ скрипаля болгарський часопис «Отечествен фронт», – які безпрестанно зростають, примушуючи говорити про них всю світову музичну громадськість».

У програмах митця звучать Бах і Вівальді, Бетховен і Моцарт, Брамс і Чайковський, Шостакович і Хачатурян. І, звичайно ж, твори українських композиторів А. Штогаренка, М. Скорика, В. Кирейка та інших.

Музикантові властивий невгамовний творчий пошук, постійне удосконалення майстерності. Через те і в давно вже відомих та багато разів виконуваних зі сцени творах він знаходить щось нове, до того незнане.

Тяжючи у своїй творчості до полотен масштабних, де найповніш можна висловити власні художні концепції, він і в творах малих форм досягає величної монументальності стилю.

Концерти за участю заслуженого артиста УРСР Богодара Которовича – завжди свято для шанувальників прекрасного мистецтва, бо в кожен виконуваний твір він вкладає весь хист, своє непересічне обдарування. Концерти ж старовинної музики, складені з творів Вівальді, Баха, Кореллі, Паганіні в його натхненному виконанні стають подією культурного життя.

Характерна риса творчості скрипаля – блискуча техніка, витончена краса звуку та винятковий смак у виборі репертуару. А до всього того – невтомна працелюбність.

– Коли простуєш полем, – усміхаючись, каже скрипаль, – то здалеку здається, що місцевість бездоганно рівна. А варто підійти ближче, як відразу помічаєш пагорбки – тож працювати треба безперестанку...

Він хоче неодмінно здійснити свою давню мрію: виконати і записати на платівки всі сонати та 24 каприси для скрипки Нікколо Паганіні. Фахівці називають їх справжньою енциклопедією романтичної інструментальної техніки.

На черзі й підготовка до циклу концертів Баха для скрипки та органа спільно з київською органісткою Зоєю Самосват. Невдози – гастрольна подорож скрипаля по містах Радянського Союзу з його улюбленим колективом – Литовським камерним оркестром під керуванням Саулюса Сондецькіса.

Артист щедро передає свій мистецький досвід, розкриває таємниці творчості учням, допомагаючи їм виробити власну манеру виконання. Його вихованці вже здобули перемоги на всесоюзному та республіканських конкурсах. А це і його перемога – їхнього вчителя, доцента Київської державної консерваторії імені П. І. Чайковського.

### **1979. 26 грудня. «Радянська Україна».**

Указ Президії Верховної ради Української РСР від 25 грудня 1979 р. про присвоєння працівникам мистецьких вузів почесних звань Української РСР за заслуги в розвитку радянського музичного мистецтва і підготовці висококваліфікованих кадрів присвоїти почесні звання:

Народного артиста Української РСР Которовичу Богодару Антоновичу – доценту Київської державної консерваторії імені П. І. Чайковського, заслуженому артисту УРСР.

У 1979 році за заслуги в розвитку радянського мистецтва і підготовку висококваліфікованих кадрів Богодар Которович першим в республіці не тільки серед скрипалів – серед всіх інструменталістів удостоєний звання народного артиста УРСР.



## Гортаючи сторінки. 1980-ті роки

**1980. 28 січня. «Вечірній Київ».**  
**МАЙСТЕР І СКРИПКА. Т. Сатаєва.**

Скрипка – найромантичніший музичний інструмент. Виразність і проникливість її звучання наближається до можливостей людського голосу: вона здатна передати тонкі і глибокі відчуття. Недарма так багато художніх творів, легенд присвячено великим скрипалям, їх дивовижному впливу на слухачів. Особистість майстра завжди викликає зацікавленість: це, здебільшого, люди вольові, з сильним характером, що, на перший погляд, важко зв'язати із вишуканістю їхньої гри на зовні тендітному інструменті.

Саме такий і народний артист УРСР, лауреат міжнародних конкурсів, доцент Київської консерваторії імені П. Чайковського Богодар Которович. Він відомий не тільки як талановитий виконавець і педагог, але і як невтомний популяризатор класичної музики, сміливий експериментатор, що відшукує нові форми спілкування із слухачем...

**Б.К.:** Я відчуваю особливу гордість, коли мене уважно слухають не професійні музиканти, а люди, що, можливо, вперше потрапили на концерт. Кожна «завойована» душа – перемога мистецтва, ще одне серце, відкрите для добра і краси. Думаю, це – головна мета кожного митця.

**1980. 1 юня. «Комсомольское знамя».**  
**ТОРЖЕСТВО ГАРМОНИИ. Т. Сатаєва.**

В Богодаре Которовиче, прежде всего, поражает безупречная преданность музыке. Кажется, чему тут удивляться: таким должен быть каждый, кто служит по призванию. И все же самоотверженность Которовича – редкость и среди энтузиастов. Не фанатизм. Ибо фанатики категорически и непримиримы, узки в своих взглядах. А Которович доброжелателен, терпим и вообще чужд всякому «сальеризму». Нет, просто беззаветная любовь к делу своей жизни и невозможность заниматься чем-либо, кроме игры на скрипке, забыть о ней хоть на минуту.

И, второе, что удивляет в исполнителе: разительный контраст между тем, каким он кажется в жизни и каков он на сцене.

Обычно Богодар Антонович производит впечатление человека мягкого, уступчивого. Он жизнерадостен, общителен, а во время выступлений превращается в пружину из нервов и мускулов, изумляет своим темпераментом, полным растворением в музыке, смелостью и самостоятельностью трактовок. Не существует для него ни усталости, ни неинтересной аудитории, не умеет он играть вполсилы, щадить себя для каких-то особых концертов. И вообще щадить. И зал не может не ощущать этой полной самоотдачи талантливого исполнителя. Концерты его становятся праздником для любителей музыки.

### **1980. 12 липня. «Молода гвардія».**

#### **ПЕРША СКРИПКА УКРАЇНИ. С. Гречанюк.**

**Б.К.:** Прагну відчути музику, наблизитись до неї не лише розумінням, а й почуттям. Інакше кажучи, намагаюся в міру своїх сил піднятися за композитором до тієї високості, якої він сягнув у зоряні години творчого злету. І своє завдання вважаю вирішеним. Якщо й слухачі відчують у собі духовний злет, для мене такі хвилини – свято.

У нього – глибоке, тонке відчуття ритму, який би твір він не виконував, ритм завжди чітко окреслений, наповнений експресією і витриманий аж до останнього звуку... Його скрипка співає, і чіткий ритм не тільки не руйнує цієї співучості, а навпаки – тримає на собі загальний малюнок мелодії, наповнює її експресією... Одна з найголовніших істин, які осягнув, серцем сприйняв музикант, лежить у тому ж могутньому кристалічному щиті, на якому тримається все наше мистецтво. Чи не вона є для Которовича істиною найвищого порядку? Либонь, що так...

### **1980. Театрально-концертний Київ. №2.**

У наш час відкрито чимало музичних скарбів минулого. Властивий сучасному слухачеві інтерес до музики минулих епох повернув до життя велике число незаслужено забутих шедеврів. Досить згадати імена геніальних композиторів XVIII століття – італійця Клаудіо Монтеверді і англійця Генрі Перселла, твори яких після майже двохсотлітнього забуття знову зайняли належне місце у концертних програмах. Але навіть у порівнянні з ними доля спадщини Антоніо Вівальді здається унікальною: лише у наші дні було випадково знайдено рукописи його творів, які вразили музичну громадськість.

Життя і творчість Вівальді нерозривно були зв'язані з Венецією – містом, яке у XVII столітті стало центром розквіту інструментального виконавства і, насам-

перед, скрипкового мистецтва. Серед ушлюблених скрипалів-композиторів того часу – Дж. Тартіні, П. Локателлі, Ф. Верачіні та інші. Антоніо Вівальді належить серед них одне з перших місць. Ще за життя він став відомим не тільки на батьківщині – його твори видаються у Лондоні, Парижі, Амстердамі. Але після смерті композитора нащадки не згадують про нього майже сто років.

Перу Вівальді належать близько 500 інструментальних концертів, близько 50 опер, симфонії, кантати.

Творчості своєрідного італійського композитора будуть присвячені концерти, які відбудуться 28 січня у Колонному залі Київської філармонії і 29 січня – у Палаці культури «Україна». Любителі музики зможуть познайомитись з циклом концертів Вівальді «Гармонійне натхнення». Виконавці: лауреат премії Ленінського комсомолу, заслужений колектив Литовської РСР Литовський камерний оркестр (диригент – народний артист Литовської РСР, професор Саулюс Сондецкіс), солісти – народний артист УРСР, лауреат міжнародних конкурсів Богодар Которович, лауреат премії Ленінського комсомолу заслужений артист УРСР Олег Криса, артисти Богдан Криса, Олег Которович.

### **1980. 28 лютого. «Культура і життя».**

#### **ВЕЧОРИ ВІВАЛЬДІ. В. Беляков, педагог Київського музичного училища Глієра.**

...Ці вечори надовго залишаться в пам'яті слухачів – Литовський камерний оркестр, Київський камерний хор, блискучий квартет скрипалів – і безроздільне панування музики Антоніо Вівальді, музики невичерпного оптимізму чарівливої простоти, немеркнучої свіжості... У Колонному залі імені М. Лисенка і Палаці культури «Україна» музиканти з успіхом показали нову програму: дванадцять концертів Вівальді із циклу «Гармонійні натхнення». Обидва концерти камерної музики пройшли при переповнених залах, що свідчить – в наші дні спостерігається міцний і стійкий інтерес до камерної музики, особливо до камерно-інструментальної. Камерна музика відкриває людям горизонти ясної, стрункої мудрості, робить відчутною та близькою вічну красу класики...

### **1981. 17 марта. «Львовская правда».**

#### **МУЗЫКА ЯРКАЯ, ВДОХНОВЕННАЯ. С. Целюк-Аскадская, музыковед.**

Афиши, извещавшие об этих концертах, сразу же привлекли к себе внимание любителей музыкального искусства. Солистами в этих концертах выступили Б. Которович, О. Крыса, О. Которович, Б. Крыса. Камерный оркестр Львовской государственной консерватории сопровождал игру солистов. Концертами дири-

жировал С. Сондецкіс – замечательный музыкант, являющийся одним из самых авторитетных специалистов в области камерного оркестрового исполнительства.

Все исполнители цикла стремились найти в каждом произведении черты которые бы выявили его неповторимость, особенность. И, благодаря этому, А. Вивальди предстал неожиданно многогранным и разнообразным...

### **«МЕЛОДІЇ ВЕЧІРНЬОЇ ПОРИ».**

#### **Олесь Доріченко.**

Нам з приємністю хочеться відзначити, що в Києві започаткована нова добра традиція – ще одна форма концертного музикування на відкритому повітрі – «Нічні серенади». Справді нічні, розпочинаються о 22 годині, а закінчуються, часом, опівночі.

Коли в театрах і концертних залах падають завіси і стихають оплески – на Першотравневу естраду на мальовничих схилах поспішають музиканти, щоб своєю милозвучною грою дарувати людям душевну насолоду й радість зустрічі з прекрасним.

Музика знаходить найкоротший шлях до людських сердець, до найглибших джерел внутрішнього світу, робить нас благороднішими і кращими, бо в ній могутня надихаюча сила – одвічне прагнення до краси і досконалості. Тому з такою радістю численні її шанувальники зустріли появу «Нічних серенад», які відкрили нову сторінку в розмаїтому культурному житті столиці.

### **1981. 15 червня. «Вечірній Київ».**

#### **ГОДИНА РОМАНТИЧНИХ СЕРЕНАД.**

**Б.К.:** «Виступи музикантів просто неба мають давню традицію. Відомо, що саме для подібних вечорів написав свій чудовий твір «Музика на воді» Гендель. «Пейзажній» музиці приділяли належну увагу інші композитори минулого».

Відрядно, що напередодні святкування 1500-річчя Києва така традиція впроваджується і у нашому місті. Радісно відчувати, що нова форма популяризації класики прийшла до вподоби і старшому поколінню, і молоді...

### **1981. 4 липня. «Вечірній Київ».**

#### **СЕРЕНАДИ НАД ДНІПРОМ. Т. Сатаєва.**

Саулюс Сондецкіс: Я вітаю нову традицію, що з'явилася у культурному житті Києва. Подорожуючи по республіках нашої країни, я вперше зустрічаюсь із та-

кою формою популяризації музичного мистецтва. Справа в тому, що літо – пора відпусток, багато людей виїздить на відпочинок, тому музичне життя тимчасово трохи затихає. Але ж у такому красивому, великому місті, як Київ, буває багато туристів, гостей. Саме для них і киян, що лишилися відпочивати у рідному місті, в першу чергу і призначені «Нічні серенади». Я особисто радий виступити у цьому концерті (неділя 5 липня), тим більше, що гратимуть чудові українські інструменталісти. Я вже не раз виступав із Богодаром Которовичем, якого поважаю і за його виконавську майстерність, і за постійні пошуки нових форм концертної діяльності.

### **1981. 19 липня. «Культура і життя».**

#### **ДОБРЕ ПОЧИНАННЯ.**

#### **КАМЕРНА МУЗИКА В ПАРКУ.**

Для літнього сезону це був незвичайний концерт. На естраді Першотравневого парку в Києві, де уже понад сорок років проходять сезони симфонічної музики, вперше проводиться цикл камерних концертів «Нічні серенади».

В програмі – інструментальні концерти Антоніо Вівальді. Виконавці – народний артист УРСР Богодар Которович, Олег Которович, диригент народний артист СРСР Саулюс Сондецкіс (Литва).

Ініціатором, душею і організатором циклу є Богодар Которович – музикант яскравого творчого почерку, допитливий, сміливо експериментуючий. ... Бажано, щоб подібні цикли камерної музики стали традицією. Експеримент цього сезону заслуговує всілякого схвалення і безумовної підтримки.

### **1981. 15 липня. «Прапор комунізму».**

#### **ЗАЧАРУЙТЕ, НІЧНІ СЕРЕНАДИ! Л. Козлова.**

Здавалось, невідомий режисер керує цим дивним видовищем... слів не чути. Та здогадаєшся про його накази: засяй місяць, торкнись вітерець чудових старих дерев, що оточують Першотравневу естраду центрального парку. Зникніть усі сторонні звуки. Не заважайте народжуватися диву!

Настав час нічних серенад – і скромна стара естрада у цьому обрамуванні, наче у коштовній оправі, перетворюється на магічне дійство.

Романтична обстановка передається музикантам, вони відчувають найбажаніше тріпотіння в пальцях – скоріше! Абсолютна тиша в «залі» просто неба все сказала чутливій душі артиста – прийшов твій слухач. Він чекає.

Чого ще бажати нічним серенадам, так званій «пейзажній» музиці, яку так любили і XVII–XIX ст., серенадним сюжетам присвячували чудові пейзажні полотна італійці, голандці. Та тільки якась неусвідомлена ностальгія жила і в нас, сьогодні-

нішніх. Це підтвердили вже перші концерти з циклу «Нічні серенади», де прозвучала музика Паганіні, Тореллі, Монтеверді, Гайдна, Шуберта, Скарлатті, Вівальді. І часто ми чули маленьке доповнення: виконується вперше.

**Б.К.:** «Беручи участь у нічних серенадах в Паланзі, які відбуваються на території янтарного музею, я захворів ідеєю запровадити такі концерти в Києві. Привернула увагу наша стара, може непоказна першотравнева естрада, яка має незаперечний плюс перед іншими: дивну акустику. Як говорять усі музиканти, що виступали, тут звук відбивається, як сонячний промінь.

На яких би гастролях не бував, намагаюсь розшукати старовинні ноти, листуюсь з музикантами країни і за кордоном. Є вже успіхи. У нашому репертуарі ретельно відібрані маловідомі твори епохи Відродження, інструментальна музика XVI–XIX сторіч, шедеври «пейзажної», тобто написаної спеціально для виконання, просто неба, музики.

**1981. 23 липня. «Вісті з України».**  
**НІЧНІ СЕРЕНАДИ НАД ДНІПРОМ.**

Над смарагдовими кручами Дніпра лине старовинна музика. Пізньої години, коли вже стихить місто, кличе вона своїх шанувальників до центрального парку культури та відпочинку...

Просто неба, під шати крилатих дерев, – долучитись до прекрасного, досягнути чарівний світ музики. Ця духовна потреба характерна для киян. У програмі маловідомі твори епохи Відродження, інструментальна музика XVII–XIX століть. Серед виконавців і заслужений артист України, лауреат Міжнародного конкурсу Микола Сук. Велику радість приніс киянам гість із братньої Литви, заслужений камерний оркестр під керівництвом народного артиста СРСР професора Саулюса Сондецькіса.

**1981. 18 грудня. «Говорить і показує Україна».**  
**ГОВОРИТЬ СКРИПКА ГОЛОСОМ ДУШІ.**  
**27.XII. 19:45, УТ.**

Його віртуозна гра зачаровує слухачів. Концерти за участю талановитого українського скрипаля Богодара Которовича з успіхом проходили в Югославії і Фінляндії, Чехословаччині і ФРН.

Виразна і витончена мова його скрипки схожа на натуру самого музиканта. Чутливість і надзвичайна вимогливість до себе – такі характерні риси Богодара.

Він вважає, що виконання твору – це не просто засіб передачі ідей, закладених у ньому композитором. Вдумливий виконавець і сам стає творцем.

Своє покликання Которович вбачає у прилученні до чарівного світу музики якомога ширшого кола людей. І тому ніколи не зупиняється на досягнутому. Він постійно збагачує репертуар, шукає нові звукові барви, цікаві поєднання різних інструментів.

**1982. №5. «Рагуга».**

**СТРУН ПЛАМЕННЫЕ ЗВУКИ. Татьяна Сатаева.**

Его справедливо называют «первой скрипкой Республики». Народный артист УРСР, лауреат международных конкурсов Богодар Которович с успехом представляет советское исполнительское искусство за рубежом, много гастролирует по Советскому Союзу.

Даже далеких от музыкальной жизни людей подкупает его безупречная преданность своему делу, не увлеченность (это слишком слабое слово), а полное растворение в призвании, сосредоточенность на нем.

Его трудно представить без скрипки, да и мысленно он никогда не расстанется с ней. Подготовка концертов, разучивание новых программ, репетиции с партнерами, записи на пластинки, радио и телевидении, занятия с учениками в консерватории, съемки в телевизионных фильмах... У него расписана каждая минута. И среди них нет ни одной, не посвященной искусству.

Как собеседник, друг, он мягок, добр, снисходителен. Таких, как он, принято называть «легкими людьми». Но эта легкость кончается там, где начинается дело. Во всем, что касается его призвания, Которович проявляет настойчивость, твердость, последовательность...

Детские годы украинского скрипача прошли в городе Львове, где приметы современной жизни органично и ненавязчиво вписываются в хитросплетения старинных улиц. А каждый дом на маленьких уютных площадях уникален. Словно экспонат музея древней архитектуры. Говорят, что даже воздух во Львове вдохновляет на творчество, недаром в городе так много художников, музыкантов, писателей.

Потом была Московская консерватория. Класс профессора Ю. И. Янкелевича, куда юноша попал после выступления на Всесоюзном конкурсе молодых исполнителей. Аспирантура, затем работа в Киевской консерватории имени П. И. Чайковского, где Богодар Антонович преподает более десяти лет. Недавно он возглавил здесь кафедру скрипки.

Немало его учеников стали в свою очередь лауреатами всесоюзных и республиканских конкурсов. Они влились в лучшие музыкальные коллективы республики, выступают как солисты. Среди самых любимых и способных педагог называет Тараса Печеного, Кирилла Стеценко, Петра Цегельского. Иногда он выступает с ними в концертах.

Репертуар талантливого музиканта обширен. В нем – произведения старинных композиторов и те, что создаются в наше время – некоторые специально для Которовича. Ему доверяют первое исполнение своих творений Андрей Штогаренко и Мирослав Скорик, Виталий Филиппенко и Владимир Губа, другие украинские композиторы. Интерпретации этого признанного мастера всегда неожиданны, смелы, глубоко органичны, обусловлены стилистикой и содержанием произведений.

Характерная черта исполнительской деятельности известного скрипача – его участие в различных инструментальных ансамблях. Вот уже несколько лет он играет с гитаристом Петром Полухиным. Экспериментаторы возродили забытые традиции XVII века. В их концертах можно услышать пьесы Н. Паганини, Баха, Виллы-Лобаса, Кастельнуово-Тедеско, Шостаковича.

Своими любимыми композиторами Богодар Антонович считает Паганини, Баха, Вивальди. Этот выбор неслучаен, он обусловлен особенностями внутреннего мира музыканта. Гармоничность и светлое мироощущение великих авторов, четкость музыкальных характеристик позволяют артисту вкладывать в их наследие собственные мысли и чувства. Вивальди он часто исполняет в составе удивительного ансамбля скрипачей, в который входит его младший брат Олег, заслуженный артист УССР, лауреат премии Ленинского комсомола Олег Крыса и Богдан Крыса. «Квартет братьев» играет концерты Антонио Вивальди из цикла «Гармонийные вдохновения» в сопровождении Литовского камерного оркестра, с которым Богодар Которович гастролирует в республиках Прибалтики, в частности, выступает на традиционных музыкальных фестивалях.

Обширная концертная деятельность скрипача, связанные с его именем эксперименты – отражение творческого кредо мастера. Которович считает своей первостепенной задачей демократизацию исполнительского жанра, помощь слушателю, который не всегда охотно делает первые шаги к пониманию «серьезной музыки». Исполнитель твердо уверен, что музыканты должны популяризовать свое искусство, разнообразя концертные формы, но отнюдь не «облегчая» репертуар, не снижая уровня исполнения. «Услышав, зритель должен прийти сюда еще раз», – так формулирует артист основную цель своих выступлений.

– Мне приходилось играть в Вильнюсской картинной галерее, – продолжает скрипач, – удивительное воздействие на слушателей оказывает сочетание двух искусств – живописи и музыки. Правда, и публика подготовлена к восприятию прекрасного: это в традициях города, республики.

Совсем недавно в Киеве по инициативе Которовича родилась новая форма эстетического воспитания слушателя. На Первомайской эстраде Центрального парка культуры и отдыха в период летних месяцев стали проводиться концерты цикла «Ночные серенады». На них лучшие музыканты города, гости из братских республик играют произведения старинных авторов, многие из которых написаны специально для исполнения под открытым небом. Концерты эти –

бесплатные. Кто знает, возможно, они уже успели покорить и раскрыть для восприятия прекрасного сердца слушателей, которые раньше не интересовались музыкой? Во всяком случае Богодар Которович рассчитывает именно на это. Тому порукой – высокий уровень исполнения, исключительно серьезный подбор репертуара.

Где бы ни выступал Которович – он играет всегда с полной самоотдачей, не умея беречь себя для каких-то особо ответственных концертов. Истовость, благородное горение талантливого музыканта не могут не передаваться залу. Они впечатляют не меньше, чем его блестящая техника, самостоятельность трактовки.

Он никогда не исполняет одинаково одну и ту же вещь: нельзя дважды войти в одну и ту же реку, да и человек меняется день ото дня, и меняется время, в котором хранятся неизреченными великие творения прошлого. Артист будит их прикосновением смычка. Вдыхает в них свою душу, наделяет плотью, становясь соавтором композитора. И прошлое, переосмысленное нашим современником, становится настоящим.

Говоря о себе, Богодар Которович ироничен: никогда не упоминает о своих успехах. Подшучивает над неудачами. Не любит громких слов. Существует мнение, что чувство юмора по отношению к себе – залог творческого роста. Наверное, так оно и есть: народный артист УССР Богодар Которович достиг еще не всех вершин. Потому что в искусстве им несть числа – чуть одолеешь одну, как вдали маняще засияет следующая.

### **1982. 10 серпня. «Прапор комунізму».**

#### **МЕЛОДІЯ СКРИПКИ. 3. Махтіна.**

Богодар Которович... Коли думаєш про натхненне мистецтво цього одного із найцікавіших українських скрипалів, то найперше, що відчуваєш в його грі – схвильованість сучасника, щире прагнення донести до слухача свою захопленість красою музики, життя... Богодар Которович уміє розкрити найцінніше в світовій музиці. Йому однаково підвладні твори сучасних і найдавніших композиторів. Чи не тому зустрічі з митцем завжди цікаві і часто перетворюються на справжню подію в музичному житті нашого міста. Виконання Которовичем творів старовинних композиторів відзначається благородством смаку, щирістю й природністю. Як скрипаль він володіє красивим соковитим звуком, відмінною штриховою технікою, гнучким вібрато. Всі ці якості повністю підпорядковані художньому задумові твору, його образному, емоційному змістові, архітектоніці форми.

**1982. 19 октября. «Бакинский рабочий».****БОЛЬШОЙ УСПЕХ. Р. Фархадова, музыковед.**

Гость Азербайджана – прославленный коллектив, Государственный академический симфонический оркестр Украинской ССР. Сложная драматургия сочинения (Скорик, Скрипичный концерт) поставила определенные трудности перед оркестром и солистом – народным артистом УССР, лауреатом международных конкурсов Богодаром Которовичем, который продемонстрировал глубокое проникновение в образный мир автора, безупречную технику.

**1983. 4 января. «Вечерняя Одесса».****СЛУШАЯ СИМФОНИЧЕСКИЙ.**

В симфоническом концерте оркестра Одесской филармонии, посвященном 60-летию юбилею образования СССР, прозвучали произведения известного украинского композитора Виталия Губаренко и классика советской музыки Арама Хачатуряна. Музыка заслуженного деятеля искусств УССР Виталия Губаренко была представлена впервые прозвучавшими в Одессе Сюитой из балета «Каменный властелин» и Симфонией для скрипки с оркестром.

Большой творческой удачей явилось исполнение симфонии (В. Губаренко, Симфония для скрипки с оркестром) народным артистом УССР, профессором Киевской консерватории Богодаром Которовичем. На редкость одухотворенная, сильная и значительная интерпретация. При цельности драматургии, продуманности и четкости исполнительского плана – захватывающая страстность. В изложении первой части привлекало единство дыхания и яркость динамических контрастов. Декламационность, временами почти речевая выразительность подчеркивали возвышенность настроения. Разнообразие звуковой палитры особенно ярко выявились во второй части. Скрипач исполнил симфонию с большим подъемом и увлечением...

**1983. 18 червня. «Вечірній Київ».****СЕРЕНАДИ ДЛЯ ВСІХ. Н. Сорока.**

**Б.К.:** «Спеціально для «Нічних серенад» запрошено одного з провідних диригентів нашої країни народного артиста СРСР Саулюса Сондецькіса. До речі, це з його ініціативи на прибалтійському курорті Паланга понад двадцять років з незмінним успіхом відбуваються концерти старовинної музики за участю Литовського камерного оркестру. У колег з братньої республіки ми перейняли добру традицію.

Для гри на відкритому майданчику майстри минулого написали чимало цікавих творів. Як тут не згадати натхненні дивертисменти В. Моцарта?! Мабуть, небагатьом відомо, що, скажімо, молодий Паганіні любляв концертувати на площі одного з італійських міст.

**1983. 19 серпня. «Вечірній Київ».****ЧАКЛУН ОРКЕСТРУ. Н. Сорока.**

Велика творча дружба у Саулюса Сондецькіса з українськими виконавцями. І найперше – з народним артистом УРСР Богодаром Которовичем... «Радісна і незабутня для мене участь у відкритті сезону київських «Нічних серенад». Це прекрасне свято музики збирає не меншу аудиторію, ніж подібні вечори у нас, на прибалтійському курорті Паланга. І нікого – ані музикантів, ані слухачів не бентежило, що за кілька годин до концерту переїшла злива. Музика Вівальді виявилася справді всесильною. До ошатно прикрашеної вогнями Першотравневої естради Центрального парку культури і відпочинку прийшли сотні киян... Ціную їх відданість мистецтву» С. Сондецькіс.

**1984. 17 липня. «Прапор комунізму».****У ПАРКУ – НІЧНІ СЕРЕНАДИ.**

Интерес публіки до подібних концертів зростає з кожним роком. А самі «Нічні серенади» уже стали традиційними у місті. І нинішнього літа проводяться втретє. Кожного разу вони збирають велику аудиторію любителів класичної музики. Перед присутніми виступили такі відомі виконавці, як Б. Которович, О. Винокуров, Б. Криса, О. Которович. Перший концерт-монографія був присвячений творчості А. Вівальді. Наступний концерт-монографія, присвячений творчості Паганіні, відбудеться за участі «Київських солістів» 19 липня.

**1984. 28 червня. «Вечірній Київ».****І ЗНОВУ СЕРЕНАДИ.**

1 липня. У свій звичний дещо пізній час – о 22.00 – на Першотравневій естраді Центрального парку культури та відпочинку відбудеться відкриття сезону «Нічних серенад». Цей цикл вечорів класичної музики просто неба користується особливою любов'ю у киян та гостей нашого міста. Тисячі слухачів збираються, щоб не лише зустрітися з першокласними музикантами. Їх вабить і самотня концертна програма і, звичайно ж, неповторна романтична атмосфера, коли музика і природа доповнюють одна одну.

Мабуть, головною подією стане знайомство з новим творчим колективом – ансамблем камерного музикування «Київські солісти»...

І ще одна приємна звістка. Нинішнього сезону «Нічні серенади» планується проводити також на території Державного архітектурного-історичного заповідника «Софійський музей».

**1984. 4 августа. «Вечерний Киев».**

**СЛУШАЯ МОЦАРТА. Н. Сорока.**

На Первомайской эстраде Центрального парка культуры и отдыха – разгар сезона концертов классической музыки «Ночные серенады». Вот и нынешний воскресный вечер отдан этому замечательному празднику искусства, творчеству выдающегося композитора XVIII века В. А. Моцарта.

**Б. Которович:** Надеюсь, наше выступление доставит слушателям истинное наслаждение. Трудно найти человека, который бы не восхищался творениями Моцарта. Ведь в этой музыке заложен целый мир человеческих чувств – от ликующей радости до самых сокровенных, интимных переживаний. Она образна по своему языку и, что характерно, – необыкновенно доступна для восприятия.... Наверное, многие знают, что композитор написал также ряд сочинений специально для музицирования под открытым небом. Эту особенность мы также учли, готовя программу.

#### **Нічні серенади**

Серпнева ніч – і знову серенади  
 Над київськими кручами пливуть  
 Мелодіями зринувши з естради,  
 У сиву глибочінь віків ведуть...  
 Чаклує ніч, і трелі солов'їні  
 Розцвічуються з легкої руки  
 Мелодіями Баха й Паганіні,  
 Які давно пережили віки.  
 А струни у скрипки від туги аж рвуться,  
 І стогнуть, і плачуть, голосять вони  
 Нічні серенади над Києвом ллються –  
 Мелодії сивих криниць давнини.  
 Злилися, поєднані чарами звуків,  
 Серця слухачів і симфонії лет.  
 Краплини дощу, що у листя постукав,  
 Притихли, і квіти лягли на паркет.

*Сергій Бойчук*

**1984. 8 сентября. «Вечерний Киев».**

**МУЗЫКАЛЬНЫЕ ВЕЧЕРА.**

**ДО СЛЕДУЮЩЕГО ЛЕТА, СЕРЕНАДЫ! Н. Сорока.**

В воскресенье на Первомайской эстраде Центрального парка культуры и отдыха состоится заключительный концерт нынешнего сезона «Ночных серенад».

Инструменталисты подготовили новую программу из произведений Й. Гайдна. Специально для музицирования под открытым небом написано произведение сюитного плана – Кассация фа-мажор для восьми инструментов, а также Прощальная симфония.

За три года существования этой прекрасной традиции одно несомненно: летний концертный сезон ни киевляне, ни гости нашего города просто не представляют без «Ночных серенад». Пожалуй, в этом – главный успех интересного начинания музыкантов – добрая слава о концертах под открытым небом в Центральном парке культуры и отдыха, куда может прийти каждый желающий. Благодаря Центральному телевидению о вечерах классической музыки теперь уже знает вся страна. Важно и то, что нынешний сезон дал жизнь новому коллективу «Киевские солисты»... Известный литовский дирижер Саулюс Сондецкис, под управлением которого успешно прошли выступления ансамбля, дал высокую оценку игре киевских инструменталистов, подчеркнув, что их уровень не уступает лучшим мировым образцам. В этом, безусловно, заслуга руководителя ансамбля Богодара Которовича. Вот где сказались его требовательность в кропотливом репетиционном процессе, тонкий вкус художника, талант виртуоза-исполнителя, вдумчивость педагога.

**Б.К.:** «Ночные серенады» с самого начала задумывались, как обращение к широкому кругу слушателей. Конечно же, привлечь к серьезному восприятию классической музыки человека, впервые пришедшего на концерт, дело непростое, но вполне достижимое. При подготовке той или иной программы прежде всего учитывалась наиболее эффективная, на мой взгляд, концертная форма – монографическая. Она позволяет глубже проникнуть в композиторский стиль. Выявить его особенности, оставить в памяти след...».

**1983. 3 лютого. «Молодий ленінець».**

**І СЕРЦЯ МІСЯЧНІ СОНАТИ. В. Ворон.**

**З чого починається дорога до музики!**

У мого співрозмовника «молочний шлях» у всесвіт звуків починався з... тиші. Влітку вона ласкаво огортала село Жабку, і він залишався наодинці з власними думками, переживаннями і найбільшим музикантом усіх часів – Природою. Зранку тихесенький промінь зазирає у кімнату, і танули у травах його кроки. Увечері, коли молочно-біле світло опускалось на село, а од заходу тягло легеньким вітерцем, гунав яблуками сад... І знову приходив день з новими тонами, півтонами, обертонами. Вітер ніс у собі гомін землі, від ледь чутного сюрчання коників до віддаленого гуркоту грому. І в чистій воді, як у дзеркалі, бачив небо і дощик, дрібний і тихенький, ніби крізь сито сіяв. І знову тихий місяць, тихі зорі, тиха одрада на чолі дідуся, до якого внук-музикант приїздив щоліта на канікули зі Львова.

З тих пір минуло два десятки років. І знову дороги привели у рідні серцю місця. От тільки в Ківерцях він вже не побачив старого клубу деревообробного комбінату, до якого навідувався колись вечорами. Народний артист УРСР, лауреат міжнародних конкурсів, професор Богодар Которович грав зі своїм партнером Петром Полухіним сонати для скрипки і гітари Нікколо Паганіні на сцені чудового палацу культури...

**Б.К.:** Намагання деяких педагогів форсувати програму може негативно позначитись у майбутньому на виконавській майстерності молодих музикантів. Їх завдання – зберегти юні дарування, поступово і планомірно нарощувати «технічну базу» вихованців.

#### **1984. Октябрь №10. Музыка. Москва.**

Б. Которович «рискнул» вынести на филармоническую эстраду Восьмой концерт Л. Шпора для скрипки с оркестром – произведение, за которым неведомо почему закрепилась слава сочинения чисто методического, используемого в учебной практике. Сегодня мало кто помнит, что Шпор был не только известным в свое время скрипачом и дирижером, но и композитором-новатором, использовавшим в своих романтических операх и программных симфониях новые средства гармонического языка, систему лейтмотивов. Восьмой концерт для скрипки имеет подзаголовок: «В форме вокальной сцены». Несмотря на сложнейшие виртуозные эпизоды, обилие труднейших для исполнителя пассажей, скачков, двойных нот, замысловатых фиоритур, своеобразие его музыки определяет кантиленное начало, что с покоряющей ясностью донес до слушателей Б. Которович. В самом облике скрипача есть что-то романтическое. Исполнительская манера его – взволнованная, патетическая и в то же время возвышенно-благородная. Техническое владение инструментом – совершенное.

#### **1985. 1 февраля. «Рабочая газета».**

##### **ПЕРВАЯ СКРИПКА РЕСПУБЛИКИ. Н. Кошара.**

(На соискание Государственной премии УССР им.Т. Г. Шевченко.)

Так вполне заслуженно величают музыканты и многочисленные слушатели народного артиста УССР Богодара Которовича.

Которович глубоко овладевает сложными программами. Поражает драматизированным проникновением в бессмертные образы музыки Баха, Бетховена и других классиков. Выносит на эстраду произведения, насыщенные свежими, необычными красками, – как несправедливо забытые, так и интересные образцы современной музыки. Много и широко, вплоть до небольших городков, концер-

тирует по республике, также по стране и за рубежом. У нас еще никогда не было такого пламенного скрипача – пропагандиста классики и украинской музыки. Достаточно сказать, что композитор В. Губаренко все свои скрипичные произведения, начиная со Второй камерной симфонии, пишет в расчете на исполнение Б. Которовичем. Музыкант первым представляет слушателю Концерт для скрипки с оркестром М. Скорика, его «Детский альбом» в переложении для скрипки и гитары. Творческая дружба у музыканта с выдающимся украинским мелодистом Г. Майбородой. Композитор только ему поручает исполнение своего этапного произведения – Концерта для скрипки с оркестром. А вскоре киевляне услышат «Канто рикордо» («Памятную песню») Г. Майбороды для скрипки в сопровождении хора, над чем сейчас работают Которович и камерный хор имени Лятошинского.

#### **1985. 3 лютого. «Культура і життя».**

##### **РОМАНТИК ДУМКИ. М. Черкашина.**

(На здобуття державної премії Української РСР імені Т. Г. Шевченка.)

Навіть сьогодні, в епоху дивовижного розквіту виконавського мистецтва, спадщина Н. Паганіні залишається найвищим зразком майстерності скрипаля. Тому перемога на конкурсі його імені говорить сама за себе. Вона привернула також увагу молодого музиканта до композиторської творчості Н. Паганіні, особливо до його численних ансамблів, у яких приваблюють живі зв'язки з побутовою музикою Італії, безпосередність вислову, ясність і чистота стилю.

У доборі репертуару Богодар Которович дотримується чітко визначених принципів. Його мало приваблюють поверхові віртуозні п'єси, зовні ефектні і здатні приголомшити карколомними технічними трюками. Унікає він і найбільш популярних творів, що постійно повторюються в програмах концертуючих скрипалів. Пошук оригінального репертуару, поєднання суворого самообмеження із постійним прагненням відкрити забуте, маловідоме Богодар Которович вважає головною складовою частиною індивідуального виконавського обличчя музиканта, показником свідомо сформованої особистої позиції в мистецтві.

Він захоплено грає К. Монтеверді, Й. Баха, А. Вівальді і Н. Паганіні, відкриває слухачам партитури німецького скрипаля і композитора минулого сторіччя Л. Шпора, стає ініціатором народження нових скрипкових опусів українських радянських композиторів, з якими підтримує постійні творчі контакти, звертається до творчості композиторів Литви та Естонії. Його мистецькі уподобання зв'язані з музикою, позначеною високою духовністю, благородством, поєднанням напруженого інтелектуалізму з романтичною піднесеністю почуттів.

Виконавська манера Богодара Которовича характеризується особливою активністю, експресією, прихованою пристрасністю. Гра його завжди зібрана, цілеспря-

мована. Він владно володіє музичним рухом, бере в полон переконливою грою, темпераментом, не дозволяє розслабитися навіть на мить, захоплюючи тебе у неконтрольований потік емоцій. Воля, яскравий темперамент, розуміння виконаного роблять гру Которовича справді сучасною, незалежною від того, чи це музика далеких епох, чи сучасна. Музика для нього – це активне ствердження гуманістичного ідеалу, палкий заклик до кращого майбутнього, це боротьба з пасивною споглядальністю і, безсумнівно, поверховою легкодумністю.

Гострота відчуття стрімкого пульсу часу позначається на всій діяльності Богодара Которовича. Інтенсивність концертних виступів у різних містах країни і за кордоном, здавалася б, повинна була заважати його роботі як педагога. Проте на останній Республіканський конкурс імені М. В. Лисенка, що проходив наприкінці минулого року у Харкові, він привіз вісім своїх учнів, і всі вони продемонстрували високу професійну підготовку, а два з них – В. Кузнецов і В. Астраханцев – стали лауреатами. До речі, на попередніх конкурсах звання лауреатів завоювали ще чотири учні Богодара Которовича. Це Т. Печений, К. Стеценко, О. Ясько і П. Цегельський.

Нещодавно з ініціативи Богодара Которовича було створено ансамбль «Київські солісти», який дуже швидко здобув любов і визнання численних слухачів і гостей столиці. З великим успіхом ансамбль «Київські солісти» виступив на Все-союзному фестивалі камерної музики в Ялті та пізніше з двома новими цікавими програмами в Києві. Гнучке варіювання складу виконавців, участь висококласних музикантів, здатних вирішувати найскладніші творчі завдання, дали змогу звернутися до ансамблевої літератури, що рідко виконується на концертній естраді, і разом з тим інтерпретувати твори з репертуару відомих камерних оркестрів.

Широке коло діяльності Богодара Которовича включає контакти з різними музичними колективами. Міцна дружба зв'язує українського скрипаля з ушлявленим Литовським камерним оркестром, керованим народним артистом СРСР С. Сондецьким. З литовськими музикантами Б. Которович виступав у Москві, Ленінграді, Вільнюсі. Зробив кілька записів на платівки.

Богодар Которович – активний пропагандист української радянської музики, зокрема творів Г. Майбороди, М. Скорика, В. Губаренка та інших композиторів. З його ініціативою і з розрахунком на його виконавську майстерність В. Губаренко написав Камерну симфонію №3 для двох скрипок з оркестром та «Канто рикордо» для скрипки з камерним хором, які присвятив талановитому музикантові.

### **1985. 5 лютого. «Молодь України».**

#### **ЗОРЯНИЙ ПОДИХ «СЕРЕНАД». М. Бєляєва, музикознавець.**

(На здобуття державної премії Української РСР ім. Т. Г. Шевченка.)

До якої б сфери скрипкової музики не звертався Богодар Которович, він завжди виступає як тонкий стиліст-інтерпретатор, який органічно поєднує суто особисту,

одному йому притаманну манеру виконання і чутливе, вдумливе прочитання кожного твору, виявлення його внутрішніх специфічних особливостей. Та й сама «мова» виконавця далеко неоднозначна. За яскраву емоційність, зриму виразність, пильну увагу до таємничої «гри» почуттів у творах, джерела виконавського почерку Которовича можна було шукати в романтизмі. Але емоційність не сліпа або самодостатня, прислухання до найтонших відтінків та нюансів не «розмиває» форму, а навпаки, допомагає гранично чітко окреслити логіку розвитку музичної ідеї майстерно «виліпити» каркас твору. З цього приводу журнал «Советская музыка» писав: «В самій зовнішності скрипаля є щось романтичне. Виконавська манера його – схвильована, патетична і в той же самий час піднесено благородна. Технічне володіння інструментом – досконале».

### **1985. 3 августа. «Правда Украины».**

#### **В ПАРКЕ СТАРИННОМ. Т. Кузьмичева, студентка театр. ин-та.**

«Будучи прекрасным скрипачем, обладающим особенной красотой звука, безупречной техникой, он действительно способен зажечь искры вдохновения...».

### **1985. 2 листопада. «Прапор комунізму»**

#### **ІДЕЯ ПРЕМІЇ КОТОРОВИЧА – ДЛЯ ВСІХ ТАЛАНТІВ.**

#### **МУЗИКА ДЛЯ ВСІХ. І. Шрамко.**

**Б.К.:** Знання й розуміння музики, вміння оцінювати її явища потрібні кожній людині. Обирати ж музику як фах, це не менш відповідально, аніж бути лікарем чи льотчиком. І часу на це, справді, потрібно значно більше, ніж, скажімо, навчитись керувати автомобілем. Нині, як ніколи, до мистецтва звернулись мільйони, і служить воно мільйонам людей. Талант, майстерність визначають його силу, вплив на ті чи інші події суспільного життя. Тому, на мою думку, слід звернути особливу увагу на пошук – ретельний, постійний – яскравих талантів, починати з найпершої ланки, там, де тільки закладаються основи естетичних уподобань, де формуються найперші враження, кристалізуються поняття: добре-погано, і потім леліяти, обережно водночас вимогливо піклуватися цим найдорожчим – (і таким вразливим!) – людським даром – талантом музиканта, допомогати знайти себе, практично вивчити усі свої можливості.

Не можу не сказати про надзвичайно цінну для мене як для музиканта і як людини роботу над новим скрипковим концертом Георгія Майбороди. Я побачив справжній взірець вимогливого, чесного ставлення до своєї роботи, глибокого розуміння того, що праця, життя твоє – для людей...

**1986. 23 вересня. «Прапор комунізму».****СКРИПКА ВІРТУОЗА. О. Фещенко.**

**Б.К.:** Літо було переповнене подій. У кінці серпня проходив кримський фестиваль «Вечори камерної музики». А це – тиждень концертів у Ялті... Заключний концерт... Ніч... Італійський дворик Лівадійського палацу. Сестри Лісіціан, Плетньов, Камерний хор Мініна... справжнє свято мистецтва: музики, слова, краси і величі природи. Вогні, сяючі обличчя...

Зал, концерт – це не лише оплески, квіти, щастлива втома звершеного. Це – і людські очі, сповнені і звернені до мистецтва.

**1986. 20 ноября. «Говорит и показывает Украина».****Поэзия струн. В. Демешко.**

Кажется, что для его скрипки вообще не существует ничего невозможного, так естественно и искренне из-под смычка рождаются чарующие звуки. Однако за каждым из этих совершенных звуков – ежедневный самоотверженный труд, стремление к освоению глубин сочинений разных времен и народов, постоянная неуспокоенность и жажда поиска. За всем этим – народный артист Украины Богодар Которович, чьи концерты всегда проходят с успехом как в нашей стране, так и за границей...

**1986. 31 грудня. «Вечерний Душанбе».****СКРИПАЧ БОГОДАР КОТОРОВИЧ. Е. Фещенко.**

(К 70-летию великого октября. Дни Киева в Душанбе.)

«В таком грандиозном симфоническом произведении, как 1-й Концерт Шостаковича для скрипки с оркестром, в произведении напряженного и драматического исполнения солистом были найдены удивительно теплые и лирические краски...». Вот такими строчками откликнулась одна из солидных газет финского города Тампере «Аамулехти» на выступление народного артиста СССР Богодара Которовича. Впервые финский зритель познакомился с известным скрипачом в прошлом году во время Дней Киева в Тампере. И вот Богодар Антонович получил приглашение выступить на открытии симфонического сезона. Концерт состоялся в самом большом зале – университетском. В сопровождении симфонического оркестра под руководством дирижера Пааво Раутио.

**Б.К.:** «Зал, концерт – это ведь не только аплодисменты, цветы, прекрасное утомление состоявшегося. Это – и человеческие глаза, наполненные и обращенные к прекрасному...».

**1987. 11 апреля. «Правда Украины».****СКРИПКА КОТОРОВИЧА. А. Терещенко.**

Скрипка, как никакой другой музыкальный инструмент, не терпит фальши, равнодушия, ремесленничества. Но как ярка и щедра красота ее волшебного голоса! В этом можно было убедиться вечером 8 апреля в Колонном зале Киевской филармонии на концерте симфонического оркестра Государственного академического театра оперы и балета УССР им. Т. Г. Шевченко и скрипача Богодара Которовича. Это был поистине праздник музыки.

Творческая жизнь Которовича тесно связана с Киевом. Он работает в консерватории, где руководит кафедрой струнных инструментов. Выступает с концертами, активно участвует в пропаганде классического музыкального наследия и современного творчества советских композиторов.

Чувство современности – как молодость – не зависит от возраста. Это чувство – одна из приметных черт творческого характера Богодара Которовича. И проявляется во всем – и в напряженном энергичном ритме жизни, целиком заполненной гастрольями, концертами, педагогической работой. Выступлениями по радио и на телевидении. И в чутком восприятии всего нового, что рождается в искусстве.

Очень крепкие связи музыканта с украинскими композиторами, создающими скрипичную литературу. Ему охотно доверяют премьеры произведений. Он был первым интерпретатором скрипичных концертов и пьес М. Скорика, В. Губаренко, А. Кос-Анатольского и других композиторов.

Летом 1984 года Которович создал и возглавил камерный ансамбль «Киевские солисты», ставший главным участником программ «Ночные серенады» – концертов на открытой эстраде Центрального парка города Киева. Здесь, на живописном берегу Днепра, теплыми летними вечерами звучит музыка Вивальди, Паганини, Моцарта, Шуберта, советских авторов. Интерес к этим концертам постоянно растет. И это закономерно: прекрасная музыка и блестящее исполнение...

Исполнительская деятельность Б. А. Которовича достойно оценена: в 1985 году он стал лауреатом Государственной премии УССР имени Т. Г. Шевченко.

И вот мы на концерте в филармонии. В программе – четыре крупных сочинения для скрипки с оркестром: три концерта – Ф. Мендельсона, Я. Сибелиуса и Н. Паганини, камерная симфония №2 В. Губаренко, выбор отнюдь неслучаен. Это этапные произведения в творческой биографии музыканта. Он всегда тяготел к романтической стихии, к масштабным полотнам, к глубоким художественным концепциям.

Концерт для скрипки с оркестром Мендельсона стал первым крупным симфоническим сочинением, с которым выступил перед львовской публикой тогда еще совсем юный, начинающий свой путь в искусстве Богодар Которович. Концертом Сибелиуса он окончил Московскую консерваторию, завоевывал первые победы на всесоюзных и международных конкурсах. А с именем Паганини связаны его высшие творческие взлеты. Двадцать лет назад в Генуе блестящее исполнение

концерта Паганини определило успех молодого советского музыканта, завоевавшего в трудной борьбе звание лауреата и право играть на скрипке великого итальянского мастера.

Одной из этапных работ скрипача стала камерная симфония В. Губаренко, созданная композитором с учетом творческой индивидуальности Б. Которовича и посвященная ему.

Созданные в разное время и в разных национальных школах, эти произведения объединяют романтическая устремленность, дух новаторства. Блестящая виртуозность, качества, особенно созвучные исполнительской манере Б. Которовича.

Ставшая хрестоматийной, знакомая с детства каждому музыканту, музыка Первого концерта Мендельсона в исполнении киевского музыканта обрела удивительную свежесть, зазвучала по-новому. Покорили необычайная ансамблевая культура исполнителей, полное взаимопонимание солиста и оркестра. Три части концерта предстали как стройная целостность.

В исполнении Первого концерта Паганини Б. Которович вновь продемонстрировал свою высочайшую техническую оснащенность. Интерпретацию этого произведения отмечали смелый романтический порыв, яркая контрастность, большой эмоциональный заряд.

Второе отделение концерта открыла камерная симфония В. Губаренко. Скрипач и оркестр оперного театра сыграли ее вдохновенно, с глубоким проникновением в замысел автора, достигнув истинной гармонии формы и содержания.

Кульминационной точкой музыкального вечера стал концерт Сибелиуса, потребовавший от исполнителей полной отдачи сил. В этом произведении Б. Которович продемонстрировал лучшие качества своего исполнительского характера: взволнованную экспрессивность и благородную сдержанность.

Соавтором успеха талантливого скрипача стал коллектив симфонического театра оперы и балета, который в этот вечер возглавил заслуженный деятель искусств УССР Игорь Блажков.

Концерт в филармонии, задуманный как творческий отчет народного артиста УССР Б. А. Которовича, стал подлинным праздником музыки.

### **1987. 14 квітня. «Вечірній Київ».**

#### **КОЛИ АПЛОДУЄ ОРКЕСТР. Ольга Кобець.**

Є щось мистецьки довершене в образі віртуоза-скрипаля, що веде вічний діалог з людською душею. Йому підвладні найбуйніші пристрасті і найтонша ніжність, глибока скорбота, якою очищається накіп буденщини, і стримана печаль. У мить натхнення він дарує незбагненну високість духу, що поборює всі нелади суєтності і минушності, утверджує людину в певності її високих ідеалів і мрій...

### **1987. 18 липня. «Вечірній Київ».**

#### **НОЧНЫЕ СЕРЕНАДЫ.**

Завтра на Первомайской эстраде центрального парка в 22:00 начнутся традиционные вечера классической музыки «Ночные серенады».

**Б.К.:** Когда видишь в такое позднее время заполненный зал, понимаешь, что ты и твоя работа нужны людям... Это большое эстетическое наслаждение: дарить людям вечер, наполненный колдовством летней ночи, присутствием самого Днепра-Славутича и действием прекрасной музыки...

### **1988. 14 вересня. «Прапор комунізму».**

#### **ЧОТИРИ ДЕБЮТИ. О. Фещенко.**

Митець із світовим ім'ям, професор Київської консерваторії імені П. Чайковського, де очолює кафедру скрипки, соліст Київконцерту. Йому запропоновано відповісти на запитання: «Найяскравіші події цього року», хоч здавалося б, що може здивувати митця, творча біографія якого – одна сторінка яскравіша від іншої, найпочесніші міжнародні мистецькі форуми не перелічити. Та всі події цього року були позначені словом «уперше».

**Б. Которович:** Так уперше за свою багаторічну біографію здійснив поїздку до Данії. У березні третє за величиною місто країни Оденс святкувало тисячоліття і мало на меті саме з нагоди урочистостей почати відлік зміцнення дружніх відносин з нашою країною, стати порідненим містом Києва. Згодом мери міст обмінялись офіційними листами, узгодили плани ділових взаємин на майбутнє. Місія нашої делегації була цікава, відповідальна і, що головне, далекоосяжна, з перспективою...

Вже в липні надійшло запрошення бути членом журі дуже престижного Міжнародного конкурсу імені Карла Нільсена. Робота в журі, насамперед, це можливість поспілкуватись з колегами, великими авторитетами із світовим ім'ям. Водночас звірити курси, магістральні напрями різних шкіл, зокрема радянської, київської. На жаль, висновки прикрі. Зрозумів, ми відстаємо у постановці інформатики, відчувається при порівнянні, справжнісінький інформаційний голод – комп'ютерний голод. Я, наприклад, особисто не знаю, яку літературу і де шукати. У нас не практикуються, на відміну від інших країн світу, великі семінари, от і пожинаємо плоди своєї ізольованості та відокремленості.

Уперше на моє ім'я надійшло персональне запрошення бути членом журі всесвітньовідомого конкурсу імені Паганіні, який відбудеться у Генуї. Запрошення – це насамперед визнання київської скрипкової школи.

На запрошення міського відділення Українського фонду культури я відгукнувся не розмірковуючи. Сьогодні відбудеться у республіканському будинку органної та камерної музики мій перший благодійний концерт. Кошти підуть на бла-

городну справу: частина грошей буде переказана на рахунок №000700398 – на увічнення пам'яті тих, хто віддав своє життя, виконуючи інтернаціональний обов'язок у республіці Афганістан. Вважаю, що наш громадянський обов'язок – матеріально підтримати ініціативу юних київських ветеранів війни, наших земляків і сучасників.

**1988. 16 сентября. «Вечерний Киев».**

**ГДЕ БОЛЬ С РАДОСТЬЮ СОШЛИСЬ. О. Кобець.**

О благотворительном вечере в Республиканском доме органной и камерной музыки, организованном Киевским отделением Украинского фонда культуры – открытие отдельного счета на создание в Киеве памятника воинам-интернационалистам, погибшим в Афганистане.

«...Но нам нужна и более глубокая память – о наших истоках и источниках, о том, кто мы и откуда пришли, и какую память оставим после себя наследникам. Именно поэтому, по инициативе Б. Которовича, часть средств от концерта будет также перечислена целевым взносом на восстановление исторического памятника – церкви Богородицы Пирогощи, где планируется разместить в будущем музей «Слово о полку Игореве».

**1989. 9 вересня. «Вечірній Київ».**

**ЛАСКАВО ПРОШУ, АБО «КИЇВСЬКІ МУЗИЧНІ СВЯТА», «НІЧНІ СЕРЕНАДИ», «КИЇВСЬКІ СОЛІСТИ», ХТО НАСТУПНИЙ?**

Дев'ять років підряд у нашому місті літо закінчують «Нічні серенади» – цикл вечорів камерної музики, які здобули в киян велику популярність. Та й ще не дивно, адже їх організатор – відомий скрипаль Б. Которович, незмінний учасник – відомий камерний ансамбль «Київські солісти», до складу якого входять високопрофесійні музиканти...

**Б.К.:** Відкрию «секрет»: концерти для публіки безплатні. Але виконавці не можуть працювати безплатно протягом багатьох років. Я вже не кажу про суто організаційні питання, які теж лягають на наші плечі. Та після того, як мені кілька разів довелося викласти свої гроші запрошеним музикантам, щоб уникнути скандалу, зовсім опускаються руки. Отак і вмерла ідея запрошувати на наші концерти відомих виконавців. Потім скоротилася кількість концертів. І ось зараз ми стали перед стіною байдужості і відчуженості, відчуваючи, що змушені будемо скоритися цій потворній силі. Треба так небагато – підтримати вчасно те, що вже пробило собі дорогу в житті, що вже живе. Мене тоді підтримав лише покійний С. Турчак. Він добре розумів: у мистецтві життєздатне лише те, що саме на-

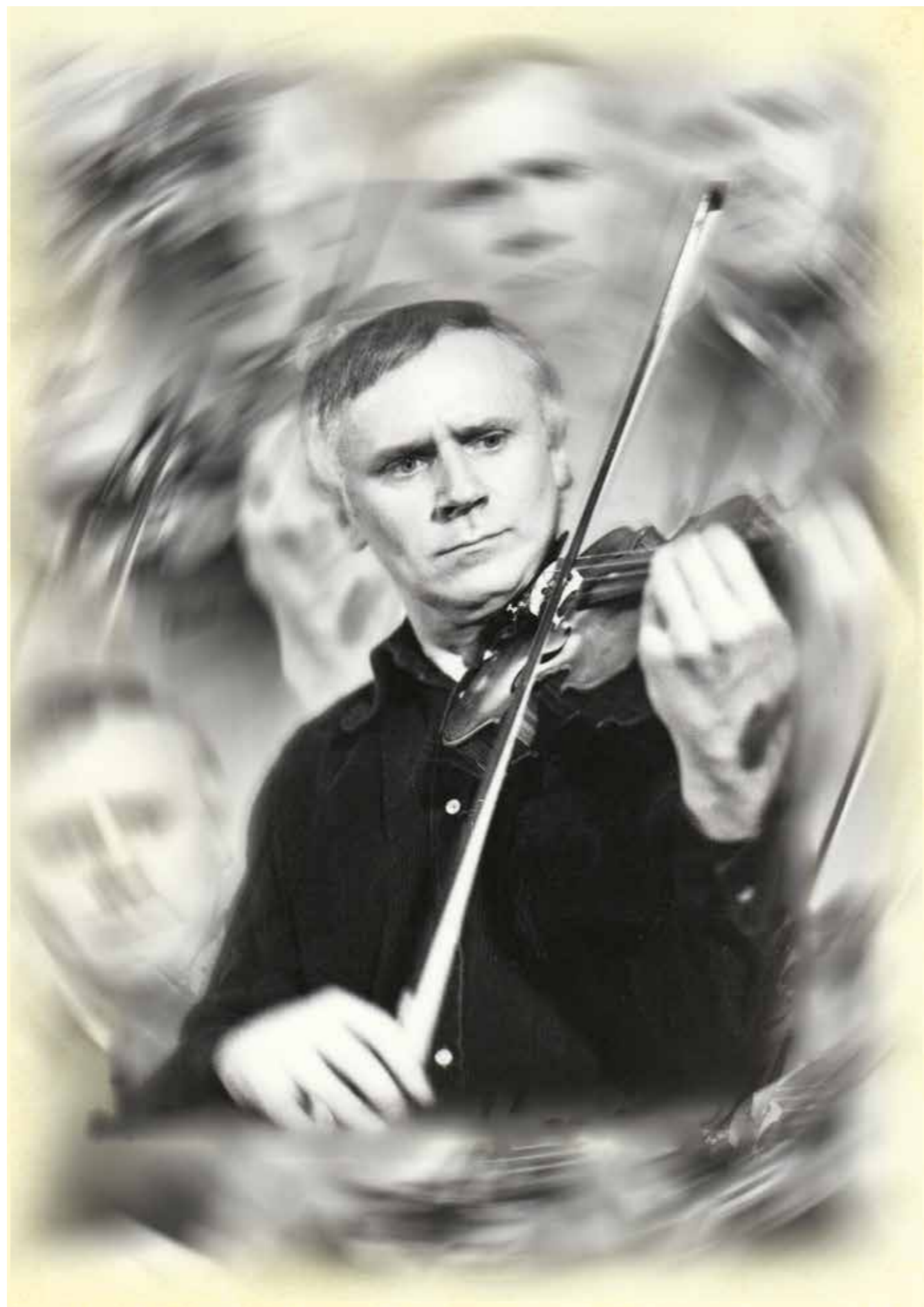
роджується, а не створюється адміністративно-вольовим методом, за владною вказівкою.

Гроші – ось що першопричина поганої організації нинішнього концертного життя в столиці України. Чим більше я спостерігаю за всім цим, тим більше болить мені душа за спражне мистецтво. Хіба може воно бути самоокупним? Чому в нас прагнуть заробляти на мистецтві, а не виховувати ним людські душі, удосконалювати почуття? Я вихожу на сцену – і велике щастя огортає мене, коли відчуваю духовне єднання з слухачами. Я потрібен їм, а вони – мені. У цьому найвищий сенс митця і найвища його цінність.

**1989. 11 вересня. «Вечірній Київ».**

**СКІЛЬКИ НАС БУЛО ПІД ПАРАСОЛЬКОЮ?**

Розтанув останній акорд заключних серенад – 89, і завмер смичок незрівняного Богодара Которовича. Сіяв дощ. А пізній вечір був прозорим, як голос скрипки. Свято-фестиваль минуло, відбувшись практично за повною програмою, хоча погода цьому аж ніяк не сприяла. І якщо колись писатиметься історія цього, без сумніву, загальноміського заходу, нинішнє назвуть святом під парасолькою.



## Гортаючи сторінки. 1990-ті – поч. 2000-х років

**1990. 15 січня. «Вечірній Київ».**

**«ПОД ЗНАКОМ» КОТОРОВИЧА. О. Кобець.**

Так можно сказать о музыкальной жизни нашего города конца минувшего и начала нового года: состоялись три концерта с участием народного артиста УССР, лауреата Государственной премии УССР им.Т. Г. Шевченко Богодара Которовича. Сейчас он работает над записью своих новых программ для фирмы «Мелодия». Только что приехал из Москвы, где выступал вместе со своим двенадцатилетним учеником Александром Семчуком в благотворительном вечере Детского фонда имени В. И. Ленина. Потом дороги позовут мастера в Голландию, где он примет участие в жюри Международного конкурса в Гааге, и снова – гастроли...

А этот концерт был рассчитан на тонких ценителей музыкальных впечатлений: музыка Ж. Леклера, Ф. Куперена, Ж. Рамо звучит у нас так редко, что и поклонников ее в нашем городе не так уж и много. Поэтому концерт камерной французской музыки, в котором прозвучали трио-сонаты Ф. Куперена «Парнас или апофеоз Корелли» и концертные пьесы Ж. Рамо с яркими портретными зарисовками, стал настоящим открытием.

Мастерство Богодара Которовича, его горячее желание донести до слушателя красоту и утонченность композиций старых мастеров сделали свое дело: зал заворожено вслушивался в необычные пассажи, чутко улавливал каждое изменение в настроении музыки.

А вот концерт в не менее будничном зале Дома просвещения с участием Б. Которовича и Государственного заслуженного академического оркестра УССР под управлением молодого днепропетровского дирижера Вячеслава Блинова, несмотря на все ту же будничность зала, стал событием не только торжественным, но и знаменательным.

«Богодар Антонович осуществил настоящий творческий подвиг, исполнив в один вечер два таких произведения – Концерт для скрипки с оркестром Л. Бетховена и Концерт №1 Д. Шостаковича. Это своеобразная вершина в мастерстве музыканта, я счастлив, что имел возможность принимать участие в таком концерте». (молодой Вячеслав Блинов. После совместного концерта).

**1991. 21 грудня. «Київський вісник»****БЛАГОСЛОВЕННЯ ПАПИ РИМСЬКОГО НЕ ЗАВАДИЛО**

Надзвичайно плідним і насиченим було протягом останнього року творче життя народного артиста України, лауреата Державної премії імені Т. Г. Шевченка, професора Богодара Которовича. Мистецтву нашого земляка-скрипаля аплодували у Польщі, Канаді, Італії, Англії.

Вдалим виявився рік і для учнів професора. Десятикласник музичної школи-інтернату імені М. Лисенка Олександр Семчук став лауреатом міжнародного конкурсу у ФРН, переможцем цього ж творчого змагання, а також лауреатом конкурсу у Лондоні став учень одинадцятого класу Євген Андрусенко.

Днями прийшла приємна звістка з Італії, з острова Сіцилія, де на міжнародному конкурсі камерних ансамблів звання лауреатів удостоїлись студентка другого курсу консерваторії Аліна Комісарова разом з молодого талановитою піаністкою, нещодавньою випускницею Київської консерваторії, концертмейстером Євгенією Басалаєвою.

Цілком можливо, що започаткувала таке везіння аудієнція у Папи Римського Іоанна Павла II, під час якої Богодар Которович одержав благословення та побажання собі й усьому українському народові добра, здоров'я і злагоди.

**1993. «Культура і мораль»****ПАТРІОТИЗМУ СТАЄ ВСЕ МЕНШЕ, МЕНШЕ Й МЕНШЕ.****Олександр Клековкін, журналіст.**

Можно було б назвати багато титулів, звань, нагород, епітетів, що по праву стоять перед іменем Богодара Которовича...

А можна й просто сказати: надбання країни.

Стрімкий, підтягнутий чоловік із сумними очима, він розповідає, що десь там, у тому далекому житті, відбуваються цікаві події. Вони могли б зацікавити й наше суспільство.

У Богодара Которовича навчається група дуже талановитих дітей віком від 10 до 17 років. Ці діти здобувають премії на престижних міжнародних конкурсах. На останньому – в Кльостер-Шонтале премії отримали п'ять (!) його учнів. Це унікальний випадок.

«Наші діти, – каже Б. Которович, – набагато краще підготовлені, ніж діти з інших країн, бо наша система музичного навчання ефективніше від західної.

Сьогодні, – мовить далі Богодар Которович, – гарячі голови намагаються зламати систему нашої музичної освіти, яка склалася десятиліттями, – систему шкіл-семирічок. Не приведи, Господи, їм це вдасться! Адже ми, незважаючи на всі проблеми, досягли сьогодні можливого ідеалу в освіті. У системі виключно приватного навчання про струнку, послідовну систему освіти не може бути мови!

В нас – будь ласка, в будь-якому районі Києва – музичні школи, палаци мистецтв. Хіба ж можна таке руйнувати?».

Поки що в нього, названого королем конкурсу в Кльостер-Шонтале, у нього, що дав Україні багатьох лауреатів міжнародних конкурсів, незжаючи на зовсім не оптимістичний час, народився син Антон. І це чудово.

**1994. Травень. «Вільна Думка». Сідней.****«ЗУСТРІЧ З ВІРТУОЗАМИ». О. Бучацький.**

Від проголошення самостійності України проминає вже третій рік. За той час тут, в Австралії, ми мали нагоду зустрічати цілий ряд представників української культури – поетів, акторів, співаків і різні ансамблі музиків.

Але дотепер ми в Австралії не мали нагоди зустріти музик аж на такому рівні, як подружжя професора Богодара Которовича і його дружини Євгенії (вона часом виступає і під дівочим прізвищем – Євгенії Басалаєвої), обоє тепер з Києва.

Прибули вони до Сіднею на запрошення керівництва місцевої консерваторії, де професор Которович впродовж цього року буде виконувати обов'язки завідувача скрипкового відділу. В залі консерваторії проф. Б. Которович спільно з дружиною Євгенією та відомим датським віолончелістом Гергом Педерсеном, дали свій перший концерт в Австралії.

Консерваторська зала була переповнена вщерть слухачами. Між ними чимало було і українців.

Вистачало, коли Богодар Которович взяв в руки скрипку і загравав тільки кілька перших тактів з композиції Антонія Вівальді «Соната Соль мінор», щоб всім у залі стало ясно, що мають до діла з унікальним віртуозом.

У програму концерту увійшли твори Йоганна Себастьяна Баха, Франца Шуберта... А на закінчення проф. Которович загравав твір його особистого приятеля, українського композитора Мирослава Скорика. Не диво, що оплескам захопленої віртуозною грою публіки не було кінця. Отой концерт був справжнім доказом, на якому високому рівні є теперішня українська музика і її виконавці. Водночас – ще один з доказів, як фактично мало ми тут, в Австралії, знаємо про наших українських віртуозів, яким може по цілому світі похвалитися наша нація!

За останні два роки Богодар і Євгенія принесли самостійній Україні велику славу, викликали велику зацікавленість Україною, як новою в Європі самостійною державою.

Обидвоє наші митці приїхали до Австралії тимчасово на працю. Після повернення в Україну в наступні два роки вони мають гастрольні поїздки по Європі.

Треба згадати, що з ініціативи принципала Сіднейської консерваторії професора Рональда Смартта, в недалекому майбутньому очікується великий концерт скрипалів-віртуозів, учнів професора Которовича з Києва та Івано-Франківська.

Організацією приїзду учнів та програмою концерту з великим ентузіазмом займається зараз професор Богодар Которович.

**1995. «Теленеделя»**

**«ЕВГЕНИЯ БАСАЛАЕВА: МЫ ВСЮДУ ВМЕСТЕ. И НА СЦЕНЕ, И ДОМА, И НА ГАСТРОЛЯХ». Иванна Слабошпицкая.**

– Женя, Вы прожили с Вашим мужем Богодаром Антоновичем в Австралии более года... У вас не было желания остаться там еще на несколько лет? Ведь здесь у нас исполнительское искусство пока еще не стало элитарным в том смысле, каким оно существует на Западе?

– Да, нам с мужем прислали приглашения консерватории из Мельбурна, Аделаиды, Тасмании и предложили продлить контракт еще на три-пять лет. Но мы решили, что достаточно годичного контракта. Безусловно, нам, как и многим другим артистам в Украине, трудно здесь жить в силу экономических причин, но, находясь за границей, ты всегда ощущаешь себя эмигрантом. В Европе, действительно, классическую музыку поддерживают – и государство, и меценаты. Их музыкантам только остается, что играть еще лучше. А мы с Богодаром пришли к выводу, что человек должен жить там, где он родился.

Мне очень повезло, что Богодар для меня одновременно триедин: и муж, и наставник, и партнер по творчеству. Я не знаю, как в других семьях, но у нас с Богодаром – содружество, совместное творчество расцветивает и разнообразит наши отношения, вносит неповторимый эмоциональный тон. У нас общие интересы, мы словно живем в своем микромире, который нас не отдаляет, а сближает еще больше. Кстати, на страницах одной из австралийских газет после одного из концертов вышла статья, в которой писали: «Когда играет этот дуэт музыкантов – в атмосфере царит любовь». Мы подчинены одной цели – служению музыке. Важно не только смотреть на вещи одними глазами, гораздо важнее смотреть в одном направлении. И это я поняла, встретив Богодара. В китайской мифологии есть такой символ, магический знак – инь и ян, с черной и белой половинками, которые неотделимы друг от друга... Мы взаимодополняем друг друга и являемся друг для друга двумя половинками одного целого. Самое ценное и дорогое, что у нас есть, – это наша любовь. Мы очень благодарны искусству за то, что оно нас сблизило, что мы нашли друг друга.

– У вас есть наследник – двухлетний Антон. Вы бы хотели, чтобы он продолжил семейные традиции?

– Безусловно. Кстати, когда мы привезли сына из роддома, Богодар первым делом посмотрел на его ручку: «Это пальцы и рука будущего скрипача...». «А, может быть, это все-таки будет пианист?» – спрашиваю я. «Нет. Это будет скрипач!» – категорично заявил мой муж. Но пока Антон проявляет интерес к роялю. Он уже

изображает на фортепиано медведя, птичек. Даже мне не дает играть, а когда я сажусь за рояль заниматься, он просит, чтобы я уступила и ему место. Рояль для него сейчас доступнее, можно посидеть, покататься на стуле-вертушке, поиграть. А на скрипку он смотрит с опаской – ведь это инструмент, который нужно взять в руки, а скрипка пока что больше, чем Антон.

О планах: в конце ноября в органном зале у нас с Богодаром состоится концерт, где мы сыграем Моцарта, Бетховена, Шостаковича. Готовим премьеру Сонаты М. Скорика.

**1995. 28 октября. «Киевские ведомости».**

**БОГОДАР КОТОРОВИЧ: «В СКРИПИЧНЫХ КОНКУРСАХ ЕСТЬ ЧТО-ТО ОБЩЕЕ С ФИГУРНЫМ КАТАНИЕМ». Кира Ивашова.**

К конкурсам у Которовича отношение весьма неоднозначное. По его мнению, нельзя оценивать музыканта лишь по результатам конкурса, хотя он и позволяет проявить и зарекомендовать себя. Наверное, поэтому и взялся Богодар Антонович за организацию I Международного конкурса юных скрипачей, который открывается сегодня в Харькове.

В составе жюри приглашены два вице-президента ассоциации (Всемирная ассоциация международных музыкальных конкурсов со штаб-квартирой в Женеве): директор программ конкурса имени Чайковского Олег Скородумов и художественный руководитель программ конкурса в Индианаполисе Томас Бечкевич.

**1997. 25 червня. «Культура і життя»**

**«КИЇВСЬКІ СОЛІСТИ»: НАТХНЕННЯ ПЛЮС ВІРТУОЗНІСТЬ. Євген Куришев, кандидат педагогічних наук, доцент.**

Серед найяскравіших художніх вражень концертного сезону, що завершується, який подарував київським слухачам багато зустрічей з видатними музикантами, виділяється своєю надзвичайністю останній виступ державного камерного ансамблю «Київські солісти» під керуванням народного артиста України, лауреата Державної премії імені Т. Шевченка Богодара Которовича. Концерт відбувся в Колонному залі Національної філармонії України.

Піднесена, тонко-елітарна музика Шоссона, Россіні, Мендельсона, що відображає різні стилістичні напрямки музичного мистецтва XIX століття, повела аудиторію в світ художніх образів далекої від нас епохи. Прекрасна гра рідко виконуваних творів була гідно оцінена публікою: овації і захоплені «браво» супроводжували виступ музикантів увесь вечір.

Масштабний твір Е. Шоссона – Концерт для скрипки, фортепіано і струнних – явище унікальне за виконавською складністю. Солісти – професор Національної музичної академії Богодар Которович і заслужена артистка України, лауреат міжнародних конкурсів Євгенія Басалаєва. Запропонована ними інтерпретація музичного шедевра запам'яталася високою експресією, емоційною насиченістю, психологічною глибиною розкриття художньої образності твору. Багато тонких знахідок тембрального характеру в третій частині. Романтична захопленість, могутня енергія фіналу змусили зал вибухнути бурхливими оплесками.

Виконаний на «біс» фінал Концерту для скрипки і фортепіано з оркестром Мендельсона захопив філігранною віртуозністю солістів – Є. Басалаєвої та Б. Которовича.

Державний камерний ансамбль «Київські солісти» створений спеціальною постановою Кабінету Міністрів України 1995 року. Його мета – подальший розвиток українського виконавського мистецтва, популяризація кращих творів вітчизняних і зарубіжних авторів, ознайомлення широкого кола слухачів із сучасним українським мистецтвом. Активна концертна діяльність «Київських солістів» дозволила ансамблю швидко ввійти до числа найвідоміших українських колективів.

Глибина виконавських концепцій, віртуозність, великий репертуар «Київських солістів» дозволяють провести паралель з відомими московськими колективами Ю. Башмета і В. Співакова. Період творчого становлення «Київських солістів» закінчений. Вони стали невід'ємною частиною музичної культури України.

### **1997. 19 сентября. «Зеркало недели».**

#### **ОТКРЫТИЕ СЕЗОНА.**

19 сентября в Колонном зале имени Н. Лысенко под эгидой популярной концертно-телевизионной программы «Классик-премьер» открывает свой новый концертный сезон всемирно известный скрипач, народный артист Украины, профессор Национальной музыкальной академии и Сиднейской консерватории Богодар Которович.

Непревзойденный интерпретатор музыки Паганини, Вивальди, Баха, первый исполнитель многих скрипичных произведений М. Скорика, В. Губаренко, Л. Коллудуба, Е. Станковича в этот раз с лауреатом международных конкурсов, заслуженной артисткой Украины Евгенией Басалаевой (фортепиано) представляет программу из произведений Моцарта, Бетховена и Шимановского.

Концерт признанного маэстро Богодара Которовича несомненно привлечет внимание многочисленных поклонников классической музыки и станет одним из ярчайших событий культурной жизни сентябрьской столицы.

### **1997. 19 грудня. «Вечірній Київ».**

#### **ДУЕТ КОТОРОВИЧ-СОНДЕЦКІС ЗНАЄ, ЯК ЗБЕРІГАЮТЬСЯ ТРАДИЦІЇ. Ірина Сікорська.**

**С.С.:** «Наша дружба з Богодаром Антоновичем почалася десь наприкінці 70-х років. Ми грали з ним у Москві, Львові, тут у Києві (я брав участь у його чудових «Нічних серенадах» у парку на відкритому майданчику). З ним ми записали 2 платівки. Причому одна з них – Концерт Л. Шпора №8, завдяки довершеності виконання Которовича, – єдиний з моїх записів, який я із задоволенням переслуховую. Я б дуже хотів «перевидати» цей концерт на СД».

**Б.К.:** «Ініціатор цих гастролей я. А поштовхом стала моя поїздка з Євгенією Басалаєвою з гастрольми до Вільнюса у грудні минулого року на запрошення Саулюса Яцковича. Я йому тоді сказав: «Досить нам сидіти в окопах. Є гроші чи ні, але час щось робити. Пора нам вибиратись з нашої ізоляції... Я вдячний пану Сондецькісу за приїзд, за подарунок (Прелюд та Allegro Крейсера він переклав для фортепіано та струнного оркестру та подарував Євгенії Басалаєвій і Київським солістам).

### **1997. ОДИН ВСІХ? Надія Некрасова.**

#### **Закінчився Восьмий Міжнародний фестиваль «Київ Музик Фест».**

Державний камерний ансамбль «Київські солісти» під орудою його фундатора Богодара Которовича з покликанням митця продемонстрував зростаючу майстерність, вміння розкрити композиторський задум. Дві прем'єри – Концертно для фортепіано й камерного оркестру «Зникаючі образи» Ж. Коллудуб та композиція «Шлях і кроки» для скрипки і камерного оркестру Є. Станковича – стали серйозним творчим випробуванням для молодого колективу. Обидва твори присвячені авторами їх першим виконавцям – Є. Басалаєвій (фортепіано) і Б. Которовичу (скрипка).

### **1997. 24 грудня.**

#### **«КОЛИ ПАНУЄ МУЗИКА, ВІРТУОЗНОСТІ НЕ ПОМІЧАЄШ».**

#### **Дует Б. Которович – Є. Басалаєва тримає в полоні слухачів. С. Тишко.**

На першому довгоочікуваному концерті, після відкриття відреставрованого Колонного залу імені М. В. Лисенка, визнаного маэстро, народного артиста України Богодара Которовича та заслуженої артистки України, лауреата міжнародних конкурсів, піаністки Євгенії Басалаєвої зал був переповнений.

Репертуарний наголос концерту припав на перший відділ, в якому прозвучали твори Моцарта і Бетховена. Проста, на перший погляд, моцартівська Соната мі-мі-нор, що передає життєву драму, глибини людських почуттів, вимагає особливого підходу до трактування і, насамперед, розуміння задуму автора, його стилю. Це

яскраво відчувалося у виконанні Б. Которовича та Є. Басалаєвої. У першій частині Сонати ансамбль ні на йоту не відійшов від загального пульсу, хоча такій спокусі протистояти було нелегко. Гра Которовича відзначалася метроритмічною точністю, яскравою емоційністю, образністю, тембрально-штриховим багатством. У другій частині «Tempo di minuetto», завдяки невеликій каденції рояля, деяка довільність інтерпретації сприймалася цілком природно, бо повністю відповідала задуму автора. Водночас ідеальна зіграність дуету допомогла зберегти драматургічну єдність частини, музичні образи якої – лірично-споглядальний та драматично-схвильований – у Моцарта не роз'єднані, а плавно переходять з одного в другий.

Зовсім інакше за настроєм прозвучала Крейцера соната Бетховена. Цей грандіозний концертний твір за масштабністю мислення наближається, скоріше, до симфонічного, а не до камерного жанру. Бетховен започаткував певні традиції, що потім лягли в основу мистецтва доби романтизму. Цей аспект його творчості особливо полюбляли в нас у радянські часи, надаючи йому значення якоїсь примітивної псевдореволюційності. У концертному виконанні часто навіть пропускали другі частини в деяких сонатах (скажімо, фортепіанна «Appassionata»), щоб надати їм таким чином зовнішньої ефектності, сценічної вираженості, а бетховенський симфонізм з його багатоплановістю, прозаїчністю та суперечливістю відсувався на другий план. Насправді, у музиці цієї сонати, крім вируючої енергії та нестримного звукового потоку, є ще моменти якогось заціпеніння, неповторної звукової тиші та застиглої краси. Взяти хоча б, для прикладу, побічну тему з першої частини чи всю другу, які своєю пасторальністю, інтимним настроєм та добротою перегукуються з написаною пізніше Шостою симфонією. Завдяки бездоганній майстерності та глибокій інтелектуальності виконання твору Б. Которовичем та Є. Басалаєвою все це багатство і розмаїття образів вийшло на перший план, а водночас було підпорядковане єдиній драматургічній концепції. Скрипка і фортепіано, які за задумом автора повинні бути рівноправними партнерами, злилися у гармонійний ансамбль. Інтерпретації моцартівської та бетховенської сонат характеризувалися драматургічною цілісністю, глибокою концептуальністю та бездоганною єдністю ансамблю, що, зокрема, виявилось у тонкому відчутті контрапунктного проведення тем.

У грі Б. Которовича романтизм не виходить за межі строгої класичної форми, його віртуозність завжди підпорядкована розкриттю художнього змісту виконувача.

Коли панує музика, віртуозності, як правило, не помічаєш. Блискучий віртуоз, лауреат багатьох міжнародних конкурсів і, зокрема, всесвітнього відомого конкурсу Н. Паганіні в Італії, він шукає в музиці не удавану ефективність, а змістовну глибину.

Яскраве виконання обох класичних сонат було б важко уявити без музично чутливої, технічно бездоганної і тактовної ансамблевої гри Євгенії Басалаєвої. Інтерпретація цих творів пов'язана з подоланням матеріалу колосальної складності. Тут тонке відчуття моцартівської лірики у сферах гармонії, контрапункту та тембру. І синхронність виконання складних драматургічних переходів, і злиття їх в єдине

ціле у Крейцеровій сонаті. Євгенія Басалаєва наче не помічає всіх цих труднощів і виступає рівноправним партнером у цьому прекрасному дуєті.

Другий відділ концерту переніс слухачів у ХХ століття. Три п'єси з «Дитячого альбому» і два фрагмента з «Гуцульського триптиха» М. Скорика Б. Которович та Є. Басалаєва виконали навдивовиж легко і майстерно. Композитора і скрипаля пов'язують давні дружні стосунки. Ніхто так глибоко не розуміє скрипкову творчість Скорика, як Которович, який, до речі, встановив своєрідний еталон інтерпретації його музики.

Виконання дуєтом творів К. Шимановського та К. Дебюссі засвідчило, що цей ансамбль вільно володіє виражальними засобами музики ХХ століття. Дзвінка тиша, що запанувала в залі після останнього акорду, була порушена шаленим громом оплесків та вигуками «Браво!», «Біс!». Це було адекватним відгуком публіки на незабутню зустріч з пречудовим ансамблем світового художнього рівня.

**1998. 5 січня. «Урядовий кур'єр».**

**МУЗИЦІ В КІМНАТІ ТІСНО. А. Терещенко.**

Знаємо, що камерна музика призначена для виконання у невеликих залах або для так званого домашнього музикування. Однак подія, що відбулася в Києві 10 років тому, спростувала усталене визначення цього виду музичного мистецтва. Літній естрадний майданчик на Дніпрових схилах просто неба. Численна слухачка аудиторія, до якої приєднувалися все нові й нові відвідувачі парку. Солодко пахли квіти, високе небо розцвічували останні сонячні промені. А поміж небом і землею весь простір – тремтлива, ніжна, втаємничена... За таких умов відбувалися камерні концерти «Нічні серенади», започатковані в столиці народним артистом країни Богодаром Которовичем.

Нова зустріч з творчістю чудових музикантів Богодара Которовича і Саулюса Сондецькіса стала подією в розвитку вітчизняного камерного музикування.

У концерті солював Богодар Которович, і скрипка в його руках була живим втіленням людських радощів і печалей.

**Б.К.:** Серед прикрих втрат останнього десятиліття, що негативно позначилися на загальному культурному процесі, особливо болючим є розрив творчих контактів з митцями республік колишнього Союзу.

**1998. 14 марта. «Сегодня».**

**«ОТ БАХА ДО СКОРИКА». Игорь Петров.**

Сменив дирижерскую палочку на скрипку Богодар Которович услаждал наш слух проникновенной игрой премьерных опусов москвича Германа Галынина и эстонца Яана Ряэтса. Потом он снова встал за дирижерский пульт, словно маг-волшебник,

«ворожил» над музикантами, изумительно исполнявшими произведения Мирослава Скорика.

Евгения Басалаева мощно и с отменным вкусом сыграла ре-минорный концерт И. С. Баха, отбросив его первоначальное клавесинное значение и раскрыв драматизм произведения.

### 1998. «Час/Time».

#### КОТОРОВИЧ, СОНДЕЦКІС ТА «КИЇВСЬКІ СОЛІСТИ». Ігор Петров.

Понад двадцять років дружби пов'язують Богодара Которовича і видатного музиканта, художнього керівника Литовського камерного оркестру...

**С.С.:** «Ми знаємо маестро Которовича як першого скрипаля України і маститого професора консерваторії. Пам'ятаю початок 70-х років. Тоді у Києві зібралася ціла команда талановитих скрипалів, усі – лауреати престижних конкурсів: Олег Криса, Олександр Мазуркевич, Вадим Бродський, Аркадій Винокуров і Богодар Которович. Четверо вже давно за кордоном. Которович же не спокусився на солодке західне життя. І можна прихилитися перед його патріотизмом...».

Богодар Которович буквально жив цією музикою, виконуючи маловідомий концерт для скрипки та струнного оркестру Ф. Мендельсона ре-мінор. Маестро грав з насолодою, де його скрипка розмовляла, співала, страждала...

Відома київська піаністка Євгенія Басалаєва темпераментно й на одному диханні презентувала віртуозну п'єсу Ф. Крейслера «Прелюд та Allegro» (обробка для фортепіано та струнного оркестру Сондецькіса, Ванеєва).

### 1998. Березень. «Музичний тиждень».

#### БОГОДАР КОТОРОВИЧ: «ЧОМУ Б НЕ БУТИ НАШІЙ МОЛОДІ ЕЛІТНОЮ?».

##### Оксана Стецишин.

**Б.К.** На жаль, більшість молоді практично не знають або дуже мало знають про класичну музику, а це цілий пласт «високої», елітної музики. А чому б не бути елітній нашій молоді? Брак інформації, недостатнє висвітлення подій у класиці – ось основна причина відсутності зацікавленості молодих людей...

Історично так склалося, що ми багато років не мали своєї держави, весь час були під чийось владою і тому зрозуміло, що було засилля російської мови. В Києві в 50-ті роки почути українську мову було практично неможливо. Тепер відчувається в цьому плані певний поступ, українська і російська стали майже рівноправними...

Я безмежно радий, що вдалося створити колектив «Київські солісти» з державним статусом, а головна ідея була – зібрати молодь. Причому критерій єдиний – високий професіоналізм, всі учасники ансамблю є лауреатами високих премій

міжнародних фестивалів. За один рік ми зробили шість повноцінних програм, це є дуже багато, зважаючи на молодий вік колективу. Це, зокрема, твори високої майстерності – «Спогади про Флоренцію», подвійний концерт для скрипки і фортепіано Шоссона, сонати Россіні, квінтет Лятошинського. Часто виступаємо у Маріїнському палаці. Багато гастролюємо з моєю дружиною, піаністкою Євгенією Басалаєвою по країні і за кордоном.

### 1998. 20 юня. «Киевские ведомости»

#### СОПЕРНИКИ – ЗВЕЗДИ. ОРУЖИЕ – СКРИПКИ. РИНГ – ЛЬВОВ. РЕЗУЛЬТАТ? Елена Кириченко.

У кожного из девяти фестивалей «Виртуозы», которые ежегодно проходят во Львове, есть своя изюминка. В этот раз львовские меломаны потирали руки: ожидалось прибытие двух знаменитостей, давно слывших соперниками, – Богодара Которовича и Олега Крысы. Оба скрипача тщательно готовились к поединку.

**Б.К.:** В этот раз пригласили меня и мою супругу, пианистку Евгению Басалаеву. Мы подготовили «ударную программу». Мой характер, мою эмоциональность как нельзя лучше выражает «Крейцера соната» Бетховена, «Ноктюрн и танталла» Шимановского. Хотя эти произведения очень пианистически сложны, Женя великолепно справилась с ними... О нашем дуэте говорили так: «Когда они играют, в воздухе царит любовь...». И это справедливо: личные отношения плюс энергетика исполняемой музыки – удивительное сочетание.

Однажды после очередного концерта Женя мне говорит, что в который раз видит в зрительном зале, на одном и том же месте в третьем ряду, одну и ту же женщину. На следующем концерте, но уже в другом городе, мы опять ее заметили. Потом – в новом городе! Это было уже слишком... Но вдруг она сама к нам подошла: «Не удивляйтесь, я не странная фанатка. Я очень больна, у меня непроходящие боли. А на вашем концерте они утихают. Я езу за вами, облегчая тем самым свои страдания».

Когда бывают концерты на родине, цветы, подаренные зрителями, традиционно несую на кладбище, родителям. Был в родной школе, в консерватории. Гулял с женой по любимым улочкам...

### 1998. 23-31 травня. «Культура»

#### БОГОДАР КОТОРОВИЧ: «У МЕНЕ ЩЕ Є РЕЗЕРВИ ДЛЯ ВЛАСНОЇ СЛАВИ».

##### Ярина Бравчук.

А він таки справді обдарований Богом – за чудове володіння мистецтвом скрипкової гри став народним артистом України, лауреатом Шевченківської премії, пе-

реможцем міжнародних конкурсів ім. Енеску та ім. Паганіні, професором Київської та Сіднейської консерваторій. Він першим наважився організувати в Україні власний конкурс класичної музики. Колишній львів'янин, а сьогодні мешканець Києва, Богодар Которович щороку репрезентує Україну в різних країнах світу як віртуоз-виконавець і авторитетний член журі багатьох міжнародних конкурсів. Він один із небагатьох, хто зізнається, що для нього основним стимулом до праці є самолюбство.

– *Богодаре Антоновичу, у вас ніколи не було проблем з ім'ям?*

**Б.К.:** Були, ще й які. У ті часи сама згадка про Бога була небажаною, а тут ім'я – Богодар. У школі довелося стати Богданом. І лише у консерваторії, на курсі третьому-четвертому, я дозволив собі знову стати Богодаром. Мій тато співав у церкві. Так що я був віруючим, хоч і носив піонерський галстук...

– *Попри всі свої заслуги, ви ще й професор у Сіднейі...*

– Там я попрацював з дружиною понад рік, після чого мені запропонували залишитися ще на деякий час. Однак умовою наступного контракту було стаціонарне викладання у Сіднейі протягом не менше п'яти років. Я не міг собі цього дозволити – перетворитися на перекотиполе, згубити все тут і нічого не досягти там...

Свого часу мені довелося обігати багатьох керівників. Дозвіл на створення «Київських солістів» державного статусу дали після того, як я, перебуваючи в Австралії, натякнув на те, що у випадку відмови можу не повернутись.

– *Чи своїй дитині ви б побажали мати долю музиканта?*

– Об'єктивно наш син уже сьогодні подає такі надії, що було б гріхом не віддати його на музику. Бути музикантом у наш час – неперспективно, але невідомо, що буде через двадцять років. Колись ніхто б не міг подумати, що професія музиканта стане непрестижною.

**1998. 27 травня. Високий замок.**

**«ГЕТЬМАН УКРАЇНСЬКОГО СКРИПАЦТВА». Григорій Храмов.**

Мабуть, найважливіше враження слухачів від концерту дуету Богодара Которовича і Євгенії Басалаєвої висловила буквально двома фразами Марія Крушельницька, піаністка, ректор Вищого музичного інституту ім. М. В. Лисенка: «Ви мене сьогодні покорили. Відчувається, що ви разом дихаєте...».

І справді, єдиний подих, граничне ансамблеве злиття єднало різні, але ретельно відібрані у програмі дуету твори: стримано-пристрастну сонату мі-мінор Моцарта і вершину бетховенську «Крейцерову» (яке вибухове, рвучке й піднесене которовичеве фінальне), чарівно акварельні мініатюри Дебюссі, яскраво колористичні «Джерело Аретузи», «Ноктюрн і тарантела» Шимановського... Звичайно, не міг не прозвучати цього вечора (хоча б на «біс») і Мирослав Скорик...

Чим живе зараз Богодар Которович? Ось його коротка на це запитання відповідь.

– По-перше, я художній керівник порівняно нового Державного камерного ансамблю «Київські солісти». Львів'яни чули його торік – але на самому початку. А тепер позаду вже рік пекельної роботи. Дуже багато виступаємо – я тим живу, це мені надзвичайно подобається. Це основне. Є ще важливі події – мене запрошено до складу журі Міжнародного конкурсу імені П. Чайковського. Велика насолода – наш п'ятирічний син Антон (названий на честь діда). Так вийшло, що в мене не було сина (тільки дочка від першого шлюбу) і немає дітей у брата, отже, не було б і Которовичів у наступному поколінні – і ми щасливі, що є в нас Антон. Є вже в нього і скрипочка...

**1999. 25 лютого. «День» №36.**

**«ШВАРЦКОПФ»: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЮВІЛЕЙ В УКРАЇНІ». Кост. Дорошенко.**

Святкова презентація фірми «Шварцкопф» у Києві, 100-річний ювілей підприємства урочисто відмічається по всій Європі...

Кульмінаційним моментом програми став «Віденський вальс» Бріттена у виконанні «Київських солістів» під керівництвом Б. Которовича. Віртуозно вибрана і виконана музика надихнула і гостей акції, і винуватців торжества на чолі з доктором Дітріхом Трандле – генеральним директором фірми «СХЦ Бьюті», що репрезентує в країнах СНД компанію «Шварцкопф&Хенкель».

**1999. 6 травня. «День».**

**УРОКИ МУЗИКИ КОТОРОВИЧА ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕЛІТИ. Т. Поліщук.**

**Б.К.:** Наша українська еліта тільки починає формуватися. Процес іде повільно, але що швидше вона зміцніє і стане законодавицею хорошого смаку, то гармонійнішим буде наше суспільство. Потрібні лідери в мистецтві, бізнесі, політиці, люди, на яких рівняються. У нас десятиріччями витравляли інтелігентність. Я хочу, щоб повернулося відчуття свята, щоб публіка готувалася до відвідання концертів, налаштовувалася не тільки зовні, одягаючи смокінг чи вечірню сукню, а й внутрішньо підготовлювалася до сприйняття того чи іншого твору.

– *Дивертисмент Моцарта D-dur написано для струнних і двох валторн KV 334. Ви ж виконали редакцію для соло скрипки з оркестром у редакції Карло Цеккі. Як до вас потрапили ноти?*

**Б.К.:** З Карло Цеккі ми познайомилися ще в Італії, коли я виступав на Міжнародному конкурсі ім. Н. Паганіні. На початку вісімдесятих років він приїжджав у

колишній Радянський Союз на гастролі. Саме тоді вперше прозвучала ця редакція твору Моцарта. Карло залишився дуже задоволений нашою творчою співпрацею і на згадку про концерт подарував мені свої ноти. Він був віртуозним диригентом, мріяв, щоб ми попрацювали разом, прислав мені запрошення, але тогочасні чиновники з Держконцерту відповіли за мене «ні», посилаючись на мою зайнятість.

– Для свого музичного вечора ви вибрали концерт А. Вівальді з циклу «гармонійне натхнення», а де, окрім музики, у звичному житті ви черпасте натхнення і знаходите гармонію?

**Б.К.** І гармонію, і натхнення знаходжу в своїй сім'ї. У мене чудова дружина, прекрасна піаністка Євгенія Басалаєва. Вона солістка нашого колективу «Київські солісти», справжній віртуоз. І наш оркестр може собі дозволити підіймати найскладніші пласти фортепіанної музики. На Женю я звернув увагу ще в консерваторії. Перший раз побачив і зрозумів, що це «діамант»: музикант і жінка. Ні хвилини не сумнівався, що ми обов'язково будемо разом.

**1999. 26 мая. «Киевские ведомости».**

**САМАЯ МИРНАЯ «ПУШКА». Андрей Белоус.**

Ее первый «выстрел» прогремел 23 мая в Колонном зале Национальной филармонии Украины – впервые в Украине звучала знаменитая скрипка Паганини, прозванная им «пушкой» за мощный, «дальнобойный» звук.

Чести играть на скрипке, завещанной великим музыкантом своему родному городу Генуе, удостаивались самые выдающиеся исполнители. Достаточно назвать такие имена, как Давид Ойстрах, Леонид Коган... В большинстве случаев такие концерты проходят в Генуе и других городах Италии. Но время от времени муниципалитет Генуи отправляет инструмент в зарубежное концертное турне. И лучшие исполнители разных стран имеют возможность не только играть на скрипке, созданной другим великим итальянцем – Джузеппе Бартоломео Гварнери «дель Джезу», но и знакомить с легендарным инструментом своих соотечественников. География «гастролей» «пушки» – Эдинбург, Нью-Йорк, Маастрихт, Франкфурт... В 1955 году Сергей Стадлер играл на ней в Санкт-Петербургском «Эрмитаже». На этот раз, благодаря сотрудничеству наших городов и стран, счастье увидеть и услышать скрипку Паганини получили мы с вами.

Произошло это событие благодаря совместным усилиям Киевской городской госадминистрации, Министерства иностранных дел Украины, Общества «Италия-Украина», Итальянского культурного центра, муниципалитета Генуи, посольства Италии в Украине.

Скрипка прибыла в Киев под присмотром Интерпола, к которым в Киеве присоединились бойцы подразделения «Титан». Инструмент бесценен в самом буквальном смысле – сегодня определить его рыночную цену невозможно.

Подготовленная им программа концерта была выстроена тщательно и со знанием дела – она была призвана раскрыть перед слушателями все возможности, все стороны и краски звучания инструмента. Мы услышали и виртуозные пассажи, и напевную кантилену, скрипка выступила соло в ансамблях с фортепиано (Евгения Басалаева), с гитарой (Валерий Петренко), с камерным оркестром «Киевские солисты». Прозвучала музыка различных стилей и эпох – Бах, Вивальди, Бетховен, Шимановский, Станкович, и, безусловно, – музыка самого Паганини.

Надо сказать, что энтузиазм публики, среди которой были президент Украины и глава городской госадминистрации, возрастал с каждым номером и достиг апогея в финале, когда был исполнен первый концерт Паганини.

Президент Украины искренне поблагодарил участников концерта за высокое искусство.

А восторженные итальянцы расценили все происшедшее как триумф – триумф гения Паганини, и – в лице профессора Которовича – триумф украинской культуры. Один из организаторов и спонсоров акции с итальянской стороны так отозвался о происшедшем: «Мы всегда боимся, отдавая скрипку в незнакомые руки, как бы не произошла дискредитация шедевра. Можно смело сказать, что выступление маэстро Которовича – одно из лучших, услышанных нами за последнее время. В зале ощущалось присутствие Паганини. Мы не ожидали, что Украина обладает музыкальной культурой такого высокого уровня».

Культурное событие такого уровня, которого, пожалуй, еще не знала Украина. Следующий «выстрел» – 26 мая в Национальной опере.

**1999. 28 мая. «Факты».**

**УНИКАЛЬНЫЙ ИНСТРУМЕНТ. Оксана Шевченко**

Знаменитую скрипку Паганини, застрахованную на 4 миллиона долларов, доставили в Киев в бронированном «Мерседесе» под охраной шести автоматчиков.

«Скрипка Паганини», концерт Богодара Которовича со скрипкой Паганини (Национальная филармония – 23 мая, Национальная опера – 26 мая).

На этой неделе в музыкальной жизни столицы произошло беспрецедентное событие – два концерта, главным действующим лицом которых стала уникальная скрипка, более ста пятидесяти лет принадлежавшая великому скрипачу Никколо Паганини. Несмотря на музейную ценность – изготовлена она в 1742 году (за сорок лет до рождения виртуоза) одним из лучших итальянских скрипичных мастеров Джузеппе Бартоломео Гварнери – скрипку не заперли в музее за семью замками, как подобает реликвии, отнюдь. Муниципалитет Генуи, родного города музыканта, которому он завещал свой любимый инструмент «на вечное хранение», несколько раз в год предоставляет скрипку лучшим скрипачам мира. В этом

году по решению специальной Экспертной комиссии бесценный инструмент был привезен в Киев. Честь играть на нем выпала профессору Музыкальной академии, лауреату конкурса имени Никколо Паганини Богодару Которовичу.

В отличие от знаменитых инструментов Страдивари, эта скрипка обладает более сочным и мощным звуком, за что и была прозвана «пушкой» самим Паганини. Богодар Которович исполнил сочинения Паганини, А. Вивальди, И. С. Баха и произведения современных композиторов – К. Шимановского, Е. Станковича, А. Шнитке.

Сохранилась легенда, что Никколо Паганини, переживая творческий кризис, в отчаянии решил продать скрипку и бросить музыкальные занятия. В то время ее оценили в 1000.000 итальянских лир, что составляло около трехсот (!) килограммов золота. Сейчас стоимость, во многом благодаря его бывшему владельцу, определить практически невозможно, ее страховка – более четырех миллионов американских долларов. Естественно, перевозка одного из самых дорогих музыкальных инструментов в мире сопряжена с известным риском. Скрипку транспортируют в специальном футляре, в котором поддерживаются нужная температура и влажность, на броневике марки «Мерседес» с автоматчиками и эскортом. В Генуе, где скрипка находится большую часть времени, имеется целый штат обслуживающего персонала, а также скрипач-куратор, в обязанности которого входит играть на ней два часа – чтобы инструмент не утратил своих звуковых качеств.

По правилам, во время концерта в зале и за кулисами должна находиться вооруженная охрана. Но поскольку концерт в Национальной филармонии посетил Президент Украины, присутствие охраны инструмента были временно возложено на президентское сопровождение. Скрипка находилась в Киеве неделю, хранилась она в Посольстве Италии, по инициативе которого и состоялись концерты. Мировое турне инструмента продолжится в США и Японии и завершится в Риме.

**1999. 27 мая. «Киевские ведомости».**

**ДЬЯВОЛЬСКАЯ СКРИПКА ПАГАНИНИ И В КИЕВЕ ПРИТЯГИВАЛА... МУХ.**

**Н. Кириченко**

Играть на ней мог только человек с феноменальной гибкостью пальцев.

Маэстро Богодар Которович пережил стресс, едва смычок коснулся струн: он вдруг услышал, как за его спиной кто-то вторит звукам. Обернулся – никого. Стал играть дальше – слышался голос. Знаменитый скрипач сказал об этом неусыпно бдящей хранительнице инструмента. Мария Сан Филиппо загадочно улыбнулась: то ли еще будет...

Эмоциональное потрясение не минуло и счастливицов, попавших на уникальный концерт. Скрипку, на которой играл великий гегенуэзец, наши меломаны слы-

шали в первый раз: далеко не каждую страну она выбирает и не каждому исполнителю дается в руки.

Первый аккорд Паганини – Соната ля-минор, зал ошеломлен: нет, это звучит не музыкальный инструмент, это стон, хохот, плач, шепот, крик...

Церковники принуждали маэстро Паганини окунуть дьявольский инструмент в святую воду, дабы изгнать нечистого из деревянной плоти. Скрипач поплатился за отказ – несколько лет после его смерти тело не хоронили, гроб был подвешен в склепе.

Двадцатилетним юношей Паганини выиграл этот инструмент у какого-то господина Ливрона, который пообещал отдать скрипку, если дерзкий музыкант с листа сыграет пьесу, которую впервые увидел. Может, маэстро поэтому так любил свою «подругу» брал с собой на многочисленные концерты, судя по письмам, относился к ней, как к человеческому существу с собственным характером и чувствами. А за мощь звука называл «пушкой».

Любимицу Паганини изготовил знаменитый Джузеппе Бартоломео Гварнери «дель Джезу» ровно за сорок лет до появления на свет великого гегенуэцца. Итальянский город Кремона два века оставался местом рождения смычковых инструментов: здесь работали династии Амати, Страдивари, Гварнери, Бергонци. Джузеппе Бартоломео был представителем последнего поколения Гварнери, и его инструменты стали вершиной мастеров знаменитого рода. Если скрипок Страдивари около тысячи, то Гварнери – где-то около сорока. Внутри каждого инструмента Джузеппе после подписи ставил крестик и посвящал скрипки святой Марии Терезе. Потому-то церковники и не осуждали автора инструмента, они считали антихриста-музыканта повинным в том, что дьявол выбрал скрипку своим домом.

Играть на скрипке Гварнери очень сложно: она отступает от общепринятых норм, в частности формой грифа. Музыкант, осваивая эту скрипку, ощущает значительные неудобства и быстро устает. Она полностью подходила только Паганини с феноменальной гибкостью и диапазоном его пальцев. Я спросила, как маэстро Которович чувствовал себя после более чем двухчасовой программы (Паганини, Шнитке, Бах, Вивальди, Бетховен, Станкович, Шимановский). Внешне все выглядело легко и красиво...

– Да, у этой скрипки высота струн над грифом 5 сантиметров (обычно 2–2,5). И если у человека слабые, нежные пальцы, то ему не только трудно играть – можно и пораниться. Дело в том, что моя скрипка Вильома еще сложнее, жестче, поэтому на Гварнери я отдыхал, как на курорте. А по мензуре – размеру грифа – эта скрипка оказалась идентична моей, так что повезло...

В Киев скрипку привезли 20 мая. По правилам, в день приезда, она должна отдыхать. Начиная с 21-го я играл ежедневно по три часа в присутствии хранительницы. После скрипку укладывали в специальный футляр, и она отправлялась в посольство Италии, где ее сторожили два охранника.

Более 100 лет генуэзцы выполняют завещание Паганини, который отдал им свою любимицу «на вечное хранение». Скрипка находится в Палаццо Турси, резиденции муниципалитета Генуи. Но хранить – не значит держать под стеклом. Музыкальный инструмент служит, чтобы им пользовались, иначе он умирает. Поэтому раз в месяц на скрипке Паганини играет специальный куратор, а несколько раз в году чести сыграть на ней удостоиваются лучшие скрипачи мира.

Народный артист Украины Богодар Которович много лет назад стал лауреатом конкурса Паганини. Может, это был знак? Итальянцы во главе с мэром Генуи, сопровождающие свою драгоценность и слышавшие скрипку Паганини не в одних прославленных руках, кричали украинскому маэстро «браво!» и забрасывали его цветами.

#### **1999. 7 декабря. «Факты».**

##### **«ТАЙНЫ ПОЮЩЕГО ДЕРЕВА». Ярослав Шапочка.**

Богодар Которович: «После игры на скрипке Паганини я два раза попадал в больницу и даже пережил состояние комы...».

Май 1999 года. Возбужденная публика долго не расходилась. Пестрели вечерние наряды, витал легкий аромат дорогой парфюмерии, смешивались в один говор англо-итало-украинские фразы – все напряженно ждали Ее появления у входа в Киевскую оперу. В ярких отблесках репортерских фотовспышек приоткрылись двери театра, волна восхищенного ропота пробежала по толпе. И во внезапно образовавшийся человеческий коридор спустились четверо карабинеров, вооруженных автоматами. Так в Киеве прощались со скрипкой великого генуэзца Никколо Паганини, созданной мастером Гварнери «дель Джезу». Ее стоимость просто неприлично называть, хотя и известно – спонсорами для концерта в Украине муниципалитету Генуи был уплачен залог в 4 миллиона долларов. Дьявольская цена за дьявольский инструмент, который несколько раз в году в бронированном автомобиле с усиленным эскортом путешествует по миру. Он сводит с ума не только лучших скрипачей мира, но и тысячи ценителей музыки. Игра на нем равна магическому ритуалу посвящения, за которым может быть все – слава, и забвение, и смерть, и вечная жизнь...

В Украине любая уникальная скрипка – редкая гостья, посему об очередном визите к нам старинного смычкового инструмента газеты пишут с провинциальной нежностью, скрупулезно описывая каждую его деталь, каждый его вздох, зачастую забывая о мастерстве исполнителей, игравших на нем. Майский фурор Богодара Которовича, сыгравшего в Киеве два раза (впервые!) на «пушке» Паганини, показал всему миру, что уровень украинской скрипичной школы достаточно высок и нашим виртуозам уже давно бы пора взять в руки «итальянское дерево». Но вот заковырка – нет в Украине подлинных творений ни Ама-

ти, ни Гварнери, ни Страдивари. Говорят, что все подлинные были вывезены с эмиграцией после революции, несколько инструментов утонуло в Черном море, а одними из последних уникальных скрипок, покинувших Украину, стали две скрипки Страдивари знаменитого Ойстраха, переехавшего в двадцатых годах из Одессы в Москву.

...Несмотря на крайнюю занятость (Богодар Которович вместе с женой, пианисткой Евгенией Басалаевой, готовится к концерту с аргентинским пианистом, послом Доброй Воли от ООН Михелем Анхелем Эстреллой, который состоится 9 декабря в филармонии), Б. Которович сказал:

– Когда я взял скрипку Паганини в руки, первое, что почувствовал, – это разочарование: ведь обычно я играю на точной ее копии мастера Вильома. На репетиции «пушка» не произвела особого впечатления, но позже, на концерте, она просто преобразилась. Это было необъяснимо. И не обошлось без мистики. Когда я играл, то вдруг почувствовал – точно за мной кто-то разыгрывается. Чувствовал только звуки, может, это иллюзия, фантазия. Но мне показалось, что за мной стоит двойник. Помните, когда Паганини изображали со скрипкой, за ним рисовали играющего дьявола?.. Может, скрипка таким образом мстит мне. После того концерта я два раза попадал в больницу, пережил состояние комы...

#### **1999. 13 серпня. «Le temps».**

##### **«КИЇВСЬКІ СОЛІСТИ». ЗВАБЛЮВАННЯ ПУБЛІКИ.**

Вечір офіційного закриття міжнародного фестивалю симфонічної музики в місті Ель-Джем був відмічений блискучим виступом «Київських солістів» під керівництвом маэстро Богодара Которовича. ... Оркестр з Києва поставив за мету звабити слухачів та провести у світ музичної насолоди, пропонуючи їм надзвичайну подорож у європейську музичну культуру одним із джерел якої є Україна... Численні розколки архітектури зливаються з зоряним небом що поєднувалися з низкою лабіринтів, які ведуть на вершину будівлі (вони наче стали намагніченим червонястим світлом разом з дивовижним хором свічок, що окреслюють магичний простір у суміші з ефектом бризу і, які заворожували під впливом музики, що здійснювалися зі сцени радісно підхваченою рукою хореографії, силуетами якої були однозначно і нерухомими, і рухомими, а також сплавом ілюзій, тілом якого був амфітеатр, а душею чарівна музика.

...Заслуга в цьому неймовірному результаті полягає не тільки у диригенті Богодарі Которовичі, який з таким натхненням, запальністю керував своїм оркестром, а й солістки, унікальної піаністки, Євгенії Басалаєвої, яка з неперевершеною віртуозністю та енергією змогла надати музиці вельми зворушливу форму, музиці, яку нелегко донести до серця слухачів з її традиційними фрагментами та шаленими змістовними гранями. Її виконавський стиль був майстерно відшліфований...».

**1999. 28 серпня. «Голос України».**

**«ТАКОЇ МАГІЧНОЇ МУЗИКИ КОЛІЗЕЙ НЕ ЧУВ». Галина Степанченко.**

Блискучі виступи на XIV Міжнародному фестивалі у туніському місті Ель-Джемі. Усі концерти відбувалися в старовинній пам'ятці архітектури – Ель-Джемському колізеї, який вражає своєю грандіозністю побудови. Навіть у тих, частково зруйнованих величких архітектурних конструкціях минулих віків відчувається сила та могутність людського духу. ... Старовинні руїни під час концерту підсвічуються і сучасним світлом, і факелами. Прекрасне звукотехнічне обладнання створює незабутні акустичні ефекти. Концерти відбуваються з настанням ночі – на них з'їжджаються тисячі людей, бо сам Ель-Джем розташований неподалік моря.

Українські музиканти вперше брали участь у цьому популярному фестивалі, разом з ними виступали, зокрема, хор з Франції та Віденський камерний оркестр.

У програмі «Київських солістів» були твори П. Чайковського, Ф. Крейслера, К. Вебера, М. Скорика. Гра українських музикантів справила різке враження на тамтешніх шанувальників класичної музики, про що захоплено писала туніська преса.

Склалося враження, що між будівлею та артистами оркестру виник якийсь магичний, незбагнений зв'язок. Цей вечір став справді визначною подією, оскільки – це музика Чайковського, Крейслера, Вебера, тим паче – Скорика з його іспанським танцем, здається, чудово поєдналася з географічною конфігурацією колізею.

Ми зв'язалися телефоном з посольством України в Тунісі і почули з уст його представництва таке:

– Просто блискуче, вражаюче! Поза всяким сумнівом – це найкращі музиканти на фестивалі. Це має величезне значення для презентації української культури в Тунісі. ... Такий блискучий успіх молодого творчого колективу досягнутий передусім завдяки його художньому керівникові, видатному скрипалеві Богодару Которовичу.

**1999. 10 июля. «Зеркало недели».**

**БОГОДАР КОТОРОВИЧ: «СКРИПАЧ НЕ МОЖЕТ РАБОТАТЬ «В СТОЛ»». Екатерина Щепкина.**

Он считает, что классическое искусство – удел богатых. В том числе – и, возможно, в первую очередь – богатых духом. Этот музыкант – один из немногих, осознающих искусство как служение, готовых и способных работать, добиваться, поддерживать, вкладывать свое время, силы, авторитет в то, к чему он призван. Заслуги выдерживают проверку – он народный артист СССР, признанием – он удостоился чести играть на скрипке Паганини, временем – он педагог и создатель конкурса молодых скрипачей. И, наверное, главное – он выдерживает проверку слушателями, приходящими в концертные залы уже даже не столько «на

Бетховена», сколько на «Которовича». Но много сил и времени приходится тратить музыканту на то, чтобы организовать, достать, договориться. Наша жизнь не прощает пассивности, что нередко оборачивается просто нехваткой времени на творчество...

**Б.К.:** Лично для меня сезон сложился удачно. Произведения, которые мы представили, получили высокую оценку у зрителей. В частности концерт Шостаковича, концерт Шнитке и баховский концерт, в котором я вступаю в полемику с школой автентистов. ... Тут я открыто исповедую другой подход. Я считаю, что Бах – это и наше достояние. Это универсальный, неисчерпаемый гений. И мы можем и должны трактовать его произведения с учетом нашей эстетики, нашего опыта – все, что пройдено, все, что было написано. На мой взгляд, этот автентичный бум инспирирован звукозаписывающими фирмами, которые таким образом имеют возможность переписать и продать весь парк старинной музыки. Это своеобразная игра модой. Вот основная константа: искусство должно доходить до публики. Нам важно не столько то, чем есть Бах сам по себе, сколько то, чем он есть для нас.

**О скрипке Паганини:**

**Б.К.:** Скрипка была завещена Паганини городу Генуе. И город какое-то время просто ее сохранял, гордился этим, и иногда какие-то музыканты на ней поигрывали. Потом появился конкурс имени Паганини, на котором в качестве приза победителю дают возможность поиграть на этом инструменте. Но скрипка долго молчать не может – она теряет звук. И это постепенно доходило до хранителей этого инструмента: на скрипке надо играть, должна быть концертная деятельность. Поэтому организуют турне скрипки по разным городам и представляют честь играть на ней крупнейшим скрипачам мира...

Хранитель скрипки – Мария Сан-Филиппо, очень интересный человек, исследователь, активный деятель генуэзской мэрии. Мне повезло – я играю на скрипке Вильома, которая была фактически скопирована мастером со скрипки Паганини. И я не испытывал тех проблем, которые обычно испытывают музыканты со скрипкой Паганини. Поэтому получилось все естественно. Конечно, не обошлось и без мистики. Есть что-то необычное – то ли податливость, отзывчивость, то ли тембральные особенности – создается ощущение чего-то живого, живого голоса. Паганини в свое время занимался на этой скрипке подражанием звукам природы вплоть до мычания коровы. И хотя я не сильно верю в потусторонние силы, но когда я играл, иногда слышал какие-то посторонние звуки, как будто у меня за спиной еще кто-то играет. Возможно, что-то происходило в моем восприятии, а может, действительно что-то такое было.

В программе обычно скрипачи предпочитают играть на этом инструменте под рояль. Но я пошел по линии самого Паганини, то есть играл и под рояль, и с ор-

кестром, и с певицей. Единственное то, что Паганини играл только свои произведения, а я подключил еще Бетховена – любимого композитора Паганини – Баха, без которого не могут играть концерт, Шимановского, Вивальди. Это несомненно было событие. Оно всколыхнуло людей, оно всколыхнуло начальников, которые после этого отнеслись ко мне с большим пониманием. И я считаю, что именно благодаря скрипке Паганини мы смогли нормально провести конкурс в Харькове.

– Как чувствует классическая музыка в нашем культурном истеблишменте?

**Б.К.:** Главная наша проблема – отсутствие профессионалов в области организации культурных акций, особенно в области классики, потому что в области популярной музыки какие-то потуги уже есть. Там что-то происходит, потому что там есть деньги. У нас денег нет и никогда не будет – это глубочайшее заблуждение, если кто-то думает, что на классической музыке можно что-то заработать. Сама история искусства всегда существовала только благодаря поддержке сильных мира сего. Или вопреки, если это касается, скажем, писательского труда – он может позволить себе писать «в стол» в надежде, что когда-нибудь это прочитают. Но как может музыкант работать вопреки? Если ему не дали сыграть концерт – все, он этого уже никогда не сделает. Поэтому мы зависимы. Музыкант не может работать в «ящик», в отличие от писателя, художника. И мы нуждаемся в немалой поддержке, потому что, как верно сказал Бернард Шоу: «Музыка – это дорогостоящий шум».

Бескорыстность мецената, дающего деньги потому, что он испытывает потребность участвовать в процессах духовного порядка, это следствие высокой культуры, хорошего воспитания, элитарности в полном смысле слова. А если это выскочка, который стал богат вдруг вследствие всех этих невероятных событий 90-х годов, а воспитания, образования не хватает, то он, конечно, просто не испытывает живой потребности поучаствовать в духовном росте собственного государства. В лучшем случае он будет поддерживать спортсменов. В худшем – красавиц. Потому что его основной вопрос – а что я с этого буду иметь? Причем речь идет о вполне материальной прибыли и как можно скорее.

Спасение утлопающих – дело рук самих утопающих. Это может быть дело рук только самих представителей творческой интеллигенции, которые уже пробились вверх...

То, что происходит сейчас у нас, говорит не в нашу пользу. И я не знаю, почему это происходит. Может быть, преследуются какие-то цели политические в плане популяризации определенных партий, идей и аналитики решили, что это оптимальная форма общения с широкой публикой. Должен сказать, что мне не нравится то, что на государственном уровне так откровенно отдается предпочтение популярной музыке. Дело не в том, что я против этого вида искусства, – оно должно быть, должно звучать. И не должно оно поддерживаться финансово государством – эта область искусства должна обеспечивать себя сама, потому что она продаваема.

Кроме того, это еще и проблема масс-медиа, особенно телевидения. Вот где еще проблема. Потому что это они производят общественное мнение. Они властители наших дум. А там столько безвкусицы, и в такой красивой, так называемой этикетке, что рано или поздно любой зритель начинает думать, что это действительно хорошо.

– Эти проблемы могут быть решены на уровне культурной политики?

– А ее просто нет. Конечно, у нас есть умы, которые думают над этим, вырабатывают концепции. Но с моей точки зрения практика – это, возможно, осуществимо через институт советников, подобранных соответствующим образом. Могла бы, конечно, существовать система действий на уровне масс-медиа, образования. В первую очередь образования, воспитания. У нас ведь идеальная система обучения. Тут не надо ничего изобретать – надо только не мешать и сохранить.

– Как правило, когда я общаюсь с представителями нашей творческой интеллигенции, меня не оставляет ощущение какого-то не очень милого междусобойчика, где все знают друг другу цену, но никогда не объявят ее вслух. И это одна из причин падения уровня нашего искусства.

**Б.К.:** Это провинциализм. Это наш комплекс неполноценности. Проблема в том, что у нас фактически отсутствует независимая критика. Все люди в сфере искусства как-то между собой связаны, как-то могут повлиять на судьбы друг друга. И поэтому я стараюсь держаться подальше от тусовки, что, как правило, вызывает определенное раздражение. У нас есть стереотип того, что все нужно делать вместе, в ногу – вместе радоваться или вместе загнивать. Поэтому, когда кто-то выбивается из этого «вместе», тем более выбивается в область успеха, это не приветствуют.

– Что же сделает нас полноценным в культурном плане?

**Б.К.:** Время и новое поколение. Если оно будет. Дело в том, что все это результат запуганности, страха наказания, воспитанного прошлыми временами. Не знаю, надо ли ходить по пустыне сорок лет, но хоть немного стоило бы.

**1999. Харків. «Вісті».**

**А СКРИПКА ГРАЄ... В. Галкін, музикознавець.**

Другий міжнародний конкурс скрипалів проводився на честь видатного музиканта сучасності, народного артиста України, професора Національної консерваторії Богодара Которовича під девізом «Всеукраїнське об'єднання демократичних сил» і зібрав на змагання 38 скрипалів із десяти країн світу. Наперед можна підкреслити: конкурс виявив багато обдарованих музикантів, яким жити і працювати в новому тисячолітті. Виконавчий рівень їх відзначений як дуже високий, незважаючи на юний вік, учасники конкурсу грали надзвичайно зріло, професійно та майстерно. Ті, хто успішно пройшов перші два тури, були допущені до третього,

заключного. Тепер вже юні музиканти виконували свої концертні класичні номери у супроводі Харківського молодіжного оркестру ім. Лисенка під диригуванням заслужених діячів мистецтв України Р. Нігмадуліна та В. Сиренка.

Журі очолював Б. Которович, а до складу журі увійшли С. Кравченко (народний артист Росії, професор Московської консерваторії); Ю. Лин (професор Шанхайської консерваторії); Р. Лясоцький (професор музичної академії ім. Ф. Шопена (Варшава)); Е. Вульфсон (професор Паризької консерваторії, лауреат міжнародних конкурсів); С. Кочарян (професор Харківського інституту мистецтв, заслужений діяч мистецтв); В. Алтухов (директор Харківської середньої спеціальної музичної школи). Напружена конкурсна боротьба виявила своїх переможців. Серед них Н. Пилатюк (Київ), В. Лученко (Київ), А. Притчин (Санкт-Петербург), М. Степаненко (Київ), Д. Гальвідіте (Вільнюс), Е. Велен (Франція), А. Пилатюк (Київ). На конкурс було оголошено про надання путівок на навчання до Франції Максиму Степаненку та Анастасії Пилатюк.

### **2000. 13 червня. «Кіровоградська правда» (КП).**

#### **СВІТ КУЛЬТУРИ, ІСТОРІЇ, ЗДОРОВ'Я, РОЗВАГ.**

#### **«Богодар і Євгенія». Віктор Погрібний.**

Провінційне життя – завжди виглядаєш з вірію когось або щось. Гуси прилітають раз на рік... А людина загляне, що залишить у тобі слід – не щовесни. А в цю, неймовірну квітучу і неймовірно теплу – таки завітала. І не одна, а парою. Гарною, незвичайною. Приголомшила. Повернула до чогось чистого і високого, що тут, у провінції, непомітно для тебе втрачається. Іноді – безповоротно...

А не втрачається безповоротно, коли прилетять з вірію, погукають, покружляючи з щемним гуком над твоєю стомленою довгим чеканням душею. Розтривають до болю, зворухнуть буденщиною заколихане та приспане і відлетять, не чекаючи синьої осінньої пори. А ти ще довго згадуєш те їх кружляння, і... І той закличний гук...

Богодар Которович і (це правда, що коли він її вперше побачив у коридорах консерваторії десь десять літ тому, то зупинився від подиву) чарівна його дружина, нині видатна піаністка Євгенія Басалаєва. Я обіцяв передати вам розмову з ними після закінчення концерту в середині травня за програмою традиційного фестивалю «Травневі зустрічі».

Коли я слухав камерні твори у виконанні цих музикантів, був заворожений їх музичною магією. Після концерту я запитав пана Богодара:

– Ви грали сьогодні геніально. Менша оцінка не наслідиться вийти наперед. Це ви робите завжди. Але я прочитав – у всьому – велику пристрасть і впевненість, не тільки в рухах диригента... Від чого ця впевненість у час, коли тисячні і тисячні стадіони і площі, спортзали, концертні зали несамовитістю від гри і співу естрад-

них поп-зірок, коли це «поп» заповонило всі теле- і радіопрограми, коли «шоу» вимагають, як тричі на день миску з їжею...

Богодар дякує за це запитання:

– Ви не помилилися. Граємо саме з великою вірою. У силу безсмертних музичних творів, які є і мистецькими, і духовними надбаннями людства. Це непроминущі цінності. Згадайте Вівальді! Адже це – кінець XVII і початок XVIII століть. Вибух інтересу до нього п'ятнадцять років тому... Ми нещодавно були в Кам'янець-Подільському. Двадцять років тут не чули камерної музики... Але після концерту підходила саме молодь і питала: «Де дістати касети із записами вашого ансамблю? У наших магазинах такого не знайдеш»... Діти вперше почули симфонічну музику. Талановитий хлопчик три роки не займався музикою. А після нашого концерту вирішив стати все-таки музиком...

Певно ж Богодар і пані Євгенія – одностудії. Але мені хотілося почути і її відповідь на моє запитання. Не повторить же вона, слово в слово, Богодара. Коли вона виконувала сольну частину фортепіанного концерту №21 до мажор В. Моцарта – це було щось дивовижне. Вона не розсипала звуки, а поливала нас хвилиною, міридіанами бризків... Від яких у такт загорались міридіани блискіток на її червоній, певно, ще не баченій кіровоградцями сукні... Не може жінка, яка видобуває з фортепіано такий золотий дощ гармонії, просто повторити чийсь слова. Хоч і близької, дорогої людини.

«В чому наша сила? – перепитала пані Євгенія. – Ми переживаємо те, що заклали в музичний твір великі композитори. Ми прочитуємо у цих творах дуже сучасну тематику. І це знаходило відгук і в Парижі, і в Тунісі, і в Німеччині... Моцарт, Бах були живими людьми, пристрасті їхні були, можливо палкішими, ніж у нинішнього покоління. У будь-якому разі – не меншими і не мілкішими. Тому секрет нашого успіху, що ми в камерні твори класиків вкладаємо щирість, глибину, тепло, сердечність, бурю почуттів, лагідний вітерець душевної рівноваги...».

Певно, і Которович так думає. Та ба – він це все здійснює. Це його задум, це його енергетична напруга. І вже геть я був підкорений знаменитою піаністкою після її негучної, але такої, як тепер модно говорити, знакової заяви:

«Україну у світі повинні знати не тільки як країну Чорнобиля, а як, насамперед, духовну країну...».

Боже! Як мислять ці тепер для мене дивовижні люди! Яка гармонія їхньої музики і їхніх помислів. Це те єдинство, яке ми, українці, маємо обожнювати і прилучатись до нього і ставати ним...

Богодар продовжує:

«Наша віра і наша впевненість у тому, що ми – серед своїх одностудіїв. Ми є гуртом одностудіїв. Зараз не поспішаючи залучаю до ансамблю молоді обдаровані, яким цікаво робити те, про що говорила Євгенія...».

Коли ми говоримо про врятування культури, сподобалася мені сентенція Богодара, – то хочу сказати, що це справа і самої культури. Люди є!

Історично-класичний жанр у всі віки не міг без підтримки. Завжди опіку над ним брали князі, королі... Без меценатів цей жанр бідуватиме неймовірно. Таке мистецтво не вривається, а входить гостем, воно беззахисне...

Коли ми говоримо про національні цінності, то скажу, що музика, як ніякий інший вид мистецтва, розвиває інтелект...».

Я запитав Богодара і Євгенію, якою вони бачать допомогу в цьому нас, журналістів, адже йдеться про інтелект нації, то кожен інтелігент має покласти на ниву свою зернину.

«Більше писати про музику. Це дуже вірний шлях... І не писати, що ось піднімемо економіку, а потім почнемо піднімати культуру...».

Мені залишилося змалювати портрети цих талановитих митців. Отже, сказати про талановитих – сказати не все. Сказати про одухотворених митців – подвижників – сказати дещо більше. Але якщо вживати тут музичну лексику, то Богодар і Євгенія – володарі гами різних достоїнств. Богодар із своїми ясними живими очима, щирим поглядом, щирою посмішкою і Євгенія – миле створіння... Стан, яскраво окреслені риси обличчя... Обоє світяться душею, яка сьогодні умиротворена чистотою світу звуків, в яких і якими вони живуть. І добром їхньої духовної місії. Не наворожую собі зустрічі з божествами. Але, якщо Бог, простивши нам не раз недобре скоєне, посилає в наше життя благодать, пробуджуючи в нас високу людину, то цей був той випадок.

**2000. 8 липня. «Дзеркало тижня».**

**«НА БАТЬКІВЩИНІ МОЦАРТА».**

**2000, 8 липня №122. «Урядовий кур'єр».**

**Київські солісти в Австрії. Посольство України в Республіці Австрії.**

Новина про Дні української культури в Австрії – перші в історії двосторонніх взаємин – була сприйнята у Відні з неабияким інтересом. Хоча, слід сказати відверто, що віденській публіці не звикати до напливу зірок світової величини.

Втім, уже під час першого концерту українських митців в ошатному палаці – театрі Любковіц – одному з найпрестижніших концертних залів австрійської столиці – від стриманого ставлення глядачів не лишилося й сліду. Особливо запам'яталися виступи видатного маестро – скрипаля Богодара Которовича та народної артистки України Євгенії Басалаєвої разом зі своїми ще зовсім юними і дуже талановитими учнями – державною камерною капелюю «Київські солісти».

Богодар Которович – один з небагатьох митців, кому випала честь грати на скрипці легендарного Паганіні, – буквально зачарував присутніх неземною глибиною силою свого таланту. Його оригінальні авторські інтерпретації «Флорентійського сувеніру» П. Чайковського, менуетів Ф. Шуберта, творів відомих українських композиторів Б. Лятошинського та М. Скорика у бездоганному виконанні

клян вражали внутрішньою довершеністю і повнотою форми, вирізнялися своєю неповторністю і бунтівним новаторством.

Не менш яскравими були й виступи лауреата міжнародних конкурсів Євгенії Басалаєвої. Нікого не залишило байдужим її віртуозне виконання фортепіанних композицій К. Дебюссі й Ф. Крейслера, а блискуча техніка, просто фантастична пластика, емоційна насиченість творів трансформувалися у бурхливі і довго не стихаючі оплески.

А це означає, що й на батьківщині великих Моцарта і Гайдна, Штрауса і Брамса визнали: Україна – не лише квітуча, а й музична держава.

**2000. 22 липня. «Урядовий кур'єр» №172.**

**«БОГОДАР КОТОРОВИЧ НА СЦЕНІ ЖИТТЯ». Людмила Волга.**

Усі, хто відвідує зали, де звучить серйозна музика, знають, що тиша в них може бути різною. Вона може бути глухою і млявою, може бути до тремтіння наелектризованою і напруженою, що боїшся зайвий раз перевести подих – аби її не порушити. Така тиша панує в залі, коли виступає видатний скрипаль сучасності – народний артист України, лауреат Шевченківської премії, професор Національної музичної академії і художній керівник ансамблю «Київські солісти» Богодар Которович. ... Магічна нить, яка існує між Маестро і залом, не рветься із закінченням концерту, цей зв'язок триває ще якийсь час. І якщо враженням від прочитаної книжки ми поспішаємо поділитися з кимось, то стан, породжений музикою, хочеться якомога довше зберігати в собі.

Ще років із п'ять тому можна було говорити про подвійний талант Богодара Которовича – талановитого музиканта і талановитого педагога, якому дано вчити не тільки професійних музикантів, а й публіку, яка йде на класичну музику. Сьогодні світ знає його як талановитого диригента, і це засвідчує світова преса. На якийсь час ця остання іпостась навіть зайняла провідну позицію, але для творчої особистості періоди захопленості – цілком природні...

Поєднуючи посади художнього керівника і директора свого оркестру, Богодар Антонович повсякчас перебуває у пошуку засобів для існування людей, які довірили йому свої долі. Людей творчих, просто не пристосованих до сьогоднішніх умов виживання. І та обставина, що його оркестранти вчасно одержують зарплату і мають змогу все ж таки гастролювати, – це виключна заслуга керівника, який за своїм суспільним статусом може відчинити двері високих кабінетів. Люди не такого масштабу до них просто б не дійшли. Та пишатися цим може лише марнославний чоловік, а не митець, чий час мав би бути відданий творчій продуктивній роботі.

Цікаво спостерігати за Маестро в розмові. Його абсолютно спокійне аскетичне обличчя важко уявити схвильованим: втім уважні очі легко спалахують іскринка-

ми сміху. Як же змінюється цей чоловік під дією музики, якими виразними, «розмовляючими» стають його руки диригента, яку гаму почуттів передає кожен нерв на його обличчі. Він просто перевтілюється в драматичного актора, доносячи слухачам емоції, фантазії, почуття композитора...

«Кохання і візитна картка оркестру» – так визначив Маестро роль і місце у своєму житті народної артистки України Євгенії Басалаєвої – дружини і солістки його колективу. Саме завдяки таланту цієї молодій піаністки оркестр має своє обличчя – не так часто камерні оркестри співпрацюють з піаністом-солістом. Як правило, подібна співпраця зводиться до 2–3 репетицій, і те співвиконання виглядає «як млинець, спечений на швидку руку» – це оцінка Маестро. Ми ж маємо можливість відпрацювати репертуар фортепіано з оркестром, – продовжує Богодар Антонович, – і це стало сильною нашою стороною, нашою візитною картою.

Наш шлюб народився в любові, хоч це зараз дуже «немодно», особливо в артистичному середовищі, між людьми, які прагнуть робити кар'єру. І це наше почуття підтримується спільною справою, яку ми разом робимо. Женя – невичерпний генератор свіжих ідей. Сміливих, неординарних, якими вона може захопити, які мені цікаво втілювати в життя. Вона невтомно нарощує свій професійний потенціал, і сьогодні її можна назвати піаністкою екстра-класу, що підтверджують і рецензії останнього часу, які вона дістала. Вони просто блискучі. А загалом сім'я – це найдорожче, що я маю в житті.

#### На сцені життя.

**Б.К.:** Хоч як це не дивно, друзів в мене практично нема. Справді, цілий натовп навколо, а друзів справжніх нема. Точніше, мої справжні друзі – це мої колишні однокласники по Львівській музичній школі імені С.Крушельницької, з якими я підтримую стосунки і з якими ми регулярно зустрічаємось. Це, зокрема, видатні скрипалі Олег Криса, Юрій Мазуркевич, які, на жаль, виїхали за кордон, Харитина Колесса – талановита віолончелістка і ще з десяток хороших і близьких мені за духом людей.

Ніби перегорнуто останню сторінку цікавої книжки... Маестро пішов із своєю великою чорною валізою, пішов з наміром продовжувати своє протистояння чиновницькій байдужості – не тільки вмінням доходити до найвищих кабінетів влади, а передусім – немеркнучою силою свого таланту.

Дивлячись йому вслід, запитую себе: навіщо в сьогоднішніх реаліях виживання високого мистецтва він благословив свого семирічного Антона на цю стежу, відправивши юного скрипаля на навчання до музичної школи? І раптом пригадалися слова Маестро:

– Я передрікаю вибух, бум, нове життя серйозної музики через 10–15 років. Підросте нове молоде покоління інтелектуалів, які відчують гостру потребу духовного

вдосконалення, які за своїм розумовим рівнем прагнутимуть високого мистецтва. Моєму синові тоді буде щонайбільше 22 роки...

Певно, з голодного повоєнного дитинства так само пророкував йому щасливу творчу долю його батько – інженер за освітою, який, втім, мав чудовий голос і підробляв у хорі львівської опери. За лаштунками її сцени і відбулося перше наближення Маестро до високого мистецтва.

#### 2000. 27 жовтня. «Урядовий кур'єр» №198.

##### «ВАРШАВСЬКА ОСІНЬ «КИЇВСЬКИХ СОЛІСТІВ». Людмила Волга.

Нещодавно у Варшаві відбувся 43-й міжнародний фестиваль «Варшавська осінь – 2000», який належить, на думку фахівців, до першої десятки найпопулярніших і найпрестижніших музичних фестивалів світу. У ньому беруть участь кращі колективи, тут відбуваються прем'єри творів знаних композиторів, і найголовнішою ознакою цього музичного форуму є те, що його шанувальники можуть почути найсучаснішу, авангардну музику, навіть багато в чому дискусійну.

Нинішньої осені уперше за останні вісім років на фестивалі була представницька делегація широко знаних далеко за межами України наших виконавців, високе мистецтво яких дало підстави господарям запросити їх до участі у ньому. Насамперед, це народний артист України, лауреат Шевченківської премії, видатний скрипаль і диригент Богодар Которович та керований ним, уже широко знаний, ансамбль «Київські солісти», народна артистка України, надзвичайно талановита піаністка Євгенія Басалаєва, лауреат багатьох міжнародних конкурсів – окраса цього колективу, а також заслужений діяч мистецтв України, відомий диригент Володимир Сіренко. Колектив виконував твір навідомішого сучасного українського композитора Євгена Станковича, що його митець написав на офіційне замовлення господарів «Варшавської осені» «Quid pro quo» – таку він має назву, тобто «одне проти другого», що цілком у дусі фестивалю означає своєрідне протистояння партії фортепіано партії оркестру, але в підсумку перемагає філософська тема глибинних людських стосунків...

#### 2000. 7-13 листопада. «Політика і культура» (ПіК) №41 (76).

##### УКРАЇНЦІ НА «ВАРШАВСЬКІЙ ОСЕНІ».

...Київський державний ансамбль «Київські солісти», очолюваний Богодаром Которовичем, вразив фестивальну аудиторію не тільки рівнем майстерності, але й вишуканою цікавою програмою. Насамперед до програми входила прем'єра спе-

ціально написаного на замовлення «Варшавської осені» твору Євгена Станковича «Quid pro quo» для не зовсім звичного, але властивого саме «Київським солістам» виконавського складу (рояль та смичковий ансамбль). Твір присвячений першій виконавиці – Євгенії Басалаєвій. «Сповідь художника може відбуватися по-різному: чи то в руслі філософського узагальнення, чи то найглибшої інтимності. У даному разі йдеться про останнє», – сказав про свій опус композитор.

**2009. 4 августа. «Киевские ведомости. Персона».**  
**«СКРИПАЧ И МИСТИКА» Л. Кучеренко.**

Как известно, со смертью человека его существование не оканчивается, душа отправляется в мир горний, а здесь, в мире дольном, остается память. Она тем прочней, чем больший след, оставленный человеком на земле.

Если говорить о недавно ушедшем из жизни знаменитом украинском скрипаче Богодаре Которовиче, один только перечень его званий чего стоит!..

Многочисленные записи мировой и национальной классики скрипичного репертуара, хранящиеся в фондах Национальной радиокompании Украины, вписали ярчайшую страницу в летопись отечественной музыкальной культуры. Ученики Которовича – лауреаты международных конкурсов – успешно работают и в Украине, и за рубежом. Организованный им ансамбль «Киевские солисты» успешно выступал во многих странах мира.

Своими воспоминаниями о Богодаре Которовиче с «Ведомостями» делится его супруга и многолетний партнер по сцене, народная артистка Украины, лауреат международных конкурсов, профессор Национальной музыкальной академии, известная пианистка Евгения Басалаева.

– *Евгения, Вы на протяжении многих лет были солисткой и директором по творческим вопросам ансамбля «Киевские солисты», часто выступали с Богодаром Которовичем. объездили чуть ли не весь мир.*

– Да, это правда. Вся Европа, Австралия, Канада, арабские страны... Помнится в Берлине презентовали уникальную Баховскую коллекцию (2000 г.), в Париже выступали в зале Пьера Кардена...

– *Композиторы посвящали вам свои произведения...*

– Да, среди них и Жанна Колодуб, и Владимир Губа, австралиец Анатолий Мирошник. Например, Евгений Станкович специально для меня и «Киевских солистов» по заказу известного фестиваля «Варшавская осень» написал «Камерную симфонию» №9 для фортепиано и камерного оркестра. Мы исполнили ее под управлением Богодара Которовича на знаменитом фестивале «Варшавская осень».

– *Наверное, были какие-то особо памятные моменты?*

– Их очень много. Расскажу об одном из них. В 1999 году в Киев привезли из Генуи знаменитую скрипку Никколо Паганини работы великого мастера Гварнери

«дель Джезу». Дело в том, что если инструмент лежит не играный – он рассыхается. Поэтому время от времени хранители скрипки разрешают играть на ней выдающимся музыкантам. Из украинских, конечно же, выбрали лауреата конкурса им. Паганини Богодара Которовича. Накануне концерта, в котором принимали участие мы с Богодаром и «Киевские солисты», все пребывали в ожидании чуда. И чудес оказалось действительно немало. Но сначала мы пережили небольшое разочарование: на репетиции оказалось, что звук скрипки совсем не так уж хорош, как ожидалось... Но вот начался концерт, и я с радостью понимаю, что звучит как будто совсем другая скрипка – звук просто божественный! А потом замечаю, что Богодар время от времени поворачивает назад голову, словно ему что-то мешает. После концерта Богодар сказал: «Скрипка играла как будто сама. Но я все время рядом с собой слышал звук настройки инструмента». Но этого просто не могло быть. Никто бы за кулисами не осмелился мешать игре Которовича. То есть это была какая-то мистика...

Концерты оказались роковыми для Богодара. У него онемело несколько пальцев. И сколько бы мы ни лечили руку у разных специалистов, ничего не помогало. И Богодар полностью переключился на дирижирование.

– *А каким в жизни был Богодар Антонович?*

– Он был всегда оптимистичным, но в то же время всегда был склонен к одиночеству и уединению. Не любил шумных праздников. Он был неординарной личностью и как музыкант, и как человек. Я счастлива, что судьба свела меня с человеком, который стал для меня всем.

– *А у вашего сына Антона какие сложились отношения с его знаменитым отцом?*

– Богодар очень любил Антошу. Между ними была особая связь. Я часто сыну многое запрещала, а муж, наоборот, все разрешал. И вышло так, что их дружеские отношения давали лучший результат, чем моя строгость. Мудрость Богодара давала основу для борьбы с негативом.

– *Расскажите о вашей совместной работе в Австралии.*

– Творческий подъем в начале 1990-х совпал с «ломкой» в нашем обществе. Тогда музыканты стали уезжать за границу. Многие остались там навсегда. Концертные организации закрывались, классическая музыка оказалась не в почете. Вспоминаются концерты «Ночные серенады», которые любила публика. Этот цикл Богодар проводил почти 10 лет в Мариинском парке. Последний концерт серенад состоялся в 1989 году, где я была приглашена выступить в «Ночных серенадах». Уже на следующий день мы с ним играли «Ночь» А. Вивальди в сопровождении оркестра. Помню вечером шел дождь, я играла на клавесине прекрасную музыку со знаменитым Маэстро.

Наш первый совместный концерт состоялся на телевидении в 1985 году, где в прямом эфире мы играли музыку из сюиты Скорика к фильму «Тени забытых предков» («Иван и Маричка»).

В 1991 году мы поженились. С перестройкой начались нелегкие времена. Я видела, как трудно Богодару, хотя он всегда был сильной Личностью. Я тогда подтолкнула его к мысли о создании статуса государственного коллектива «Киевские солисты».

В 1993 году родился наш сын Антон. Мы должны были обеспечить себя материально. По инициативе выдающегося скрипача современности Иегуди Менухина и по приглашению австралийской скрипачки, профессора Чармен Гадд нам предложили преподавать в Сиднейской консерватории, где Богодар возглавил кафедру скрипки. Я преподавала в консерватории. Полтора года мы там работали. Поданные документы на создание государственного ансамбля «Киевские солисты» в это время проходили разные инстанции.

В 1995 году был подписан Указ Кабинета министров Украины о создании государственного камерного ансамбля «Киевские солисты». Художественным руководителем и директором ансамбля был назначен Богодар Которович. Будучи солисткой коллектива Указом Кабинета министров меня назначили директором по творческим вопросам ансамбля.

Дебютный концерт коллектива состоялся в 1996 на торжественном открытии (после 10-летнего ремонта) Национальной филармонии Украины.

– *Евгения, вам, наверное, трудно смириться с тем, что Богодара Антоновича уже нет рядом?*

– Конечно...Но мы с сыном ощущаем, что он с нами. Сейчас нужно сделать главное: продолжать то, что он начал – поддерживать международный скрипичный конкурс, основанный им в Харькове, организовать фестиваль его имени... Помнить его и тогда он останется с нами навсегда.

#### **Егенія Басалаєва:**

«Маю зазначити, що після вимушеної драматичної крапки на стежі скрипкового виконавства потужний талант Богодара Которовича, неначе полум'я його генія як диригента, ще яскравіше освітив неосяжну висоту сакрального олімпу визначної постаті Маестро, в якому так непросто єдналось Земне і Небесне. З 2001 року Богодар вже ніколи не виступає як скрипаль, але мистецький шлях його відзеркалює різними гранями творчих досягнень і реалізацій у якості диригента та художнього керівника ансамблю «Київські солісти», про що свідчать потужні концертні виступи в різних країнах світу. А саме:

2001 рік, липень – Австрія: Гран-прі і перші премії в номінаціях «Камерні оркестри» та «Всі оркестри» на XXX Віденському Міжнародному конкурсі-фестивалі.

2001 рік, вересень – Німеччина: світова прем'єра кантати «Вдячний гімн дружбі» Ф. Е. Баха із хором Берлінської співочої капели у залі «Коміше опер».

2001 рік і 2003 рік – Японія: гастролі у містах Японії, включаючи Токіо і Кіото, запис компакт-диску одного з концертів.

2004 рік, квітень – Київ: «Міжнародний музичний фестиваль Бенджаміна Бріттена – 2004», світова прем'єра сценічної версії «Воєнного реквієму» Б. Бріттена.

2004 рік, червень – Польща: Міжнародний музичний фестиваль сучасної музики у Кракові.

2005 рік, серпень – Японія: Всесвітня виставка «Експо-2005», концерт у Центральному виставковому залі «Експо-плаза».

2005 рік, вересень – Франція. Париж: виступи в церкві Мадлен, Сенаті та конференц-залі ЮНЕСКО.

2005 рік, грудень – Сінгапур: концерт в залі «Еспланада».

2006 рік, жовтень – Австрія: концерт у «RadioKulturhaus» (Відень).

2007 рік, листопад – Естонія: концертний тур містами республіки.

2008 рік, березень – Польща: гастролі в рамках XII Міжнародного фестивалю ім. Людвіга ван Бетховена тощо.

#### **2010. 23 марта. «Известия».**

#### **АНТОН КОТОРОВИЧ: ПРОГУЛЬЩИКУ ОТЕЦ ГОВОРИЛ: «МОЛОДЕЦ, ВСЕ ХОРОШО». Светлана Торшина.**

23 марта в Национальной филармонии Украины прошел вечер памяти выдающегося скрипача, народного артиста Украины Богодара Которовича. Был открыт Фестиваль виртуозов «Maestro-fest. Богодар Которович». В концерте принимали участие его друзья, коллеги и ученики. Каким великим маэстро был в семье и как ему удавалось совмещать концертную и преподавательскую деятельность, корреспонденту «Известий в Украине» Светлане Торшиной рассказал сын Богодара Которовича Антон.

**Антон:** Отец настолько ненавязчиво приучал меня к скрипке, что я очень быстро ее полюбил. И учиться игре начинал именно у папы. Мне это очень нравилось. Когда я был маленьким, он, глядя на мою руку, любил говорить: «Это рука скрипача».

Он никогда не был строгим отцом. В детстве меня баловал. Никогда не кричал, не грубил. Тем не менее воспитывал эффективно. Он не давил ни на меня, ни на старшую сестру. И стремился раскрыть в нас все самые лучшие черты.

Когда отец работал с детьми, они не уставали. Потому и слушались. Время малышей летело незаметно. А после уроков они уходили домой настолько вдохновленные, что им хотелось заниматься еще больше. Студентов консерватории он любил. Но требовал дисциплины. Отец не любил опозданий на уроки и репетиции, не говоря уже о прогулах. Но своих студентов никогда не ругал. Мне ка-

жется, он даже не был способен на жесткий разговор. Если случалось, что студент приходил на урок неподготовленный, отец говорил: «Молодец, все хорошо. Правда, над некоторыми местами в этом произведении нужно хорошо потрудиться». Видя такое понимание педагога, студент уже не мог позволить себе лениться. И к следующему уроку готовился старательно... Отец был и отличным руководителем. Всегда заботился о том, чтобы у коллектива был удобный график концертов, хорошие отели и питание во время гастролей...

**Кор:** А Вы сами когда-нибудь играли на одной сцене с Богодаром Которовичем?

**Антон:** Да, меньше года назад я выступал рядом с ним. Несмотря на огромную ответственность, я совершенно не волновался. Потом выяснилось, что такое спокойствие – обычное дело и для других музыкантов. Они никогда не испытывали страха сцены, выступая рядом с моим отцом. Все говорили, что когда дирижирует или играет Богодар Которович, на сцене по-домашнему уютно и спокойно.

Антон Которович оканчивает детскую специализированную музыкальную школу им.Н. Лысенко по классу скрипка. Лауреат Международных конкурсов «Искусство XXI века» (Киев-Ворзель), «Серебряный звон» (Ужгород).

Післямова

## «ЗОЛОТИЙ УЖИНОК БОГОДАРА КОТОРОВИЧА»

Музикознавчиня Наталія Семененко

29.09.2021 року

*Щойно ви перегорнули останню сторінку унікального видання, завдяки якому отримали можливість долучитися до дивовижного ментально-чуттєвого світу Богодара Которовича – видатного митця, чиє ім'я золотими літерами вписано в культурну мапу сучасної України. Ця книга невідповідно з'явилася саме сьогодні: на її вербальному змісті та насиченому візуальному контенті не могла не позначитися магія ювілею – 80-ліття від дня народження легендарного маестро. Насправді ця кругла дата буквально вибухнула в культурному просторі столиці України феєрверком численних мистецьких урочистостей та імпрез, презентованих у масштабному проєкті «MAESTRO-Fest. Богодар Которович» Культурно-мистецьким благодійним фондом «Київ-Класік» на чолі з його фундаторкою та президенткою, видатною піаністкою, народною артисткою України Євгенією Басалаєвою.*

*Багаторічна полівекторна діяльність Богодара Антоновича особливо яскраво виразилася саме у фокусі нинішньої ювілейної дати видатного українця. В такий особливий час відчувається просто безмежним зв'язок людини зі Всесвітом. Одночасно з енергією для реалізації певних ідей, планів, стратегій ми отримуємо місію на майбутнє, підказки про найкращі засоби розв'язання майбутніх планів тощо. В цій точці буття нерідко розкривається дар передбачення, з'являються небувалі можливості для здійснення бажань, одкровень, благословень. Наразі ми можемо пересвідчитися в тому, що ювілейна магія спрацьовує навіть після відходу митця в інші світи. З висоти ювілейної дати – 80-ліття знакової для української культури постаті маестро Богодара Которовича – можемо повномасштабно осягнути широку ретроспекцію невтомної багатомірної культурологічної діяльності майстра, під новим кутом зору і за нових суспільно-історичних обставин зрозуміти ґрунтовність його застережень і прогнозів щодо перспектив розвитку академічного музичного мистецтва в Україні. Ювілей кожного митця – це відчутний інформаційно-енергетичний рубіж, призначення якого – усвідомити та узагальнити досягнення непересічної творчої особистості та водночас органічно перенестися до культурної матриці наступних поколінь, забезпечуючи саме цим неперервний ланцюг їхньої спадкоємності та, по можливості, накреслюючи нові траєкторії розвитку у майбутньому. Так само виникає і внутрішня потреба згадати зіркову постать Богодара Которовича, який своїм потужним талантом, на-*

полегливою самовіддачею, кожним своїм кроком у просторі високого мистецтва довів свою здатність реально впливати на навколишнє культурне середовище не лише на теренах своєї Батьківщини, а й далеко за її межами.

Коли йдеться про генія, завжди виникає певна спокуса розібратися в секретах його успіху, викрити код непересічної особистості, віднайти чудодійні інструменти досягнення його тріумфів, розпізнати таємничі знаки, що завжди супроводжують творчу людину по життю. Видається, первісний код творчої програми митця було закладено вже в його ім'я. Воно несло в собі ген Творця, адже батьки Богодара Антоновича сприйняли його появу на світ дійсно як Божий Дар. Наступним потужним кодом-підказкою для становлення творчої особистості та реалізації таланту майбутнього віртуоза став зовсім не випадковий, на мій погляд, вибір музичного інструменту – скрипки. Скрипка багато в чому містичний інструмент. Люди завжди відчували таємничу силу впливу скрипкового голосу: «Скрипка – небезпечний інструмент. На ньому не можна грати погано або просто добре, як на роялі. Посередня скрипкова гра – жажлива, а хороша – посередня і ледь терпима. На скрипці треба грати знаменито, лишень тоді гра може приносити насолоду». (І. Ільф, Є. Петров. «Одноэтажная Америка»). З прадавніх часів людською уявою скрипку наділено чародійною, навіть чаклунською силою. У найстародавніших шарах минулих епох знаходять фрески із зображеннями ангелів, які тримають у руках різноманітні смичкові інструменти. Такі ж зображення прикрашають сторінки багатьох рукописних Біблій. А в одному старовинному рукописі Христа було навіть названо «улюбленим скрипалем». Пригадаймо, нарешті, зображення музики, який грає на скрипці, на стіні Софії Київської. В численних епічних переказах та казках різних етносів скрипку використовують то як чародійну зброю, що знищує підступних ворогів, то як інструмент, що розвіює злі чари та просвітлює людську Душу. Ймовірно, цю таємничу силу скрипки як ніхто сповна відчував на собі упродовж життя Богодар Которович. Саме із нею пов'язано чимало тріумфальних, втім водночас і містичних моментів його творчого шляху. Містичну силу впливу скрипки самого Паганіні, на якій випала честь грати Богодару Которовичу, маестро відчув вже у зрілому віці: саме його історичний виступ у Києві зі скрипкою знаменитого генуезця привів зрештою до кардинальних змін в творчій біографії українського віртуоза...

Нинішній ювілей маестро Б. Которовича насправді набув історичного значення, адже став етапним державницьким культуроутворюючим заходом, що мобілізував і консолідував різні покоління виконавців-скрипалів, вихованих маестро і розпорошених нині по світу. Наразі він переконав у далекоглядності оптимістичних передбачень Богодара Которовича, який ще за свого життя заклав фундамент своєї автурської віртуальної мапи: на ній вражаючим гроном розсипані численні країни та міста, де сьогодні творять і викладають учні маестро – носії та спадкоємці його самобутньої школи скрипкового виконавства.

Масштаб цього річного святкування ювілею маестро сумірний із величиною його постаті. Сьогодні особливо доречно й актуально звучать настанови Богодара Ан-

тоновича, який свого часу сказав: «...**Ми не завжди можемо зазирнути у власну душу, часто-густо вкрити попелом сірих буднів. А вона потребує очищення й оновлення, що дарують нам Музика і Поезія...**». Власне, саме завдяки ювілейній даті легендарного маестро нам дано на мить загальмувати час й доторкнутися до духовних цінностей, що сповідував і привносив у своє життя та оточуючий світ геніальний музикант Богодар Которович.

Незбагненим чином, в царині української поезії, яку так тонко відчував і шанував Богодар Антонович, наприкінці першого десятиліття третього тисячоліття народилися вірші, що так пронизливо резонують вібраціям Душі Маестро:

Хоча у нього всі ключі,  
Що визначають спільну долю,  
Вона щоразу на плечі  
Ридає чорною вдовою  
Щось незбагненне, сокровенне...  
Як вічний третій поміж них —  
І бритвою смичок по венах —  
І по її, і по своїх.

Леонід Талалай, «Скрипаль і скрипка»  
Лауреат Шевченківської премії

## Дитячі роки. Батьки Богодара

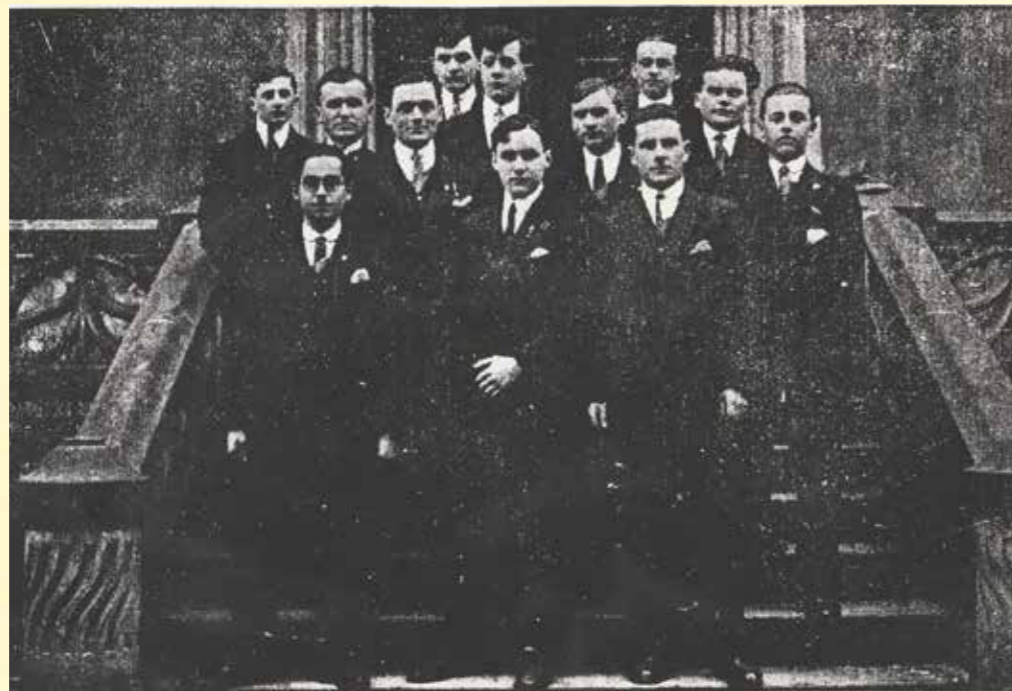


1941 р. м. Грубешів. З батьком Антоном Івановичем і мамою Іриною Миколаївною  
Little Bohodar with mother Iryna and father Anton. Hrubieszów. 1941



1943 р. м. Грубешів. З мамою і батьком  
With mom and dad. Hrubieszów. 1943

1927 р. Антон Іванович Которович у ВНЗ (другий ряд, другий праворуч).  
Anton Kotorovych at University (second in the second row). 1927



## Childhood. Bohodar's parents



1947 р. Антон Іванович та Ірина Миколаївна Которовичі  
Anton and Iryna Kotorovych. 1947

Перші мистецькі кроки маленького Богодара.  
Викладач П. Макаренко.  
First artistic steps of little Bohodar. Teacher P. Makarenko



1944 р. З батьком Антоном Івановичем  
With father Anton. 1944

Дитячі роки. Батьки Богодара / Childhood. Bohodar's parents



1951 р. Б. Которович. Дитинство. Світлина учнів класу, в якому навчався Богодар (другий ліворуч у четвертому ряду)  
Childhood. Bohodar with his classmates (top row, second from left). 1951

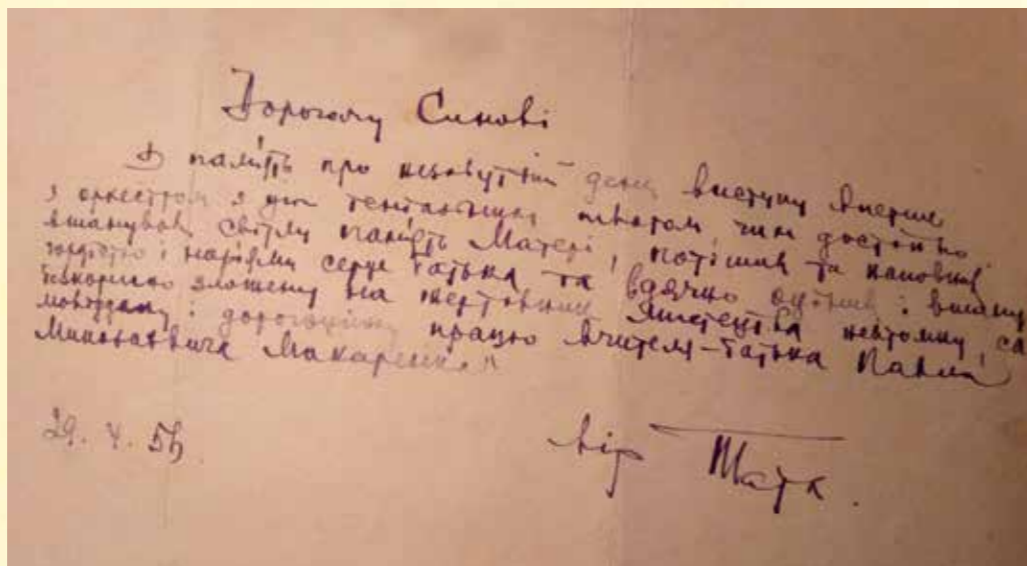


1953 р.  
1953



1952 р. Справа наліво – мама Ірина Миколаївна, молодший брат Олег та Богодар Которовичі  
The Kotorovychs. From left to right – mother Iryna, younger brother Oleh, Bohodar. 1952

1956 р.  
Подарунковий збірник нот концертів Моцарта з підписом від тата Антона Івановича. Вітання з першим виступом Богодара з оркестром  
Mozart's gift collection of music sheet with a signature from father Anton.  
Congratulations on the first performance of Bohodar with the orchestra. 1956



Дитячі роки. Батьки Богодара. Поховання / Childhood. Bohodar's parents. Burial



1958 р. Протоієрей Іоанн (дідусь Б. Которовича)  
Archpriest Ioann (Bohodar's grandfather). 1958



1992 р. Мюнхен. Біля пам'ятника Генадію Которовичу – журналісту радіо СВОБОДА  
Near monument of Genadiy Kotorovych, radio Liberty journalist. 1992



1996 р. Львів. Б.Которович на цвинтарі у мамі Ірини Миколаївни  
Near grave of mother Iryna. Lviv. 1996



1996 р. Львів. Богодар Которович біля пам'ятника батька Антона Івановича  
Near monument of father Anton. Lviv. 1996

1960-ті роки



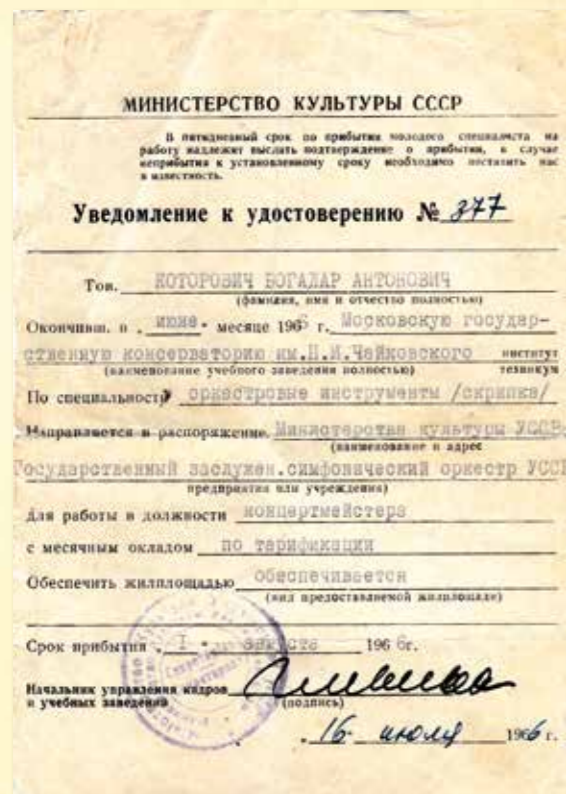
1968 р. Московська державна консерваторія ім. П. І. Чайковського. З професором Т. Гайдамович  
With Dr. T. Gaydamovich. Moscow State Tchaikovsky Conservatory. 1968

1960s

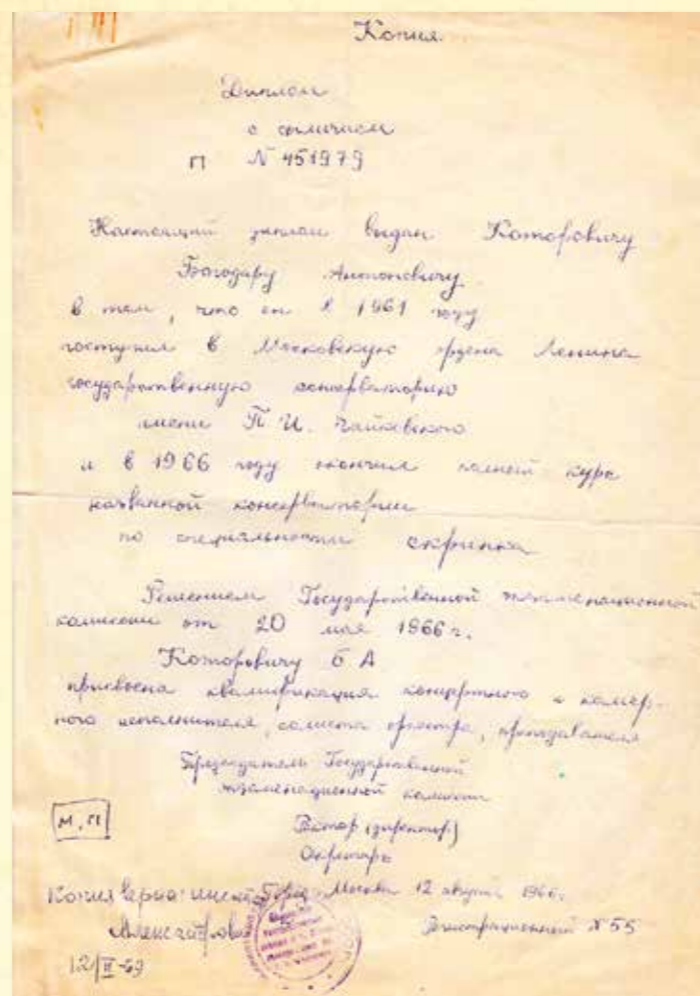


1960 р.  
1960

1967 р. Радість бути талантом  
Happiness being a talent. 1967



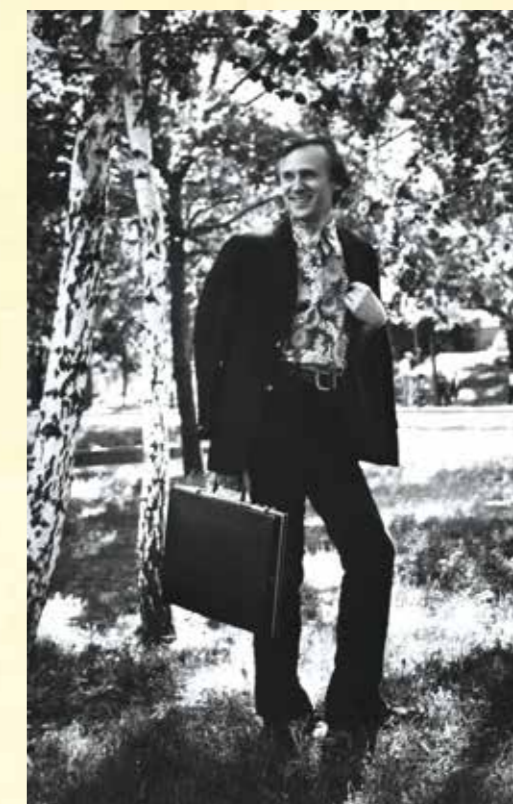
1966 р. Направлення Міністерства Культури СРСР на роботу в Державний Симфонічний оркестр УРСР  
Referral of the Ministry of Culture of the USSR to work in the State Symphony orchestra of the USSR. 1966



1966 р. Виписка копія про навчання в Московській Консерваторії 1961–1966 рр.  
Copy of extract of studying at Moscow Conservatory during 1961–1966. 1966



1968 р. «Грає Богдан Которович». Закарпатська правда Bohodar Kotorovych playing violin. "Zakarpattian truth". 1968



1965 р.  
1965

1960-ті роки



1968 р. Дні культури в Болгарії  
Culture Days in Bulgaria. 1968



Богодар Которович придбав репродукцію картини Поля Гогена «Жінка з тропічним фруктом»  
Bohdar Kotorovych bought a reproduction painting by Paul Gauguin "Woman with tropical fruit"

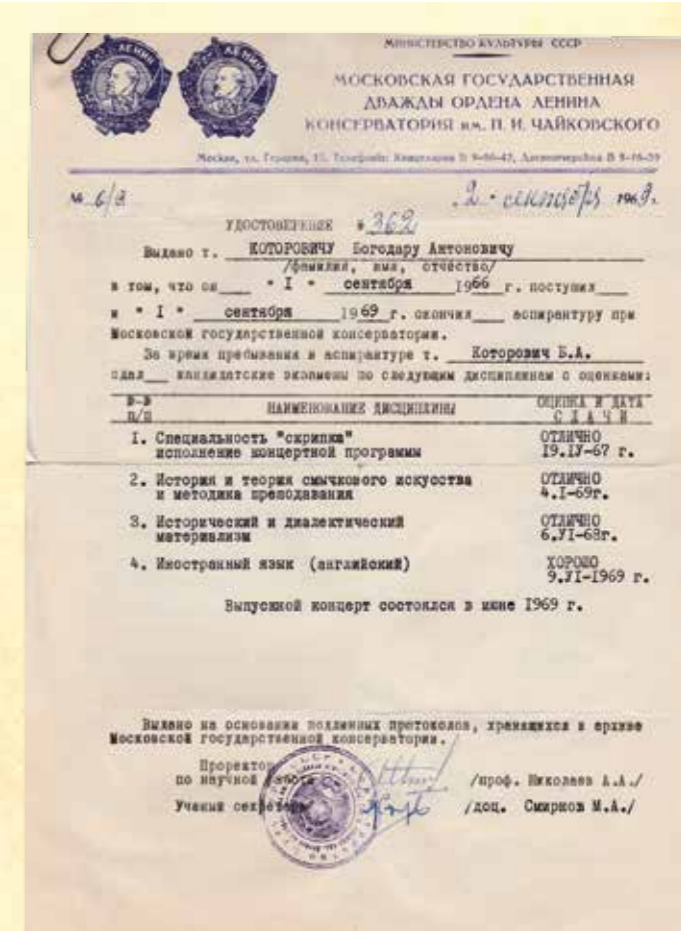


1969 р. Присвоєння Почесного звання Заслуженого артиста УРСР  
Awarding the Honorary title of Honored Artist USSR. 1969

1960s



Світлина 1960-ті роки  
Photo 1960s



1969 р. Посвідчення про закінчення аспірантури 1966–1969 рр.  
Certificate of completion of graduate school (1966–1969). 1969



1968 р.  
На світлині:  
Б. Которович,  
О. Криса  
В. Kotorovych, O. Krysa.  
1968

1970-ті роки



1974 р. Б. Которович. Пауза  
B. Kotorovych. Intermission. 1974



Платівка. Обкладинка платівки. 1973 р.  
Record. Bohodar Kotorovych. 1973



Платівка. Мелодія. Я. Сібеліус.  
Концерт для скрипки з оркестром. 1973 р.  
Record. Melody. Y. Sibelius. Concerto for violin  
with orchestra. 1973



1971 р. Паганіні конкурс –  
обкладинка буклета  
Paganini competition booklet cover.  
1971.



1971 р. Генуя.  
Переможець  
конкурсу  
ім. Н. Паганіні  
Б. Которович  
грає  
на скрипці  
Паганіні  
Paganini  
competition  
winner  
B. Kotorovych  
playing violin.  
Genoa. 1971

1970s

1977 р. Естафета братів.  
Б. Которович і О. Крися  
з братами Б. Крися і  
О. Которович  
Relay race of brothers.  
B. Kotorovych, O. Krysa,  
B. Krysa, O. Kotorovych.  
1977



1970-ті.  
Після концерту Бо-  
годар любив грати в  
шахи  
After concerts Bohodar  
preferred playing chess.  
1970s

1970-ті роки



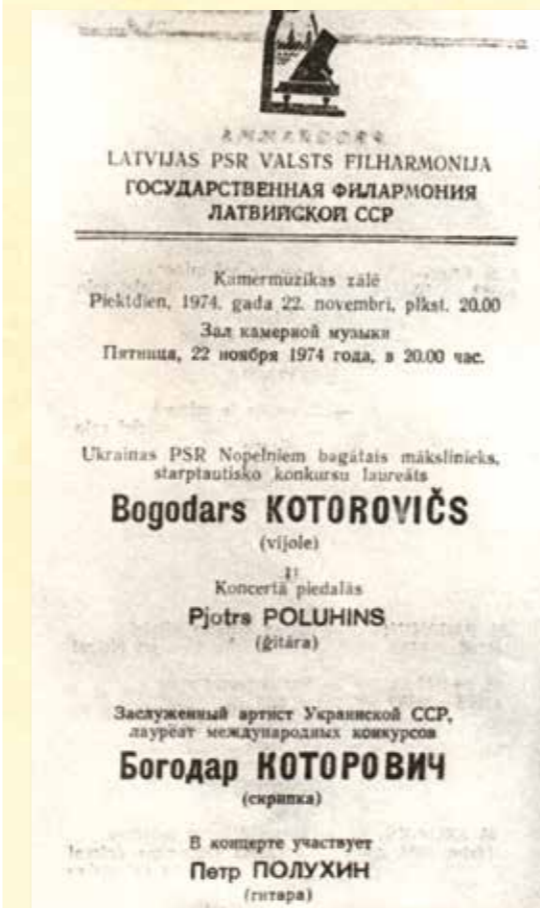
1974 р. Б. Которович часто виступає з учнями. На світлині Б. Которович і К. Стеценко  
 B. Kotorovych often performed with his students. In the photo B. Kotorovych and K. Stetsenko. 1974



Стаття в газеті «Культура і життя». 15 черня 1978 р. Фото з учнями  
 Photo with students. "Culture and Life" newspaper. June 15, 1978

1970s

1978 р. Віктор Білик. Портрет Богодара  
 Victor Bilyk. Portrait of Bohodar. 1978



1974 р. Афіша концерту в Латвії з Полухінім  
 Playbill of concert in Latvia with Poluhin. 1974



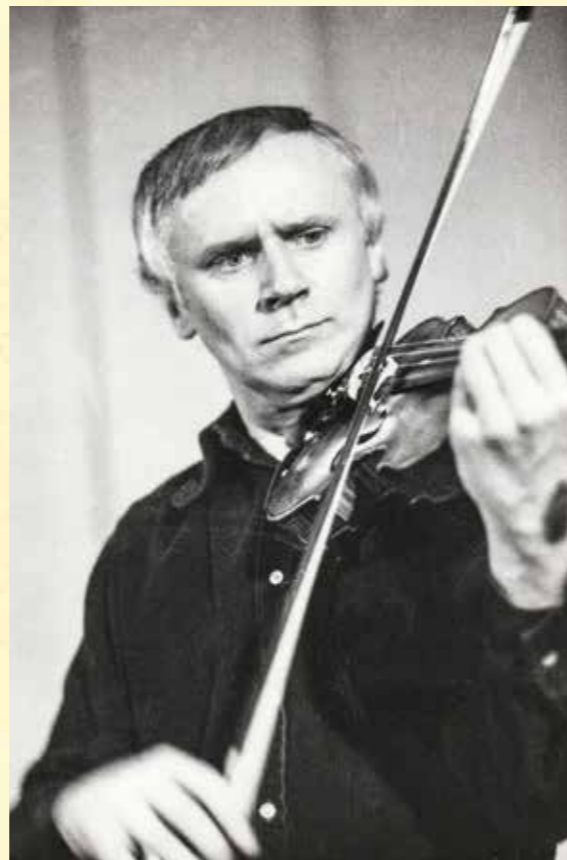
1974 р. Афіша концерту з З.Самосват (орган)  
 Playbill of concert with Z.Samosvat (organ). 1974



1980-ті роки



1985 р. Б. Которович. Репетиція перед концертом з циклу «Нічні серенади»  
 B. Kotorovych. Rehearsal before cycle of concerts "Night Serenades". 1985



Богодар Которович з дочкою Мирославою  
 Bohodar Kotorovych with daughter Myroslava



Автограф після концерту  
 Autograph after concert

1980s



Афіша.  
 1983 р.  
 Playbill  
 1983



1984 р. Нічні серенади  
 Playbill  
 Night Serenades. 1984



Афіша. 1983 р.  
 Концертний зал імені С. Прокоф'єва  
 Playbill. Prokofiev Concert Hall. 1983



Афіша. 1989 р.  
 Playbill 1989

1980-ті роки



1984.17.12 Рундале (Латвія). Після конкурсу. Члени Журі  
After competition. Jury. Rundale (Latvia). 1984

1988 Міжн. конкурс ім. Н. Паганіні. Склад Журі  
Paganini International Competition. List of jury. 1988

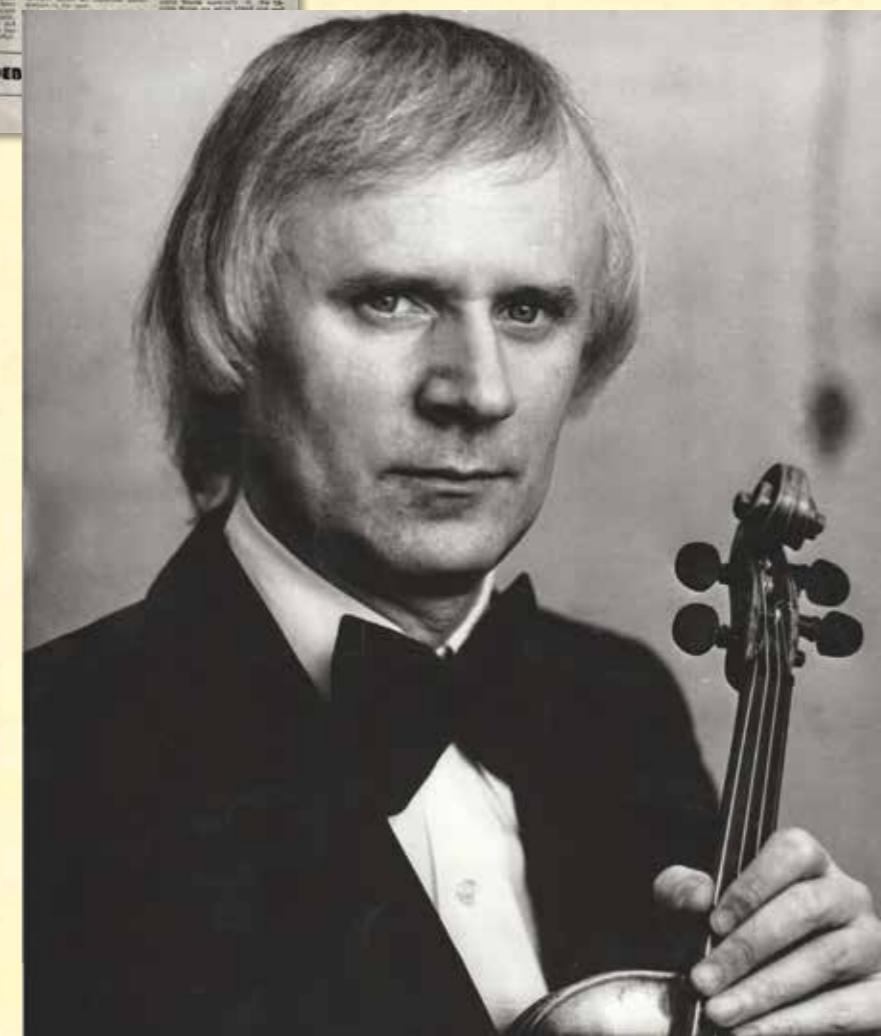
1980s



Стаття в газеті «News from Ukraine»  
Article in "News from Ukraine" newspaper.

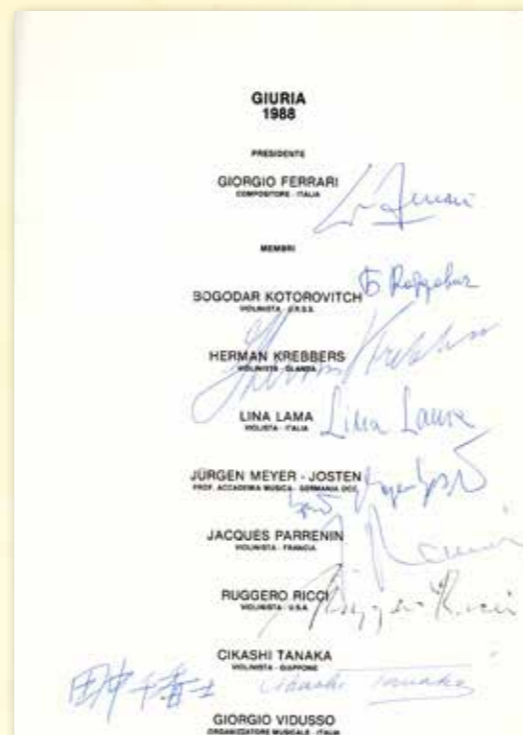


1986. Почесна грамота за участь у Днях Києва в місті Лейпцигу  
Certificate of Honor for participation in the Days of Kyiv in Leipzig. 1986

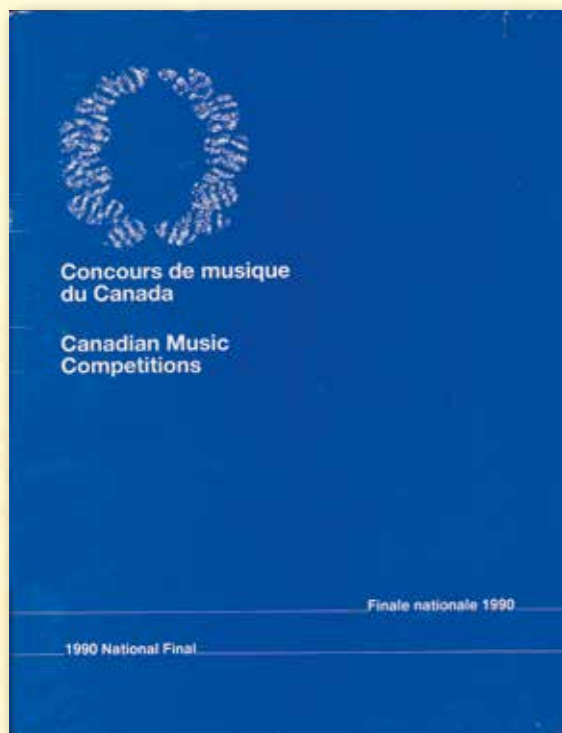


Світлина 1980-і роки.  
Photo in 1980s

1988 р. Обкладинка буклета XXV Міжнародного конкурсу скрипалів ім. Н. Паганіні.  
Booklet cover. XXV Paganini International Violin Competition. 1988



1990-ті – поч. 2000-их років



1990 р. м. Монреаль (Канада). Міжнародний конкурс скрипалів  
International Violin Competition. Montreal (Canada). 1990



1990 р. Майстер-клас члена журі конкурсу Богодара Которовича в м. Монреаль (Канада)  
Master class from member of jury V. Kotorovych. Competition in Montreal (Canada). 1990

1990s, early 2000s



1990 р. Підготовка до конкурсу. Б. Которович, Є. Басалаєва, учні Л. Семчук, Є. Андрусенко, А. Комісарова  
Competition preparation. B. Kotorovych, Y. Basalayeva, students L. Semchuk, Y. Andrusenko, A. Komisarova. 1990



1990 р. Богодар і Олег Которовичі. Прем'єра концерту для двох скрипок та оркестру Л. Колодуба  
Bohodar and Oleh Kotorovych. Premiere of concert for two violins and orchestra L. Koloduba. 1990

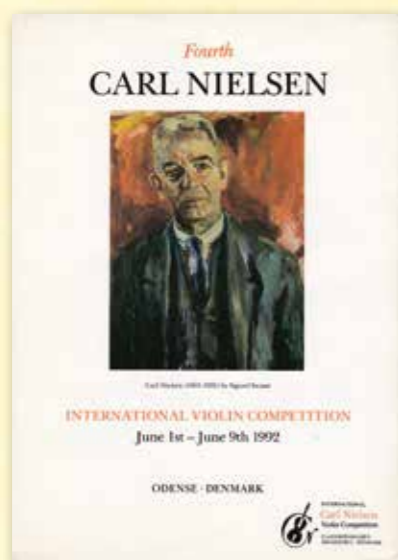


1990-ті. Б.Которович, О. Крися. Біля НМАУ ім. П. І. Чайковського  
B. Kotorovych, O. Krysa near Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine. 1990s

1990-ті – поч. 2000-их років



1992 р. Б. Которович з колегами та учнями  
B. Kotorovych with his colleagues and students. 1992



1992 р. Конкурс ім. Нільсена.  
Обкладинка. м. Оденс (Данія)  
Nielsen Competition. Odense (Denmark).  
1992



1992 р. Б. Которович в журі Міжнародного конкурсу  
ім. Нільсена. м. Оденс (Данія)  
B. Kotorovych as jury at Nielsen International Competition.  
Odense (Denmark). 1992

1990s, early 2000s



1992 р. Гастролі з Київським  
камерним оркестром в  
Південній Кореї. м. Сеул. Афіша  
Poster. Tour with Kyiv Chamber  
Orchestra in South Korea. Seoul.  
1992



1999 р. Б. Которович,  
ст. викладач Т. Мухіна  
B. Kotorovych, senior teacher  
T. Muhina. 1999  
Festival "Virtuosos". Lviv. 1995



1995 р. Фестиваль «Віртуози»,  
м. Львів  
Concert of laureates  
of B. Kotorovych I International  
Young Violinists Competition. 1995



1995 р. м. Дніпропетровськ. Віг-  
криття сезону Дніпропетровського  
камерного оркестру  
Dnipropetrovsk Chamber Orchestra  
season opening. Dnipropetrovsk.  
1995



1995 р. Концерт лауреатів  
I Міжнародного конкурсу юних  
скрипалів Б. Которовича  
Concert of laureates of  
B. Kotorovych I International Young  
Violinists Competition. 1995

Богодар Которович з сином Антоном



1995 р. м. Париж.  
Б. Которович, Є. Басалаєва з сином Антоном  
B.Kotorovych,  
Y. Basalayeva with their son Anton. 1995



1998 р. Б. Которович з сином Антоном  
B. Kotorovych with his son Anton. 1998



1998 р. Під час зйомок фільму «НЕМЕРКНУЧІ ЗІРКИ». Б. Которович з сином Антоном та режисером О. Біймою  
During filming "Unfading stars". B.Kotorovych with his son Anton and director O.Byyma. 1998

Bohodar Kotorovych with his son Anton



1998 р. Мирослава та Антон Которовичі  
Myroslava and Anton Kotorovych. 1998



1997 р. Б. Которович з сином Антоном. Уроки на скрипці  
B. Kotorovych with his son Anton. 1997



2002 р. Святкування дня народження сина Антона  
Celebration of Anton's birthday. 2002



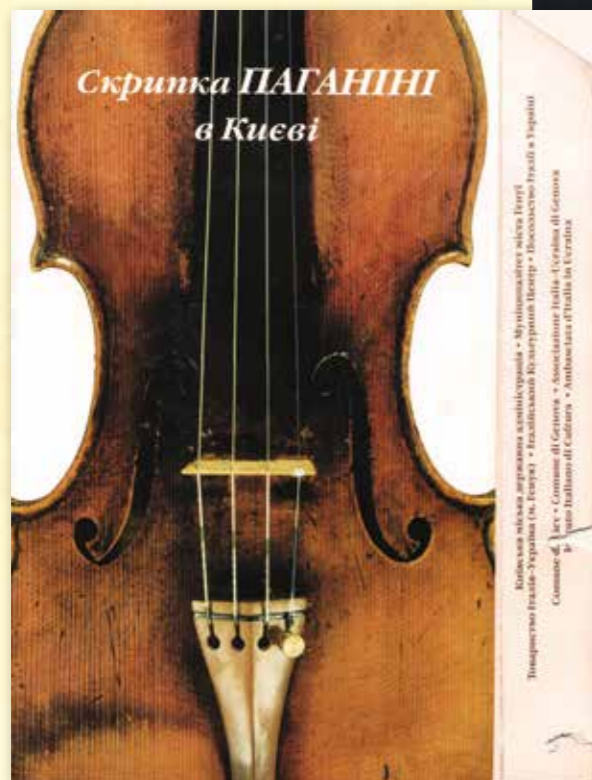
2003 р. Богодар Которович з сином Антоном  
B. Kotorovych with his son Anton. 2003



12.03 2009 р. Фестиваль віртуозів. Виступ Антона Которовича  
Virtuosos Festival. Performance of Anton Kotorovych. March 12, 2009

1990-ті – поч. 2000-их років

1999 р. Скрипка Паганіні в Києві.  
Paganini Violin in Kyiv. Poster. 1999



1997 р.  
1997



1993 р. Б. Которович з учнями. Літня школа. Майстер-клас в м. Свалява  
B. Kotorovych with his students. Summer school. Master class  
in Svaliava (Ukraine). 1993

1990s, early 2000s



1998 р. Б. Которович.  
Л. Шутко, О. Шутко,  
М. Которович.  
Національна опера  
України  
B. Kotorovych, L. Shutko,  
O. Shutko, M. Kotorovych.  
National Opera of Ukraine.  
1998

1999 р. Фестиваль  
Й. С. Баха. (Тверь, Росія)  
J. S. Bach Festival. Tver  
(Russia). 1999



1999 р. Міжнародний  
фестиваль в Тунісі.  
Надзвичайний і  
Повноважний посол  
України в Тунісі Олег  
Дяченко і поважне  
представництво мерії  
м. Ельджем.  
International Festival in  
Tunisia. Ambassador of  
Ukraine to Tunisia Oleh  
Diachenko and respectable  
representation of the city  
hall of El Dzhem. 1999



Богодар Которович і Євгенія Басалаєва – дует по творчості і життю



1992 р. Б. Которович з дружиною Є. Басалаєвою на радіо Свобода (м. Мюнхен)  
B. Kotorovych with his wife Y. Basalayeva. Radio Liberty. Munich (Germany). 1992

1994 р. Коли грають Богодар і Євгенія царює любов. «Ньюз Австралія»  
Article from "News Australia". 1994



1994 р. Б. Которович (скрипка), Є. Басалаєва (фортепіано). Під час фондового запису на Австралійському радіо  
B. Kotorovych (violin), Y. Basalayeva (piano). During recordings at Australian radio. 1994

Bohodar Kotorovych and Yevheniya Basalayeva – creativity and life duet



1995 р. Прем'єра сонати №2 для скрипки та фортепіано М. Скорика.  
Premiere M. Skoryk's Sonata N2 for violin and piano. 1995



1995 р.  
Подружжя Б. Которович та Є. Басалаєва  
Couple B. Kotorovych, Y. Basalayeva. 1995



1997 р. Б. Которович, Є. Басалаєва. Е. Шоссон – Концерт для скрипки, фортепіано та струнного квартету. Прем'єра  
B. Kotorovych, Y. Basalayeva. Premiere. E. Chausson Concert for violin, piano and strings. 1997

Богодар Которович і Євгенія Басалаєва – дует по творчості і життю

Bohodar Kotorovych and Yevheniya Basalayeva – creativity and life duet

1998 р. Подружжя Б. Которович, Є. Басалаєва, Державний камерний ансамбль «Київські солісти»  
Couple B. Kotorovych, Y. Basalayeva. State Chamber Ensemble "Kyiv Soloists". 1998



1998 р. Б. Которович з дружиною Є. Басалаєвою на відпочинку  
B. Kotorovych with his wife Y. Basalayeva on holiday



1999 р. Б. Которович, Є. Басалаєва та піаніст М. Естрелья (Аргентина)  
B. Kotorovych, Y. Basalayeva, argentinian pianist M. Estrela. Argentina. 1999

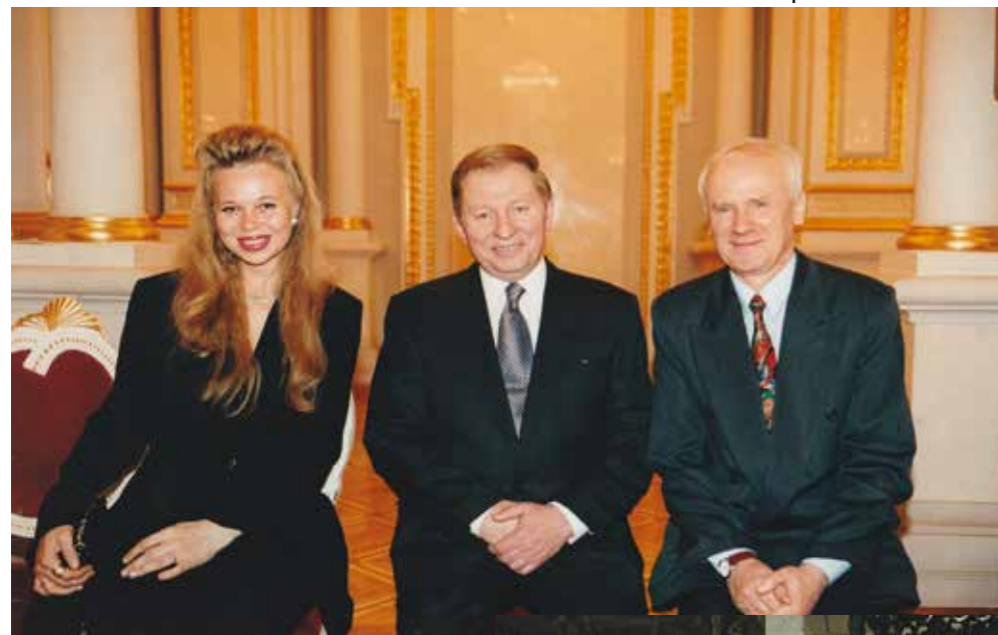


1998 р. з друзями Миколою та Галиною Жулинськими, Володимиром Мандрикою  
With friends Mykola and Galyna Zhulynsky, Volodymyr Mandryk. 1998

1999 р. Відень. Дні культури України в Австрії  
Days of Ukraine in Austria. Vienna (Austria). 1999



1990-ті – поч. 2000-их років



2000 р. Маріїнський Палац, м. Київ.  
Б. Которович, Л. Кучма,  
Є. Басалаєва  
Y. Basalayeva, President  
L. Kuchma, V. Kotorovych.  
Mariyinsky Palace. Kyiv.  
2000



2000 р. м. Відень (Австрія).  
Б. Которович, Є. Басалаєва  
з Надзвичайним і Повноважним  
послом України в Австрії  
В. Огрязком. Під час гастролей в  
Австрії  
V. Kotorovych, Y. Basalayeva with  
Ambassador of Ukraine to Austria  
V. Ogryzko. On tour in Austria.  
Vienna (Austria). 2000



2000 р.  
Міжнародний  
фестиваль  
«Варшавська  
осінь».  
Стаття  
«Українці на  
Варшавській  
осені»  
“Warsaw Fall”  
International  
festival. Article  
“Ukrainians at  
Warsaw Fall”.  
2000

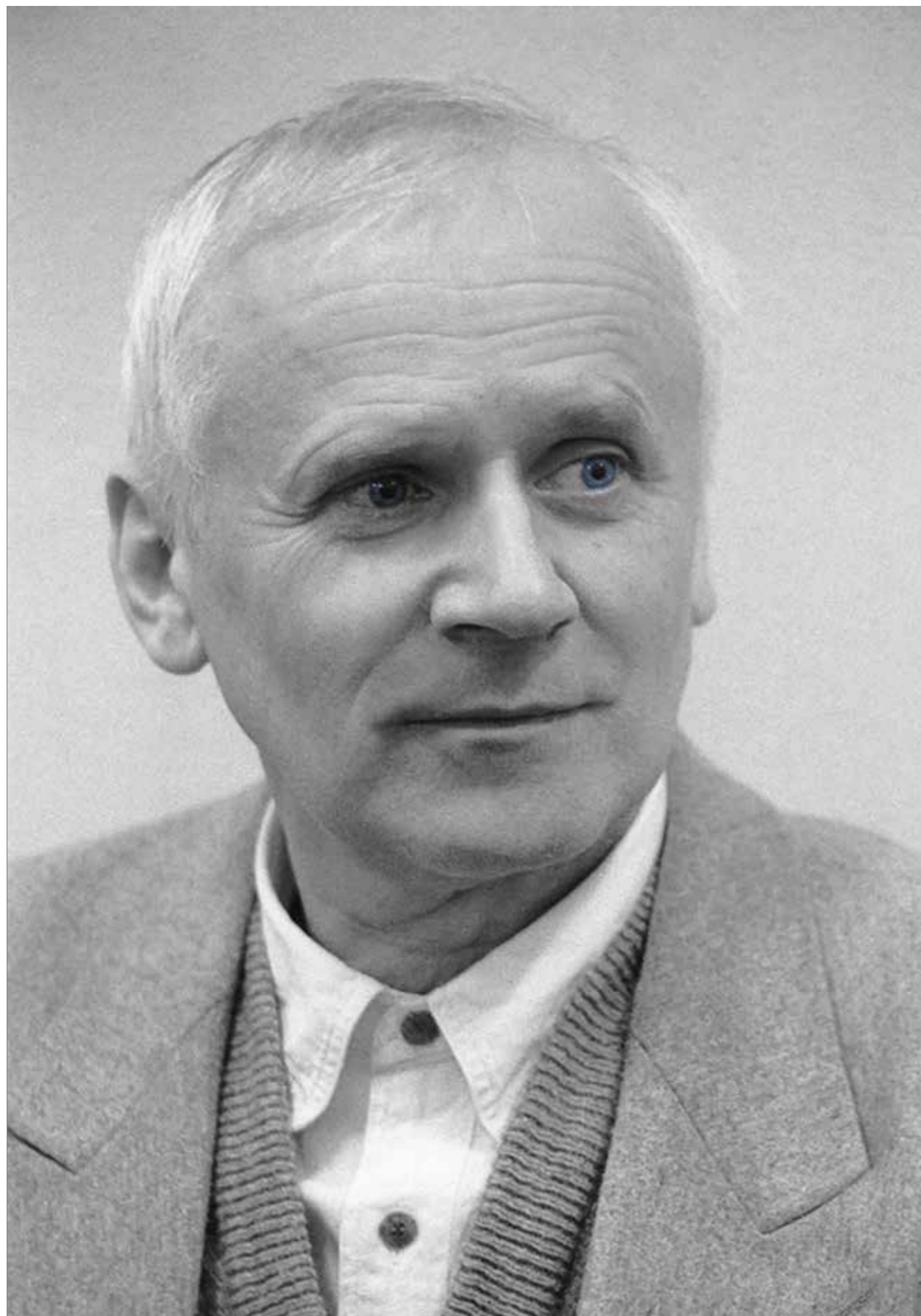
1990s, early 2000s



2001 р. Останній виступ Б. Которовича  
як скрипаля. М. Скорик «Мелодія»  
Last performance of V. Kotorovych as  
violinist. M. Skoryk's "Melody". 2001



2009 р. Б. Которович.  
Байковий цвинтар  
V. Kotorovych. Baikove  
Cemetery. 2009



Bohodar  
KOTOROVYCH

# FLASHBACKS

OF THE NEVERENDING  
STORY



UDC 78.071.2(477)(092)Kot  
K73

**BOHODAR KOTOROVYCH. FLASHBACKS OF THE NEVERENDING STORY**

Compiler – Yevheniya Basalayeva.  
Kyiv, Publishing House «ADEF-Ukraine», 2021 – 288 c.  
ISBN 978-617-7736-95-9

The publishing «Bohodar Kotorovych. Flashbacks of the neverending story» book is dedicated to the significant event of this year, the celebration at the state level of the 80th anniversary of the birth of the outstanding Ukrainian violinist, teacher and conductor Dr. Bohodar Kotorovych (1941-2009).

The whole epoch of formation of national musical art, foundation of modern Ukrainian violin school, formation of the modern history of the independent Ukrainian State on a way of development of cultural diplomacy, strengthening and expansion of international relations with art, is connected with his name.

«Bohodar Kotorovych. Flashbacks of the neverending story» is the first attempt to organize and systematize a significant number of the documentary materials related to the biography of the legendary Maestro, which are kept in the «Family Archives of Bohodar Kotorovych, his wife and creative colleague Yevheniya Basalayeva and their son, Anton Kotorovych». The materials reproduce a creative portrait of the legendary musician both in the words of contemporaries and according to the personal opinions of the Maestro himself. This unique essay is a chronological journey through the pages of the original newspapers printed from the middle of the twentieth century. These are the pieces of an immense artistic poem about Dr. Bohodar Kotorovych.

**Initiators and compilers:**

author of the project – People’s Artist of Ukraine, Doctor of Philosophy,  
acting Professor Yevheniya Basalayeva;  
winner of international competitions, violinist, guitarist and teacher Anton Kotorovych.

English translation by *Ishchuk Yevhen*  
Proofreader *Holovina Olena*  
Layout design by *Radchenko Olesia*

ISBN 978-617-7736-95-9

© Yevheniya Basalayeva, text, 2021  
© Anton Kotorovych, text, 2021  
© Nataliya Semenenko, epilogue, 2021  
© Publishing House «ADEF-Ukraine», layout, 2021



*People’s Artist of Ukraine, Doctor of  
Philosophy, acting Professor  
Yevheniya Basalayeva*



*Wnner of international competitions,  
violinist, guitarist and teacher  
Anton Kotorovych.*

... There is an inviolable law of perception: if one gets too close to a page of a book, he will not be able to read a line. Some distance is required... One can not reproduce, staring at the feet, a majestic picture of divine nature up to the horizon, where the sky merges with the earth. A long range of distance is required ... Reproducing an image of a great man with whom you were closely connected for many years both in life and work is even a more challenging task... A man in whose soul the Heaven and the Earth were united so easily. The desire for “harmonious inspiration” in his life and work was always pulsating, yet shrank with a turbulent uprising of uncontrollable creative forces, that break down to pieces when they collide, with impregnable soulless rocks of being... Therefore, to create an authentic portrait of the genius artist, whose work has absorbed a wide and colorful world of our time, some distance was also required. Awareness of the uniqueness of his artistic figure as well as the influence on our musical culture as if unfolding in time and space...

The name Bohodar is derived from the Ukrainian “Bog” (God) and “dar” (gift), interpreted as either “God-gifted” or “a gift from God”... The whole destiny of the musician is encrypted in his name. The name of the violinist became a legend during his lifetime and was forever engraved in the history of national and world art...

Bohodar Kotorovych's creative phenomenon as a musician is unique. This is emphasized in many local and foreign reviews from prominent musicians and critics, both orally and in writing. Now it is the time for a broad scientific research, generalization of the specifics of creative thinking of the Great Artist, a figure of the outstanding musician, the peculiarities of his performance, pedagogical principles, the perpetuation of his glorious name...

The book "Bohodar Kotorovych. Flashbacks of the neverending story" is the generalization of scattered information about the famous artist. It is the first attempt to organize and systematize a significant number of the documentary materials related to the biography of the legendary Maestro, which are kept in the "Family Archives of Bohodar Kotorovych, his wife and creative colleague Yevheniya Basalayeva and their son, Anton Kotorovych".

In the year of celebrating a significant event at the state level, the 80th anniversary of the birth of Dr. Bohodar Kotorovych, in order to perpetuate the memory of the outstanding musician, this work is especially relevant. The purpose of this book is to publish for the first time part of the digitized archive including documents, photographs of different times and periods of Dr. Bohodar Kotorovych's life, which reproduces a creative portrait of the legendary virtuoso. "Flashbacks of the neverending story" is an immense artistic poem about the unsurpassed violinist, a unique opportunity to hear the words from Dr. Bohodar Kotorovych himself, in his statements, interviews, in the photos of different periods of his life with his constant bright look.

This unique essay recreates a chronological journey through time. Turning the pages of the print media of the 1960s–2000s, concert posters, booklets and photos, we get acquainted with the unique figure of the musician. As if the frescoes in the temple of the blessed creative uprising of the artist, archival materials reproduce features of his spiritual greatness and ideological wisdom, the artistic path of the violinist and his gradual ascent to the musical Olympus, the undeniable influence of the Maestro on the development of national and world music culture.

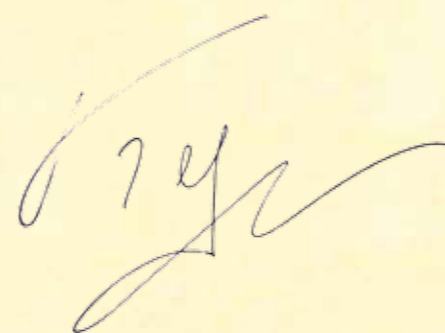
"Family Archives of Bohodar Kotorovych, his wife and creative colleague Yevheniya Basalayeva and their son, Anton Kotorovych" provided necessary documentary materials for scientific analysis. This is the most valuable treasure of the creative biography of the famous violinist that has not been analyzed thoroughly. The archive contains a unique library of violin music, which includes more than 650 copies of music collections, sheets of music which the outstanding violinist used in his work. It is for the first time the mentioned works with the marks, strokes and stoppings of the master are published. This will be a kind of symbolic visual master class of pedagogical professional assistance to young violinists, which will promote their professional growth. Also, the archive contains music collections and manuscripts of Ukrainian and foreign composers marked

"dedicated" to Bohodar Kotorovych himself; reviews, press, photos, booklets, posters and other printed materials since the 1960s. The highlight of the archive is the video materials, interviews, audio and video recordings of concert performances of Dr. Bohodar Kotorovych, covering the creative path of the Maestro.

The "MAESTRO-FEST" Festival of Virtuosos began in 2010. It was dedicated to the memory of the outstanding violinist Bohodar Kotorovych, whose name represents the whole epoch of the modern history of Independent Ukraine and is engraved in golden letters in the world music art. Each event of the festival is a symbolic fragment of the unfinished story "Paths and Steps" from the life of the legendary musician, a synthesis of arts, synergy of music, painting and poetry. The festival includes art events, concert series with the participation of outstanding contemporary artists, stars of performing arts, winners of international competitions, students of different years of the famous violinist, leading Ukrainian and foreign ensembles. The festival contributes to the consolidation of the international community on the platform of creative communication of Ukrainian and foreign artists, famous performers and world-class musicians. It is an event of presentation of Ukrainian and world cultures, composition schools, and also, a vocational workshop of professional improvement of talented youth and its spiritual growth.

Creation of a presentation booklet-book "Bohodar Kotorovych. Flashbacks of the neverending story" became part of the implementation of a large-scale cultural and artistic project "MAESTRO-FEST. Bohodar Kotorovych", introduced by the Kyiv-Classic Cultural and Artistic Charitable Foundation, with the support of the Ukrainian Cultural Foundation (UCF) on the Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine, dated on December 16, 2020, "On Commemoration of Memorable Dates and Anniversaries in 2021", in connection with the celebration of the landmark event of the year, the memorable date of the 80th anniversary of the birth of the legendary artist Bohodar Kotorovych.

**Yevheniya Basalayeva**



**Anton Kotorovych**



# Paths and Steps



DR. BOHODAR KOTOROVYCH (1941-2009) is a legendary Ukrainian violinist who entered the history of culture as one of the outstanding figures of world musical art, leading teacher, conductor, ambassador of Ukrainian culture, People's Artist of Ukraine, laureate of the Taras Shevchenko National Prize, corresponding member of the Academy of Arts of Ukraine, founder and head of the National Chamber Ensemble "Kyiv Soloists"<sup>1</sup>.

The figure of the famous artist is connected with the whole epoch of the formation of national musical art, in particular, the foundation of the modern Ukrainian violin school and the foundation of the first international competition of young violinists in Ukraine.

Dr. Bohodar Kotorovych became the only Ukrainian performer who, among the few musicians in the world, had the honor to play the unique violin "Il Cannone del

Gesù" of Nikkolo Paganini which was made by master Guarneri and brought by a special flight from Genoa to Kyiv. The Maestro got this opportunity due to the Italian tradition, according to which once a year the most talented violinist in the world played on this violin. At the same time, Dr. Bohodar

<sup>1</sup> KyivNotKiev campaign started by the Ukrainian MFA in 2018 with its goal to use Kyiv, which derives from the Ukrainian language name, instead of Kiev, which derives from Russian. In June 2019 the name Kyiv was officially adopted as the only correct one by the United States Board on Geographic Names.

Kotorovych became the last musician recognized as worthy to play it. According to the decision of the City Hall of Genoa, the violin is in the status of a museum exhibit to date.

Historical concerts became a landmark event in the cultural and artistic space and were of great interest to the international community to regard Ukraine as a European highly spiritual country.

According to the results of his creativity, the Maestro twice became the winner of the All-Ukrainian Award "Person of the Year" in 1999 and 2000 and was honored with the III Degree Order for Merits State Award.



Скрипка Паганіні в руках українського маестро. Концерт в Київській опері (26.05.99)

«У Києві на легендарній скрипці грав Б.Которович. Він дав два концерти. Гра Которовича була здатна перекопати діючість, оскільки створювала ілюзію, що це саме та музика, яку треба чути. Але це були інші, не менш гонимі звуки, які стирали грані часу і переносили в позачасовість найвищого мистецтва».  
«Вечірній Київ», Київ



Після концерту на скрипці Паганіні в Колонному залі (23.05.99.)

National Philharmonic of Ukraine. From left: Dr. Bohodar Kotorovych (violin), Dr. Yevheniya Basalayeva (piano), President of Ukraine Leonid Kuchma with his wife Liudmyla Kuchma. May 23, 1999



Playbill. Paganini "Il Cannone Guarnerius" violin in Kyiv. 1999



Nicolo Paganini's violin in Kyiv.  
National Opera of Ukraine.  
May 26, 1999



The life of Dr. Bohodar Kotorovych was entirely devoted to the service of high art. The multifaceted creative and social activities of the Maestro on the way to the revival of the deep layers of the spiritual treasury of national culture, concerned the support and education of talented youth, a wide presentation of Ukrainian art in the world, contributed to the strengthening of international cultural ties and the rise of cultural diplomacy.

Bohodar Kotorovych was born in 1941 in the city of Hrubieszow in the Kholmshchyna which before World War II was an adjacent area of Ukraine and after World War II was annexed by Poland. In 1945,

after the deportation, the Kotorovych family moved to Volhynia, a historic region in Central and Eastern Europe. Since the same year, Bohodar and his parents lived in Lviv, the largest city in western Ukraine, and each summer they spent in the village of Zhabka, Kivertsi region, Volhynia. The family had spiritual and musical traditions.

His father Anton Kotorovych had been enrolled in the dual system of education and at the same time graduated from the Agricultural Academy and the Academy of Performing Arts in Prague which was one of the best in Europe. He worked fruitfully in the field of development of Ukrainian culture in the village of Hostynne and in the whole Hrubieszow County. He made a great contribution to the organization of choirs. In the village of Hostynne, where Bohodar



*The Kotorovychs. Mother Iryna, Father Anton, Bohodar, Brother Oleh. 1951*



*Archpriest Ioann, Bohodar's grandfather*

Kotorovych's grandfather Ivan Kotorovych was a priest of the Christian Orthodox Church, Anton Kotorovych created the best church choir in the Kholmshchyna region. The church of St. George, where Ivan Kotorovych worked, became the center of the spiritual and national life of Ukrainians of that time.

Bohodar Kotorovych's mother Iryna also brought up her children's talent for music, and her sister was a pianist in Dresden. Childhood and youth of the future violinist passed in Lviv, where his musical formation began. After graduating from the Solomiya Krushelnytska Lviv Specialized Music Boarding School (teachers: Dmytro Lekger, Pavlo Makarenko), Bohodar continued his studies at the Moscow State Tchaikovsky Conservatory and postgraduate studies with one of the most prominent teachers of modern times, Professor Yuri Yankelevich.



*Bohodar Kotorovych. 1965*



*Bohodar Kotorovych performing a concerto for violin with the orchestra of N. Paganini. 1972*



*The State Symphony Orchestra Of Ukraine.  
Soloist B. Kotorovych. Conductor S. Turchak.  
1969*

In 1966, at the invitation of the artistic director, the Chief conductor of the National Symphony Orchestra of Ukraine Stefan Turchak, a very young violinist received the position of soloist and concertmaster of the leading ensemble.

In 1967, Bohodar Kotorovych became the winner of the prestigious George Enescu International Violin Competition in Bucharest, Romania. In 1971, the musician won the Paganini International Violin Competition in Genoa, Italy.

*B. Kotorovych playing the "Il Cannone" violin of N. Paganini after his win at the N. Paganini competition. 1971*



*Concert playbill.  
Bohodar Kotorovych (violin).  
M. Skoryk "Concert for violin and  
orchestra".  
Conductor M. Shostakovich*



*Jury  
congratulates  
Bohodar  
Kotorovych,  
the winner of  
the N. Paganini  
International  
Competition.  
Genoa (Italy).  
1971*



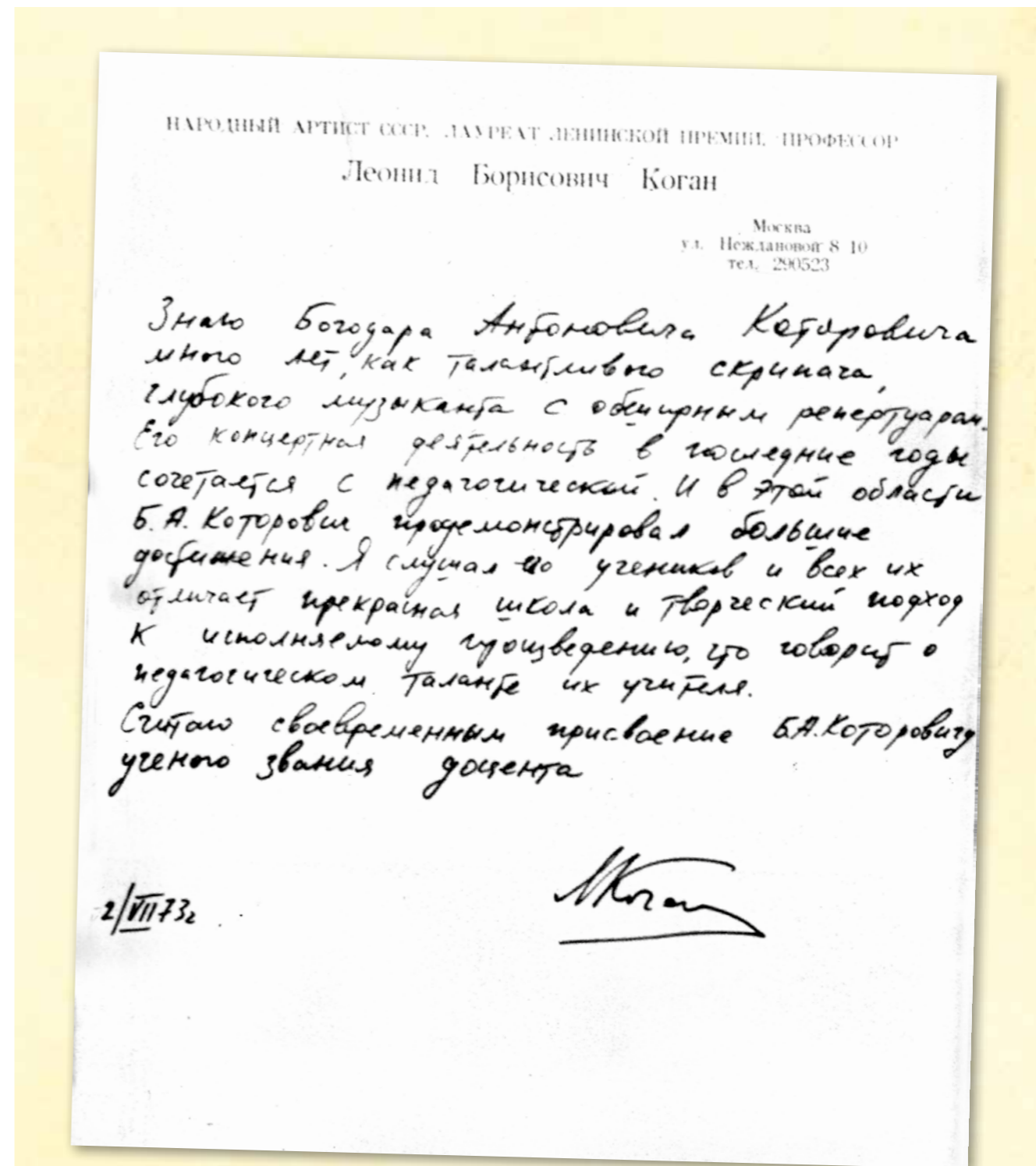
Bohodar Kotorovych with his students performed 24 whims of Paganini.  
In the photo from left to right:  
P. Tsegelsky, I. Vasiliev,  
B. Kotorovych, T. Pecheny,  
O. Kotorovych, L. Galkina.  
1978



Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine.  
B. Kotorovych during the lesson.

Extensive concert performing of Bohodar Kotorovych was combined with his occupation as a teacher. In 1966 he began teaching violin at the Kyiv State Tchaikovsky Conservatory<sup>2</sup>. From 1985 to 2009 he headed the violin department as a Professor. During the years of his significant pedagogical activity Dr. Bohodar Kotorovych brought up a galaxy of bright musicians who continue the traditions of the great master in different countries of the world, brilliantly representing the achievements of national professional performance. These are, in particular, Oleh Kotorovych (New Zealand), Taras Pecheny (Croatia), Oleksandr Bendersky (France), Petro Tsehelsky, Viktor Kuznetsov (Poland), Sergiy Shot, Olga Rivnyak, Kyrylo Stetsenko, Bohdana Pivnenko, Myroslava Kotorovych, Nazariy Pylatiuk, Sviatoslava Semchuk, Kyrylo Sharapov, Taras Yaropud, Oleksandr Pushkarenko (Ukraine), Arkadiy Vynokurov, Yevhen Andrusenko (Austria), Volodymyr Astrakhantsev (Germany), Dmytro Tkachenko (Great Britain), Oleksandr Semchuk, Alina Komisarova (Italy), Anastasiya Pylatiuk (Spain) and others.

<sup>2</sup> Former name of Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine or Kyiv Conservatory



Letter of Recommendation from L.N. Kogan. July 02, 1973

Many students of the Maestro became winners of the most famous international competitions of our time, such as: J. Wieniawski (Poland), N. Paganini (Italy), D. Oistrakh (Ukraine), N. Zabaleta (Spain), Y. Menuhin (Great Britain), Competition in Caltanissetta (Italy), etc.



Thaddeus Vronsky International Competition. Bohodar Kotorovych among members of jury. Warsaw. 1997



R. Lipizer International Competition. Bohodar Kotorovych among members of jury. Gorizia (Italy). 1991

The credibility of Dr. Bohodar Kotorovych in the violin world is evidenced by his numerous invitations to the jury of the most famous music competitions, in particular: N. Paganini in Genoa, R. Lipitzer in Gorizia, J. Wieniawski in Lublin, K. Nielsen in Odense, P. Tchaikovsky in Moscow, T. Vronsky in Warsaw, ARD in Munich, Sendai, Ottawa and others. For many years, the violinist was the Head of the M. Lysenko International Music Competition. Since 2004, Dr. Bohodar Kotorovych headed the Ukrainian-British festival "Brittep Kyiv Festival" and became its director.

Ruggiero Ricci with Bohodar Kotorovych at competition. Warsaw. 1997



Tchaikovsky International Youth Competition. Bohodar Kotorovych – member of the jury. Sendai (Japan). 1995





*Opening of the I International Competition for Young Violinists. The founder and initiator of the contest Dr. Bohodar Kotorovych on the stage. 1995*

*Bohodar Kotorovych I International Competition for Young Violinists. Kharkiv. 1995*



*Bohodar Kotorovych I International Competition for Young Violinists. Kharkiv. 1995*

*Bohodar Kotorovych I International Competition for Young Violinists. Kharkiv. 1995*

In 1995, Dr. Bohodar Kotorovych founded the first International Competition for Young Violinists in Ukraine, which took place in Kharkiv in 1995 and 1999. The competition revealed many talented musicians who were destined to live and work in the new millennium. Their level of performance was noted as very high. The jury was headed by Maestro himself.



*Bohodar Kotorovych II International Competition for Young Violinists. Kharkiv. 1999*



*Bohodar Kotorovych I International Competition for Young Violinists. Kharkiv. 1995  
Jury: Yevheniya Basalayeva, Petre Munteanu*



The State Chamber Ensemble "Kyiv Soloists". Soloists Bohodar Kotorovych (violin), Yevheniya Basalayeva (piano). 1999

In 1995, Dr. Bohodar Kotorovych became the artistic director and managing director of the State Chamber Ensemble "Kyiv Soloists" (today the National Chamber Ensemble "Kyiv Soloists"). The Grand Prix at the XXX International Music Festival-Competition in Vienna (Austria), the world premiere of Bach's Coffee Cantata at the Berlin Opera, triumphant tours in Japan, Tunisia, Germany, Belgium, France and Singapore are among the achievements of the ensemble.

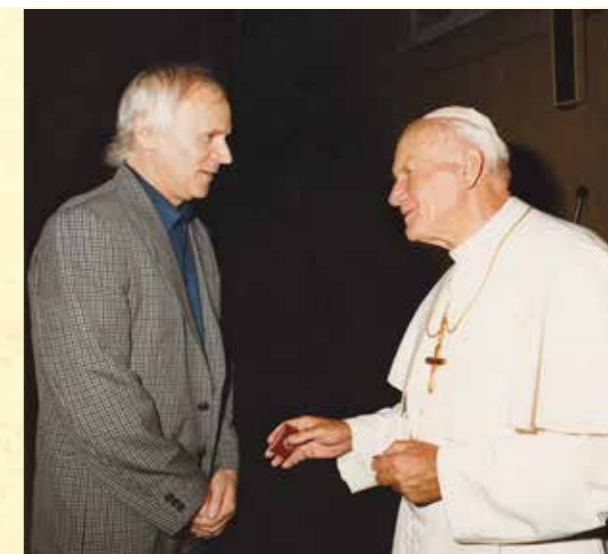
"...depth of performance concepts, virtuosity, large repertoire of "Kyiv Soloists" allow us to draw a parallel with the famous Moscow ensembles such as Yuri Bashmet and Vladimir Spivakov. The period of creative formation of "Kyiv Soloists" is over. They have become an integral part of the musical culture of Ukraine".

"Culture and Life",  
Ukrainian weekly newspaper, 1997



Playbill. Bohodar Kotorovych. Cycle of concerts "Night Serenades". 1984

Dr. Bohodar Kotorovych gained the widest recognition and love of the music community as a brilliant performer of virtuoso works by N. Paganini and violin masterpieces by A. Corelli, J. S. Bach, G. Tartini, J. Haydn, W. A. Mozart, L. Beethoven and others. The masterful performance of the Maestro of music of different epochs and styles had always been accompanied by great success among listeners and professionals. A special place in the violinist's repertoire was occupied by works of contemporary Ukrainian composers. Many authors created their compositions specially for Dr. Bohodar Kotorovych, taking into account his wide capabilities as a virtuoso violinist and unique performance style (A. Shtogarenko, K. Dominchen, M. Skoryk, Y. Stankovych, V. Hubarenko, V. Bibik, P. Maiboroda, L. Kolodub, V. Guba and others).



After the concert, in the Pope's residence. Rome. 1990





Bohodar Kotorovych with Paganini's "Cannone" violin.  
National Philharmonic of Ukraine. 1999

Bohodar Kotorovych made numerous concert tours in Australia, Great Britain, Holland, Italy, Canada, Macedonia, Germany, Croatia, Poland, Czech Republic, Japan, South Korea, France, as well as in Ukraine and the former USSR, had the opportunity to perform in the best Ukrainian and foreign halls. A wide range of creative possibilities allowed the performer to play both solo and in ensembles, as well as accompanied by chamber and symphony orchestras. He collaborated with outstanding musicians, including: conductors K. Mazur, E. Svitlanov, K. Tsekki, N. Rakhlin, S. Turchak, M. Shostakovich, I. Blazhkov, S. Sondetskis, V. Kozhukhar, R. Kofman and V. Sirenko.

Paganini's violin in Kyiv.  
National Opera of Ukraine.  
End of the concert. May 26, 1999



Y. Basalayeva, B.Kotorovych,  
Y.Menuhin. Folkestone (Great  
Britain). 1993



Creative collaboration with the famous Ukrainian pianist Dr. Yevhenia Basalayeva, a wife and colleague of the Maestro, became a significant contribution to the development of national musical art. Presenting Ukrainian culture on the international arena with great success, the chamber-ensemble duo, as defined in the media, 'became the calling card of Ukraine'. In 1993–1994, at the invitation of the great musician of the twentieth century Yehudi Menuhin, the artists paid a working visit to Australia, where they toured the country and taught for a long time under contract at the Sydney Conservatorium of Music. Dr. Bohodar Kotorovych headed the violin department.



B.Kotorovych, Y.Basalayeva,  
S.Sondetskis. Kyiv. 1998

“Many years of cooperation between Drs. Bohodar Kotorovych and Yevhenia Basalayeva became the organizational center for the creation of the State Chamber Ensemble “Kyiv Soloists”, which due to a tandem of famous musicians in a short time gained worldwide recognition.”

M. Zhulynsky



Камерний дует двох українських митців – Народного артиста України Б.Которовича (скрипка) та Народної артистки України Є.Басалаєвої (фортепіано) – ансамбль найвищого гатунку. Він знааний не тільки на Україні, а й далеко за її межами. Збираючи аншлаги, дует приваблює публіку своєю неповторністю інтерпретацій творів, високопрофесійною виконавською майстерністю, глибоким розкриттям драматургії творів, захоплюючою емоційністю, вишуканою філігранністю та віртуозністю, досконалою витонченістю ансамблевої гри.

B. Kotorovych. M. Skoryk, Y. Basalayeva. During the premiere of Sonata No. 2 for violin and piano in Kyiv. House of organ music. 1995

Playbill. Tour in Poland. 1999



Conductor B. Kotorovych, F. Schubert's «Five Minuets» for strings. 1999



B. Kotorovych, Y. Basalayeva. «Kyiv Soloists». Mendelssohn. Double concerto for violin, piano and strings (premiere in Ukraine). National Philharmonic of Ukraine. 1996

St. Laurence Arts Centre. Sydney (Australia). Bohodar Kotorovych (violin), Yevheniya Basalayeva (piano). 1993



The name Bohodar is derived from the Ukrainian “Bog” (God) and “dar” (gift), meaning “God-gifted”... The whole destiny of the musician is encrypted in this name. The uniqueness of his talent was combined with a fanatical devotion to his career... The name of the violinist became a legend during his lifetime and was forever engraved in the history of national and world arts...

Bohodar Kotorovych’s creative phenomenon as a musician is unique. This is emphasized in many local and foreign reviews from prominent musicians and critics, both in writing and orally.



From print media:

*“...the soloist in Shostakovich’s violin concert was the best national violinist, Bohodar Kotorovych. He is an outstanding virtuoso who has a great power of influence on the audience, which allows him to easily overcome the difficult dynamic requirements of a symphony concert...”*

*“Aamulehti”, Finnish language daily newspaper, Tampere*

*“Dr. Bohodar Kotorovych cannot be compared to any violinist known to us. He has his own individuality, his own style, he feels the music in his own unique way, as if flying up with the flow of sounds...”*

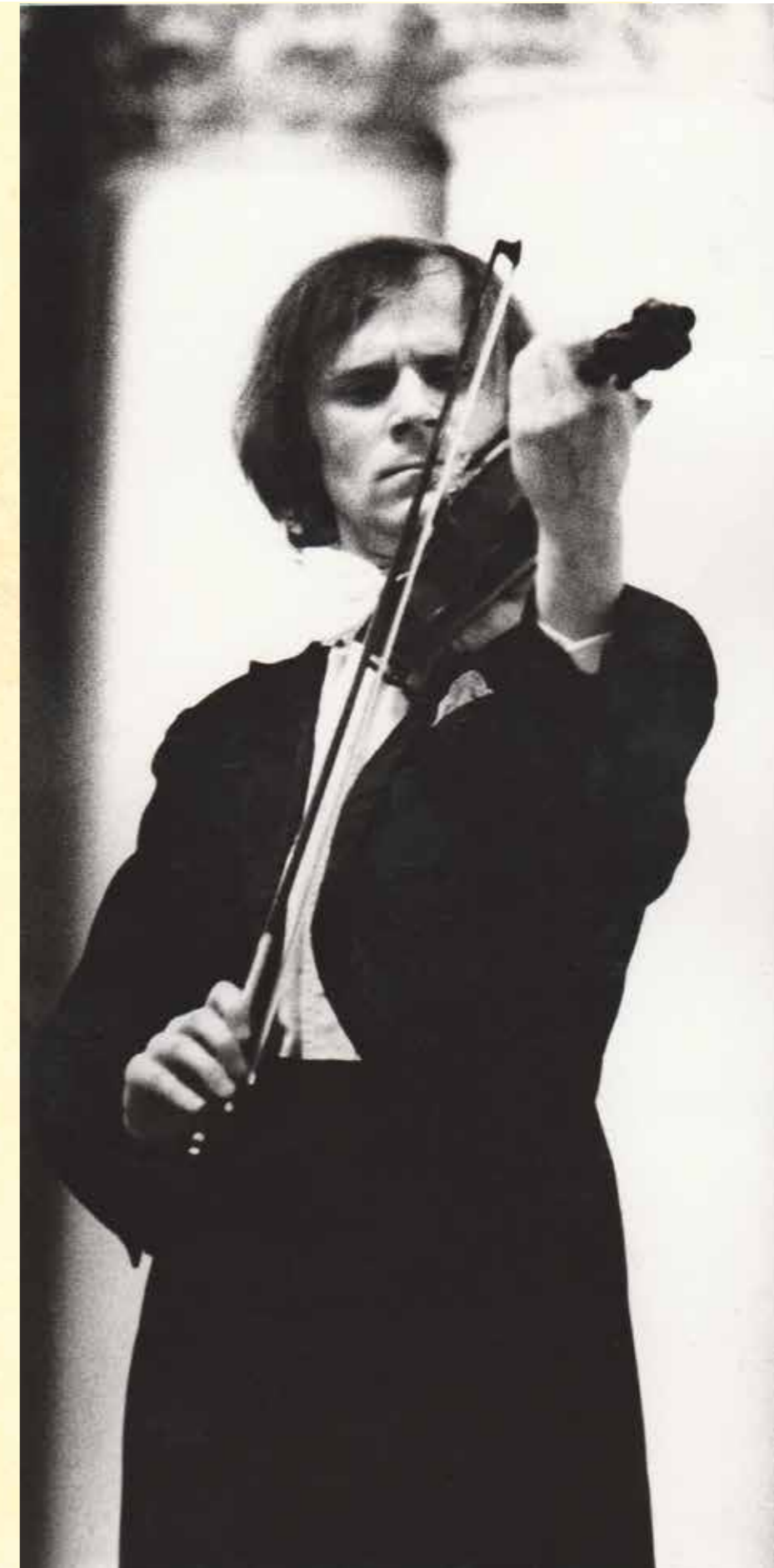
*“News”, Sydney*

*“There is something romantic in the violinist’s posture. His performing style is thrilled, pathetic and at the same time sublime and noble. Technical mastery of the instrument is impeccably perfect...”*

*“Music”, Moscow*

*“We have never had such an ardent violinist, a propagandist of classical and Ukrainian music...”*

*“Workers’ Newspaper”, Kyiv*





*“There is something artistically perfect in the image of the virtuoso violinist who has an eternal dialogue with a human soul. It is within his power to control greatest passions and the subtlest tenderness, deep sorrow and restrained sadness, which washes away the stagnation of routine life. In a moment of inspiration, he gives an incomprehensible height of spirit, which overcomes all disorders of vanity and transience, and promotes a person in the certainty of reaching lofty ideals and dreams.”*

*“Evening Kyiv”, Kyiv*

*“The virtuosity of the soloist Dr. Bohodar Kotorovych was emphasized by the elegant and crystal clear play of Dr. Yevhenia Basalayeva. The energy of the music was so high that some tears appeared in the eyes of the listeners. It seemed that there was some kind of the great Paganini spirit inside Dr. Kotorovych, because the violin sang and grieved, laughed and cried as trustingly as if it was in the hands of the original owner.”*

*Paganini’s “Il Cannone Guarnerius” violin in Kyiv. “Khreshchatyk”, Kyiv*

*“For two evenings, two artists from Kyiv Drs. Bohodar Kotorovych and Yevheniya Basalayeva delighted the audience with their virtuoso performance. And each concert was an event in the artistic life of Kirovohrad<sup>3</sup>. Holding their breath, the listeners of all ages enjoyed every sound that came from the stage, opening their souls to the beautiful. The performers received a standing ovation and got credit for the high professionalism and unsurpassed skills”.*

*“People’s Word”, Kirovohrad*

<sup>3</sup> In 2016 due to mandated decommunization the name of the city changed to Kropyvnytskyi, in honour of the writer, actor and playwright Marko Kropyvnytskyi. Population: over 200 000 inhabitants.

### **Some statements of Dr. Bohodar Kotorovych:**

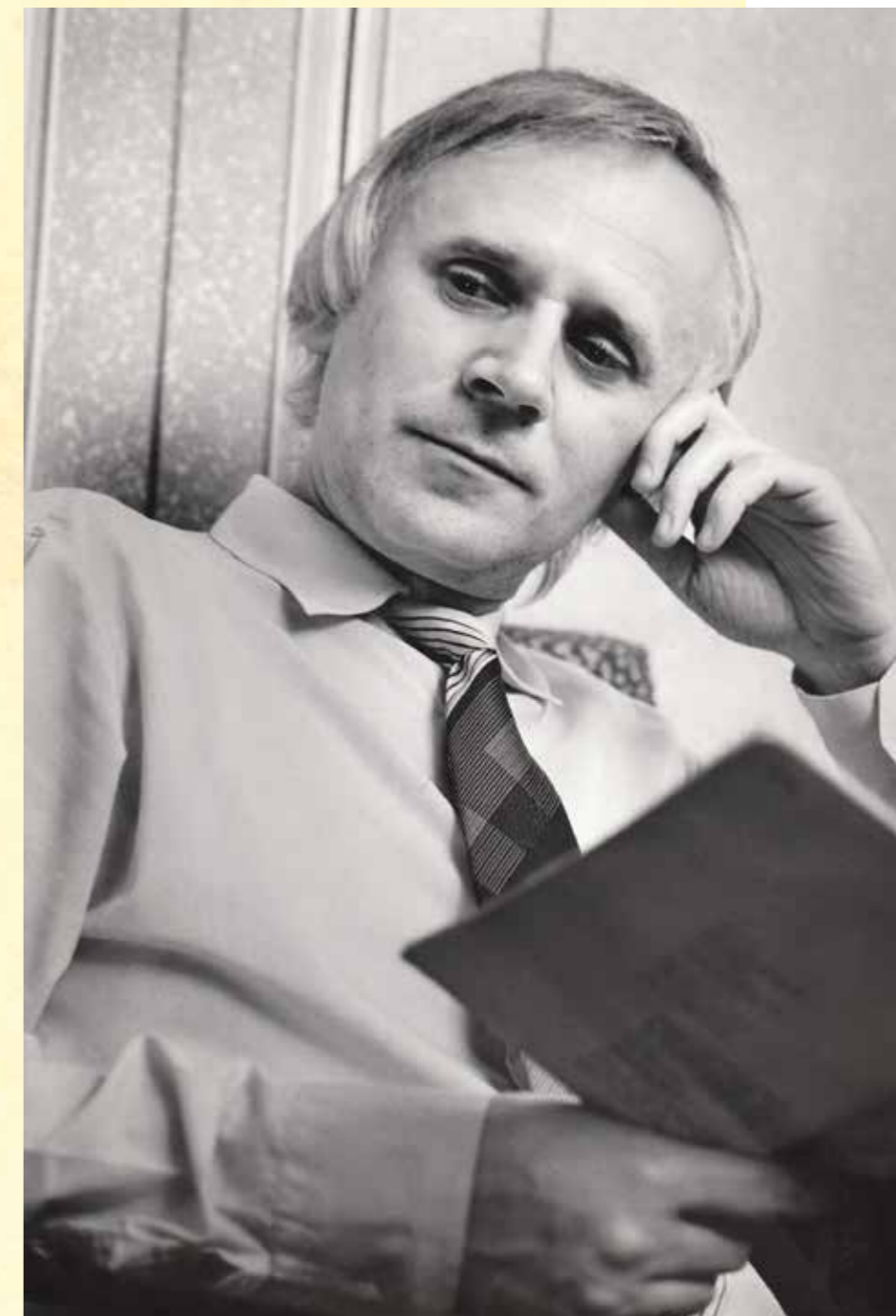
*“A violin is my friend. It is alive and understands me...”*

*“You will never get to the truth. The narrow path is difficult, but there is light in the end. These are not my words. It is the greatest of all wisdom...”*

*“... we are not always capable of looking into our own soul, which is often covered with the ashes of empty moments. It needs purification and renewal, which we can obtain from Music and Poetry...”*

*“... We have a perfect educational system. There is no need to reinvent the wheel. Just do not interfere... I give a lot of freedom to students, encourage them to further research and discover new ideas. It is very hard, very risky. Such a process should be built on complete trust between two subjects of a creative process...”*

*“It is necessary, of course, that the growth of children should have a comprehensive approach, that they deserve to have a lifestyle suitable with their age, imbued with all the joys and sorrows that everyone gets. But there is one thing that remains indisputable. It is an inspiration, and even unconscious, it should be aroused as soon as possible to what at first seemed dull and unenjoyable. It is very critical to stop wasting time, because I know how difficult it is to make up for lost time”*





*“I feel very proud when an audience which consists of ordinary people, not professional musicians, who may have come to the concert for the first time and listen to my performance attentively. It is a victory of art to “conquer” every soul, when a heart opens to goodness and beauty. I assume this should be the primary mission of every artist.”*

*“Mozart, Beethoven, Bach... Like the Magellans who opened new shores, so for me these geniuses remain as a mysterious world, a boundless ocean of greatness, wisdom and beauty. That is why I learn and will always learn from them, so that the shores become closer to my new hopes.”*

*“The music should be played with a soul rather than with fingers. At the end of a performance a head should hurt, instead of fingers...”*

*“I would like to feel the music, to get closer to it not only with understanding, but also with feelings. In other words, I try my best to follow the composer to the height he reached in the finest hour of his creative breakthrough. And I consider fulfilling my tasks when listeners feel a spiritual rise as well. Such moments are full of joy and celebration to me.”*

*“The attempts of some teachers to force the curriculum might have a negative impact on the performance of young musicians in the future. Their task is to preserve young talents, to gradually and systematically improve the technical skills of their students.”*

*“I support the development of classical art in our time. The main problem is the lack of real experts in the field of organizing cultural events. As for popular music, there are some positive shifts due to investments. It is a fatal mistake to hope that an enormous amount of profit can be generated from classical music. The history of culture shows that great art has always existed with the support of wealthy philanthropists or “the powerful” of this world... We depend on them. A musician can not put his work for a drawer, unlike a writer or an artist. We need a lot of support... Now in the West, the selflessness of a philanthropist means that they feel a need to participate in the processes of spiritual growth of a nation. It is prestigious and it is a bright sign of high culture, education and elitism...”*

*“Everyone needs knowledge and understanding of music, the ability to assess its phenomena. Today, more than ever, millions have turned to art, and it serves millions of people. A talent and skills determine its strength, influence on certain events of social life. Therefore, in my opinion, we should pay special attention to a thorough and constant search of bright talents, starting from the front-line artists, where just some foundations of aesthetic preferences are nurtured, where the first impressions are formed, first concepts are crystallized; what is right and what is wrong, and then cherish very carefully but at the same time demanding, and take care of this most expensive (and so vulnerable!) human gift, the talent of a musician, to help find themselves, to practically study all hidden possibilities.”*

*“What matters is not what they say, but who says that: in our performing practice, an individualism of a teacher is more important than anywhere else. It is necessary that students unconditionally believe in him and recognize his authority. And the teacher, in turn, must use it, his own authority, very carefully.”*

*“You should not start playing violin if you can not spend half a day practicing. I resist training in education. I think it is necessary to support the individuality of a student as much as possible by example of his own teacher, to instill a fanatical love for music. Otherwise, it is almost impossible to become a musician.”*





# Flipping pages

**July 31, 2014. “The word of enlightenment”.**  
**“Bohodar is a Ukrainian genius to play Paganini ‘Il Cannone Guarnerius’ violin”.** Victor Verbych.

The whole destiny of the musician is encrypted in his name, his talent will never be repeated. In June 2007 after visiting his native Volhynia region, Bohodar Kotorovych prayed for the first time in front of the iconostasis which belonged to a church, where he was baptized and that no longer exists. The most famous violinist also paid homage to the memory of his grandfather, a priest, and talked to friends, previously admitting that he did not mind even moving to Lutsk for permanent residence. Then the State Chamber Ensemble “Kyiv Soloists” headed by Dr. Bohodar Kotorovych presented the locals a miracle of music at the IV Music Festival “Igor Stravinsky and Ukraine”, which was launched in Volhynia in 1994...

### **Zhabka village in Volhynia region is an unforgettable childlike paradise**

Happy parents, Iryna and Anton Kotorovych, who always had love dominating in a relationship, gave a name Bohodar for their long-awaited boy. “I am a late child. My dad was 37, my mom 31,” said the world’s greatest violinist. “That’s probably why my parents, who, by the way, met each other in Lutsk, called me “God-gifted”. My father studied in the late 1920s at the Lutsk Ukrainian Gymnasium, and then became an engineer in Poděbrady<sup>4</sup>.”

Bohodar’s destiny was written in the code of his given name and it began in Hrubieszów, in the Kholm region. Not far from this town, in the village of Gostyny, in the summer of 1941, the future genius maestro was baptized by Metropolitan Archpriest Ioann, his paternal grandfather.

However, Bohodar Kotorovych will discover Kholmshchyna region in his adulthood, under the squall of applause, when the violin will sound magnificently from the bot-

<sup>4</sup> Central Bohemian Region of the Czech Republic. Population of about 14,000

tom of his sunlit heart. And in 1944 –1945 his family will be forced to end up in the fate of thousands of local people who became exiles by the will of the Moscow and Warsaw-Soviet regimes. “We got to Kivertsi<sup>5</sup> by train, and from there took another train to Zhabka,” said the Maestro. “Here in 1945, my grandfather built a house.”

“Now we are entering this house, where, after the death of father Ioann and mother Katheryna, the Boyarchuks settled, a family of priests, Peter and Anna who was an aunt of Bohodar Kotorovych...”

Bohodar, after opening the door to the barn, points to the attic, where he used to spend some nights in the hay with his childhood friend Mykola Tolochko, who works as a teacher at the Lutsk<sup>6</sup> Pedagogical College. “Here grew a birch tree and I used to lean against it to listen to the whisper of the wind. And the cellar still serves its purpose.” From this well young Bohodar tasted healing water. And squatting on the porch, he listened to his grandfather’s stories, instructions, taking over a spiritual relay race. From here, the old pastor walked almost daily to Hirka Polonka<sup>7</sup> where he served as an abbot at the local church. By the way, in the family of Ioann and Katheryna Kotorovych (they were buried in the old cemetery in Kivertsi), all six children were extraordinary individuals. Gennady was one of the most famous journalists in Germany (his grave is next to the grave of Yevhen Konovalts).

Nadiya was the wife of Yakov Galchevsky-Voynarovsky, a colonel of the Ukrainian People’s Republic, Ataman Eagle of the holy and fearless Ukrainian horsemen, a man of legend who later headed the self-defense of the Kholm region. So, is it worth wondering why the undying star of Bohodar Kotorovych will flash so brightly?

“My father played the violin,” said Bohodar. “Although he was an engineer by profession, had a good voice, a tenor, and he was a regent in the church choir. Then he worked part-time in the opera choir in Lviv. He often took me to concerts, and I waited either behind the stage somewhere, or with the permission of the conductor, sat on a chair next to him. Hence I acquired much love for music.”

When musicians and teachers came to the class, where Kotorovych studied, to select candidates for the music school, young Bohodar caught their ears. Therefore, it was obvious that his talent combined with hard work would eventually ensure his enrollment to the Lviv Conservatory even though he studied there only for a year. “The determining factor in my career was my movement to Moscow when I became a student at the Moscow Conservatory, which at that time was one of the best in the world,” the Maestro admitted. “I learned from the famous teacher Yuriy Yankelevich. Tretiakov, Spivakov, Zhislin and others were among his students... All my dreams and first significant successes are connected with Moscow.”

As a confirmation of the successes mentioned above are two winnings in the international competitions for violinists, such as Enescu in Bucharest and Paganini in Genoa. In

<sup>5</sup> A town in Volhynia region, Ukraine. Population of about 14,000

<sup>6</sup> A city in Ukraine, the administrative center of the Volhynia region. Population of about 217,000

<sup>7</sup> A village in Volhynia region, Ukraine. Population of about 2,600

the Romanian capital he will meet Rostislav Rostropovich and feel his greatness and at the same time amazing modesty. In Italy he will be honored to hold Paganini’s “Il Canone” violin. Then, in 1967, he could not even imagine that in 1999 he would become the only non-Italian musician in the world who would be recognized for his genius and would be allowed to perform with this unique instrument twice outside the homeland of the famous Niccolo. Nobody is able to break this record, as the Italian authorities have recently banned taking this violin abroad. And other non-Italian musicians had the opportunity to perform with the violin only once.

But then, in 1967, a virtuoso musician, a graduate student of the Moscow Conservatory received a referral to move to Novosibirsk<sup>8</sup>. However, with the assistance of Stefan Turchak, necessary papers were prepared within one day. And as a result, Bohodar was able to return to Ukraine where he became a concertmaster of the State Orchestra in Kyiv or the right hand of conductor Turchak<sup>9</sup>.

Unquestionably, in the capital of Ukraine, he continued to create wonders, having a grateful audience for this. Not only in the theaters and philharmonic halls, but even on the open-stage behind the Mariinsky Palace, as he formed the chamber ensemble “Kyiv Soloists” in 1984. Thousands of open-air listeners witnessed his phenomenal success during the performance of “Night Serenades”, when he became the laureate of Shevchenko National Prize, received the title of National Artist and a Ph.D. title... His tours in the “most musical” countries of the world became a phenomenon for Ukraine...

Dr. Bohodar Kotorovych never wore a mask of majestic unavailability. Once again, you get convinced that a genuine talent usually possesses maximum openness and modesty. He shared his memories in a slow manner, and listened to the silence, the voice of memory, at the grave of his grandparents in Kivertsi. And in the Church of John the Baptist, in Pryluky, overshadowing himself with the sign of the cross, he learned about the amazing history of asceticism and the power of faith.

On a warm summer day in 2007, the Maestro recalled some reunions with local people as well as his concerts in Kivertsi and Lutsk: “But I still have to come to Volhynia with my daughter Myroslava and my son Anton. They dream of meeting my friends, fellow villagers, among whom I grew up, and to worship the ashes of their great-grandfather, Metropolitan Archpriest Ioann.”

Let’s meet Yevheniya Kyryliuk from Luhansk who managed to organize a tour around Volhynia region for the genius virtuoso and Viktor Vovk who was baptized and later was given a blessing at the marriage ceremony by grandfather of Bohodar Kotorovych.

The artist also mentioned his father and admitted that he named his son after him...

<sup>8</sup> The third most populous city in Russia, located in the southwestern part of Siberia. Population of about 1,600,000

<sup>9</sup> Stefan Turchak (1938–1988) – famous Ukrainian conductor, National Artist of the USSR



*Anton Kotorovych and Yevheniya Basalayeva on the background of the lake, the most favorite place of young Bohodar. 2014*

**July 31, 2014. “The Day”.  
WILL THERE BE A MUSEUM OF MY  
FATHER IN THE GREAT-GRANDFATHER’S  
HOUSE? Stefan Voychyk.**

The visit of the Kotorovych family to Kivertsivshchyna.

“On the Feast of Saints Peter and Paul, Anton Kotorovych, the son of the famous musician, National Artist of Ukraine, Dr. Bohodar Kotorovych, visited Kivertsivshchyna together with his mother, a great pianist Yevheniya Basalayeva.

Residents of Zhabka village remember young Bohodar wearing a Ukrainian vyshyvanka<sup>10</sup> and spending summer vacations with his grandmother Katheryna and grandfather Ivan together with a large Volhynia family of the Kotorovychs who resided in different places, such as Zhabka, Kivertsi, Lutsk... The musician last visited his grandfather’s grave in 2007 (Metropolitan Archpriest Ivan Kotorovych was buried in the old cemetery in Kivertsi). And re-

cently a great-grandson came here to listen to the memories of his famous ancestors from respected residents of Kholmshchyna, his cousins, Katheryna Shiyko and Mariya Onyschenko.

Anton Kotorovych at a very young age, when he was 21 years old, but already became a well-known guitar-cover maker in Ukraine. At the grave of his great-grandfather Anton said that he always dreamed of continuing the creative path of his parents.

After visiting the Kotorovychs’ estate in Zhabka village, Anton and Evheniya Basalayeva had an idea to establish the Bohodar Kotorovych museum in the former house of their great-grandfather. Important guests met with the chairman of the regional organization of the Kholmshchyna society Mykola Maslosh and then they visited the Church of St. Ioann the Baptist in the village of Pryluky. In July 1941, priests Ioann Levchuk and Ioann Kotorovych baptized Bohodar in this church in front of the iconostasis. But it was in the village of Gostiny, Hrubieszów County, Kholm Region, which is a part of Poland today.

The guests received an invaluable gift from the head of the Pryluky village council Viktor Kyryliuk, a book “Sunny Furrow” written by a famous author, and a local historian, Nadiya Korniychuk. The book has separate sections dedicated to Father Ioann Kotorovych who saved the iconostasis from the St. George’s church in the village of Gostiny

<sup>10</sup> a casual name for the embroidered shirt in Ukrainian national costumes.

*Interview with Anton Kotorovych in front of the house where his father spent his childhood. 2014*



in Poland, which was destroyed by Polish crocuses. This iconostasis is now installed in the church of St. Ioann the Baptist in the village of Pryluky.

Anton Kotorovych and Yevheniya Basalayeva also visited Hirka Polonka village in the Lutsk raion, where the Church of the Archangel Michael stands, where Anton’s great-grandfather, Metropolitan Archpriest Ioann Kotorovych, served as the abbot for more than 15 years. The faithful of the church told a story of the great feat of rank and faith performed by Father Ioann. It is witnessed by the fact that each time the priest walked from Zhabka village passing Lutsk to Hirka Polonka 28 kilometers one way...

In memory of Father Ioann and with gratitude for his feat, the faithful presented Anton Kotorovych with an icon of St. Nicholas the Wonderworker.



*Anton Kotorovych in the Church of St. Michael the Archangel, where Anton’s great-grandfather, Metropolitan Archpriest Ioann Kotorovych, was the abbot for more than 15 years. 2014*



## Flipping pages. 1960s

*«So, you chose the violin as your musical instrument. Did you take into account that the violin is the most difficult instrument ever invented? Though, it seems very simple and small at first glance, yet it conceals in itself a magnificent richness of tone, a hidden wonderful secret, which is revealed to the few, chosen by nature itself.»*

*Ernst-Theodor-Amadeus Hoffmann, student of Giuseppe Tartini*

**December 1979. "Rainbow".**

**RONDO. Sergiy Grechaniuk.**

**What are you trying to find in music, violinist?**

Taking in hand a score from the unfading heritage of musical genius, you almost physically feel but first at all let me know what you are trying to find in music, violinist? What did you come to it with? And what qualities do you possess?

You must be pure to it, as to yourself and to the world where you live. You must see its purity, absorb it into your world, not hastily, unlike a Saracen, but divinely, in awe that was never ashamed to be called sacred. The demanding gaze of the Master is looking at you, through the eyelids, inquisitively and strictly. He seems to be jealous of you for his creation. And you have to understand his feelings, his right to be strict, and you have to find answers to silent and unspoken questions. You have to hear them through the thickness of time. To give them the warmth of your own heart and the fertile soil of your own thinking, so that they may germinate, mature and finally bear fruit which will become your own discovery. How many questions are there? A lot... But first of all, what are you trying to find in music, violinist? What did you come to it with? And what qualities do you possess?

Therefore, start seeing the light amid the premature twilight of everyday worries and feelings, absorb in your eyes the sacred, untouchable clarity of sounds and your own

soul will become crystal-clear to the deep bottom. And the world will be filled with purity. Do you desire that, violinist? Then play! May your reward be a stingy smile of a grateful Master.

### HE WAS AWAITING FOR YOUR APPEARANCE...

For better or worse, Bohodar Kotorovych's path to music began similar to thousands of others, and nothing seemed to portend the emergence of the violinist, whom in a few decades many music lovers would call the first violin of Ukraine.

As a matter of fact, he had noticeable musical abilities. Parents were advised to encourage the boy to serious practice, but no one was able to predict that those hands would obediently master not a small, but a concert violin, that they would play on the instrument, which is a dream of all violinists of the world, the violin of genius Paganini.

In Lviv, where the Kotorovychs lived, music in those difficult years flowed everywhere. And, of course, from the open windows of the Solomiya Krushelnytska Music School. Bohodar's path lay there, and in the end it was a regularity, which, however, did not guarantee anything. According to Bohodar, there can be no guarantees in art at all. And yet, remembering ten years spent in the music school, he finds such warm words that it becomes obvious that he has sincere gratitude to this institution, where the most talented children enrolled mainly from the west of Ukraine, a region where a violin has long been a respected, traditional instrument. Among those, whose path to music began at the Solomiya Krushelnytska Lviv Secondary Specialized Music Boarding School, are pianists, laureates of the M. Long, Tchaikovsky and Chopin International Competitions. Viktor Yeresko and Oleksandr Slobodyanyk; a famous cellist, Lydia Tchaikivska, laureate of the Tchaikovsky International Competition, and other violinists who received first prizes under the applause of the awarding audience in Moscow, Genoa, Warsaw, Bucharest and Poznan...

Bohodar outlined this geography together with his compatriot Oleh Krysa. It is amazing how similar the life and creative paths of the two violinists were.

Peers. After graduation from the Music School in Lviv, they enrolled into the Moscow Conservatory, where, under the leadership of David Oistrakh and Yuri Yankelevich, their skills were polished and their artistic worldview expanded. Years will pass and the world will hear about Lviv again at prestigious international competitions.

But then, in the 1950s, everything looked more ordinary and even prosaic. Bohodar memorized scales, staring wistfully at the window, behind which football fans were looking forward to him.

However, it is impossible to say that someone forced him to play music. His father did not have time for that because he had to work two jobs, and his mother... Mom, of course, wanted their family had a musician, but she did not rely so much on the providential skills of the specialists who organized an audition for her son in kindergarten, to limit his whole world, as is often the case in honorable families, with annoying practice of

"do-re-mi." So the boy lived like his peers, dividing his time into music and non-music, sometimes seeing more music in children's pranks than in the violin.

So that is how it was. But there was something else: from some certain time the process, invisible to the naked eye and incomprehensible to Bohodar himself, began, and ended with a complete reorientation in values and preferences, where music came to the first place. Thinking today about the pros and cons of his early specialization, he said, "It is necessary, of course, that the growth of children should have a comprehensive approach, that they deserve to have a lifestyle suitable with their age, imbued with all the joys and sorrows that everyone gets. But there is one thing that remains indisputable. It is an inspiration, and even unconscious, it should be aroused as soon as possible to what at first seemed dull and unenjoyable. It is very critical to stop wasting time, because I know how difficult it is to make up for lost time."

It remains unknown whether Bohodar once had to compromise being "overgrown" among the younger ones as he remembers himself today. Probably not. But the desire to do more than was expected of him was inherent in him from the early grades.

Thanks to his teachers, P. Makarenko and D. Lekger, the student developed an early interest in classical music and expanded his repertoire with the works of different styles. Adagio and fugue from Bach's "First Sonata", Beethoven's "Romance", Paganini's "Caprice", Saint-Saens "Introduction and Rondo Capriccioso", several pieces from Prokofiev's ballet "Romeo and Juliet". Does this concert program of the eighth-grader's demonstrate the desire to go beyond a small form and to reach the sonata-concert one? Obviously, to approach self-interpretation of the great form was still a gene far away, but the orientation was already shaped. He focused on music works that required a lot of work, and... on work itself.

How does Kotorovych work? He tries every day, but he is not one of those musicians who turn rehearsals into exhausting self-torture, when one phrase is repeated hundred times over and over again. He easily conquers passages of enchanting complexity, quickly reads music, catching subtle strokes and covering the general contours with his eyes. His hands are flexible and elastic and do not require long warming up. His fingers do not impress with the hypertrophied length we are used to seeing in portraits of musicians, but they are sensitive and strong. With relative ease, the violinist practices a new work that is not quite simple for him. Even during a long term of studying, he did not strive for mechanical memorization, but for independent and creative reading.

There are different views on what to look for in music in the past centuries, how to play classics. Some believe that a performer should strive for the greatest precision in the transmission of thought, which was once polemically expressed by Paul Valeris: "A piece of music is only a text that can be compared to a cooking recipe. The main role is played by a chef who performs it." In practice, on a concert stage, these two extreme positions to school literalism in one case and to unforgiving a bit half-hearted in another, that is, to the tendencies of supposedly hostile, but in fact unambiguous. Neither of them will give any warmth, light or moisture for an evergreen tree of genuine creativity,

the one that music lovers are waiting for. And let experts complain that the “written” language of music, the so-called notation, is far from perfect, that it allows performers to interpret in different ways one or another stroke and even the entire work. In reality, classical music fans are not concerned much about this. Because tomorrow, and in a hundred years, they will come to the concert hall to feel the joy of their presence at the Music Creation, to enjoy the comparison of, say, exactly identical but at the same time different Beethoven’s First Sonata performed by different violinists. Is it that different? Yes, even the same violinist, if he is an artist, does not have a desire and will not be able to canonize his today’s reading for the rest of his life! Tomorrow he will play a little differently than today, and the day after tomorrow, perhaps, he will stun his fans with an unexpected interpretation of the work, which seemed to sound perfect until now. If he is an artist...

Since the recording of his first long-playing record, the flair of the violinist had been repeatedly noted by both critics and professional musicians. The skills of Dr. Kotorovych were praised, in particular, by the world-famous Italian conductor Carlo Zecchi.

Analyzing his playing, musicologists certainly note the balance of emotional and rational, deep and subtle sense of rhythm. Singing of a bow, the width of breath and many other signatures. Hard, daily and extremely intense work is behind all this. What is it for?

His credo... if we tried to gather all the pieces that Dr. Kotorovych said about the goal he set for himself in his work, we would see that it was not that simple. He did not belong to those musicians or actors, artists, etc... who, at the slightest opportunity, willingly and wisely start a wordy conversation about their creative “Self”, about dominants and vectors, gaps and spirit, alpha and omega, origins and red thread... He preferred to play. Playing instead of commenting on his play in pseudo-theoretical articles or complaining about the difficulties that befall a musician...

**May 25, 1967. “Culture and life”.**

**“ON THE CONCERT STAGES OF KYIV.” M. Kladkovy.**

“Bohodar Kotorovych is one of those young artists who came to the orchestra through a competition. In 1966 he became an accompanist. Like other soloists, he also worked in a group with frequent concert performances. The young, thin Bohodar appeared behind the first stand as a concertmaster at the National Symphony Orchestra of the Ukrainian SSR last year. At that time, it seemed that no one but Stefan Turchak knew him. And that was the reason why not only musicians but also listeners were a little wary of him. And this is natural. After all, until now this place was occupied by one of the “kings” of orchestral violinists B. Hilberger.

But there was one responsible solo, and another one, and everybody began to believe that Bohodar was a musician to be reckoned with. The Lviv Music School and studies

at the Moscow Conservatory in the class of Dr. Yankelevich gave him the height of creative space, which only the gifted can reach. Bohodar Kotorovych played the Violin Concerto with the Sibelius Orchestra with inspiration and skill. “His violin sounded over the orchestra like a living voice. And the technique showed that the violinist had a talent for playing with ease not only cantilena works, but also virtuoso ones.”

It is not easy to combine the work of an orchestra accompanist with distance learning in graduate school at the Moscow Conservatory. And it is even more difficult to have rehearsals at the same time in order to prepare for participation in the J. Enescu International Competition.”

**May 16, 1967. “Evening Kyiv”**

**“BOHODAR KOTOROVYCH’S VIOLIN”. V. Dzherelny**

“...The All-Union competition for the selection of participants for the George Enescu International Violin Competition ended in Moscow. The jury determined three winners among 19 young violinists.

Our compatriot, the concertmaster of the National Symphony Orchestra of the USSR Bohodar Kotorovych was recognized as the best. Kyiv’s violinist is 25 years old. Only last year he graduated from the Moscow Conservatory from the class of Dr. Yuri Yankelevych. And now he is a graduate student in the correspondence department at the same university.

“The program of the competition was difficult,” said Bohodar after arriving in Kyiv. “Each participant had to perform Bach’s adagio and fugue, Paganini’s two caprices, Mozart’s concerto and Enescu’s sonata.”

It is gratifying that the magic violin of a musician from Kyiv will represent our country at the international competition, which will take place in September this year in Bucharest.

The qualifying round in Moscow required a lot of effort. But Bohodar Kotorovych was able to pass this first test due to the persistence he acquired from work in the orchestra.”

**October 29, 1967. Lviv. “Lenin’s Youth”**

**“THE JOY OF BEING A TALENT.” P. Romaniuk.**

“...The Romanian Athenaeum, a famous concert hall in Bucharest, was overcrowded. It was the third, and the last, round of the Enescu competition. In the hall, in addition to music fans and an authoritative jury, there were the world’s famous performers: cellist Mstislav Rostropovich, violinists David Oistrakh and Isaac Stern, pianist Van Cliburn, conductor Zubin Mehta. They came to Bucharest to take part in the Enescu Memorial Festival, and now they have come to listen to the exciting competition of their heirs, since the age of the contestants should not exceed thirty years.

A member of the jury announced a representative of the Soviet Union, soloist of the National Symphony Orchestra of Ukraine Bohodar Kotorovych.

Two intense rounds of the competition are left behind. The second one was especially memorable. Bohodar had to perform four works of different composers. Under the terms of the competition, students had the right to applaud only after the participant completed the entire program. But when Bohodar played the third piece, the audience applauded, violating all the strict rules. Loudly and for a long time.

The third work which Bohodar was going to perform was "Dialogue and Capriccio" by Moscow composer Alexander Chugayev written for solo violin. This work, written recently and dedicated to the anniversary of our country, was performed abroad for the first time. Bohodar had to interrupt his performance and leave the stage. And only when the applause fell silent, he returned to continue...

And now Bohodar, accompanied by the Bucharest Philharmonic Orchestra, is performing a violin concerto by Finnish composer Jean Sibelius. Now everything will be sorted out. Sibelius's work is full of the stern beauty of northern nature, courageous and restrained images, and a particularly deep humanity.

After the jury had announced the names of the winners, Bohodar was among the winners invited to the Enescu Museum, where he played the violin, which previously belonged to the composer. Playing this unique instrument, made by Italian masters of the XVIII century, was considered symbolic. After all, a musician playing it seemed to receive the approval and blessing for the future career by George Enescu himself, a masterful violinist in his time. In a few days, a Romanian company "Electrecord" released a large number of records with performances by the winners. As the winner of the competition, the company presented Bohodar with a record of his performance.

This is a great success for the young violinist. After all, the competition named after the famous Romanian composer George Enescu, which is held every three years, is one of the largest and most popular. Suffice it to say that in the competition, in which Bohodar took part in, more than 70 musicians from 21 countries competed for the title of laureates. And to become a laureate equals to passing a very difficult maturity test. It is a very difficult path and even a gifted musician sometimes is unable to overcome it. First you have to win the contender competition, and it is as difficult as participating in the competition itself. It is not enough to be a virtuoso who brilliantly performs works by composers of different countries and eras, a virtuoso who generously distributes the magic of music and is fluent in the language of the most complex melodies. A musician has to be able to make such music so that thoughts and feelings become alive. And to do so, the precise accuracy of the fingers and outstanding musical ability are not just enough.

Now Bohodar is 26 years old. Almost 20 years have passed since he first held a violin. Or should I say, he was given a violin. The instrument was placed in the hands of little Bohodar by the teachers of the Solomiya Krushelnytska Lviv Secondary Specialized Music Boarding School, who found a gifted boy during auditions in one of the kindergartens in Lviv.

And then there were three of them: a boy, a violin and music. They were carefully monitored by the school teacher, Professor Dmitry Lekger. But it is unlikely that the professor himself could say approximately how many kilometers a bow ran along the strings of his student's violin before the instrument became alive.

Yes, mastering music is not just about knowing its spiritual and aesthetic essence. These are long years of stubborn training. Physical fatigue from the number of movements and repeated scales. Extreme tense of hearing. It is a state of complete awareness of the Creative Self, which every second brings together sounds and feelings, melodies and images.

And Bohodar kept on playing. He listened attentively to every sound, evaluated and played again. New works, new composers, and he discovered a new unknown world of beauty. After the school graduation and enrollment at the Moscow Conservatory, in the class of Dr. Yuri Yankelevich, a small student violin was replaced by a large concert one. And the monotonous monody of school scales grew into the sublime and complex polyphony of Bach's sonatas, the tumultuous ingenuity of Paganini's whims and the sunshine harmony of Mozart's concertos.

"... Solomiya Krushelnytska Lviv Secondary Specialized Music Boarding School gave Soviet art a whole plaid of wonderful artists. Oleh Krysa, Victor Yeresko, Oleksandr Slobodanyk, Lidiya Tchaikovska are the names of the virtuosos, winners of many international competitions who are well known to the music community. Performing skills, fine musicality and excellent artistic taste of these artists were appreciated in the largest music centers in the world, such as in Moscow, Paris, Genoa, Warsaw and others..."

And recently the list of international laureates, whose art was nurtured in this music school, was filled with a new name – Bohodar Kotorovych.

And now Bohodar is in Lviv. He meets his teachers, friends, home school...

He told about his future plans: "I will persistently practice for the next tour. After all, music knows no bounds of skills, beauty, concepts. I have a long-held dream. I regard Lviv as my hometown, and it is here that I would really like to have stage performances, to please the people of Lviv with interesting concert programs. By the way, somewhere at the end of the year, Oleh Krysa, my former classmate, and I are planning to have a concert as a duo in Lviv. We will perform Vivaldi in A minor concerto for two violins and orchestra. Then we will play separately, Oleh will perform Spanish Symphony by Lallo and I will play a concert by Sibelius. And of course, our school friend Igor Symovych will conduct the orchestra.

**December 12, 1967. "Culture and Life".**

**A TALENTED VIOLINIST. O. Manilov, acting Professor of the Kyiv Conservatory.**

Concerts of laureates of international competitions Oleg Krysa, Yuriy Mazurkevich and Bohdan Kotorovych recently took place in the Lysenko Column Hall of the Kyiv Philharmonic.

In this concert program Bohodar Kotorovych performed works by Leclerc and Schumann, Hindemith, Paganini, etc., showing a fine musical taste, sense of style and great performing culture. The Sonata of J. Leclerc (senior), a French composer of the XVIII century, was played with noble restraint, simply and effortlessly. R. Schumann's Sonata in A minor is often played on the concert stage. The romantic sublimity, impulsiveness of the first part, tenderness and dreaminess of the second part are especially successfully reproduced by musicians. P. Hindemith's Sonata in E Major was written in 1935. The works of this talented German composer are characterized by oscillations, searches, which sometimes led him to urbanism and constructivism. To convey its content, the musicians found new colors, a more "rough" sound (piano party was performed by Boris Bekhterev, a graduate student of the Moscow Conservatory). To perform the whims of N. Paganini requires a virtuoso mastery of the instrument. B. Kotorovych did not notice any difficulties. He played freely, skillfully and at the same time with inspiration, not as sketches, but as musical pieces."

**January 18, 1968. "Zakarpattian<sup>11</sup> truth"**

**THE PERFORMANCE BY BOHODAR KOTOROVYCH. M. Hertz, director of the Mukachevo Music School.**

Wonderful sonata music is poured. The audience in the hall is listening to it attentively and holding their breath. One after another works by different composers are performed, different genres, and styles. The violin is played by the young artist, laureate of the G. Enescu International Competition, graduate student of the Moscow State Conservatory from the class of Professor Y. Yankelevich, concertmaster of the National Symphony Orchestra of the Ukrainian SSR Bohodar Kotorovych.

**January 24, 1968. "Soviet Bukovyna<sup>12</sup>"**

**GUESTS OF OUR CITY. BOHODAR KOTOROVYCH.**

**V. Zeltser, teacher of Chernivtsi Children's School №2.**

The concert began with Leclerc's Sonata. From the very first measures the listeners felt the magic skill of the musician. The music flowed explicitly and gracefully. Schumann's Sonata was played fresh, with a very warm sound. By the way, during the whole performance there was a constant quality of the violinist's sound.

"We live under the sign of improvement. We are required to play a Sonata flawlessly every night, without any false notes, and this is like demanding a bunch of fresh grapes

<sup>11</sup> Carpathian Ruthenia or Zakarpattia is a historic region on the border between Central and Eastern Europe, mostly located in western part of Ukraine with smaller parts in Slovakia and Poland. It is famous for the beauty of the Carpathian Mountains and variety of cultures due to the presence of different minorities

<sup>12</sup> a historic region located on the northern slopes of the central Eastern Carpathians, divided between Ukraine and Romania



in February without any spoiled berries. In both cases it is a miracle of artificial cold. In art, it is important that a performer gets emotional and makes others get emotional..." J. Enescu.

We met with a young, promising violinist who had an excellent command of the instrument and had his own style, his own "handwriting", with a musician who was direct, life-affirming, romantic and very temperamental.

Bohodar Kotorovych's creative path has just started, and there is no doubt that he has a great future ahead of him.

**February 9, 1968. "Free Ukraine"**

**THE BOW OF OUR COUNTRYMAN. S. Kryvoruchko, Associate Professor of Ivan Franko National University of Lviv.**

These days, Lviv residents were delighted by a young violinist Bohodar Kotorovych who graduated from the Lviv Music High School. Now he is a teacher at the Kyiv Conservatory and a soloist of the Republican Symphony Orchestra... The repertoire of the talented musician's concert is diverse and interesting... Yet

Kotorovych is more of a lyricist than a moderate narrator. The lyrical and dramatic nature of his play was especially evident in the interpretation of the very melodic and heartfelt Aria by Anatoly Alexandrov. Everything attracted the audience: the vocal melody of the work, its rich detailed tone, and, finally, the impeccable purity of the sound.

The young musician works hard, preparing for his first tour in German Democratic Republic<sup>13</sup> and a music festival in Sofia.

**April 5, 1968. "Danube Truth".**  
**DIARY OF THE MARCH MUSIC DAYS**  
**(March Music Days in Bulgaria)**

... In the concert program of the Kyiv Symphony Orchestra conducted by Honored Artist of the USSR Stefan Turchak during a tour of Kyiv days in Bulgaria, the core performance was Sibelius Concerto performed by young soloist Bohodar Kotorovych, which demonstrated brilliant virtuosity and deep musicality.

**October 12, 1968. "Lviv Truth".**  
**BROTHER AND BROTHER'S TEACHER.**

Oleh, Bohodar's brother, also could not imagine his life without a violin. This year he graduated from the Lviv Music Boarding School. He entered the Kyiv Conservatory. He played so well at the entrance exams that, according to the existing tradition, as the most gifted entrant, he was given the right to a public concert. Oleh Kotorovych's speech was broadcasted on Ukrainian television.

Oleh finds out that his violin teacher at the Kyiv Conservatory will be his brother, Bohodar.

"I am very happy. Now I can work seriously with my brother," says Bohodar Kotorovych.

"And I'm glad that Oleh will be a student in Bohodar's class," noticed Anton Kotorovych, the father of two brothers.

"Dad, I'm not going to go easy on him. It won't happen!" stated Bohodar categorically. "After all, a violin... is only given to the hardworking..."

**July 4, 1969.**

According to the Decree of the Presidium of the Supreme Soviet of the Ukrainian Soviet Socialist Republic "On conferring the honorary title of Honored Artist of the Ukrainian

<sup>13</sup> eastern part of Germany, a state that existed from 1949 to 1990, was a part of Eastern Bloc during the Cold War.

Soviet Socialist Republic" Bohodar Kotorovych, concertmaster of the State Symphony Orchestra of the USSR, was awarded the title.

**October 25, 1969. "Truth of Ukraine".**  
**CONDUCTED BY CARLO ZECCHI. N. Kladkova.**

"A sold-out performance at the International Center of Culture and Arts in Kyiv. The conductor enters the podium on crutches, very slowly, accompanied by an interpreter and an orchestra worker, who carefully helps him to be seated on a chair behind the music stand. The conductor stands up slowly and waves his hand. And our honored Symphony Orchestra of the USSR starts playing as it can sound only under the guidance of a great master. One of the greatest musicians of our time was behind the stand, the Italian conductor Carlo Zecchi.

It was the time when the residents of Kyiv first met Carlo Zecchi, a brilliant pianist, since 1928. Afterwards, Zecchi had repeatedly visited Kiev. And since 1961 he had acted mainly as a conductor, nonetheless.

This concert went with a great dynamic rise, the music of Haydn, Mozart, Beethoven and Weber sounded inspiring. Violinists B. Kotorovych and V. Klimov took part in the concert. Then C. Zecchi shared his impressions of the new meeting with the residents of Kyiv: "...As for the soloists, they are "primissima"<sup>14</sup>. I invite Bohodar Kotorovych on a tour to Italy..." "Listeners are the elite class of culture and understanding." C. Zecchi.

**1969. "Culture and Life".**  
**SYMPHONIC TOUR. Galina Konkova.**

"During this time, Bohodar Kotorovych performed concerts by Mozart, Sibelius, Paganini. The young artist always takes every performance seriously and constantly improves his skills. Some of his works are so successful that they remain memorable for a long time. There is a lot of evidence of his talent. In particular, he was highly praised by the Italian conductor C. Zecchi. N. Paganini's concert showed some of the most characteristic features of the young musician's performance style, such as the variety of the sound palette, the brilliance and brightness of the technique, the beauty and richness of the cantilena."

<sup>14</sup> number one in Italian.




## Flipping pages. 1970s

**November 8, 1971. "Young Guard".**

**TWO NEW WINNERS FROM THE FAMILY OF LAUREATES.**

"The Kyiv family of laureates of international competitions has been replenished with two more musicians: Mykola Suk and Bohodar Kotorovych."

Bohodar Kotorovych: "My childhood took place in Lviv, where I received my secondary music education. Then I studied at the Moscow Conservatory. It is the sixth year I have lived in Kyiv. I am teaching at the conservatory and at the same time working as an accompanist in the National Symphony Orchestra of the USSR."

The Genoa Violin Competition has a history dating back to 1958. Our musicians have repeatedly been awarded first prizes. This year, in addition to me, M. Sekler and E. Nakipbekova from the Soviet Union took part in it. The requirements of the competition were very high as the participants played the same program. I will always remember the most responsible third round of the competition, the final concert of the winners.

**December 16, 1971. "Culture and Life".**

**YOUNG STARS OF UKRAINE. Dr. Arsen Kotliarevsky.**

"The path to mastery is long and thorny. And then it finally comes to recognition, which nowadays is most often realized in obtaining the title of a winner... This is a recognition of skill and at the same time a generous advance, which must be justified by further artistic and performing activities.

The concert of young performers of Ukraine of winners 1971, which took place in the Kyiv Philharmonic, became a holiday of music and performing arts... Among the participants of the concert, who won the competition this year, a special place was taken by the violinist Bohodar Kotorovych. And it's not just that he was already a "veteran" who won the international competition for the second time. More importantly, we see in him an artist who was not only awarded prizes, but also continues to intensively develop his

skills and gain recognition for all his performing and pedagogical activities. He is loved for his excellent violin and impeccable taste, his playing is always warmed by sincere feelings and for the fact that he is sensitive, simple and friendly with those around him.

His appearance on stage was greeted with stormy applause. Inspired, with a deep sense of style, he performed a beautiful adagio by W. Mozart, and then played a virtuoso play "Dance of the Witches" by N. Paganini. This play, naive in its design and content, at the same time contains many incredible difficulties, which in the hands of such a master as Bohodar Kotorovych, turn into sparkling diamonds of violin skills..."

**November 21, 1971. "Culture and Life".**

**TWICE LAUREATE. Vadym Stetsenko, acting Professor of Kyiv Conservatory.**

At the end of the concert, the listeners were deeply impressed by the power of artistry, the maturity of creative ideas and their embodiment and the subtlety of the violin's sound palette. It was unusual to hear from a very young musician such a complete interpretation of Mozart's Concerto, such a wild flight of fantasy performed by Szymanowski's "Nocturne and Tarantella", and a truly romantic flexibility of emotion in the interpretation of Paganini's Fourth Caprice. The violinist found his approach to each of these works, the appropriate sound techniques, performance style, and this, in the end, is the most important thing... You can't list everything performed by the master. But the essence of his activity is not in the number of played works. The main thing is in the restless work of art, in the continuous striving for the highest aesthetic ideals, which are felt in every sound that was born under the bow of the artist.

Kotorovych is a performer and probably would not have been formed so quickly if his father, Anton Kotorovych, had not helped him in teaching and developing his talent. Skillfully combined, both facets of musical activity in talented people always mutually inspire and enrich each other.

Bohodar made his first steps in music pedagogy at the Kyiv Conservatory in 1966, where he was assigned to work with one student. The consequences of the annual training were surprisingly successful and his pedagogical load was gradually increasing.

If the growth of a capable performer occurs in a relatively short period of time, it is considered a natural phenomenon, a natural result of the musician's intensive work on himself. To become a good teacher, in addition to the ability to work, there must be significant experience, which does not come quickly and which can not be forced. Bohodar Kotorovych refuted this widespread opinion. During the five years of his pedagogical activity, which is the shortest time for the formation of a teacher, he grew into a qualified master of pedagogical work, who confidently and skillfully guided his students by the shortest way to conquering the cherished boundaries of musical and performing skills. Evidence of this is the frequent public performances of his students, which are always attracted by true professionalism and high culture of performance.

How did such a young teacher acquire an early maturity? The innate pedagogical "gene", which is an integral part of his musical talent, is very important. The ability to observe and objectively understand all aspects of the performance process, the tendency to accurately analyze the achievements and failures of students, the ability to embody their impressions and thoughts in concert instructions, aimed at the most important thing for students at the moment and, finally, certainly pedagogical intuition. That is what characterizes Kotorovych as a teacher. In addition, it should be borne in mind that working with students is undoubtedly influenced very positively by extensive experience of their own concert activities. Finally, the pedagogical qualities of the young musician are based on a deep knowledge of the nature of the violin performer and on the rational pedagogical skills he gained from observations of the pedagogical process in the class of Professor Yankelevich.

The student proved to be worthy of his teacher. He not only borrowed techniques and methods, but also managed to adopt the creative spirit of a streamlined, scientifically sound system of education of violinists-performers, created by the prominent Soviet teacher.

**January 4, 1972. "Youth of Ukraine".**

**PAGANINI'S FOUR STRINGS. M. Starushko.**

Nervous fingers touched the hot fingerboard. Drawing a semicircle, the bow dared to fall on the strings of a violin that once belonged to the genius Paganini. The first sounds were made, as if somewhere in the distant silence a sonorous fountain was sounding. Full of faith and thirst, it omnipotently grew into a river, until it turned into a surf of the boundless ocean.

It seemed that Livorno and Milan, Venice and Rome, Lucca and Parma, amazed by the sounds of immortal whims, were looking into the windows of the concert hall. It seemed that the omniscient Guarneri, who made this violin, was staring greedily at the violinist and was trying in the rise of the bow and sounds, with a confused face, to find common ground with the same young and unique Niccolo.

"These are the most precious moments in my life," sincerely admitted Bohodar Kotorovych, the winner of the last international competition of violinists in Genoa, the young teacher of the Kyiv Conservatory. "It seemed to me that the representatives of the Genoese municipality and the respected jury of the best musicians and theorists allowed me to hold not Paganini's violin, but a handful of flaming fire... That was my feeling."

Four inspired strings

For the first time, they responded with magical sounds to Bohodar Kotorovych in Lviv, where he went to the musical school with his inseparable friend and colleague Oleh Krysa. They had the same teacher, Grigory Terletsky, who nurtured in a paternal way their fragile growth of two talents and inculcated a passionate desire... Then Bohodar

studied at the most respected music college in the country, the Moscow Conservatory. There he honed his musical abilities, took part in numerous university competitions. After graduation, the young violinist started his concertmaster activity in Kyiv and had the first serious success in 1967 when he became the winner of the international competition named after Enescu in Romania.

Four strings

“For me, they are also my four life concepts: perfect pitch, virtuosity of fingers, depth of philosophical concepts and ability to interpret them.”

With his success, Bohodar Kotorovych simplified the idea that the violinist's playing in the orchestra delayed his creative growth. Bohodar had his own opinion: “Even the atmosphere of the orchestra, the spirit of communication with colleagues and the conductor, assists me. Just as among the musicians of the orchestra there are wonderful performers, sometimes much better than the soloists. And I feel that participation in the orchestra does not limit, but on the contrary, enriches my creative search, expands my life and artistic horizons. Therefore, in our work, all the strings must be tuned to the singing sound.”

“Mozart, Beethoven, Bach... Like the Magellans who opened new shores, so for me these geniuses remain a mysterious world, a boundless ocean of greatness, wisdom and beauty. That is why I learn and will learn from them, so that the shores become closer to my new hopes.”

**1972. “Musical life”.**

**WINNING OF SOVIET VIOLINISTS IN GENOA. Valeriy Klimov, acting member of the jury from the Russian Soviet Federative Socialist Republic.**

“His performance is characterized by convincing artistic interpretations, dense sound and good technical skills”

**June 6, 1972. “Soviet culture”.**

**ON PAGANINI'S VIOLIN. E. Pozdniakova.**

There was a boy who lived in Lviv. His mother was a teacher, his father was an engineer. Everybody in the family loved music and everybody loved singing. And the boy played the scales more and more stubbornly year after year. He had a dream of becoming a violinist. Of course, he could not even dream of playing on the great Paganini “Il Cannone del Gesù” violin.

He did not dare to dream, but it came true. At the end of last year, Ukrainian violinist Bohodar Kotorovych became one of the winners of the Paganini Competition in Genoa. First of all, the technique of the performance was judged. Yet Bohodar did

not consider himself as a purely virtuoso performance violinist. The young musician performed magnificently in Italy. And, in addition to the title of laureate, his reward was an incomparable right to play the violin of the “great Maestro”.

Lviv with all its richness of original folk melodies and Moscow with all its musical schools were left in the past. And now he is in Kyiv, where one of the best musical ensembles in the country, the National Symphony Orchestra of the USSR, became the place of the concertmaster. A well-known Italian conductor Carlo Zecchi, after the performance with Kotorovych, called him “the most serious musician.”

Bohodar Kotorovych has started to teach students at the Kyiv Conservatory. He is a benevolent teacher. It is easy to work in his class atmosphere, but by the middle of a lesson, when the activities are in full swing, he loses his composure. Lighting up, he shouts: “Pace, pace! Good! Sing, sing! Don't do such a sharp forte...”

“The music should be played with a soul rather than with fingers. At the end of a performance a head should hurt, instead of fingers...”

“Well, now the most important thing is to practice for six or seven hours!” and he ends the lesson. This is how he works!

**13 April, 1972. “Culture and Life”.**

**YOUR TALENTS, UKRAINE!**

The rich and diverse concert program began with a performance by the Honored Artist of the Ukrainian SSR, teacher of the Kyiv Conservatory, Bohodar Kotorovych, a violinist who has long won the love and recognition of listeners. His violin playing stands out by maturity, ever-increasing skill and high artistry.

**March, 1973. “Music”.**

**PERFORMED BY KOTOROVYCH. V. Zaderatskyi.**

The first long-playing record of the Honored Artist of the USSR Bohodar Kotorovych has gone on sale. This is a gratifying event for those who appreciate violin art. A wonderful concert program was recorded in an original, bright and talented interpretation. The release of B. Kotorovych's author's record marks a new stage of public recognition of the artist, who was recently awarded the first prize at one of the most difficult competitions, the Paganini International Violin Competition. Successful concert performances of the artist eloquently testify to the flowering of his talent and the stability of the performance style.

The record includes a Violin Concerto, Orchestra by J. Sibelius, two romances for violin and orchestra by L. Beethoven.

**June 24, 1973. "Culture and Life".  
IN THE CONCERT HALLS.**

Mastery and Search. Vadym Stetsenko, professor of the Kyiv Conservatory.

After returning from the Niccolo Paganini International Competition, Bohodar Kotorovych repeatedly performed in various concerts with a new repertoire.

Perhaps the most significant from this point of view was the last concert of Kotorovych in the Column Hall named after Mykola Lysenko<sup>15</sup> of the Kyiv Philharmonic. The direction, in which the development of the skills of the winners of many international competitions, is mostly mentioned in the programs of his performances. Even a cursory glance at the program of the peer-reviewed concert allows us to state the breadth and versatility of the young violinist's interpretive interests. It shows, on the one hand, an attempt to delve into the violin classics as the artist clearly understands that only systematic work on penetrating the immortal images of the music of Bach and Beethoven can lead to the maturation of artistic individuality. On the other hand, there is a desire of the concertmaster to expand the boundaries of his repertoire by including in the program works saturated with fresh, unusual colors, renewal on the stage of valuable but little-known works, performance of interesting samples of modern music. Hence Kotorovych's interest in sonatas for Paganini's violin and guitar, as well as to other works for guitar.

Thus, the concert program is of great interest, of significant cognitive value and makes the performance of the violinist an unusual phenomenon of the current season.

The most important thing in the concert was the first part. Sonata N<sup>o</sup>4 for violin and piano by L. Beethoven and Sonata N<sup>o</sup>2 for violin solo by J.S. Bach were performed. Having chosen his own convincing performance concept, the artist proved once again that the works of Beethoven and Bach, which reflect the boundless greatness of the creative spirit of a man, do not tolerate any performance dogmas... The stingy, infrequent, but multifaceted culmination in Kotorovych's performance best revealed the dynamic character of this outstanding Beethoven's work.

The central place in the concert, of course, was taken by the performance of the Sonata for violin in A minor by J.S. Bach. In his interpretation, the Sonata is perceived as a holistic and organic artistic expression of the main idea, which can be defined as "continuity of life".

The performance in the second section of four sonatas for violin and guitar by N. Paganini (A minor, D major, C major and A major), the works in which appeal lies in the direct expression of the romantic worldview of their author, was marked as high inspiration and joy of making music.

Kotorovych managed to convey the colors of the virtuoso "outfit" of these works as an expression of sincere musical ideas, as an organic form of specific musical thinking, and not as an external effect. In this way, the artist interpreted the common but erroneous concept of performing Paganini's works, built on the discovery of their virtuoso brilliance. The audience was presented with the image of a thoughtful artist who talentedly unfolded

<sup>15</sup> a famous Ukrainian pianist, composer, conductor and ethnomusicologist (1842-1912)

fascinating dramatic contrasts of the musical plot in the spirit of the traditions of Italian opera of the early nineteenth century.

From the beginning to the end of the performance there was an uncontrollable thirst for music. High-voltage creative charge, which absorbed all the spiritual powers of the performer. Kotorovych's emotionality was based on the wisdom of creative thought, on great intellect, on comprehensive intuition, which the artist was generously endowed with by nature.

If we compare the current concert with past performances, it should be noted the undoubted growth of artistic maturity of the young musician. Listening to the program, involuntarily, the audience indulged in the aesthetic pleasure of the harmony and completeness of the sound of each note.

**November 21, 1973. "Tselinograd"<sup>16</sup> Truth".  
CONCERT OF A FAMOUS VIOLINIST.**

The concert of the famous Soviet violinist, laureate of international competitions, Honored Artist of the Ukrainian SSR Bohodar Kotorovych took place in Tselinograd.

The guest from Kyiv masterfully played the B minor part for Bach's solo violin, Paganini's four sonatas for violin and guitar, Falla's Spanish folk suite, Skorik's "Spanish dance" from music compositions of Lesia Ukrainka's drama "The Stone Lord". The guitar part was performed by Peter Polukhin. The concert of Ukrainian musicians was a success.

**December 11, 1974. "Evening Kyiv".**

"The voice of the violin in the hands of Bohodar Kotorovych is strong and gentle.

Music lovers are happy to listen to classical and modern works performed by him.

For students of the Kyiv Conservatory, he is not only a fabulous violinist, but also a magnificent teacher.

**October 22, 1975. "Lviv Truth".  
Two evenings of violin music. E. Anisimova.**

"Music enthusiasts in Lviv are always happy to attend violin concerts. But Bohodar Kotorovych's performance aroused special interest, as this now famous musician was in the past a student of the Solomiya Krushelnytska Lviv Secondary Specialized Music Boarding School. Now he is the Laureate of the International competitions named after Enescu (1967), named after Paganini (1971) and the Honored Artist of the USSR. Every

<sup>16</sup> one of many former names of Nur-Sultan, the capital city of Kazakhstan.

concert of B. Kotorovych in Lviv is considered by the public as his creative report. This time in search of new, non-traditional forms of making music, the musician focused on the version of playing accompanied by a guitar. Haydn's "Musical Offer" for violin, cello and guitar sounded fresh and original. He also virtuously played two Paganini's sonatas for violin and guitar, three pieces by M. Skoryk, "Spanish Folk Suite" by Falla. Each of his performances ended in a big round of applause.

**July 20, 1976. "Caucasian<sup>17</sup> health resort".**

**AND SOUNDS OF BEAUTIFUL MUSIC (ART DIARY). T. Klepko, music editor of Kislovodsk National Philharmonic Society.**

"Caucasian health resort" has already reported about the opening of the IV festival of symphonic music in the Caucasian Mineral Waters. The performing style of the soloist, laureate of international competitions, Honored Artist of the URSR Bohodar Kotorovych is strict and truthful. He has aesthetic elegance in everything, a sense of proportions, subordinated expressive means to the continuity of the development of thought, its classical purity and the perfection of shape. It is absolutely noticeable all the peculiarities of a very confidential tone of the performer's communication with the audience (Mozart. Concerto No. 3 in G major).

**November 20, 1976. "Young Guard".**

**Artistic Kyiv.**

"The work of the talented Kyiv violinist, Honored Artist of the Ukrainian SSR, laureate of international competitions Bohodar Kotorovych is widely known to music enthusiasts of our country. His performances are always of great interest and popularity."

**November 17, 1976. "Evening Kharkiv<sup>18</sup>".**

Bohodar inspired poets. An adorable review "Flowers for Maestro" can be found on some pages of newspapers.

It came after the last chord went silent... Applause was still rolling in a stormy wave in the hall of the Kharkiv National Kotlyarevsky University of Arts.

And first there was music. There was a solemn Bach with B minor for solo violin, there was gentle Galinin with an aria for violin and orchestra, there was modern Raats with a

<sup>17</sup> Caucasia or Caucasus is a region situated between the Black Sea and the Caspian Sea, home to the Caucasus Mountains, occupied by Georgia, Russia, Armenia and Azerbaijan.

<sup>18</sup> is the second largest city in Ukraine. Population of about 1,434,000.

concerto for violin and chamber orchestra, conductor Suren Kocharian, artistic director of the orchestra, head of the chamber music department. There also was Bohodar Kotorovych, the winner of the Paganini competition in Genoa, Enescu in Bucharest, Honored Artist of the USSR, associate Professor of the Kyiv Conservatory.

"When the maestro picked up a magic violin, the bow itself, and believe me, itself! began to sing so that the hall froze in delight and stopped breathing. A Nightingale! How that violin was singing! It seemed as if a roaring sea filled everything around us, and sang in the voices of all the nightingales in the world, as if it conveyed all existing rhythms of our graceful time.

Moreover, the violin sounded with such inspiration, with such professional perfection that one couldn't tell or write with a pen. That violin was a miraculous violin. And what was Maestro Bohodar Kotorovych doing at that time? Absolutely nothing. He only bowed to those who came to the chamber concert, and received bouquets of flowers and kisses from the better half of humanity as well as many handshakes from Kharkiv music connoisseurs..."

**November 25, 1976. "Culture and Life".**

"In recent years, the number of leading violinists has rightfully been enriched with a talented Kyiv musician, Honored Artist of the USSR, winner of international competitions Bohodar Kotorovych. His vivid performing arts are known not only in the Soviet Union, but also in many countries around the world, where he has successfully represented our Soviet art.

The performance style of the violinist is determined by excellent musical taste, high culture, perfect technique and sense of style. The repertoire of B. Kotorovych consists of the works of composers of different epochs and directions. He is also known as a tireless propagandist of new works by Ukrainian Soviet authors. Recently Kotorovych successfully performed a violin concerto by M. Skoryk together with the State Honored Academic Symphony Orchestra of the Ukrainian SSR under the direction of the People's Artist of the USSR S. Turchak."

**January 21, 1977. "Evening Kyiv".**

**Portrait of Honored Artist of the USSR, violinist Bohodar Kotorovych. V. Bilyk.**

The exhibition "Kyiv is the capital of Soviet Ukraine", which was attended by renowned masters of sculpture and painting, as well as talented youths, became very popular among the locals and guests of the city. The exposition successfully recreated the rhythm of urban life, introducing to the audience its best people: workers, scientists, researchers, writers, artists; new districts and the old city, weekdays and holidays. All

this a viewer saw in a different angle with attentiveness and love. The exhibition clearly convinced us to address the topic of Kyiv more often, to glorify the greatness of the work of Kyiv residents who decided to make their city exemplary.

**February 6, 1977.**

**RELAY RUN BY TWO BROTHERS. Y. Zorin.**

“Last week many new posters appeared on Kyiv’s bulletin boards, which immediately attracted the attention of music fans. The Lysenko Column Hall invited Antonio Vivaldi to the Evening of violin music.

The names of two of the four performers do not need a recommendation: they are well known not only in our country, but in many countries around the world. Oleh Krysa, the Honored Artist of the USSR, winner of international competitions, and Bohodar Kotorovych, the Honored Artist of the USSR, winner of international competitions. The names of two others, Bogdan Krysa and Oleh Kotorovych, appeared on the poster of the National Philharmonic of Ukraine for the first time. They are two young brothers of famous musicians and now they are only at the beginning of their creative life.”

“ ... That evening there was not enough room to swing a cat in the Lysenko Column Hall. Full house. The audience enthusiastically accepted the performances of the artists.”

The Honored Artist of the USSR, composer Myroslav Skoryk shared his impressions of the concert: “There was an extremely interesting event in the musical life of the capital of Ukraine in the Column Hall tonight. The program included a Concerto for Violin and Orchestra in A Minor, very popular among young musicians, deeply emotional concerts for two violins with an orchestra in C minor and A minor, the latter one is from the famous cycle “Harmonic Inspirations” and a Concerto for four violins with orchestra in B minor performed in the final part.”

“Great quartet, great quartet! They made this evening a joyous holiday of violin music...”

And the studio of the Ukrainian branch of the All-Union recording company “Melody” proceeded the recording of their concert on a gramophone record.

**February 12, 1977. “Evening Kyiv”.**

“The Violinist’s Bow” is a poem dedicated to Bohodar Kotorovych. It was published on the front page of the newspaper.

The bow is soaring,  
Like a bird in the night.  
Starfalls are fading close to the bridge,  
Oh, all four strings are lit up!

Snow is melting silently in the woods,  
Nature is rapidly swapping the moods.  
The bow is soaring,  
Like a plane in the sky,  
As a storm of lightning,  
Tears apart all life.  
The bow is soaring,  
Like a bird in a day.  
The bow is soaring,  
Recall tumbling in the fresh hay.  
The bow is soaring,  
And the heart goes... ding.  
This is the happiest thing.

*Myhailo Bakhtinsky*

**June 15, 1978. “Culture and Life”.**

“The creative activity of the talented violinist of the Ukrainian SSR, laureate of international competitions, associate professor of the Pyotr Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine, Bohodar Kotorovych is widely known in our country. For many years he has been tirelessly promoting little-known works by composers of the XVII–XVIII centuries, new compositions by Ukrainian Soviet authors. Recently Bohodar Kotorovych together with his students performed all 24 whims of N. Paganini in Kyiv.

**July 5, 1978. “Desnianskaya Pravda”.**

**SINGINGS OF VIOLINS. L. Kurovska.**

The performance of the violinists, who are the students and graduate students of the Pyotr Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine, took place in the hall of the Revutsky Chernihiv Music School.

The students of the Honored Artist of the USSR, laureate of international competitions, associate Professor Bohodar Kotorovych performed whims for the violin of the outstanding Italian composer, violinist-virtuoso N. Paganini. In his introductory speech, B. Kotorovych emphasized that these works of the Italian musician “are not only an encyclopedia of performing techniques, but at the same time ingenious examples of romantic music...”

The best features of N. Paganini’s art were brought to the listeners by graduate students T. Pecheny, O. Kotorovych, V. Ushkov, students K. Stetsenko, L. Galkina, and I. Vasiliev.

**December 14, 1978. "Evening Kharkiv".****TEN DAYS OF THE MUSIC FESTIVAL. O. Chepalov.**

"The republican competition of violinists named after M. Lysenko, which took place in our city, is over. Noone was defeated. After all, each of the young violinists acquired a creative incentive for further work and gained valuable experience. The first prize was shared by Oles Yasko and Serhiy Schott, the second prize was awarded to Petro Tsehelsky and the third one to Oksana Trunko and Serhiy Yusov."

Bohodar Kotorovych: "Frankly speaking, in some modern competitions the element of competition comes up in front. On the one hand, it encourages both the audience and the contestants, on the other hand, sometimes performers with nerves of steel, rather than first-class musicians, become winners. So during the performances our jury paid more attention to the originality of a young violinist, the expressiveness of his play. From this point of view, we selected candidates for participation in the competition at the Department of the Kyiv Conservatory, and we made the right choice."

**May 5, 1979. "Red Banner", Kharkiv.****MUSICAL LIFE. CHAMBER ORCHESTRA CONCERT. G. Smagliy, musicologist.**

The artistic revelation was the performance of Concerto N<sup>o</sup>8 for violin and orchestra by the German composer Spohr. In Bohodar Kotorovych's program, the sublime pathos of Spohr's music, full of grandeur and beauty, breathes energy, romantic excitement, and has a deep feeling. Extraordinarily beautiful, warm and singing sound, virtuoso mastery of the instrument, bright emotionality and sincerity of its performance left an indelible impression on listeners.

**1978. "Aamulehti", Finnish language daily newspaper, Tampere Days of Kyiv in Tampere.**

"In such a grand symphonic work as Shostakovich's First Concerto for Violin and Orchestra, in the work of intense and dramatic performance by the soloist, the most amazing warm and lyrical tones were found..."

**June 20, 1979. "Soviet Lithuania"**

Published announcement of the concert

June 20

Lithuanian Chamber Orchestra

Violin – B.Kotorovych

Conductor – S. Sondeckis, People's Artist of the Lithuanian SSR  
the Art Gallery, National Philharmonic of the Lithuanian SSR, 07:30 p.m.

**November 1, 1979. "Ukraine".****The violin's voice is charming. Oles Dorichenko.**

The last chords subsided, the applause quieted down. The violinist wiped his moistened forehead with a handkerchief and, like a sacred relic, placed the instrument in its case. After a short rest, he went across the stage to the exit. And suddenly there was applause. Why? After all, the concert is long over... The lights in the hall have already been turned off, but people's faces were carved in this semi-darkness.

As it turned out later, the audience in Poltava<sup>19</sup> have a good custom: not to leave the hall even after the performance is ended in order to invite a favorite artist to come back to the ancient Ukrainian city.

He returned to the hotel at midnight, and he did not sleep until the morning. He was dreaming and recalling...

How many enthusiastic words, the most refined epithets. How many legends and poetic stanzas are dedicated to the queen of music, the violin! In moments of joy and sorrow, in a moment of inspired work and quiet reflection, we fall to its pure source to water the souls with the life-giving beauty of its voice.

The violin also enchanted Bohodar Kotorovych, then he was still a boy, and was capable of enchanting to the extent that now he does not think of his life without it.

Whether he heard a violin trio playing in the native Hrubieszów, or a transparent voice of it on the radio, at once the boy's heart was filled with sweet thirst. And all around became joyful. And sad at the same time...

He just remembered going to the Lviv Opera with his dad. His father, a hydraulic engineer by profession, loved music immensely, possessed a dramatic tenor, and was gladly invited to sing in the theater choir. At the rehearsals he took little Bohodar with him, who was indescribably delighted by those journeys.

He remembered with great gratitude Pavel Makarenko and Dmytro Lekger, his first teachers and advisers, his first timid steps on the way to the beautiful, sometimes so difficult world of art.

While he was a student at the Lviv Conservatory, he had big dreams for the All-Union Competition for Young Performers, which was to take place in Moscow. He returned from the competition with a feeling of bitterness and sadness because of his unsuccessful performance.

But soon he received a letter in Lviv from his violin teacher, Professor Y. Yankelevych, with a request to enroll a young musician, whom he had heard at a competition at the Moscow Conservatory, to his class.

<sup>19</sup> is a city located in central Ukraine. Population of about 283,000.

There, in one of the most famous musical institutions in the world, Bohodar Kotorovych acquired skills, and expanded his creative range. The first successes were not long in coming. He won the title of laureate at the George Enescu International Competition in Bucharest in 1967. And then a brilliant victory at the Niccolo Paganini competition in Genoa.

“The name of the Ukrainian violinist became more and more popular on the posters of concert halls of our country and abroad, the voice of his violin is heard on radio and television. The authentic style of the young master was noticed.”

“He is a talented violinist, a profound musician with a huge repertoire,” this was the assessment given to him by the outstanding artist, People’s Artist of the USSR, Professor Leonid Kogan.

“Indeed, Bohodar Kotorovych is one of the worthy representatives of the Soviet violin school, which has gained undeniable recognition throughout the world...”

“Bohodar Kotorovych is a romantic and passionate musician,” wrote the Italian newspaper “Corriere della sera”, “who is captivated by the depth of sound production, the transparency of the trembling vibrato and the flight of imagination.”

“Kotorovych belongs to a cohort of those young Soviet instrumentalists,” the Bulgarian magazine “National Front” reviewed the violinist’s performance, “who is constantly growing, forcing the entire world music community to talk about him.”

The artist’s programs include Bach and Vivaldi, Beethoven and Mozart, Brahms and Tchaikovsky, Shostakovich and Khachaturian. And, of course, works by Ukrainian composers A. Shtogarenko, M. Skoryk, V. Kyreiko and others.

The musician is characterized by a relentless creative search and constant improvement of skills. That is why he finds something new, previously unknown, in the works that have been known for a long time and performed many times from the stage.

Aspiring in his work by large-scale compositions, where he could most fully express his own artistic concepts, he also achieved the majestic monumentality of style in works of smaller formats.

Concerts with the participation of the Honored Artist of the USSR Bohodar Kotorovych are always a holiday for lovers of fine art, because in every work he performs, he puts all his flair and his extraordinary talent. Concerts of classical music, works by Vivaldi, Bach, Corelli, Paganini in his inspired performance became an epicenter of cultural life.

A characteristic feature of the violinist’s work is brilliant technique, refined beauty of sound and exceptional taste in the choice of repertoire. And added to all that, his tireless diligence.

“When you walk across the field,” says the violinist smiling, “it seems that the terrain is perfectly flat from a distance. And as soon as you get closer to it, you start to notice many hills ahead. That is the reason you have to work non-stop...”

He definitely wants to fulfill his old dream: to perform and record all sonatas and 24 caprices for violin by Niccolo Paganini. Experts call them a real encyclopedia of romantic instrumental technique.

Next in line is the preparation for the series of Bach concertos for violin and organ together with Kyiv organist Zoya Samosvat. Soon after, the violinist toured the cities of the Soviet Union with his favorite ensemble, the Lithuanian Chamber Orchestra conducted by Saulius Sondeckis.

The artist generously shares his artistic experience, reveals the secrets of creativity to students and helps them to develop their own style of performance. His students have already won All-Union and republican competitions. And this is also the victory of their teacher, associate Professor of the Kyiv Conservatory.

#### **December 26, 1979. “Soviet Ukraine”.**

The Decree of the Presidium of the Verkhovna Rada<sup>20</sup> of the Ukrainian SSR of December 25, 1979 on conferring honorary titles of the Ukrainian SSR on employees of art universities for merits in the development of Soviet musical art and training of highly qualified personnel to confer honorary titles:

People’s Artist of the Ukrainian SSR Kotorovych Bohodar Antonovych, Associate Professor of the Pyotr Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine, Honored Artist of the USSR.

In 1979, for his services in the development of Soviet art and the training of highly qualified personnel, Bohodar Kotorovych was the first to be awarded the title of People’s Artist of the USSR in the republic not only among violinists, but among all instrumentalists.

<sup>20</sup> Verkhovna Rada or shortly Rada is the unicameral parliament of Ukraine.



## Flipping pages 1980s

**January 28, 1980. "Evening Kyiv".  
MASTER AND VIOLIN. T. Satayeva.**

The violin is the most romantic musical instrument. The expressiveness and insight of its sound is close to the capabilities of the human voice. It is able to convey subtle and deep feelings. No wonder so many works of art, legends are dedicated to the great violinists, their amazing influence on listeners. The personality of the master is always interesting. They are mostly strong-willed people, with a strong character, which, at first glance, is difficult to relate to the sophistication of their playing on a seemingly fragile instrument.

Such is the People's Artist of the USSR, winner of international competitions, associate professor of the Pyotr Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine Bohodar Kotorovych. He is known not only as a talented performer and teacher, but also as a tireless popularizer of classical music, a bold experimenter who is looking for new forms of communication with a listener...

Bohodar Kotorovych: "I feel very proud when an audience which consists of ordinary people, not professional musicians, who may have come to the concert for the first time and listen to my performance attentively. It is a victory of art to "conquer" every soul, when a heart opens to goodness and beauty. I assume this should be the primary mission of every artist."

**June 1, 1980. "Komsomol' flag".  
A CELEBRATION OF HARMONY. T. Satayeva.**

"First of all, it strikes me how Bohodar Kotorovych is impeccably devoted to music. It seems that there is nothing to be surprised about. This is how everyone who works by vocation should be. And yet Kotorovych's dedication is a rarity among enthusiasts. Not bigotry. As fanatics are categorical, irreconcilable and narrow in their views. But

<sup>21</sup> a syllabic abbreviation of the All-Union Leninist Young Communist League.

Kotorovych is benevolent, tolerant, and generally alien to any "salerism". No, just a selfless love for the cause of his life and the inability to do anything but play the violin, being unable to forget about it for a moment.

And, the second thing that surprises me about the performer, is a striking contrast between what he looks like in life and what he is like on stage.

Usually Bohodar gives the impression of a soft, compliant person. He is cheerful, sociable, and during the performances he turns into a spring of nerves and muscles, amazes with his temperament, complete dissolution in music, courage and independence of interpretations. There is no fatigue or uninteresting audience for him, he does not know how to play half-heartedly, to spare himself for some special concerts. And generally, to spare. And the hall can not help but feel this full dedication of a talented performer. His concerts always become a holiday for music fans.

**July 12, 1980. "Young Guard".**

**THE FIRST VIOLIN OF UKRAINE. S. Grechaniuk.**

Bohodar Kotorovych: "I would like to feel the music, to get closer to it not only with understanding, but also with feelings. In other words, I try my best to follow the composer to the height he reached in the finest hour of his creative breakthrough. And I consider fulfilling my tasks when listeners feel a spiritual rise as well. Such moments are full of joy and celebration to me."

He has a deep, subtle sense of rhythm, no matter what work he performs, the rhythm is always clearly defined, filled with expression and sustained to the last sound... His violin sings, and a clear rhythm does not ruin this singing, but on the contrary, keeps on the general picture of the melody, fills it with expression... One of the most important truths that the musician has grasped with his heart lies in the same powerful crystal shield on which all our art rests. Maybe it is the truth of the highest order for Kotorovych?

**1980. Theatrical and concert Kyiv. Issue №2.**

Many musical treasures of the past have been discovered nowadays. The modern listener's interest in the music of past epochs brought back to life a large number of undeservedly forgotten masterpieces. Suffice it to mention the names of the genius composers of the thirteenth century, the Italian Claudio Monteverdi and the Englishman Henry Purcell, whose works, after almost two hundred years of oblivion, again took their rightful place in concert programs. But even in comparison, the fate of Antonio Vivaldi's legacy seems unique: only nowadays the manuscripts of his works, which impressed the music community, have been found by chance.

Vivaldi's life and work were inextricably linked with Venice, a city that in the seventeenth century became the center of flourishing instrumental performance and, above all, violin art. Among the famous violinists-composers of that time - J. Tartini, P. Locatelli, F. Veracini and others. Antonio Vivaldi takes the first place among them. While still alive, he became famous not only in his homeland, but also abroad. His works were published in London, Paris and Amsterdam. But after the composer's death, his descendants did not mention him for almost a hundred years.

Vivaldi wrote about 500 instrumental concerts, approximately 50 operas, symphonies and cantatas.

Concerts will be dedicated to the works of the original Italian composer, which will take place on January 28 in the Column Hall of the Kyiv Philharmonic and on January 29 in the Palace of Culture "Ukraine". Music community will be able to get acquainted with the series of Vivaldi's concerts "Harmonious Inspiration". Performers: laureate of the Lenin Komsomol Prize, Honored Ensemble of the Lithuanian SSR Lithuanian Chamber Orchestra (Conductor - Professor Saulius Sondeckis, People's Artist of the Lithuanian SSR). Soloists: People's Artist of the USSR, laureate of international competitions Bohdan Krysa and Oleh Kotorovych.

**February 28, 1980. "Culture and Life".**

**VIVALDI EVENINGS. V. Beliakov, teacher of the R. Glier Kyiv Institute of Music.**

...These evenings will long be remembered by listeners. Lithuanian Chamber Orchestra, Kyiv Chamber Choir, brilliant quartet of violinists and the undivided dominance of music by Antonio Vivaldi, music of inexhaustible optimism of charming simplicity, unfading freshness. In the Lysenko Column Hall and in the Palace of Culture "Ukraine" musicians successfully performed a new program: twelve Vivaldi concerts from the series "Harmonious Inspirations". Both chamber music concerts took place in crowded halls, which showed that nowadays there is a strong and steady interest in chamber music, especially in chamber and instrumental music. Chamber music opens people's horizons of clear, harmonious wisdom, makes the eternal beauty of the classics tangible and familiar...

**17 March 17, 1981. "Lviv Truth."**

**THE MUSIC IS BRIGHT AND INSPIRED. S. Tseliuk-Askadskaya, musicologist.**

The posters announcing these concerts immediately attracted the attention of music lovers. B. Kotorovych, O. Krysa, O. Kotorovych, B. Krysa performed as soloists in these concerts. The Chamber Orchestra of the Lviv State Conservatory accompanied the soloists' performance. The concerts were conducted by S. Sondeckis, a wonderful

musician who is one of the most authoritative specialists in the field of chamber orchestral performance.

All performers of the program cycle sought to find in each work features that would reveal their characteristics and uniqueness. And, thanks to this, A. Vivaldi appeared unexpectedly multifaceted and diverse...

### **“EVENING MELODIES”**

#### **Oles Dorichenko**

We are pleased to note that a new good tradition has been established in Kyiv, another format of open-air concert music called “Night Serenades”. They truly start at night, at 10 p.m., and finish, sometimes, at midnight.

When the curtains fall in the theaters and concert halls and the applause subsides, the musicians rush to the “Pershotravneva” stage, which is located on the picturesque slopes, to give people a heartfelt pleasure and joy of their melodious performance and a meeting with the beauty.

Music finds the shortest way to human hearts, to the deepest sources of the inner world, makes us nobler and better, because it has a powerful inspiring force inside, the eternal desire for beauty and perfection. That is why many of music lovers welcomed the appearance of “Night Serenades”, which opened a new page in the diverse cultural life of the capital.

### **June 15, 1981. “Evening Kyiv”**

#### **HOUR OF ROMANTIC SERENADES.**

Bohodar Kotorovych: “Open-air musicians’ performances have a long tradition. It is known that Handel wrote his wonderful work “Music on the Water” for such evenings. “Landscape music” has been given due attention by other composers of the past.”

It is gratifying that on the eve of the celebration of the 1500th anniversary of Kyiv, such a tradition was introduced in our city. It is a joy to feel that the new form of popularization of the classics was welcomed by both the older generation and the youth...

### **July 4, 1981. “Evening Kyiv”.**

#### **SERENADES OVER THE DNIEPER RIVER. T. Satayev.**

Saulius Sondeckis: “I welcome the new tradition that has emerged in the cultural life of Kyiv. While traveling through the republics of our country, for the first time I met with this format of popularization of musical art. The point is that summer is a time of

vacation, many people go on vacation, so the musical life temporarily subsides a bit. But in such a beautiful, big city as Kyiv, there are many tourists and guests. “Night Serenades” are devoted, first of all, to them and the residents of Kyiv who are left on holiday in their hometown. Personally, I am glad to perform in this concert on Sunday, July 5, especially together with the wonderful Ukrainian instrumentalists. I have performed more than once with Bohodar Kotorovych, whom I respect both for his performing skills and for his constant search for new formats of concert activity.

### **July 19, 1981 “Culture and Life”.**

#### **GOOD START.**

#### **CHAMBER MUSIC IN THE PARK.**

It was an unusual concert for the summer season. For the first time, a series of chamber concerts “Night Serenades” have been started on the Pershotravneva stage in Kyiv, where symphonic music seasons have been held for more than forty years.

The program includes instrumental concerts by Antonio Vivaldi. Performers: People’s Artists of the USSR Bohodar Kotorovych and Oleh Kotorovych. Conductor: People’s Artist of the USSR Saulius Sondeckis (Lithuania).

The initiator, a soul and organizer of the cycle of performances, is Bohodar Kotorovych, a musician of bright creative handwriting, inquisitive and boldly experimenting. ...It is desirable that such cycles of chamber music become a tradition. This season’s experiment deserves the approval and unconditional support.

### **July 15, 1981. “Flag of Communism”.**

#### **ENCHANTING NIGHT SERENADES! L. Kozlova.**

It seemed that an unknown director was in charge of this strange evening, even the words could not be heard. Only some of his ideas were perfectly clear, such as the shining of the moon, the soft touch of the beautiful old trees, that surround Pershotravneva stage in Central Park, by a light breeze. It appeared that all extraneous sounds disappeared. Let nothing interfere with the birth of a miracle!

It’s time for night serenades. The modest old stage stayed in its frame, as if it was in a precious outfit, suddenly turning into a magical act.

The romantic atmosphere was transmitted to the musicians, they felt that the most desirable flicker in the fingers, very soon the performance would start! The absolute silence in the open air “hall” told everything to the sensitive soul of the artist: “Your audience has arrived and now is awaiting.”

What else can one wish for night serenades, the so-called “landscape” music, which was so loved by the music community in XVII–XIX centuries. The serenade plots were

dedicated to the wonderful landscape painting by Italians and Dutch. And only some unconscious nostalgia lived in us today. This was confirmed by the first concerts from the series "Night Serenades", which featured music by Paganini, Torelli, Monteverdi, Haydn, Schubert, Scarlatti, Vivaldi. And often we heard a small addition which was performed for the first time.

**Bohodar Kotorovych:** "During performance at the night serenades in Palanga, which took place on the territory of the Amber Museum, I got stuck with the idea of introducing such concerts in Kyiv. Our old, maybe inconspicuous Pershotravneva stage, attracted my attention, which has an indisputable advantage over other stages due to its amazing acoustics. All the musicians, who performed on it, said that the sound was reflected like a ray of sunshine."

"No matter what tour I go to, I try to find old works, always correspond with musicians at home and abroad. There are already successes. Our repertoire carefully selects little-known works of the Renaissance, instrumental music of the XVI–XIX centuries, masterpieces of "landscape" music, written specifically for performance in the open-air."

**July 23, 1981. "News from Ukraine".**

**NIGHT SERENADES OVER THE DNIEPER RIVER.**

Ancient music pours over the emerald cliffs of the Dnieper river. It is late in the evening, the city calms down and music invites its fans to the Central Park of Culture and Recreation...

Right in the open air, under the canopy of winged trees, everyone could join the beautiful and comprehend the magical world of music. A need for spiritual enrichment is a distinctive feature of the Kyiv's residents. The program included little-known works of the Renaissance, instrumental music of the XVII–XIX centuries. Among the performers was the Honored Artist of Ukraine, winner of the International Competition Mykola Suk. A guest from fraternal Lithuania, the honored chamber orchestra under the direction of the People's Artist of the USSR, Professor Saulius Sondeckis, brought great joy to the people of Kyiv.

**December 18, 1981. "You are watching Ukraine".**

**THE VIOLIN SPEAKS IN THE VOICE OF THE SOUL.**

**7:45 pm, live on the First National TV Channel.**

His virtuoso play fascinates listeners. Concerts with the participation of the talented Ukrainian violinist Bohodar Kotorovych were successfully held in Yugoslavia and Finland, Czechoslovakia and Germany.

The expressive and refined language of his violin is similar to the nature of the musician himself. Sensitivity and extreme self-demand are such characteristic features of Bohodar.

He believes that the performance of a work is not just a means of transmitting the ideas laid down in it by a composer. A thoughtful performer becomes a creator himself.

Kotorovych sees his vocation in joining the magical world of music to as wide a range of people as possible. And that is a reason why he never stops at the reached progress. He constantly enriches the repertoire, looking for new sound colors and interesting combinations of different instruments.

**1982. The fifth issue of Rainbow magazine.**

**THE FIERY SOUNDS OF FOUR STRINGS. Tatiana Satayeva.**

He is rightly called "the first violin of the Republic". The People's Artist of the USSR, laureate of international competitions Bohodar Kotorovych successfully represents the Soviet performing arts abroad, tours the Soviet Union a lot.

Even people who are far from musical life are captivated by his impeccable dedication to his work, not enthusiasm, as this is a very weak word, but a complete dissolution in vocation with a constant focus on it.

It is difficult to imagine him without a violin, and in his mind he always stays with it. Preparations for concerts, learning new programs, rehearsals with partners, recording in studios, radio and television, classes with students at the conservatory, recordings for television films... He has every minute scheduled. And there is not a single moment that is not dedicated to art.

As an interlocutor and a friend, he is gentle, kind and condescending. People like him are usually called easy going. But this ease ends where it starts. In everything that concerns his vocation, Kotorovych shows perseverance, firmness and consistency ...

The childhood years of the Ukrainian violinist passed in the city of Lviv, where the signs of modern life organically and unobtrusively fit into the intricacies of ancient streets. Each house in small cozy squares is unique. Like an exhibit of a museum of ancient architecture. They say that even the air in Lviv inspires creativity, not without reason there are so many artists, musicians, and writers in the city.

Then there was the Moscow Conservatory. Class of Professor Y. Yankelevich, where the young man got after performing at the All-Union Competition of Young Performers. Postgraduate studies, then work at the Kyiv Conservatory, where Bohodar has been teaching for over ten years. He recently became the head of the violin department there.

Many of his students, in turn, became laureates of all-Union and republican competitions. They joined the best musical groups of the republic, and act as soloists. Among the most beloved and capable, the teacher calls Taras Pechenyi, Kirill Stetsenko, Peter Tsegelskyi. Sometimes he performs with them in concerts.

The talented musician's repertoire is extensive. It contains works by classical composers and those that are being created in our time and some specially written for Kotorovych. Andrey Shtogarenko and Myroslav Skoryk, Vitaly Filippenko, Vladimir Guba and other Ukrainian composers trust him with the first performance of their creations. Interpretations of the recognized master are always unexpected, bold, deeply organic, conditioned by the style and content of the works.

A characteristic feature of the performing activity of the famous violinist is his participation in various instrumental ensembles. For several years now he has been playing with guitarist Pyotr Polukhin. Experimenters have revived the forgotten traditions of the XVII century. In their concerts, you can hear the plays of N. Paganini, Bach, Villa-Lobas, Castelnuovo-Tedesco and Shostakovich.

Bohodar Kotorovych considers Paganini, Bach, Vivaldi to be his favorite composers. This choice is not accidental, it is due to the peculiarities of the musician's inner world. The harmony and light outlook of the great authors, the clarity of musical characteristics allow the artist to invest his own thoughts and feelings in their heritage. He often performs Vivaldi as part of an amazing ensemble of violinists, which includes his younger brother Oleh, the Honored Artist of the Ukrainian SSR, laureate of the Lenin Komsomol Prize Oleh Krysa and Bogdan Krysa. The Quartet of Brothers performs concerts by Antonio Vivaldi from the series of Harmonious Inspirations, accompanied by the Lithuanian Chamber Orchestra, with which Bohodar Kotorovych tours in the Baltic republics, in particular, he plays at traditional music festivals.

The violinist's extensive concert activities, experiments associated with his name are a reflection of the master's creative credo. Kotorovych considers his primary task to democratize the performing genre, to help a listener, who is not always willing to take the first steps towards understanding "serious music". The performer is firmly convinced that musicians should popularize their art by diversifying concert forms, but by no means "lightening" the repertoire, without lowering the level of performance. "After the music is heard, the listeners must come back," this is how the artist formulates the main goal of his performances.

"I have played in the Vilnius Picture Gallery," the violinist continued, "The combination of two arts, painting and music, has an amazing effect on the audience. But it is true that the audience was already prepared for the perception of beauty as it is a uniqueness of this city in particular and the republic in general."

Quite recently, on the initiative of Kotorovych, a new form of aesthetic education of listeners was born in Kyiv. During the summer months, concerts of the Night Serenades cycle began to be held on the Pershotravneva stage of the Central Park of Culture and Leisure. The best musicians of the city and guests from the fraternal republics play works of classical authors, many of which were written specifically for performance in the open air. These concerts are free of charge. Who knows, maybe they have already managed to conquer and open beautiful hearts of listeners who have never been interested in music before? In any case, Bohodar Kotorovych is counting on this. This

is guaranteed by a high level of performance, an extremely serious selection of the repertoire.

Wherever Kotorovych performs, he always plays with full dedication, not knowing how to save himself for some particularly important concerts. The passion, noble burning of a talented musician are always transmitted to the audience. They are no less impressive than his brilliant technique and independence of interpretation.

He never performs the same thing in the same way. One cannot enter the same river twice, as a person changes from day to day, and the time, in which the great creations of the past kept unspeakable, is changing. The artist wakes them up with the touch of a bow. He breathes his soul into them, gives them flesh and becomes a co-author of the composer. And the past, rethought by our contemporary, becomes the present.

Speaking about himself, Bohodar Kotorovych is ironic. He never mentions his successes. He makes fun of failure. He doesn't like big words. It is believed that a sense of humor in relation to oneself is the key to creative growth. Probably, this is how it is: People's Artist of the Ukrainian SSR Bohodar Kotorovych has not reached all the peaks yet. Because they are innumerable in art. As soon as one is reached, the next one shines in the distance.

**August 10, 1982. "Flag of Communism".**

**VIOLIN MELODY. Z. Mahtina.**

Bohodar Kotorovych... When you think about the inspired art of one of the most interesting Ukrainian violinists, the first thing you feel in his play is the excitement of a contemporary and sincere desire to convey to a listener his admiration for the beauty of music and life... Bohodar Kotorovych is capable of revealing the most precious values of world classical music. The works of modern and classical composers are equally performed brilliantly by him. That is why all meetings with the artist are always interesting and often turn into a real event in the musical life of our city. Kotorovych's performance of works by classical composers is marked by nobility of taste, sincerity and naturalness. As a violinist, he has a beautiful juicy sound, excellent stroke technique, and flexible vibrato. All these qualities are completely subordinated to the artistic idea of the work, its figurative, emotional content, architectonics of the form.

**October 19, 1982. "Baku Worker"<sup>22</sup>.**

**BIG SUCCESS. R. Farkhadova, musicologist.**

The guest of Azerbaijan is the renowned ensemble, the State Academic Symphony Orchestra of the Ukrainian SSR. The complex drama of the composition (Skoryk, Violin

<sup>22</sup> political newspaper in Azerbaijan since 1906.

Concerto) posed certain difficulties for the orchestra and soloist, the People's Artist of the Ukrainian SSR, laureate of international competitions Bohodar Kotorovych, who demonstrated deep penetration into the author's imaginative world and impeccable technique.

**January 4, 1983. "Evening Odessa".**

**LISTENING TO THE SYMPHONIC ORCHESTRA.**

The symphony concert of the Odessa Philharmonic Orchestra, dedicated to the 60th anniversary of the formation of the USSR, featured works by the famous Ukrainian composer Vitaly Gubarenko and the classic of Soviet music Aram Khachaturian. The music of the honored art worker of the Ukrainian SSR Vitaly Gubarenko was presented for the first time in Odessa with the Suite from the ballet "The Stone Lord" and the Symphony for violin and orchestra.

A great creative success was the performance of the symphony (V. Gubarenko, Symphony for violin and orchestra) by the People's Artist of the Ukrainian SSR, Professor of the Kyiv Conservatory Bohodar Kotorovych. An extremely soulful, strong and significant interpretation. There was an exciting passion with the integrity of the drama, thoughtfulness and clarity of the performing plan. The presentation of the first part was attracted by the unity of breaths and the brightness of dynamic contrasts. The declamation, at times almost verbal expressiveness emphasized the elevation of the mood. The variety of the sound palette was especially pronounced in the second part. The violinist performed the symphony with great passion and enthusiasm...

**June 18, 1983. "Evening Kyiv".**

**SERENADES FOR EVERYONE. N. Soroka.**

Dr. Bohodar Kotorovych: "One of the leading conductors of our country, People's Artist of the USSR Saulius Sondeckis, has been invited to the Night Serenades. By the way, on his initiative, concerts of classical music with the participation of the Lithuanian Chamber Orchestra have been held in the Baltic resort of Palanga for more than twenty years. We have adopted a good tradition from our colleagues from the fraternal republic.

The masters of the past wrote many interesting works for playing in the open air. How can we not mention Mozart's inspired divertissements?! Apparently, few people know that, say, the young Paganini loved to perform in the square of one of the Italian cities.

**August 19, 1983. "Evening Kyiv".**

**SORCERER OF THE ORCHESTRA. N. Soroka.**

Saulius Sondeckis has a great creative friendship with Ukrainian performers. And first of all, with the People's Artist of the USSR Dr. Bohodar Kotorovych... "Joyful and unforgettable participation for me in the opening of the season of Kyiv "Night Serenades". This wonderful festival of music gathers no less of an audience than similar evenings in our country, in the Baltic resort of Palanga. And no one, neither the musicians nor the listeners, was worried that it rained a few hours before the concert. Vivaldi's music proved to be truly omnipotent. Hundreds of Kyiv's residents came to the elegantly decorated Pershotravna stage of the Central Park of Culture and Recreation... I appreciate their devotion to art" S. Sondetskis.

**June 28, 1984. "Evening Kyiv".**

**SERENADES AGAIN.**

The first of July. At its usual somewhat late time at 10 p.m. on the Pershotravneva stage of the Central Park of Culture and Recreation will be the opening of the season of "Night Serenades". This series of open-air classical music evenings is especially loved by the residents of Kyiv and guests of our city. Thousands of listeners gather not only to meet first-class musicians, but they are attracted by the original concert program and, of course, the unique romantic atmosphere, when music and nature complement each other.

Apparently, the main event will be the acquaintance of a new creative team, the Chamber Music Ensemble "Kyiv Soloists".

And another piece of good news. This season, "Night Serenades" is also planned to be held on the territory of the State Architectural and Historical Reserve "Sofia Museum".

**July 17, 1984. "Flag of Communism".**

**NIGHT SERENADES IN THE PARK.**

The public's interest in such concerts is growing every year. And the "Night Serenades" themselves have already become a tradition in the city. And this summer the festival is held for the third time. This time a large audience of classical music lovers gathered in the park. Such well-known performers as B. Kotorovych, O. Vynokurov, B. Krysa, O. Kotorovych had successful performances. The first concert-monograph was devoted to the work of A. Vivaldi. The next concert-monograph, dedicated to Paganini's work, will take place with the participation of "Kyiv Soloists" on July 19.

**August 4, 1984. "Evening Kiev".****LISTENING TO MOZART. N. Soroka.**

On the Pershotravneva stage of the Central Park of Culture and Leisure, the season of classical music concerts "Night Serenades" started. So this Sunday evening is devoted to this wonderful holiday of art and to the work of the outstanding composer of the XVIII century V.A.Mozart.

**Dr. Kotorovych:** "I hope our performance will bring real pleasure to the audience. It is difficult to find a person who would not admire the works of Mozart. Indeed, this music contains a whole world of human feelings: from jubilant joy to the most inmost and intimate experiences. It is figurative in its language and, typically, is unusually accessible for perception.... Probably, many people know that the composer also wrote a number of works specifically for playing in the open air. We also took this feature into account when designing the program."

**Night Serenades**

And serenades again in August night

Float over Kyiv's cliffs.

Melodies that come out from the stage,

Take us to the gray depths of the elapsed time...

The night is charming,

And the nightingale trills

Reveal all fineness in the tunes of

Bach and Paganini with unique ease.

And the strings of the violin are torn with sorrow,

They groan, they weep, they cry.

Night serenades pour over Kyiv,

Melodies of gray stones come back from the past.

The hearts of listeners and classic symphonies

Are merged in unison at last.

Raindrops that touched the leaves,

Fell silent, and the stage got dressed up in flowers.

Sergiy Boychuk

**September 8, 1984. "Nighttime Kiev".****MUSICAL EVENINGS.****UNTIL NEXT SUMMER, SERENADES! N. Soroka.**

On Sunday, the final concert of the current season "Night Serenades" will take place at the Pershotravneva stage of the Central Park of Culture and Leisure. The instrumentalists have prepared a new program with the works of J. Haydn. A piece of suite was written,

specially for playing music in the open-air, Cassation in F major for eight instruments, as well as the Farewell Symphony.

For three years of the existence of this wonderful tradition, one thing is certain: neither the residents of Kyiv, nor the guests of our city can not imagine the summer concert season without the "Night Serenades". Perhaps this is the main success of the musicians' interesting endeavors, the good fame of open-air concerts in the Central Park of Culture and Leisure, where anyone can come. Thanks to Central Television, the whole country now knows about classical music evenings. It is also important that this season gave life to a new ensemble "Kyiv Soloists". The famous Lithuanian conductor Saulius Sondeckis, under whose direction the ensemble's performances were successful, praised the performance of Kyiv instrumentalists, emphasizing that their level is compared to the best performances in the world. This is undoubtedly the merit of the head of the ensemble, Dr. Bohodar Kotorovych. This is where his exactingness in the painstaking rehearsal process, the delicate taste of the artist, the talent of a virtuoso performer, and the thoughtfulness of a teacher, were reflected.

**Dr. Kotorovych:** "From the very beginning, "Night Serenades" were conceived as an appeal to a wide range of listeners. Of course, it is not easy, but quite achievable, to attract a person, who first came to the concert, to the serious perception of classical music. During concert programs preparation, in my opinion, first of all, the most effective should be a monographic concert format. It allows listeners to penetrate deeper into the composer's style, reveal all features and make it memorable ..."

**February 3, 1983. "Young Leninist".****AND MOON SONATAS STAYED DEEPLY IN THEIR HEARTS. V. Voron.****Where does the road to music begin?**

For my interlocutor, the "milky way" into the universe of sounds began with silence. In summer, it kindly enveloped Zhabka village, and it was left alone with its own thoughts, experiences and the greatest musician of all time, Nature. In the morning a quiet ray of sun looked into the room, and its footsteps melted in the grass. In the evening, when the creamy white light fell on the village, and from the west a light breeze blew, the garden was filled with the sound of falling apples... And a new day came again with new tones, halftones and overtones. The wind carried the noise of the earth, from the faint rustling of grasshoppers to the distant roar of thunder. And in the clear water, as in a mirror, the small and quiet rain was dropping from the sky, as if sowing through a sieve. And again a quiet moon, quiet stars and quiet joy on the face of his grandfather, to whom the grandson-musician came every summer for a holiday from Lviv.

Two decades have passed since then. And again the roads led to the native places of the heart. Only in Kivertsi he did not see the old woodworking plant, which he used to visit in the evenings.

People's Artist of the USSR, winner of international competitions, Professor Bohodar Kotorovych was playing with his colleague Peter Polukhin sonatas for violin and guitar Niccolo Paganini on the stage of the magnificent Palace of Culture...

**Dr. Kotorovych:** "The attempts of some teachers to force the curriculum might have a negative impact on the performance of young musicians in the future. Their task is to preserve young talents, to gradually and systematically improve the technical skills of their students."

**October, 1984. "Music", issue N10. Moscow.**

Dr. Kotorovych took a risk to bring on the philharmonic stage the Eighth Concerto by L. Spohr for violin and orchestra, a work for which, for some unknown reason, the fame of a purely methodological work was used in educational practice. Today, few people remember that Spohr was not only a famous violinist and conductor in his time, but also an innovative composer who used new means of harmonic language, a system of leitmotifs in his romantic operas and program symphonies. The Eighth Violin Concerto is subtitled "In the Form of a Vocal Stage." Despite the most complicated virtuoso episodes, the abundance of passages, leaps, double notes, intricate grace and the originality of his music, determines the cantilence beginning, which Dr. Kotorovych conveyed to the audience with enchanting clarity. There is something romantic in the very appearance of the violinist. His performing manner is agitated, pathetic and at the same time sublimely noble. The technical mastery of plating the instrument is perfect.

**February 1, 1985. "Workers' Newspaper".**

**THE FIRST VIOLIN OF THE REPUBLIC. N. Koshara.**

At the competition for the State Prize of the Ukrainian SSR named after T.G. Shevchenko. This is how the musicians and numerous listeners deservedly call People's Artist of the Ukrainian SSR Bohodar Kotorovych.

Dr. Kotorovych is proficient in complex programs. He strikes with a dramatized penetration into the immortal images of the music of Bach, Beethoven and other classical composers. He brings to the stage works saturated with fresh, unusual colors, both unfairly forgotten and interesting examples of modern music. He tours with concerts to many big cities and small towns in the country and abroad. We have never had such a fiery violinist, a propagandist of classical and Ukrainian music. Suffice it to say that the composer V. Gubarenko has written all his violin works, starting with the Second Chamber Symphony, counting on the performance of Dr. Kotorovych. The musician is the first to present to the audience M. Skoryk's Concerto for Violin and Orchestra, his "Children's Album" arranged for violin and guitar. The musician has a creative friendship

with the outstanding Ukrainian melodist G. Maiboroda. The composer only entrusts him with the performance of his landmark work, the Concerto for violin and orchestra. And soon Kyivans will hear "Canto Ricordo", or "Memorable Song", by G. Maiboroda for violin accompanied by a choir, on which Kotorovych and the Lyatoshynsky Chamber Choir are currently working.

**February 3, 1985. "Culture and Life".**

**ROMANTIC OF THOUGHTS. M. Cherkashin.**

Awarding the Taras Shevchenko State Prize of the Ukrainian SSR.

Even today, in the era of amazing flourishing of the performing arts, Paganini's legacy remains the highest example of a violinist's skill. Therefore, winning the competition in his name speaks for itself. The competition drew the young musician's attention to the composition of N. Paganini, especially to his numerous ensembles, which attracted live connections with the folk music of Italy, the immediacy of expression, clarity and purity of style.

In the selection of the repertoire, Dr. Bohodar Kotorovych adheres to clearly defined principles. He is less attracted to superficial virtuoso plays, which are spectacular in appearance and capable of stunning with amazing technical tricks. He avoids the most popular works that are constantly repeated in the programs of concert violinists. Dr. Bohodar Kotorovych considers the search for an original repertoire, a combination of strict self-restraint and a constant desire to discover the forgotten, little-known, to be the main component of an individual musician's performance, an indicator of a consciously formed personal position in art.

He enthusiastically plays K. Monteverdi, J.S. Bach, A. Vivaldi and N. Paganini, opens to the audience the scores of the German violinist and composer of the last century L. Spohr, initiates the birth of new violin opuses of Ukrainian Soviet composers, with whom he maintains constant creative contacts, reaches out to the works of composers from Lithuania and Estonia. His artistic tastes are associated with music marked by high spirituality, nobility, a combination of intense intellectualism with romantic sublimity of feelings.

Dr. Bohodar Kotorovych's performance style is characterized by special activity, expression and hidden passion. His performance is always focused and purposeful. He has mastery of a musical movement, captivating the audience with a convincing performance, with his temperament. He never allows listeners to relax even for a moment, taking them into the uncontrolled flow of emotions. His will, bright temper and deep understanding of music make Kotorovych's violin playing really modern, regardless of whether it is the music of distant epochs or modern one. For him, music is an active affirmation of the humanistic ideals, an ardent call for a better future, a struggle against passive contemplation and, of course, superficial frivolity.

The sharpness of the sensation of a rapid pulse of time affects all the activities of Dr. Bohodar Kotorovych. The intensity of concert performances in various cities in his home country and abroad, seems to have hindered his work as a teacher. However, at the last Republican competition named after M. Lysenko, which took place at the end of last year in Kharkov, he took eight of his students, and all of them demonstrated high professional skills. Two of them, V. Kuznetsov and V. Astrakhantsev, became the winners. By the way, in previous competitions, four more students of Dr. Bohodar Kotorovych won the title of laureates. These are T. Pechenyi, K. Stetsenko, O. Yasko and P. Tsehelskyi.

Recently, on the initiative of Dr. Bohodar Kotorovych, the ensemble "Kyiv Soloists" was created, which won very quickly the love and recognition of many listeners and guests of the capital. The Kyiv Soloists performed with great success at the All-Union Chamber Music Festival in Yalta and later with two new interesting programs in Kyiv. Flexible variation of different performers, participation of high-class musicians who can play the most sophisticated creative tasks, allowed to use the ensemble literature, which is rarely performed on the concert stage, and at the same time to interpret works from the repertoire of famous chamber orchestras.

Dr. Bohodar Kotorovych's wide range of activities included contacts with various musical groups. The Ukrainian violinist had a strong friendship with the famous Lithuanian Chamber Orchestra, conducted by the People's Artist of the USSR S. Sondetskis. Dr. Kotorovych performed with Lithuanian musicians in Moscow, Leningrad, and Vilnius. He also made several records.

Dr. Bohodar Kotorovych is an active propagandist of Ukrainian Soviet music, in particular works by G. Maiboroda, M. Skoryk, V. Hubarenko and other composers. With his initiative and counting on his performing skills, V. Hubarenko wrote the Chamber Symphony G3 for two violins with orchestra and "Canto Ricordo" for violin with chamber choir, which he dedicated to the talented musician.

**February 5, 1985. "Youth of Ukraine".**

**SERENADES' STAR BREATH. M. Beliaeva, musicologist.**

**Awarding the Taras Shevchenko State Prize of the Ukrainian SSR.**

No matter what category of violin music Dr. Bohodar Kotorovych addresses, he always acts as a subtle stylist-interpreter who organically combines a purely personal, unique manner of performance with sensitive, thoughtful reading of each work, revealing its internal specific features. And the "language" of the performer is far from ambiguous. For the bright emotionality, visible expressiveness, close attention to the mysterious "playing" of feelings in the works. The origins of Dr. Kotorovych's performing signature could be found in romanticism. But his emotionality is not blind or self-sufficient. While listening to the subtle nuances and shades, it does not "blur" the form, but on the

contrary, helps clearly define the logic of the musical idea, skillfully "sculpt" the frame of the work. In this regard, the magazine "Soviet Music" wrote: "In the very appearance of the violinist there is something romantic. His performance style is agitated, pathetic and at the same time sublimely noble. Technical mastery of the instrument is perfect."

**August 3, 1985. "Truth of Ukraine".**

**IN THE OLD PARK. T. Kuzmicheva, a student of the Theater School.**

"Being an excellent violinist with a special beauty of sound, impeccable technique, he is really able to ignite sparks of inspiration ..."

**November 2, 1985. "Flag of Communism"**

**THE IDEA OF THE KOTOROVYCH'S PRIZE IS DESIGNED FOR ALL TALENTS.**

**MUSIC FOR EVERYONE. I. Shramko.**

Dr. Bohodar Kotorovych: "Everyone needs knowledge and understanding of music, the ability to assess its phenomena. Today, more than ever, millions have turned to art, and it serves millions of people. A talent and skill determine its strength, influence on certain events of social life. Therefore, in my opinion, we should pay special attention to a thorough and constant search of bright talents, starting from the front-line artists, where just some foundations of aesthetic preferences are nurtured, where the first impressions are formed, first concepts are crystallized: what is right and what is wrong, and then cherish very carefully but at the same time demanding, and take care of this most expensive (and so vulnerable!) human gift, the talent of a musician, to help find themselves, to practically study all hidden possibilities."

"I can't help but say that the work of Heorhiy Maiboroda's new violin concerto is extremely valuable for me as a musician and as a person. I saw a real example of a demanding, honest attitude to his efforts, a deep understanding of his work and his life which are all devoted to people..."

**September 23, 1986. "Flag of Communism".**

**Violin of virtuoso. O. Feshchenko.**

Dr. Kotorovych: "This summer was full of events. At the end of August, the Crimean festival "Evenings of chamber music" took place. And this is a week of concerts in Yalta... Final concert... At night... Italian courtyard of the Livadia Palace. Sisters Lisicians, Pletnev, Minin Chamber Choir... a real celebration of art: music, words, beauty and grandeur of nature. Lights and radiant faces..."

“The hall, the concert are not just for applause, flowers and happy fatigue. These are human eyes, filled and turned into art.”

**1986. “You are watching Ukraine”.**

**THE POETRY OF STRINGS. V. Demeshko.**

It seems that nothing is impossible for his violinist at all, the sounds are born so naturally and sincerely, enchanting from the bow. However, behind each of these perfect sounds is daily selfless work, the desire to master the depths of the compositions of different times and composers, constant restlessness and a thirst for search. Behind all this is People’s Artist of Ukraine Dr. Bohodar Kotorovych, whose concerts are always held with success both in our country and abroad...

**December 31, 1986. “Evening Dushanbe<sup>23</sup>”.**

**VIOLINIST BOHODAR KOTOROVYCH. E. Feshchenko.**

To the 70th anniversary of the great October. Days of Kyiv in Dushanbe.

“In such a grandiose symphonic work as Shostakovich’s First Concerto for Violin and Orchestra, surprisingly warm and lyrical colors were found in the work of intense and dramatic performance by the soloist...” One of the reputable newspapers of the Finnish city of Tampere “Aamulehti ” responded with these headlines to the speech of People’s Artist of the Ukrainian SSR Dr. Bohodar Kotorovych. For the first time, the Finnish audience met the famous violinist last year during the Days of Kyiv in Tampere. And so Dr. Bohodar Kotorovych received an invitation to speak at the opening of the symphony season. The concert took place in the largest hall of the university. Accompanied by a symphony orchestra conducted by Paavo Rautio.

**Dr. Kotorovych:** “The hall, the concert is not only applause, flowers, wonderful weariness of what has taken place. These are also human eyes, filled and turned to the beautiful ...”

**April 11, 1987. “Truth of Ukraine”.**

**VIOLIN OF KOTOROVYCH. A. Tereshchenko.**

The violin, like no other musical instrument, does not tolerate falsehood, indifference, and craftsmanship. But how bright and generous is the beauty of its magical voice! One could be convinced of this on the evening of the eighth of April in the Column Hall of the Kyiv Philharmonic at a concert of the symphony orchestra of the T.G. Shevchenko

<sup>23</sup> is the capital and largest city of Tajikistan. Population of about 863,000.

National Academic Opera and Ballet Theater of the Ukrainian SSR with the soloist violinist Dr. Bohodar Kotorovych. It was truly a celebration of music.

The creative life of Dr. Kotorovych is closely connected with Kyiv. He works at the Conservatory, where he heads the Department of String Instruments. He gives concerts, actively participates in the propaganda of the classical musical heritage and modern creativity of Soviet composers.

The feeling of modernity, like youth, does not depend on age. This feeling is one of the remarkable features of the creative character of Dr. Bohodar Kotorovych. And it is manifested in everything, in his tense energetic rhythm of life, completely filled with tours, concerts, appearances on radio and television and pedagogical work as well as in a sensitive perception of everything new that is born in art.

The musician has very strong ties with Ukrainian composers who create violin literature. Premieres of works willingly entrusted in him. He was the first interpreter of violin concertos and plays by M. Skoryk, V. Gubarenko, A. Kos-Anatolsky and other composers.

In the summer of 1984, Dr. Kotorovych created and headed the Kyiv Soloists chamber ensemble, which became the main participant in the Night Serenades programs, concerts on the open stage of the Central Park of Kyiv. There, on the picturesque bank of the Dnieper river, on warm summer evenings, the music of Vivaldi, Paganini, Mozart, Schubert, and Soviet composers sounded. Interest in these concerts is constantly growing. And this is natural due to the wonderful music and brilliant performance...

The performing activity of Dr. Kotorovych is well appreciated. In 1985 he became the laureate of the State Prize of the Ukrainian SSR named after T. Shevchenko.

And here we are at the concert at the Philharmonic. The program includes four major works for violin and orchestra: three concertos by F. Mendelssohn, J. Sibelius and N. Paganini, Chamber Symphony No. 2 by V. Gubarenko, the choice is by no means accidental. These are landmark works in the musician’s creative biography. He always gravitated towards the romantic element, towards large-scale canvases, towards deep artistic concepts.

Mendelssohn’s Concerto for Violin and Orchestra became the first major symphonic works, which were performed in front of the Lviv music community by the still very young, beginning his career in art, Bohodar Kotorovych. With the Sibelius Concert, he graduated from the Moscow Conservatory, won his first victories at all-Union and international competitions.

The name of Paganini is associated with his highest creative ups. Twenty years ago in Genoa, the brilliant performance of Paganini’s concerto determined the success of the young Soviet musician, who won in the difficult struggle the title of laureate and the right to play the violin of the great Italian master.

One of the milestone works of the violinist was V. Gubarenko’s Chamber Symphony, which was dedicated to him and took into account the creative personality of Bohodar Kotorovych. Created at different times and in different national schools, these works

are united by romantic aspiration, the spirit of innovation. Brilliant virtuosity, qualities, especially consonant with the performing manner of Bohodar Kotorovych.

Having become a standard textbook story, familiar from childhood to every musician, the music of Mendelssohn's First Concerto performed by the Kyiv musician gained amazing freshness and sounded in a new way. The audience was conquered by the extraordinary ensemble culture of the performers, the complete mutual understanding of the soloist and the orchestra. The three parts of the concert appeared as a harmonious integrity.

In the performance of Paganini's First Concerto, Kotorovych again demonstrated his highest technical skills. The interpretation of this work was marked by a bold romantic impulse, bright contrast, and a great emotional charge.

The second part of the concert was opened by V. Gubarenko's Chamber Symphony. The violinist and the orchestra of the opera house performed with inspiration, with deep penetration into the author's intention, achieving true harmony of form and content.

The culminating point of the musical evening was the Sibelius Concert, which demanded the full commitment of the performers. In this work Bohodar Kotorovych demonstrated the best qualities of his performing character, his agitated expressiveness and noble restraint.

The co-author of the success of the talented violinist was the ensemble of the Symphony Opera and Ballet Theater, which that evening was headed by Honored Art Worker of the Ukrainian SSR Igor Blazhkov.

The concert at the Philharmonic, conceived as a creative report by People's Artist of the Ukrainian SSR Bohodar Kotorovych, became a true festival of music.

#### **April 14, 1987. "Evening Kyiv".**

##### **WHEN THE ORCHESTRA APPLAUDS. Olga Kobets.**

There is something artistically perfect in the image of the virtuoso violinist who has an eternal dialogue with a human soul. It is within his power to control greatest passions and the subtlest tenderness, deep sorrow and restrained sadness, which washes away the stagnation of routine life. In a moment of inspiration, he gives an incomprehensible height of spirit, which overcomes all disorders of vanity and transience, and promotes a person in the certainty of reaching lofty ideals and dreams.

#### **July 18, 1987. "Evening Kyiv".**

##### **NIGHT SERENADES.**

Tomorrow on the Pershotravneva stage of the Central park at 10 p.m. is the opening of the traditional evenings of classical music "Night serenades".

B. Kotorovych: "When you see a filled hall at such a late time, you understand that people are in need of you and your work... It is a great aesthetic pleasure to give people an evening filled with the magic of a summer night, the presence of the Dnieper river itself and the performance of beautiful music..."

#### **September 14, 1988. "Flag of Communism".**

##### **FOUR DEBUTS. O. Feshchenko.**

World-renowned artist, Professor of the Tchaikovsky Kyiv Conservatory, where he is heading the violin department, soloist of the state ensemble "Kyiv Concert". He was asked to answer the question about what the brightest events of this year were, although it would seem to surprise an artist whose creative biography is one page brighter than another, not to mention the most honorable international art forums. But all this year's events were marked with the phrase "for the first time".

Dr. Kotorovych: "This is the first time in my long biography that I have made a trip to Denmark. In March, the third largest city in the country, Odense, celebrated its millennium and aimed to start counting down the strengthening of friendly relations with our country, to become a brother city of Kyiv. Subsequently, the mayors of the two cities exchanged official letters and agreed on business plans for the future. The mission of our delegation was interesting, responsible and, most importantly, far-reaching, with some perspective..."

Already in July, an invitation was received by Dr. Kotorovych to become a member of the jury of a very prestigious international competition named after Karl Nielsen. The work in jury, first of all, is an opportunity to communicate with colleagues, great world-renowned authorities. At the same time to compare academic curriculums, main directions of different schools, in particular Soviet and Kyiv. Unfortunately, the conclusions are annoying. I clearly understood that we lag behind in the use of computer science and in comparison, there is a feeling of information technology hunger, a real computer hunger. For example, I personally do not know what and where to find proper books on IT. Unlike other countries of the world, there are no large seminars in my country, so we are reaping the fruits of our isolation and separation.

For the first time, I received a personal invitation to be a member of the jury of the world-famous Paganini Competition in Genoa. The invitation is, first of all, the recognition of the Kyiv violin school.

I responded to the invitation of the city branch of the Ukrainian Cultural Foundation without thinking. Today my first charity concert takes place in the Republican House of Organ and Chamber Music. The funds will go to a noble cause. Some of the money will be transferred to the account №000700398 in order to perpetuate the memory of those

who gave their lives in the international service of the Republic of Afghanistan. I believe that it is our civic duty to financially support the initiative of young Kyiv war veterans, our compatriots and contemporaries.

**September 16, 1988. "Evening Kyiv".**

**WHERE PAIN WITH SORROW WERE HAPPILY CONVERGED. O. Kobets.**

A few words about the charity evening at the Republican House of Organ and Chamber Music which was organized by the Kyiv branch of the Ukrainian Cultural Foundation and the opening of a separate account for the creation in Kyiv a monument to the soldiers-internationalists who died in Afghanistan.

"...But we also need a deeper memory, about our origins and sources, about who we are and where we came from. What kind of memory we will leave behind to our heirs. That is why, at the initiative of Dr. Kotorovych, part of the funds from the concert will also be transferred by a targeted contribution for the restoration of a historical monument, The Pyrohoshcha Dormition of the Mother of God Church, where it is planned in the future to put on display "The Tale of Igor's Campaign"<sup>24</sup> " at the Museum."

**September 9, 1989. "Evening Kyiv".**

**WELCOME OR WHO'S NEXT: "KYIV MUSIC FESTIVAL", "NIGHT SERENADES" OR "KYIV SOLOISTS"?**

For nine years in a row, the Night Serenades, a series of chamber music evenings that have become very popular in Kyiv, are coming to an end in our city. And it is not surprising, because their founder is the famous violinist Dr. Kotorovych and a constant participant of the famous Chamber Ensemble "Kyiv Soloists " consisting of highly professional musicians...

**Dr. Kotorovych:** "I will reveal a secret that the entrance for the concerts is free of charge. But keep in mind that the performers can not work for free for years. I am not talking about purely organizational issues, which also fall on our shoulders. But after I had to pay over my own money to the invited musicians several times to avoid a scandal, I became disheartened and lost the desire to work. That is how the idea of inviting famous performers to our concerts died. Then the number of concerts decreased. And now we are facing a wall of indifference and alienation, feeling that we will be forced to submit to this ugly force. It takes so little, to support in time what has already made its way in life, which is already living. At that time I was supported only by the late S. Turchak. He knew well that a viable thing in art is only

that which is born, but not created by the administrative-volitional method, under the direction of power.

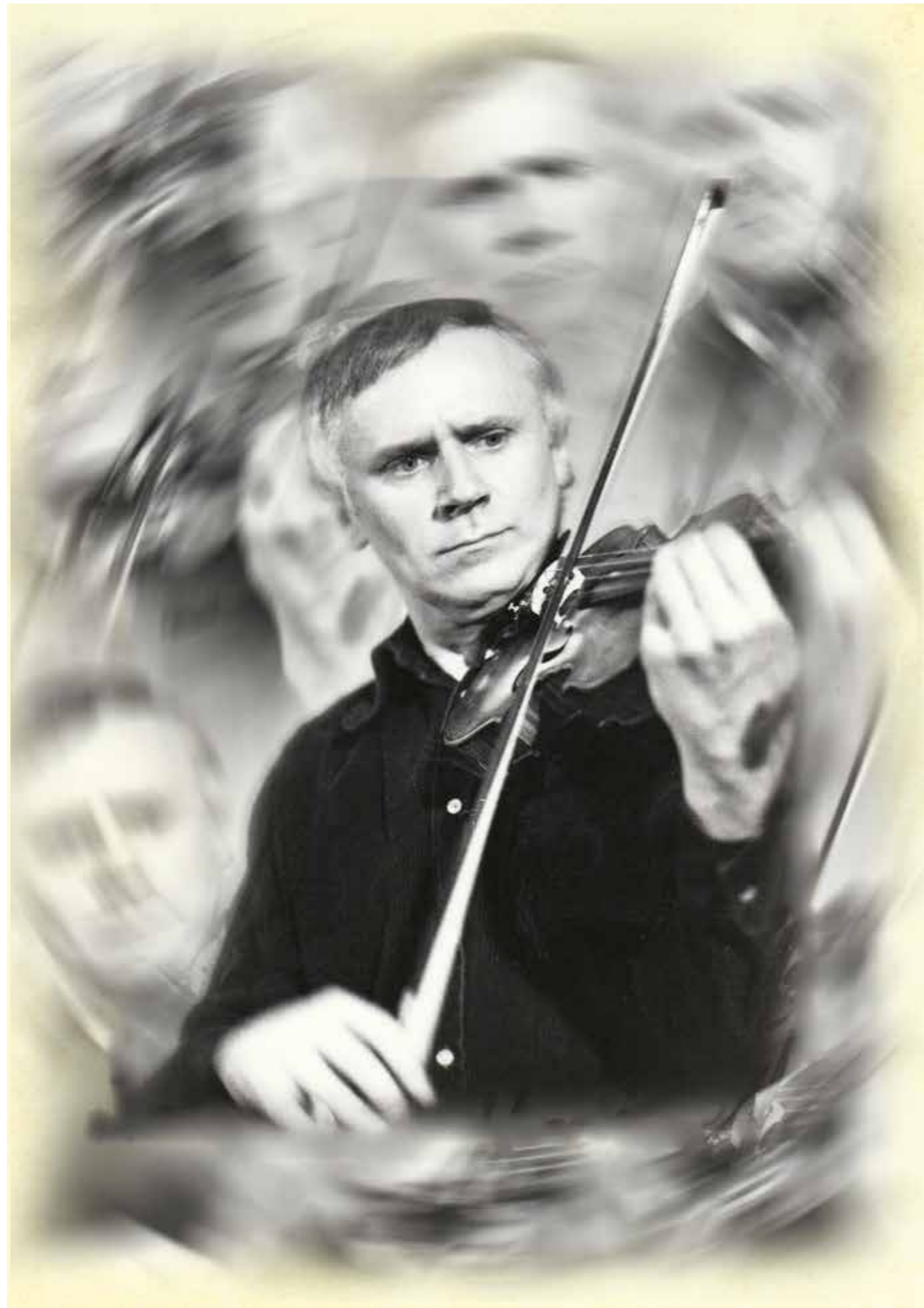
Money is the root cause of the poor organization of the current concert life in the capital of Ukraine. The more I watch all this, the more my soul aches for real art. Can it be self-sustaining? Why are there those who strive to make money on art, and not to educate human souls, to improve feelings? While performing on stage, the great happiness envelops me and I feel a spiritual connection with the audience. They are in need of me, and I am in need of them. This is a higher purpose of the artist and his highest value.

**September 11, 1989. "Evening Kyiv".**

**HOW MANY OF US WERE UNDER THE UMBRELLA?**

The last chord of the final serenades melted in 1989, and the bow of the incomparable Dr. Bohodar Kotorovych froze to death. It rained. And the late evening was as clear as the voice of a violin. The holiday-festival passed, taking place almost on the full program, although the weather did not contribute to this. And if the history of this, without a doubt a city-wide event, will be ever written, the current one will be called a holiday under an umbrella.

<sup>24</sup> The poem gives an account of a failed raid of Igor Svyatoslavich ( 1202) against the Cumans of the Don River region.



## Flipping pages 1990s, early 2000s

**January 15, 1990. "Evening Kiev".**

**UNDER THE SIGN OF KOTOROVYCH. O. Kobets.**

This can be said about the musical life of our city at the end of the past and the beginning of the new year: three concerts were held with the participation of the People's Artist of the Ukrainian SSR, laureate of the State Prize of the Ukrainian SSR named after T. Shevchenko Dr. Bohodar Kotorovych. Now he is working on recording his new concert programs at Melodiya<sup>25</sup> company. He had just arrived from Moscow, where he had performed together with his 12-year-old student Alexander Semchuk at the charity evening of the Lenin Children's Fund. Then the roads will call the master to Holland, where he will take part in the jury of the International Competition in the Hague, and again he will be on tour...

And this concert was designed for connoisseurs of musical impressions: the music of J. Leclerc, F. Couperin, J. Rameau sounds so rarely in our country that there are not so many fans in our city. Therefore, the concert of French chamber music, in which F. Couperin's trio-sonatas "Parnassus or the Apotheosis of Corelli" and concert pieces by J. Rameau with vivid portrait sketches were performed, was a real discovery.

The mastery of Dr. Bohodar Kotorovych, his ardent desire to convey to a listener the beauty and sophistication of the compositions of the classical masters did their job and the audience was fascinated by listening to the unusual passages, sensitively catching every change in the mood of the music.

But the concert in the popular hall of the House of Education with the participation of Dr. Kotorovych and the State Honored Academic Orchestra of the Ukrainian SSR under the direction of the young Dnipropetrovsk<sup>26</sup> conductor Viacheslav Blinov, despite everyday popularity of the hall, became not only a solemn event, but also a significant one.

"Dr. Bohodar Kotorovych accomplished a real creative feat, having performed two works in one evening: L. Beethoven's Concerto for Violin and Orchestra and D. Shostakovich's Concerto No. 1. It is needless to say that it is a peak in the skill of the musician. I am happy that I had the opportunity to take part in this concert."

Young Viacheslav Blinov. After the joint concert.

<sup>25</sup> former state-owned major record company in the Soviet Union.

<sup>26</sup> Dnipro, previously called Dnipropetrovsk, is the fourth-largest city of Ukraine with about one million inhabitants.

**December 21, 1991. "Kyiv News"****THE POPE'S BLESSING MIGHT BE USEFUL.**

During the last year, the creative life of People's Artist of Ukraine, laureate of the Taras Shevchenko State Prize, Professor Bohodar Kotorovych has been extremely fruitful and rich. The art of our countryman-violinist was applauded in Poland, Canada, Italy and England.

The year turned out to be successful for the professor's students as well. Oleksandr Semchuk, a tenth-grader at the Lysenko Music Boarding School, won the international competition in Germany, and Yevhen Andrusenko, an eleventh-grader, became a winner of the same competition in London.

The other day good news came from Italy, from the island of Sicily, where Alina Komisarova, a second-year student of the Conservatory, and a young talented pianist, a recent graduate of the Kyiv Conservatory and concertmaster Evheniya Basalayeva, were awarded the titles of laureates at the international competition of chamber ensembles.

It is quite possible that the audience with Pope John Paul II initiated such luck, during which Dr. Bohodar Kotorovych received blessings and wishes to himself and all the Ukrainian people of good, health and harmony.

**1993. "Culture and Morality"****THERE IS LESS, LESS AND LESS PATRIOTISM. Alexander Klekovkin, journalist.**

It would be possible to name many titles, ranks, awards, epithets that rightly stand for the name of Bohodar Kotorovych...

Or one can simply say: he is the heritage of the country.

An ambitious, fit man with sad eyes says that somewhere there, in that distant life, some interesting events are happening. They could be of interest to our society as well.

A group of very talented children aged from 10 to 17 is studying with Dr. Bohodar Kotorovych. These children win prizes at prestigious international competitions. At the last one, five out of his students received awards in Kloster Schöntal! This was a unique case.

"Our children," says Dr. Kotorovych, "are much better prepared than children from other countries, because our system of musical education is more effective than the Western one."

"Today," continued Dr. Bohodar Kotorovych, "some hot-heads are trying to break the system of our music education, which has been developed over decades, the system of the seven-grade schools. I hope they never succeed! After all, despite all the problems, we have reached a possible ideal system in education to date. A system of exclusively private education is unable to provide streamlined and consistent training! And there are music schools and palaces of art in every district of Kyiv. Who has the right to destroy all this?"

So far Dr. Bohodar Kotorovych, who was named "the king of the competition in Kloster Schöntal", and who gave Ukraine many winners of international competitions, relentlessly for a not at all optimistic time, had his son Anton born. And that's a real wonder.

**May, 1994. "Free Thought". Sydney.****"MEETING WITH VIRTUOSOS". O. Buchatskyi.**

The third year has passed since the proclamation of Ukraine's independence. During that time, here in Australia, we had the opportunity to meet a number of representatives of Ukrainian culture, such as poets, actors, singers and various musicians and ensembles.

But so far we in Australia have not had the opportunity to meet musicians at such a level as the couple of Drs. Bohodar Kotorovych and his wife Evheniya Basalayeva (she sometimes performs under her maiden name Basalayeva), who are both now from Kyiv.

They arrived in Sydney at the invitation of the local conservatory, where Professor Kotorovych will be an acting head of the violin department this year. In the hall of the conservatory Professor B. Kotorovych, together with his wife Y. Basalayeva and the famous Danish cellist Georg Pedersen, gave their first concert in Australia.

The conservatory was full with listeners. There were many Ukrainians among them.

It was enough when Dr. Bohodar Kotorovych picked up a violin and played only the first few bars of Antonio Vivaldi's composition "Sonata in G Minor" to make it clear to everybody in the hall that they were dealing with a unique virtuoso.

The concert program included works by Johann Sebastian Bach, Franz Schubert... At the end Dr. Kotorovych performed a work written by his personal friend, Ukrainian composer Myroslav Skoryk. No wonder there was no end to the applause of the listeners who were amazed by the enthusiastic violin playing of the virtuoso. This concert was a real proof of the high level of Ukrainian music and Ukrainian performers nowadays. At the same time, it is another proof of how little we actually know here in Australia about Ukrainian virtuosos, which our nation can boast of all over the world!

Over the past two years, Drs. Bohodar and Yevheniya have brought great glory to independent Ukraine and aroused great interest in Ukraine as a new independent state in Europe.

Both Ukrainian artists came to Australia temporarily for work. After returning to Ukraine for the next two years, they started touring Europe.

It should be mentioned that on the initiative of the principal of The Sydney Conservatorium of Music, Dr. Ronald Smart, a big concert of virtuoso violinists is expected in the near future with participation of the students of Dr. Kotorovych from Kyiv and Ivano-Frankivsk<sup>27</sup>.

<sup>27</sup> a city located in the Western Ukraine with about 238,000 inhabitants.

Dr. Kotorovych is now organizing with great enthusiasm the arrival of the students and the concert program.

**1995. "Television week"**

**EVHENIYA BASALAYEVA: "WE ARE EVERYWHERE TOGETHER. ON STAGE, AT HOME AND ON TOUR." Ivanna Slaboshpitskaya.**

– Dr. Evheniya, you lived with your husband Dr. Bohodar Kotorovych in Australia for over a year... Did you have a desire to stay there for a few more years? After all, in our country the performing arts have not become elitist yet in the sense in which it exists in the West?

– Yes, my husband and I were given invitations to the Conservatories from Melbourne, Adelaide, Tasmania and offered to extend the contract for another three to five years. But we decided that a one-year contract was enough. Of course, it is difficult for us, like many other artists in Ukraine, to live here due to economic reasons, but being abroad you always feel like an emigrant. In Europe, indeed, classical music is supported by both the state and patrons of art. Their musicians only have to play even better. Both Dr. Bohodar and I came to the conclusion that a person should live where he was born.

I am very lucky that Bohodar is a triune for me at the same time: he is my husband, my mentor and creative partner. I don't know about other families, but Bohodar and I have a commonwealth, where joint creativity colors and diversifies our relations, brings in a unique emotional tone. We have common interests, as if we live in our own microcosm, which does not alienate us, but brings us closer together. By the way, after one of the concerts an article was published in one of the Australian newspapers, where it was written: "When this duet of musicians plays, love reigns in the atmosphere." We are subordinated to one goal, which is to serve music. It is important not only to look at things with one eye, it is much more important to look in one direction. And I realized this when I met Bohodar. In Chinese mythology, there is such a symbol, a magic sign, yin and yang, with black and white halves that are inseparable from each other... We complement each other and became for each other as the two halves of one whole. The most valuable and precious thing we have is our love. We are very grateful to art for bringing us closer and that we found each other.

– You have an heir, your two-year-old son Anton. Would you like him to continue the family tradition?

– Undoubtedly. By the way, when we brought our son from the maternity home, Bohodar first looked at his hand. "These are the fingers and the hand of a future violinist." "Or maybe a pianist?" I asked. "No. He will be a violinist!" My husband categorically declared. But for now, Anton is showing interest in piano. He already depicts some sounds on the piano. He doesn't even let me play, and when I sit down to practice the piano, he asks me to give up a place for him. The piano is now more accessible for him, he can sit and

ride on a turntable chair, play a bit. And he looks at the violin with some apprehension. After all, it is an instrument that needs to be heard, and it is a big challenge for Anton.

About our future plans, at the end of November, in the Organ hall, Bohodar and I will have a joint concert where we will play Mozart, Beethoven, Shostakovich. We are preparing the premiere of M. Skoryk's Sonata.

**October 28, 1995. "Kyiv News".**

**DR. BOHODAR KOTOROVYCH: "VIOLIN COMPETITIONS HAVE SOMETHING IN COMMON WITH FIGURE SKATING." Kira Ivashova.**

Dr. Kotorovych has a very ambiguous attitude to competitions. In his opinion, a musician cannot be judged only by the results of the competition, although it allows him to show and prove himself. This is probably why he undertook the organization of the First International Competition for Young Violinists, which opens today in Kharkov.

The jury includes two vice-presidents of the association (the World Association of International Music Competitions with headquarters in Geneva): Oleh Skorodumov, the program director of the Tchaikovsky Competition and Thomas Bechkevich, the artistic director of the competition in Indianapolis.

**June 25, 1997. "Culture and life"**

**"KYIV SOLOISTS": INSPIRATION ADDED TO VIRTUOSITY. Evhen Kuryshev, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor.**

Among the brightest artistic impressions of the ending concert season, which gave Kyiv listeners many meetings with outstanding musicians, stands out the last performance of the National Chamber Ensemble "Kyiv Soloists" under the direction of People's Artist of Ukraine, winner of the Shevchenko National Prize Dr. Bohodar Kotorovych. The concert took place in the Column Hall of the National Philharmonic of Ukraine.

The sublime, subtle-elite music of Chausson, Rossini, Mendelssohn, which reflects the various stylistic trends in the musical art of the nineteenth century, led the audience into the world of artistic images of a distant era. The wonderful concert of rarely performed works was appreciated by the audience, applause and enthusiastic "bravo" were accompanied with the performance of musicians throughout the evening.

E. Shosson's large-scale work Concerto for Violin, Piano and Strings is a unique phenomenon in performance complexity. The Soloists were Professor of the National Academy of Music Bohodar Kotorovych and Honored Artist of Ukraine, winner of international competitions Evheniya Basalayeva. Their interpretation of the musical masterpiece was remembered for its high expression, emotional richness, and psychological depth of revealing the artistic imagery of the work. Many subtle findings

of the timbre were revealed in the third part. Romantic enthusiasm, powerful energy of the finale made the hall explode with stormy applause.

The encore finale of the Concerto for Violin and Piano with Mendelssohn's Orchestra captivated the audience with the filigree virtuosity of the soloists Y. Basalayeva and B. Kotorovych.

The National Chamber Ensemble "Kyiv Soloists" was established by a special resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine in 1995. Its purpose is the further development of Ukrainian performing arts, popularization of the best works of domestic and foreign authors, acquaintance of a wide range of listeners with contemporary Ukrainian art. The active concert activity of "Kyiv Soloists" allowed the ensemble to quickly become one of the most famous Ukrainian music groups.

The depth of performing concepts, virtuosity, and the large repertoire of the "Kyiv Soloists" allow us to draw a parallel with the well-known Moscow groups of Y. Bashmet and V. Spivakov. Now the period of creative formation of "Kyiv soloists" is over. They have become an integral part of the musical culture of Ukraine.

**September 19, 1997. "Mirror of the Week".  
SEASON OPENING.**

On September 19, the world famous violinist, People's Artist of Ukraine, Professor of the National Academy of Music of Ukraine and Professor of the Sydney Conservatory, Bohodar Kotorovych, opens his new concert season in the Lysenko Column Hall under the auspices of the popular concert and television program "Classic Premier".

The unsurpassed interpreter of the music of Paganini, Vivaldi, Bach, the first performer of many violin works by M. Skoryk, V. Gubarenko, L. Kolodub, E. Stankovic, this time presents a program of works by Mozart, Beethoven and Shimanovsky with the laureate of international competitions, Honored Artist of Ukraine, pianist Evheniya Basalayeva.

The concert of the renowned Maestro Bohodar Kotorovych will undoubtedly attract the attention of numerous fans of classical music and will become one of the brightest events in the cultural life of the capital this September.

**December 19, 1997. "Evening Kyiv".  
THE KOTOROVYCH-SONDETSKIS DUO KNOWS HOW THE TRADITIONS ARE  
PRESERVED. Iryna Sikorska.**

**Sondetskis:** "Our friendship with Dr. Bohodar Kotorovych began somewhere in the late 70s. We played with him in Moscow, Lviv, here in Kyiv where I took part in his wonderful "Night Serenades" festival in the park in the open air. I also recorded two records with him. And one of them is the Concert of L. Shpor G8. Thanks to the perfection

of Kotorovych's performance, it became the only one of my favorite recordings, which I listen to with pleasure. I would like very much to record this concert on the CD."

**Dr. Kotorovych:** "I am the initiator of these tours. And the impetus was my trip with Evheniya Basalayeva on a tour to Vilnius in December last year at the invitation of Saulius Yatskovich. I told him then: "It is enough for us to sit in the trenches. Having enough money or not, it's time to do something. It's time for us to get out of our isolation..." I am grateful to Mr. Sondeckis for coming and for the gift (he translated Prelude and Allegro Kreisler for piano and string orchestra and presented it to Evgeniya Basalayeva and "Kyiv soloists")."

**1997. ONE TAKES IT ALL? Nadiya Nekrasova.**

**The Eighth International Music Festival "Kyiv Music Fest" is over.**

The State Chamber Ensemble "Kyiv Soloists", under the direction of its founder Dr. Bohodar Kotorovych with the vocation of an artist, demonstrated growing skills and the ability to reveal the composer's idea. Two premieres, Concertino for piano and chamber orchestra "Disappearing Images" by J. Kolodub, and composition "Way and Steps" for violin and chamber orchestra by E. Stankovych, became a serious creative test for the young ensemble. Both works are dedicated to the authors of their first performers, Y. Basalayeva (piano) and B. Kotorovych (violin).

**December 24, 1997.**

**"WHEN MUSIC REIGNS, VIRTUOSITY STAYS UNNOTICED."**

**The duet of B. Kotorovych and Y. Basalayeva captivated the audience. S. Tyshko.**

After the opening of the restored Lysenko Column Hall, the hall was overcrowded at the first long-awaited concert of a recognized Maestro, People's Artist of Ukraine Dr. Kotorovych and Honored Artist of Ukraine, winner of international competitions, pianist Evheniya Basalayeva.

The repertoire emphasis of the concert fell on the first part, which featured works by Mozart and Beethoven. Simple, at first glance, Mozart's Sonata in E minor, which conveys the drama of life, the depth of human feelings, requires a special approach to interpretation and, above all, understanding the author's intention and deep knowledge of his style. This was clearly felt in the performance of Dr. Kotorovych and Y. Basalayeva. In the first part of the Sonata, the ensemble did not even a bit deviate from the general pulse, although it was not easy to resist such a temptation. Dr. Kotorovych's play was marked by metrorhythmic accuracy, vivid emotionality, imagery, timbre-stroke richness. In the second part of "Tempo di minuetto", due to the small cadence of the piano, some arbitrariness of interpretation was perceived quite naturally, because it fully corresponded

to the author's intention. At the same time, the perfect play of the duo helped to preserve the dramatic unity. The lyrically contemplative and dramatically excited musical images of Mozart's works are not separated, but smoothly shift from one to another.

Beethoven's Kreutzer sonata sounded completely different in mood. This grandiose concert work approached the symphonic rather than the chamber genre in terms of the scale of thinking. Beethoven established certain traditions, which later formed the foundation of art of the Romantic era. This aspect of his work was especially popular with us in Soviet times, giving it the meaning of a kind of primitive pseudo-revolutionary. In concert performance, the second movement was often omitted in some sonatas (e.g. the piano "Appassionata") in order to give them an external effect, a stage advantage. Beethoven's symphony with its versatility, prosaicness and contradiction was pushed to the background. In fact, in the music of this sonata, in addition to the raging energy and uncontrollable sound flow, there were still moments of some numbness, unique sound silence and frozen beauty. Take at least, for example, a side theme from the first part or the whole second part, which with its pastoral, intimate mood and kindness resonates with the later written Sixth Symphony. Thanks to the impeccable skill and deep intellect of Dr. Kotorovych and Y. Basalayeva, all this richness and diversity of images came to the fore, and at the same time was subordinated to a single dramatic concept. The violin and the piano, which according to the author should be equal partners, merged into a harmonious ensemble. Interpretations of Mozart's and Beethoven's sonatas were characterized by dramatic integrity, deep conceptuality and impeccable unity of the ensemble, which, in particular, was manifested in a subtle sense of counterpoint to the themes.

In the performance of Dr. Kotorovych romanticism did not go beyond the strict classical form, its virtuosity was subordinated to the disclosure of the artistic content.

When music prevails, virtuosity stays unnoticed. A brilliant virtuoso, winner of many international competitions and, in particular, the world-famous N. Paganini competition in Italy, Dr. Kotorovych seeks in music not feigned efficiency, but meaningful depth.

The bright performance of both classical sonatas would be difficult to imagine without the musically sensitive, technically perfect and tactful ensemble play of Evheniya Basalayeva. The interpretation of these works involves overcoming the enormous complexity of the content. There is a subtle sense of Mozart's lyrics in the spheres of harmony, counterpoint and timbre, the synchronicity of complex dramatic transitions and their merging into a single whole in Kreutzer's sonata. Evheniya Basalayeva does not seem to notice all these difficulties and acts as an equal partner in this wonderful duo.

The second section of the concert took the audience into the twentieth century. Three plays from the "Children's Album" and two pieces from the "Hutsul<sup>28</sup> Triptych" by M. Skoryk, B. Kotorovych and Y. Basalayeva performed surprisingly easily and skillfully. The composer and the violinist have a long-standing friendship. No one understands

<sup>28</sup> The Hutsuls are an ethnic group spanning parts of western Ukraine and Romania.

Skoryk's violin work as deeply as Dr. Kotorovych, who, by the way, set a kind of standard for the interpretation of his music.

The duet's performance of works by K. Szymanowski and C. Debussy proved that this ensemble is fluent in the expressive means of music of the twentieth century. The ringing silence that reigned in the hall after the last chord was broken by a furious thunder of applause and screams of "Bravo!" and "Bravissimo". It was an adequate response from the audience to an unforgettable meeting with the wonderful world-class ensemble.

**1998. 5 January 5, 1998. "Government Courier".**

**THE MUSIC IN THE ROOM IS GETTING CROWDED. A. Tereshchenko.**

We know that chamber music is intended for performance in small halls or for so-called home music theaters. However, an event that took place in Kyiv 10 years ago refuted the established definition of this type of musical art. The Summer stage on the Dnieper slopes, in the open air. A large group of audience, which was joined by more visitors from the park. The flowers smelled sweet, the high sky was colored by the last rays of the sun. And between heaven and earth the whole space was trembling, tender and mysterious... Under such conditions, chamber concerts "Night Serenades" took place, initiated in the capital by People's Artist of the country Dr. Bohodar Kotorovych.

A new meeting with the works of wonderful musicians Dr. Bohodar Kotorovych and Saulius Sondeckis became an event in the development of national chamber music.

Dr. Bohodar Kotorovych performed as a soloist in the concert, and the violin in his hands was a living embodiment of human joys and sorrows.

**Dr. Kotorovych:** "Among the unfortunate losses of the last decade, which have had a negative impact on the general cultural process, the rupture of creative contacts with artists of the republics of the former Soviet Union is especially painful."

**March 14, 1998. "Today".**

**"FROM BACH TO SKORYK". Igor Petrov.**

Having replaced the conductor's baton for a violin, Dr. Bohodar Kotorovych delighted our ears with the soulful play of the premiere opuses by German Galynin from Moscow and Estonian Jaan Rääts. Then he stood at the conductor's stand and similar to a magician-wizard, "bewitched" over the musicians who amazingly performed the works of Myroslav Skoryk.

Evheniya Basalayeva powerfully and with excellent taste played the D minor concerto by J.S. Bach, discarding its original harpsichord meaning and revealing the drama of the work.

**1998. "Hour/Time".****KOTOROVYCH, SONDECKIS AND KYIV SOLOISTS. Igor Petrov.**

Dr. Bohodar Kotorovych and an outstanding musician, artistic director of the Lithuanian Chamber Orchestra have been friends for more than twenty years...

**Sodeckis:** "We know Maestro Kotorovych as the first violinist of Ukraine and a venerable Professor at the Conservatory. I remember the early 70's. Then a whole team of talented violinists gathered in Kyiv, all winners of prestigious competitions: Oleh Krysa, Oleksandr Mazurkevych, Vadym Brodskyi, Arkadiy Vynokurov and Bohodar Kotorovych. Four of them moved abroad for permanent residence. Kotorovych was not tempted by the sweet western life. And one can admire his patriotism..."

Dr. Bohodar Kotorovych literally lived by music, performing a little-known concerto for violin and string orchestra by F. Mendelssohn in D minor. The Maestro played with pleasure, where his violin spoke, sang and suffered...

The famous Kyiv pianist Yevheniya Basalayeva presented in a temperamental and at the same time smooth manner F. Kreisler's virtuoso play "Prelude and Allegro" (arrangement for piano and string orchestra by Sondetskis and Vaneyev).

**March, 1998. "Music Week".****DR. BOHODAR KOTOROVYCH: "WHY WON'T OUR YOUTH BECOME ELITE?"****Oksana Stetsishyn.**

**Dr. Kotorovych:** "Unfortunately, most young people know little or nothing about classical music, and this is a whole layer of "high" or elite music. And why won't our youth become elite? Lack of information, insufficient coverage of events of the classics is the main reason for the lack of interest of young people...."

Historically, we have not had independence for many years, we have always been under someone's rule, and, therefore, it is clear that there was a dominance of the Russian language. It was almost impossible to hear the Ukrainian language in Kyiv in the 1950s. Now there is some progress in this regard, Ukrainian and Russian have become almost equal...

I am infinitely glad that we managed to create an ensemble "Kyiv Soloists" with the national status, and the main idea was to gather young people. Furthermore, the only criteria to join it is high professionalism, all members of the ensemble are winners of high awards of international festivals. In one year we have performed six full-fledged concert programs, which is a lot, given the young age of the team. These are, in particular, works of high skill, such as "Memories of Florence", a double concerto for violin and piano by Shosson, Rossini's sonatas, Liatoshynsky's quintet. We often perform in the Mariinsky Palace. We tour a lot with my wife, pianist Yevheniya Basalayeva in our country and abroad.

**June 20, 1998. "Kyiv News"****RIVALS ARE STARS. WEAPONS ARE VIOLINS. RING IS LVIV. SCORE?****Yelena Kirichenko.**

Each of the nine festivals "Virtuosos" that take place annually in Lviv has its own flavor. This time, Lviv music lovers rubbed their hands as the arrival of two celebrities was anticipated, Drs. Bohodar Kotorovych and Oleh Krysa, who had long been reputed to be rivals. Both violinists carefully prepared for the duel.

**Dr. Kotorovych:** "This time they invited me and my wife, pianist Yevheniya Basalayeva. We have prepared a "shocking program". My character, my emotionality, is best expressed in Beethoven's Kreutzer Sonata, Nocturne and Tarantella by Szymanowski. Although these works are very pianistically complex, Zhenia<sup>29</sup> coped with them magnificently... They said about our duet: "When they play, love reigns in the air..." And this is true because the formula works as the personal relationships added to the energy of the performing music equals a powerful mixture.

Once, after a regular concert, Zhenia told me that for the umpteenth time she saw in the auditorium, the same woman sitting in the same place in the third row. At the next concert, but in another city, we noticed her again. Then again in a new city! It was too much... But suddenly she came up to us: "Don't be surprised, I'm not a crazy fan. I am very ill, I have persistent pains. And at your concert my pain fades. I am following you, thus alleviating my suffering."

When there are concerts in my homeland, I traditionally carry flowers presented by the audience to the cemetery, to my parents.

I was in my native school, at the conservatory. I walked with my wife along our favorite streets...

**May 23-31, 1998. "Culture"****DR. KOTOROVYCH: "I STILL HAVE RESERVES FOR MY OWN GLORY."****Yaryna Bravchuk.**

And he is truly gifted by God! For his excellent mastery of the art of violin playing he became the People's Artist of Ukraine, winner of the Shevchenko Prize and winner of Enescu and Paganini international competitions, Professor at the Kyiv and Sydney Conservatories. He was the first to organize his own classical music competition in Ukraine. Dr. Bohodar Kotorovych, a former resident of Lviv and now a resident of Kyiv, annually represents Ukraine in various countries around the world as a virtuoso performer and authoritative member of the jury of many international competitions. He is one of the few who admits that for him the main incentive to work is selfishness.

– *Dr. Kotorovych, have you ever had problems with your name?*

<sup>29</sup> a diminutive form and loving way to say the name Yevheniya

Dr. Kotorovych: "Indeed, there were many. In those days, any mention of God was undesirable, and here my name was Bohodar. At school I had to become Bohdan. And only in the conservatory, in the third or fourth year, I could allow myself to become Bohodar again. My father sang in church. So I was a believer, even though I wore a pioneer tie..."

- *Despite all your merits, you are also a Professor in Sydney...*

- I worked there with my wife for over a year and after that I was offered to extend my contract. However, the duties of the next contract included full-time teaching in Sydney for at least five years. I couldn't afford to accept that as it seemed to turn myself into a rolling stone, losing everything here and achieving nothing there...

At one time I had to deal with the red tape and go in circles to municipal offices. The permission to get a state status for the ensemble Kyiv Soloists was only granted after I hinted that I might not return from Australia.

- *Would you like your child to have the fate of a musician?*

- Objectively, our son already has such hopes that it would be a sin not to provide him with a musical education. Being a musician nowadays is unpromising, but it is unknown what will happen in twenty years. Once upon a time, no one would have thought that the profession of a musician would become unprestigious.

**May 27, 1998. Lviv High Castle.**

**"HETMAN<sup>30</sup> OF UKRAINIAN VIOLIN". Grygoriy Hramov.**

Perhaps the most important impression of the listeners from the concert of the duo of Dr. Bohodar Kotorovych and Yevheniya Basalayeva was expressed in literally two words by Maria Krushelnytska, a pianist and rector of the Lviv National Musical Academy named after Mykola Lysenko: "You conquered me today. It felt like you were even breathing at the same tempo..."

And indeed, a single breath, the ultimate ensemble fusion united different, but carefully selected in the program of the duo works: a restrained and passionate Sonata in E minor by Mozart and Kreutzer Sonata by Beethoven, brightly colorful "Fountain of Arethusa" and "Nocturne and Tarantella" by Szymanowski... Of course, Skoryk's compositions were also performed this evening...

- *How does the life of Dr. Bohodar Kotorovych look like these days?*

Below is his short answer to this question.

- First, I am the artistic director of the relatively new State Chamber Ensemble "Kyiv Soloists". The people of Lviv knew this news last year, but not in detail. And now a year full of hard work is behind us. We perform a lot and I live by performances, I really like it. This is my motive. There are other ongoing important events and one of them is my invitation to the jury of the Tchaikovsky International Competition. It is a great pleasure

<sup>30</sup> is a political title from Central and Eastern Europe, historically assigned to military commanders.

to take care of our five-year-old son Anton who was named after his grandfather. It turned out that my family did not have a son as I have a daughter from my first marriage and my brother has no children, so there would be an end to the Kotorovychs in the next generation. That is the reason for our happiness to have Anton. He has already got a small violin...

**February 25, 1999. "Day", issue №36.**

**"SCHWARZKOPF. EUROPEAN ANNIVERSARY IN UKRAINE". K. Doroshenko.**

Festive presentation of the "Schwarzkopf" company in Kyiv, the 100th anniversary of the company is celebrated throughout Europe...

The culmination of the program was Britten's "Viennese Waltz" performed by Kyiv Soloists under the direction of Dr. Kotorovych. The masterfully selected and performed music inspired both the guests of the concert and the celebration organizers, led by Dr. Dietrich Trundle, CEO of SHC Beauty, which represents Schwarzkopf & Henkel in the CIS.

**May 6, 1999. "Day".**

**DR. KOTOROVYCH'S MUSIC LESSONS FOR THE UKRAINIAN ELITE.**

**T. Polishchuk.**

**Dr. Kotorovych:** "Our Ukrainian elite is just at the beginning of its formation. The process is slow, but the sooner it strengthens and becomes a legislator of good taste, the more harmonious our society will be. We need leaders in art, business, politics and people to emulate. Our bright intelligent people have been harassed for decades. I would like to have a feeling of returning celebration. I would like the audience to be prepared for attending concerts, to be tuned in not only on the outside, wearing tuxedos or evening dresses, but also on the inside to be ready for the perception of musical art.

- *Mozart's Divertissement in D major was written for strings and two French horns KV 334. You also performed the solo violin with orchestra edited by Carlo Zecchi. How did you get the sheet music?*

**Dr. Kotorovych:** "I met with Carlo Zecchi in Italy when I performed at the N. Paganini International Competition. In the early 80s, he came to the former Soviet Union on tour. It was then that this edition of Mozart's work first sounded. Carlo was very pleased with our creative collaboration and gave me his sheet music in memory of the concert. He was a virtuoso conductor and had a dream that we would work together. He sent me invitations, but the officials from the National Concert Department answered "no" to me, referring to my duties of employment.

- You chose A. Vivaldi's concerto for your musical evening from the cycle of "harmonious inspiration". Could you let me know where, besides music, in usual life you draw inspiration and find harmony?

**Dr. Kotorovych:** "I find both harmony and inspiration in my family. I have a wonderful wife, a wonderful pianist Yevheniya Basalayeva. She is a soloist of our ensemble Kyiv Soloists, a real virtuoso. And our orchestra can afford to play the most difficult pieces of piano music. I noticed Zhenia at the conservatory. The first time I saw and realized that she was a "diamond", a brilliant musician and a wonderful woman. I never doubted that we would definitely be together.

**May 26, 1999. "Kyiv News".**

**THE MOST PEACEFUL "CANNONE". Andrey Belous.**

Her first "shot" thundered on May 23 in the Column Hall of the National Philharmonic of Ukraine when for the first time in Ukraine, the famous Paganini violin sounded, nicknamed by Maestro the "Cannone" for its powerful, "long-range" sound.

The honor to play the violin, bequeathed by the great musician to his hometown of Genoa, was awarded to the most outstanding performers. Suffice it to name such names as David Oistrakh, Leonid Kogan... In most cases, such concerts are held in Genoa and other cities in Italy. But from time to time, the municipality of Genoa sends the instrument on a foreign concert tour. And the best performers from different countries have the opportunity not only to play the 'del Gesu' violin created by another great Italian, Giuseppe Bartolomeo Guarneri, but also to acquaint their compatriots with the legendary instrument. The geography of the "cannon" tour was Edinburgh, New York, Maastricht, Frankfurt... In 1955 Sergei Stadler played it at the St. Petersburg Hermitage. This time, thanks to the cooperation of our cities and countries, we are happy to see and hear Paganini's 1743 'Cannone Guarneri 'del Gesu' violin.

This event took place thanks to the joint efforts of the Kyiv City State Administration, the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, the Italy-Ukraine Society, the Italian Cultural Center, the municipality of Genoa and the Italian Embassy in Ukraine.

The violin arrived in Kyiv under the supervision of Interpol, which was joined in Kyiv by the "Titan" special security police units of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. The instrument is invaluable in the most literal sense as today it is impossible to determine its market price.

The program of the concert prepared by Dr. Kotorovych was created carefully and skillfully. It was designed to reveal to the audience all the possibilities, all sides and colors of the instrument's sound. We heard both virtuoso passages and a melodious cantilena, the violin performed solo in ensembles with piano (Evheniya Basalayeva), with guitar (Valeriy Petrenko), with the Kyiv Soloists chamber orchestra. The music of various

styles and eras sounded: Bach, Vivaldi, Beethoven, Shimanovsky, Stankovich, and, of course, the music of Paganini himself.

It must be said that the enthusiasm of the audience, among which were the President of Ukraine and the head of the City State Administration, increased with each performance and reached its climax in the finale, when Paganini's first concert was performed.

The President of Ukraine sincerely thanked the participants of the concert for their high art.

And the enthusiastic Italians regarded everything that happened as a triumph, a triumph of the genius of Paganini, and, in the person of Dr. Kotorovych, a triumph of Ukrainian culture. One of the organizers and sponsors of the action from the Italian side spoke about the event as following: "We are always afraid, to send the violin into unfamiliar hands, lest the masterpiece be discredited. We can safely say that the performance of Maestro Kotorovych is one of the best we have recently heard. The presence of Paganini was felt in the hall. We did not expect Ukraine to have such a high level of musical culture."

The cultural event of a level that, perhaps, has not yet been known in Ukraine. The next "Cannone's shot" is on May 26 at the National Opera.

**May 28, 1999. "Facts".**

**A UNIQUE INSTRUMENT. Oksana Shevchenko.**

The famous Paganini violin, insured for US\$4 million, was delivered to Kyiv in an armored Mercedes, guarded by six machine gunners.

The concert "Paganini's Violin" by Dr. Bohodar Kotorovych with Paganini's 1743 'Cannone Guarneri del Gesu' violin was performed at the National Philharmonic of Ukraine on May 23 and at the National Opera on May 26.

This week, an unprecedented event took place in the musical life of the capital with two concerts, the protagonist of which was a unique violin that belonged to the great violinist Niccolo Paganini for more than 150 years. Despite the museum value, it was made in 1743 (forty years before the birth of the virtuoso) by one of the best Italian violin makers Giuseppe Bartolomeo Guarneri, the violin was not locked in a museum under lock and key, as relics should be, by no means the Municipality of Genoa, to whom he bequeathed his favorite instrument "for eternal storage", several times a year sends the violin to the best violinists in the world. This year, by the decision of a special Expert Commission, the invaluable instrument was brought to Kyiv. The honor of playing it fell to the Professor of the Academy of Music, laureate of the Niccolo Paganini Competition, Dr. Bohodar Kotorovych.

Unlike the famous Stradivarius instruments, this violin has a juicier and more powerful sound, for which it was nicknamed "Cannon" by Paganini himself. Dr. Bohodar Kotorovych performed works by Paganini, A. Vivaldi, J.S. Bach and works by contemporary composers: K. Shimanovsky, E. Stankovich, A. Schnittke.

There is a legend that Niccolò Paganini, experiencing a creative crisis, in despair decided to sell the violin and quit his musical career. At that time, it was valued at 1,000,000 Italian liras, which was equivalent to about three hundred kilograms of gold! Now the cost, largely thanks to its former owner, is almost impossible to determine, its insurance is more than four million US dollars. Naturally, transporting one of the most expensive musical instruments in the world comes with a known risk. The violin is transported in a special case, in which the required temperature and humidity are maintained, on a Mercedes armored car with machine gunners and an escort. In Genoa, where the violin is located most of the time, there is a whole staff of attendants, as well as a curator violinist, whose duties include playing on it for two hours so that the instrument does not lose its sound qualities.

According to the rules, during the concert, armed guards must be in the hall and behind the scenes. But since the concert at the National Philharmonic of Ukraine was attended by the President of Ukraine, the presence of the guard of the instrument was temporarily assigned to the presidential security. The violin was in Kyiv for a week, it was kept at the Italian Embassy, on which initiative the concerts took place. The instrument's world tour will continue in the United States and Japan and conclude in Rome.

#### **May 27, 1999. "Kyiv News".**

#### **PAGANINI'S DEVIL'S VIOLIN ATTRACTED... FLIES ALSO IN KYIV. N. Kirichenko**

Only a person with phenomenal flexibility of fingers can play it.

Maestro Bohodar Kotorovych experienced stress as soon as the bow touched the strings. Suddenly he heard someone echoing the sounds behind him. No one was there as he turned around. He began to play further and the voice was heard again. The famous violinist said this was to the vigilant guardian of the instrument. Maria San Filippo smiled mysteriously and said: "It's the way to go..."

The lucky ones who got to the unique concert likewise experienced an emotional shock. Our music lovers heard the violin played by the great Genoese for the first time. It chooses not every country and not every performer is given the opportunity to play. Paganini's first chord sounded in the Sonata in A minor and the audience got stunned just as it was not a musical instrument. The violin was moaning, laughing, crying, whispering, screaming...

The clergy forced Maestro Paganini to dip the devil's instrument into holy water in order to expel the unclean from wooden flesh. The violinist paid for the refusal and for several years after his death, his body was not buried, his coffin was suspended in the crypt.

As a twenty-year-old boy, Paganini won this instrument from a certain Mr. Livron, who promised to give the violin if the audacious musician played the piece he read for the first time. Maybe that is why the Maestro loved his "girlfriend" so much and took it

with him to numerous concerts. Judging by the letters, he treated the violin as a human being with its own character and feelings. And for the power of the sound he called it "Cannone".

Paganini's favorite instrument was made by the famous Giuseppe Bartolomeo Guarneri "del Gesù" exactly forty years before the birth of the great Genoese. The Italian city of Cremona remained the birthplace of bowed instruments for two centuries: the Amati, Stradivari, Guarneri and Bergonzi dynasties worked there. Giuseppe Bartolomeo was a representative of the last generation of Guarneri, and his instruments became the pinnacle of the famous masters of the family. If there are about a thousand Stradivari violins, then Guarneri was somewhere around the fortieth. After the signature, Giuseppe put a cross sign inside each instrument and dedicated the violins to Saint Maria Teresa. That is why the churchmen did not condemn the author of the instrument, they considered the antichrist-musician to be guilty of the fact that the devil chose the violin as his home.

Playing the Guarneri violin is very difficult. It deviates from generally accepted norms, in particular its shape of the neck. A musician, mastering this violin, feels significant inconvenience and gets tired quickly. It fit only Paganini with the phenomenal flexibility and range of his fingers. I asked how Maestro Kotorovych felt after performing for more than two hours of the concert (Paganini, Schnittke, Bach, Vivaldi, Beethoven, Stankovich, Shimanovsky). On the surface, everything looked easy and beautiful ...

Dr. Kotorovych: "Yes, this violin has 5 centimeters (usually 2-2.5 cm) of strings above the neck. And if a person has weak and soft fingers, then it is not only difficult for him to play, but he can also get hurt. The fact is that my Viillaume violin is even harder and tougher, so I rested on Guarneri violin like I was at a resort. And in terms of the scale, the neck size, this violin turned out to be identical to mine, so I was lucky..."

The violin was brought to Kyiv on May 20. According to the rules, on the day of the arrival, it must have been untouched. Starting on May 21, I played for three hours every day in the presence of the guardian. After the violin was placed in a special case. Then it was sent to the Italian embassy, where it was guarded by two security guards."

For more than 100 years, the Genoese have been fulfilling the testament of Paganini, who gave them his favorite instrument "for eternal safekeeping." The violin is located in Palazzo Tursi, in the residence of the municipality of Genoa. But keeping it does not mean the same as keeping it closed under glass. The musical instrument serves to be used, otherwise it dies. Therefore, once a month a special curator plays the "Il Cannone Guarnerius" violin, and several times a year the best violinists of the world are honored to play it.

People's Artist of Ukraine Bohodar Kotorovych became the laureate of the Paganini competition many years ago. Maybe it was a sign? The Italians, led by the mayor of Genoa, accompanying their jewel and hearing Paganini's violin in more than one glorified hands, were screaming to the Ukrainian Maestro "Bravo!" and throwing flowers to the stage.

**December 7, 1999. "Facts".**

**"SECRETS OF THE SINGING TREE". Yaroslav Shapochka.**

Dr. Kotorovych: "After playing the Paganini's 'Cannon', I was hospitalized twice and even experienced a coma..."

May 1999. The excited audience stayed in the hall for a long time. Evening dresses were full of colors, a light aroma of expensive perfumes soared. English, Italian and Ukrainian phrases were mixed into one dialect. Everybody was eagerly awaiting Her appearance at the entrance to the Kyiv Opera. In the bright reflections of the reporters' flashlights, the doors of the theater were opened and there was a wave of admiring murmurs running through the crowd. And into the suddenly formed human corridor, four carabinieri officers armed with machine guns went out. So in Kyiv they said goodbye to the violin of the great Genoese Niccolo Paganini, created by the master Guarneri "del Gesu". Its cost is simply indecent to name, although it is known that the sponsor for the concerts in Ukraine, the municipality of Genoa, paid a deposit of US\$4 million. A devilish price for a devilish instrument that travels the world several times a year in an armored vehicle with an enhanced escort. The "Cannone" drives crazy not only the best violinists in the world, but also thousands of music connoisseurs. Playing on it is equal to the magical ritual of initiation, behind which there can be everything: glory and oblivion, death and eternal life ...

In Ukraine, any unique violin is a rare guest, therefore, newspapers write about the next visit to us of an ancient bowed instrument with provincial tenderness, scrupulously describing its every detail, every breath, often forgetting about the skill of the performers who played it. The May sensation of Dr. Bohodar Kotorovych, who played twice (for the first time!) On Paganini's "Il Cannone Guarnerius" in Kyiv, showed the whole world that the level of the Ukrainian violin school is quite high and our virtuosos could have been allowed to take the "Italian wood" in their hands earlier. But there's kind of a catch, there are no genuine creations of either Amati, Guarneri or Stradivari in Ukraine. They say that all the authentic ones were taken out with emigration after the revolution, several instruments sank in the Black Sea, and one of the last unique violins that left Ukraine were two Stradivari violins of the famous Oistrakh, who moved from Odessa to Moscow in the twenties.

... Despite being extremely busy as simultaneously Dr. Bohodar Kotorovych together with his wife, pianist Evheniya Basalayeva, were preparing for a concert with the Argentine pianist, UNESCO Goodwill Ambassador Miguel Ángel Estrella, which takes place on December 9 at the National Philharmonic, Dr. Kotorovych said: "When I took Paganini's "Il Cannone" in my hands, the first thing I felt was disappointment. After all, I usually play on an exact copy of it, the violin made by the master Vuillaume. At the rehearsal, the "Cannone" did not make much of an impression, but later, at the concert, it simply changed. It was inexplicable. And not without mysticism. When I was playing, I suddenly felt that someone was playing with me. I felt only sounds, maybe this was just an illusion, a fantasy. But it seemed to me that there was a twin behind me. Do you remember when Paganini was portrayed with a violin, behind him they drew a playing devil?.. Maybe the

violin took revenge on me in this way. After that concert, I was hospitalized twice and went through a coma..."

**August 13, 1999. "Le Temps", Swiss French-language daily newspaper.**  
**"KYIV SOLOISTS" SEDUCED THE AUDIENCE.**

The evening of the official closing of the international symphonic music festival in the city of El Jem was marked by a brilliant performance of "Kyiv Soloists" led by Maestro Bohodar Kotorovych. ...The Kyiv Orchestra aimed to entice listeners and took them into the world of musical pleasure, offering them an extraordinary journey into European musical culture, one of the sources of which is Ukraine... As if magnetized reddish light with an amazing chorus of candles, outlining the magical space mixed with the effect of the breeze. They seemed to be enchanted under the influence of music rising from the stage joyfully picked up by the hand of choreography, whose silhouettes were clearly motionless but moving and up going at the same time, whose body was an amphitheater, and whose soul was magical music.

There seemed to be a magical, incomprehensible connection between the building and the orchestra. This evening has become a truly remarkable event due to the wonderful performances of masterpieces by Tchaikovsky, Chrysler, and Weber. The credit for this incredible result lies not only in the conductor Dr. Bohodar Kotorovych, who conducted his orchestra with such inspiration and enthusiasm, but also in the soloist, unique pianist, Yevheniya Basalayeva, who with unsurpassed virtuosity and energy conveyed music to the hearts of listeners, with its traditional pieces and amazingly meaningful facets. Her performance style was skillfully polished...

**August 28, 1999. "Voice of Ukraine".**

**"THE COLOSSEUM HAS NEVER HEARD SUCH MAGICAL MUSIC."**

**Galyna Stepanchenko.**

Brilliant performances at the XIV International Festival in the Tunisian city of El Djem.

All the concerts took place in the ancient architectural monument, the El Djem Coliseum, which impresses with its grandiose construction. Even in those partially destroyed majestic architectural structures of past centuries, the strength and power of the human spirit is felt. ...Ancient ruins during the concert are illuminated by both modern light and torches. Excellent sound equipment creates unforgettable acoustic effects. The concerts take place at night and thousands of people come to them, because El Djem itself is located near the sea.

Ukrainian musicians took part in this popular festival for the first time, accompanied by a choir from France and the Vienna Chamber Orchestra.

The program of “Kyiv Soloists” included works by P. Tchaikovsky, F. Kreisler, K. Weber, and M. Skoryk. The performance of Ukrainian musicians made a striking impression on the local fans of classical music, which was enthusiastically written about by the Tunisian press.

There seemed to be a magical, incomprehensible connection between the building and the orchestra. This evening was a truly remarkable event, as the masterpieces were performed of Tchaikovsky, Chrysler, Weber, and even Skoryk’s “Spanish Dance” seemed to be perfectly combined with the geographical configuration of the Colosseum.

We contacted the Ukrainian embassy in Tunisia by phone and heard from its representative office the following: “Just brilliant and very impressive! Undoubtedly, they are the best musicians at the festival. This is of great importance for the presentation of Ukrainian culture in Tunisia.” ... Such a brilliant success of the young creative team was achieved primarily due to its artistic director, the outstanding violinist Dr. Bohodar Kotorovych.

**July 10, 1999. “Mirror of the Week”.**

**DR. BOHODAR KOTOROVYCH: “A VIOLINIST CANNOT WORK FOR THE ‘DRAWER’ ”. Yekaterina Shchepkina.**

He believes that classical art is a lot of the rich, including those, and perhaps in the first place, who are rich in spirit. This musician is one of the few who realizes that art is a service. He is ready and able to work, achieve, support, invest all his time, strength and authority in what he is intended to. Merits stood the test of recognition and now People’s Artist of the USSR was honored to play Paganini’s 1743 ‘Cannone’ Guarneri ‘del Gesù’ violin, meanwhile he is a Professor and creator of the competition for young violinists. And, probably, the most important thing is that he withstands the test of listeners, who come to concert halls not so much “for Beethoven” as for “Dr. Kotorovych”. But a musician has to spend a lot of time and effort on organization, negotiation and administrative work. Our life does not forgive passiveness, which often turns into just a lack of time for creativity...

**Dr. Kotorovych:** “For me personally, the season was successful. The works that we presented were highly appreciated by the audience. In particular, Shostakovich’s concert, Schnittke’s concert and Bach’s concert, in which I entered into polemics with the School of Authentists. ... Here I profess openly a different philosophy. I believe that Bach is also our property. This is a universal, inexhaustible genius. And we can and must interpret his works taking into account our aesthetics, our experience; everything that has been passed, everything that has been written. In my opinion, this authentic boom was inspired by the record companies, which thus have the opportunity to rewrite and sell the entire classical music archive. This is kind of a fashion game. Here is the core constant: art must reach the public. What matters to us is not so much what Bach is in himself, but what he is for us.”

**About Paganini’s violin:**

**Dr. Kotorovych.:** “The violin was bequeathed by Paganini to the city of Genoa. And the city just kept it for some time, was proud of it, and sometimes some musicians played on it. Then, there was a contest named after Paganini, where as a prize the winner was given the opportunity to play the instrument. But the violin cannot be silent for a long time due to its sound loss. And this gradually reached the custodians of this instrument: the violin must be played, there must be concert activity. Therefore, they organized a tour of the violin in different cities and presented the honor of playing it to the world’s greatest violinists...”

The current violin keeper is Maria San Filippo, a very interesting person, researcher and active figure in the Genoese mayor’s office. I am lucky because I play the violin of Vuillaume, which was actually copied by the master from the violin of Paganini. And I did not experience the problems that musicians usually experience with the Paganini’s violin. Therefore, everything turned out naturally. Of course, it was not without mysticism. There was something unusual, either pliability, responsiveness, or timbre features. There was a feeling of something living, of a living voice from inside it. Paganini at one time practiced on this violin imitating the sounds of nature, up to the mooing of a cow. And although I do not strongly believe in otherworldly forces, but while I was playing it, sometimes I heard some extraneous sounds, as if someone else was playing behind me. Perhaps something was happening in my perception, or maybe there really was something like that.

In a concert program, violinists usually prefer to play this instrument to the grand piano. But I followed the line of Paganini himself, that is, I played to the piano and with the orchestra, and with the singer. The difference was that Paganini played only his own works, and I also added Beethoven, Paganini’s favorite composer, Bach, without whom the concert could not be performed, Shimanovsky and Vivaldi. This was undoubtedly an event. It shook people up, it shook up big bosses, who then treated me with great understanding. And I believe that it was thanks to the “Il Cannone Guarnerius” that we were able to hold the competition as planned in Kharkov.”

- *How is classical music perceived in our cultural establishment?*

**Dr. Kotorovych:** “Our main problem is the lack of experts in the field of organizing cultural events, especially in the field of classics, because in the field of popular music there are many attempts. Everything is ongoing because there is money. We have no money and we will never have. It is a profound delusion if someone thinks that one can make money out of classical music. The history of art itself has always existed only thanks to the support of “the powerful”. Or if it concerns, say, in writing work, an author can afford to write for the “drawer” in the hope that someday it will be read. But how can a musician play for the “drawer”? If he is not allowed to play a concert, that is the end, he will never play. Therefore, we are dependent. A musician can not work for a “drawer”, unlike a writer or an artist. And we need a lot of support because, as Bernard Shaw found exact words: “Music is expensive noise.”

The disinterestedness of a philanthropist who gives money because he feels the need to participate in the processes of a spiritual order is a consequence of high culture, good upbringing, elitism in the full sense of the word. And if this is an upstart who suddenly became rich as a result of all these incredible events of the 90s<sup>31</sup>, and there is not enough upbringing, education, then, of course, he simply does not feel a vital need to participate in the spiritual growth of his own nation. At best, he will support athletes. At worst, beauties. Because his primary goal is: "What will I get from this?" And we are talking about a completely material profit with an early return.

If you're drowning, you're on your own. This can only be the duty of the representatives of the creative intelligentsia themselves, who have already made their way up to the top...

What is happening now with us is not in our favor. And I don't know why this is happening. Maybe some political goals are being pursued in terms of popularizing certain political parties and ideas, analysts have decided that this is the optimal form of communication with the general public. I must say that I do not like the fact that at the state level, popular music is so openly given preference. It's not that I'm against this kind of art, it should exist, it should sound. But it should not be supported financially by the state, this type of art should support itself, because it can be sold.

Besides, it is also a problem for the mass media, especially television. That's where the problem lies, because they shape public opinion. They are the masters of our brains. And there is so much bad taste, and in such a beautiful, so-called label, that sooner or later any viewer begins to think that "this is really good".

*- Can these problems be solved at the level of cultural policy?*

**Dr. Kotorovych:** "It simply does not exist. Of course, we have minds that think about it, develop some concepts. But from my point of view, practice is perhaps feasible through the institution of appropriately selected advisors. There could be, of course, a system of actions at the level of mass media and education. First of all, education and upbringing. We have a perfect educational system. There is no need to reinvent the wheel. Just do not interfere."

"As a rule, when I communicate with representatives of our creative intelligentsia, I am not left with the feeling of being in some not very nice get-together reunion, where everyone knows each other's price, but will never announce it aloud. And this is one of the reasons for the decline in the level of our art."

"This is provincialism. This is our inferiority complex. The problem is that in fact there is no independent criticism. All people in the field of art are somehow connected with each other, somehow they can influence the fate of each other. And so I try to stay away from the crowd, which tends to cause a certain amount of annoyance. We have a stereotype that everything needs to be done collectively, "rejoice together or rot together". Therefore, when someone gets out of this "together", the more he gets out into the area of success, and this is not welcomed."

*- What will make us complete and whole in the cultural sense?*

**Dr. Kotorovych:** "Time and a new generation. If there will be. In point of fact is that all this is the result of intimidation, fear of punishment, which was brought up by the past. I don't know if it's necessary to walk in the desert for forty years, but at least for a while it would be worth it."

**1999. Kharkiv. "News".**

**A VIOLIN IS PLAYING... V. Galkin, musicologist.**

The second international violin competition was held in honor of the outstanding modern musician, People's Artist of Ukraine, Professor of the National Conservatory Bohodar Kotorovych under the motto "All-Ukrainian Union of Democratic Forces" and brought together 38 violinists from ten countries. We can emphasize in advance that the competition has identified many talented musicians who live and work in the new millennium. Their level of performance was marked as very high, despite their young age, the contestants played extremely maturely, professionally and skillfully. Those who successfully passed the first two rounds were admitted to the third, the final round. Now the young musicians performed their concert classical performances accompanied by the Lysenko Youth Orchestra from Kharkiv under the direction of the Honored Artists of Ukraine R. Nigmadulin and V. Syrenko.

The jury was headed by Dr. Kotorovych, and included S. Kravchenko (People's Artist of Russia, Professor of the Moscow Conservatory); Y. Lin (Professor at the Shanghai Conservatory); R. Liasotsky (Professor of the F. Chopin Academy of Music in Warsaw); E. Wolfson (Professor of the Paris Conservatory, winner of international competitions); S. Kocharian (Professor of the Kharkiv Institute of Arts, Honored Artist); V. Altukhov (rector of Kharkiv secondary special music school). The intense competition revealed its winners. Among them are N. Pilatiuk (Kyiv), V. Luchenko (Kyiv), A. Prytchyn (St. Petersburg), M. Stepanenko (Kyiv), D. Halvidite (Vilnius), E. Velen (France), A. Pilatiuk (Kyiv). The competition announced the issuance of grants to Maksym Stepanenko and Anastasiya Pilatiuk to study in France.

**June 13, 2000. "Kirovograd Truth".**

**THE WORLD OF CULTURE, HISTORY, HEALTH AND ENTERTAINMENT.**

**"Bohodar and Yevheniya". Victor Pohribny.**

In the countryside one always admires someone or something. Birds migrate once a year... And for a person it takes a bit longer than within one season to leave a trail. But during this spring an incredibly flowering and incredibly warm couple came with a visit. Beautiful, unusual, and at the same time stunning. I faced something

<sup>31</sup> a difficult period in the modern history of Ukraine in 1991-1999, with the growth of crime and social instability.

pure and high, which is lost here, in the countryside, unnoticed. Sometimes it's gone irrevocably...

And it is not lost forever when they arrive from the vortex, crying out, circling with a mournful sound over your tired long-awaited soul. Disturbing to the point of pain, they will touch with the greyness of routine life full of wiggling and drowsiness, and then fly away without waiting for the blue fall season. And you will remember their whirling for a long time, and... that disappearing sound...

Dr. Bohodar Kotorovych and his charming wife (it is true that when he first saw her in the halls of the Conservatory about ten years ago, he stopped in amazement), who is now a prominent pianist Evheniya Basalayeva. I promised to give you a conversation with them after the concert in mid-May performing the program of the traditional festival "May Meetings".

When I listened to chamber works performed by these musicians, I was fascinated by their musical magic. After the concert, I asked Dr. Bohodar: "You played brilliantly today. A lower level will never dare to be shown. You always do that. But I read in everything some great passion and confidence, not only in the movements of the conductor... How can you possess such confidence while thousands and thousands of stadiums and squares, gyms and concert halls are packed with pop stars playing and singing, in the ear of pop culture flooded all TV and radio programs, when TV shows are required to have more "pop", as having three meals a day?"

Dr. Kotorovych thanked me for this question and answered: "You were totally right! We play with great faith. Due to the immortal musical works, which are regarded as both artistic and spiritual heritage of mankind. These are enduring values. Let's recall Vivaldi! After all, this is the end of the XVII and the beginning of the XVIII centuries. There was an explosion of interest in his art fifteen years ago... We were recently in Kamianets-Podilskyi<sup>32</sup>. Local people have not heard chamber music there for twenty years... But after the concert, young people came up to us and asked: "Where can I get audio recordings of concerts by your ensemble? We can't find them in our stores." The children heard symphonic music for the first time. One local talented boy did not play music for three years. And after our concert he decided to become a musician..."

Probably Drs. Kotorovych and Basalayeva are two like-minded people. But I wanted to hear her answer to my question as well. She would not repeat, word for word, Dr. Bohodar. When she performed the solo part of Mozart's piano Concerto N<sup>o</sup>21 in C major, it was astonishing. She did not scatter sounds, but watered us with a wave, with meridians of splashes... from which the meridians of sequins on her red dress, probably not seen by Kirovograd residents, lit up in time... A woman, who extracts such a golden rain of harmony from a piano, can not simply repeat someone's words, despite being a close and dear partner.

"What is our strength?" Dr. Basalayeva repeated the question, "We are experiencing what great composers put into music compositions. We read in these works modern

<sup>32</sup> a city in the Western Ukraine with about 99,000 inhabitants.

content. And we always get feedback from France, Tunisia and Germany... Mozart, Bach were living people, their passions were perhaps more ardent than it can be found among the present generation. In any case, not as small and minor. Therefore, the secret of our success is the amount of sincerity, depth, warmth, cordiality, a storm of feelings, a gentle breeze of mental balance we put in the chamber compositions of the classical composers..."

Probably, Dr. Kotorovych shares the same opinion. Indeed, he always performs in this manner. This is his plan, this is his energy tension. And I was already subdued by the famous pianist after her silent, but such, as it is now trendy to say, iconic statement: "Ukraine should be known in the world not only as the country of Chernobyl, but as, first of all, a country of high culture..."

Oh my God! I'm amazed at how these fascinating people think! What a harmony of their music and their minds. This is the unity that we, Ukrainians, must adore, share and follow...

Dr. Kotorovych continued: "We have faith and confidence that we are living among like-minded people. We are a community of like-minded people. Now I am in no hurry to attract talents to the ensemble of young people who are interested in doing what Yevheniya was talking about..."

When we talk about preserving our culture, I defenselessly liked Dr. Bohodar's maxim. I would like to say that this is a matter of culture itself. There are people!

"The historical-classical genre in all ages could not exist without support. Princes and kings always took good care of it... Without patrons, this genre will be incredibly poor. Such art does not suddenly break in, but it enters as a guest. Art is defenseless..."

When we talk about national values, it is music, like no other form of art, develops intelligence..."

I asked Drs. Bohodar and Yevheniya how they see our assistance in this as journalists, because we are talking about the intelligence of the nation, then every intellectual should put his own contribution to the common cause.

"Write more about music. This is a very true path... And do not write that first we raise the economy and then start raising culture..."

All I have to do is to paint portraits of these talented artists. To talk about the talented equals to telling nothing. To say something about spiritual ascetic artists is to say a little bit more. But if we use musical vocabulary here, then Drs. Bohodar and Yevheniya are the owners of a range of various merits. Dr. Kotorovych with his vivid living eyes, sincere look and sincere smile and Dr. Basalayeva is like a cute creature with gentle posture, with brightly defined facial features... Both souls are shining, which today is pacified by the purity of the world of sounds in which and with which they live, and with the good will of their high culture mission. I am not imagining encounters with deities. But if God, having forgiven us for what we have done wrong, sends grace into our lives, awakening in us a person with high morals, then this was the case.

**July 8, 2000. "Mirror of the week".**

**"IN THE HOMELAND OF MOZART".**

**July 8, 2000. "Government Courier", Issue №122.**

**Kyiv soloists in Austria. Embassy of Ukraine in the Republic of Austria.**

The news of the Days of Ukrainian Culture in Austria, the first in the history of bilateral relations, was received in Vienna with great interest. Although, it should be said frankly that the Viennese public is not accustomed to the influx of world-class stars.

However, during the first concert of Ukrainian artists in the elegant palace, the Palais Dietrichstein-Lobkowitz, one of the most prestigious concert halls of the Austrian capital, there was no trace left of the restrained attitude of the audience. The performances of the outstanding Maestro violinist Dr. Bohodar Kotorovych and People's Artist of Ukraine Yevhenia Basalayeva together with their still very young yet very talented students, the State Chamber Ensemble "Kyiv Soloists" were especially memorable.

Dr. Bohodar Kotorovych, one of the few artists who had the honor of playing the legendary Paganini's "Il Cannone Guarnerius del Gesù" violin, literally enchanted the audience with the unearthly deep power of his talent. His original author's interpretations of P. Tchaikovsky's "Florentine Souvenir", F. Schubert's minuets, works of famous Ukrainian composers B. Liatoshynsky and M. Skoryk in impeccable performance by Kyivans impressed with their inner perfection and completeness of form, distinguished by their uniqueness and rebellious innovation.

The performances of the winner of international competitions Yevheniya Basalayeva were no less bright. No one left indifferent to her virtuoso performance of piano compositions by C. Debussy and F. Chrysler, and brilliant technique, phenomenal plasticity and emotional saturation of the works were transformed into stormy and long-lasting applause.

This means that in the homeland of the great Mozart and Haydn, Strauss and Brahms, they recognized Ukraine as not only a prosperous, but also a musical country.

**July 22, 2000. "Government Courier". Issue №172.**

**"DR. BOHODAR KOTOROVYCH ON THE STAGE OF LIFE." Liudmyla Volga.**

Everyone who visits concert halls where serious music is played knows that the silence can be different. It can be deaf and lethargic or electrified and tense to the point of trembling so one is afraid to take a deep breath so as not to disturb it. Such silence reigned in the hall when a prominent modern violinist, People's Artist of Ukraine, winner of Shevchenko Prize, Professor of the National Philharmonic of Ukraine and artistic director of the ensemble "Kyiv Soloists" Dr. Bohodar Kotorovych performed. ... The magic thread that existed between the Maestro and the hall did not break with the

end of the concert. This connection continued for some time. And if we hurry to share the impression of a book that's been read, then the inner state generated by the music, we wanted to keep inside as long as possible.

Five years ago, we could talk about the double talent of Dr. Bohodar Kotorovych, a talented musician and a talented teacher, who taught not only professional musicians, but also the audience that attends events of classical music. Today, the world knows him as a talented conductor, and it was evidenced by the world media. For a while, this last incarnation even took a leading position, but for a creative personality it is quite natural to have periods of enthusiasm ...

Combining both positions of artistic director and managing director of his orchestra, Dr. Bohodar Kotorovych is always looking for means of subsistence for people who have entrusted their destinies to him. Creative people, simply not adapted to today's conditions of survival. And the fact that his orchestra members receive their salaries on time and still have the opportunity to tour is an exceptional merit of the leader, who by his social status can open high office doors. People of a different scale simply would not reach the officials in power. But only a vain man can be proud of that, not an artist whose time should be devoted to creative and productive work.

It is interesting to watch the Maestro in conversation. His perfectly calm ascetic face is hard to imagine to be excited. However, attentive eyes are easily ignited by sparks of laughter. How can this man change under the influence of music, how expressive and "talking" his hands become as a conductor, what range of feelings is transmitted by each nerve on his face. He simply transforms into a dramatic actor, who brings emotions, fantasies and emotions of the composer to listeners...

"My love and a calling card of the orchestra." This is how the Maestro defined the role and place in his life of People's Artist of Ukraine Yevheniya Basalayeva, his wife and a soloist of his team. "It is thanks to the talent of this young musician that the orchestra has its own face. It is not common for chamber orchestras to collaborate with a pianist-soloist. As a rule, such cooperation is reduced to 2-3 rehearsals, and the co-performance itself looks like 'made it from scratch'", underlined Maestro. "We have the opportunity to play the piano repertoire with the orchestra," continued Virtuoso, "and this has become our strength, our calling card."

"Our marriage was born in love, although it is now very "unfashionable", especially in the show business environment, where everyone seeks a career. And our feeling is supported by the common cause we do together. Zhenia is an inexhaustible generator of new ideas. She captures bold, extraordinary ideas, which I am interested in implementing. She tirelessly builds her professional potential, and today she can be called an elite-class pianist, which is confirmed by the recent reviews. All of them are just fabulous. In general, my family is the most precious thing I have in my life."

**On the stage of life.**

**Dr. Kotorovych:** “Surprisingly, I almost have no friends. In fact, there is a whole crowd around, but without real friends. More precisely, my real friends are my former classmates from the Solomiya Krushelnytska Lviv Secondary Specialized Music Boarding School, with whom I maintain relations and have reunions. These are, in particular, outstanding violinists Oleh Krysa, Yuriy Mazurkevych, who, unfortunately, went abroad, Harytyna Kolessa, a talented cellist and a dozen other good and close to me in spirit people.”

As if turning the last page of an interesting book... The Maestro left with his big black suitcase, he went with the intention of continuing his opposition to bureaucratic indifference, not only with the ability to reach the highest offices of power, but above all, the unfading power of his talent.

Looking after him, I ask myself: why in today's realities of survival of high art, he blessed his seven-year-old son Anton on this path, sending a young violinist to study at the music school? And suddenly the words of the Maestro came to mind: “I predict an explosion, a boom, a new life of serious music in 10-15 years. A new young generation of intellectuals will grow up who will feel an urgent need for spiritual improvement, who will strive for high art at their mental level. My son will then be at most 22 years old...”

Probably, from a hungry post-war childhood, his father, an engineer by education, who, however, had a wonderful voice and worked half-time in the Lviv Opera Choir, also prophesied a happy creative destiny for him. The Maestro's first approach to high art took place behind the scenes.

**October 27, 2000. “Government Courier”. Issue №198.****“WARSAW AUTUMN OF KYIV SOLOISTS”. Liudmyla Volga.**

The 43rd International Festival “Warsaw Autumn 2000” recently took place in Warsaw. According to experts, it was one of the top ten most popular and prestigious music festivals in the world. It featured the best music ensembles, premieres of works by famous composers. The most important feature of this music forum was that its fans could hear the latest, avant-garde music, even controversial in some ways.

This autumn, for the first time in the last eight years, the festival was attended by a representative delegation of well-known performers far beyond Ukraine, whose high art gave the hosts a reason to invite them. In particular, it is People's Artist of Ukraine, winner of the Shevchenko Prize, outstanding violinist and conductor Bohodar Kotorovych and led by him the already well-known ensemble “Kyiv Soloists”; and People's Artist of Ukraine, extremely talented pianist Yevheniya Basalayeva, winner of many international competitions, as well as Honored Artist of Ukraine, famous conductor Volodymyr Sirenko. The ensemble performed a work by the well-known contemporary Ukrainian composer Yevhen Stankovych, which he wrote at the official request of the hosts of the “Warsaw Autumn 2000”, named “Quid pro quo”, ie “against each other”, which means a

kind of encounter battle between the piano part with the orchestra, but in the end the philosophical concept of deep human relations wins...

**November 7-13, 2000. “Politics and Culture”. Issue №41 (76).****UKRAINIANS AT THE “WARSAW AUTUMN”.**

... The State Chamber Ensemble “Kyiv Soloists”, led by Dr. Bohodar Kotorovych, impressed the festival audience not only with the level of skill, but also with a refined interesting program. First of all, the concert program included the premiere of Yevhen Stankovych's “Quid pro quo”, specially written for “Warsaw Autumn”, for the not-quite-ordinary, but typical Kyiv soloists performance (piano and bowed string ensemble). The work is dedicated to the first soloist, Dr. Yevheniya Basalayeva. “The confession of an artist can take place in different ways: either in line with philosophical generalizations, or in the deepest intimacy. In this case, it's about the latter.” said the composer about his opus.

**August 4, 2009. “Kyiv News. Individual”.****“VIOLINIST AND MYSTERY” L. Kucherenko.**

As you know, with the death of a person, his existence does not end, the soul goes to the heavenly world, and here, in the world below, memory remains. It is the stronger, the larger the footprint on the ground left by a person.

If we talk about the famous Ukrainian violinist Dr. Bohodar Kotorovych, who recently passed away, the list of his titles alone is worth something!..

Numerous records of world and national classics of the violin repertoire, stored in the funds of the National Radio Company of Ukraine, have added a brilliant page to the annals of Ukrainian musical culture. Dr. Kotorovych's students, who became the laureates of international competitions, successfully work both in Ukraine and abroad. The ensemble “Kyiv Soloists” established by him has successfully toured in many countries of the world.

His wife and long-term stage colleague, People's Artist of Ukraine, laureate of international competitions, Professor of the Pyotr Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine, famous pianist Evheniya Basalayeva share her memories of Dr. Bohodar Kotorovych with “Kyiv News”.

- Yevheniya, for many years you were a soloist and creative director of the ensemble “Kyiv Soloists”, often performed with Dr. Bohodar Kotorovych and toured almost the whole world.

- Yes it's true. All of Europe, Australia, Canada, Arab countries... I remember in Berlin they presented a unique Bach collection (in 2000), in Paris we performed at the Pierre Cardin Hall ...

- *Have composers dedicated some of their creations to you?*

- Yes, among them are Zhanna Kolodub and Vladimir Guba, Australian Anatoly Miroshnik. As an example, Evheniy Stankovich wrote Chamber Symphony No. 9 for piano and chamber orchestra specially for me and the Kyiv Soloists on demand of the famous Warsaw Autumn festival. We performed it under the baton of Dr. Bohodar Kotorovych at the Warsaw Autumn festival.

- *Probably there were some particularly memorable moments?*

- There are a lot of them. I'll tell you about one of them. In 1999, the famous violin of Niccolò Paganini, made by the great master Guarneri "del Gesu", was brought to Kyiv from Genoa. The fact is that if the instrument is not playable, it dries up. Therefore, from time to time, the keepers of the violin allow outstanding musicians to play it. Of the Ukrainian ones, of course, they chose the laureate of the Paganini competition, Dr. Bohodar Kotorovych. On the eve of the concert, in which Bogodar and I together with "Kyiv Soloists" took part, everyone was waiting for a miracle. And, indeed, there were a lot of miracles. But previously we experienced a slight disappointment. During the rehearsal, it turned out that the sound of the violin was not as good at all as it was expected ... But as soon as the concert began, I was happy to realize that it sounded like a completely different violin. The sound was simply divine! And then I noticed that Dr. Bohodar from time to time turned his head back, as if something bothered him. After the concert he said: "The violin played as if by itself. All the time I heard the sound of the instrument tuning right next to me." But it just could not happen. No one behind the scenes would dare to interfere with Dr. Kotorovych's performance. That is, it was some kind of mysticism ...

The concerts turned out to be fatal for Dr. Kotorovych. Several of his fingers were numb. And no matter how much we treated his hand with different medical specialists, nothing helped. And Dr. Bohodar completely switched to conducting.

- *And what was Dr. Bohodar Kotorovych like in ordinary life?*

- He was always optimistic, but at the same time, he was always prone to loneliness and solitude. He did not like noisy holidays. He had an extraordinary personality both as a musician and as a person. I am happy that fate brought me together with a man who means everything to me.

- *And what kind of relationship did your son Anton have with his famous father?*

- Bohodar loved Anton very much. There was a special bond between them. I often forbade my son a lot, but my husband, on the contrary, allowed everything. And it turned out that their friendship gave a better result than my strictness. The wisdom of Bohodar built the framework for the fight against being negative.

- *Tell us about your joint work in Australia.*

- The creative upsurge in the early 1990s coincided with a breakdown in our society. Then the musicians began to go abroad. Many resided there permanently. Concert organizations were closed, classical music was not held in high esteem. I remember the Night Serenades concerts, which the audience loved. For this cycle of concert programs

Bogodar spent almost 10 years in the Mariinsky Park in Kyiv. The last serenade concert took place in 1989, where I was invited to perform. The very next day we played "Night" by A. Vivaldi, accompanied by the orchestra. I remember it was raining in the evening and I played beautiful music on the harpsichord with the famous Maestro.

Our first joint concert took place on television in 1985, where we played live music from Skoryk's suite for the film "Shadows of Forgotten Ancestors" ("Ivan and Marichka").

In 1991 we got married. Perestroika started hard times. I saw how difficult it was for Bohodar, although he always had a strong personality. I then pushed him to the idea of creating the national status of the ensemble "Kyiv Soloists".

In 1993 our son Anton was born. We had to support ourselves financially. At the initiative of the outstanding violinist of our time, Yehudi Menuhin, and at the invitation of the Australian violinist, Dr. Charmian Gadd, we were offered to teach at the Sydney Conservatory, where Dr. Bohodar headed the violin department. I taught at the conservatory as well. We worked there for a year and a half. The documents, submitted for the creation of the national ensemble "Kiev Soloists", were going through the red tape at that time.

In 1995, the Decree was signed by the Cabinet of Ministers of Ukraine on the creation of the State Chamber Ensemble "Kyiv Soloists". Dr. Bohodar Kotorovych was appointed as the artistic director and managing director of the ensemble. As a soloist of the ensemble, by the Decree of the Cabinet of Ministers, I was assigned to a role of creative director.

The debut concert of the ensemble took place in 1996 at the grand opening (after 10 years of renovation) at the National Philharmonic of Ukraine.

- *Yevheniya, you probably find it difficult to come to terms with the fact that Dr. Bohodar Kotorovych is no longer around?*

- Of course... But my son and I feel his presence with us. Now we need to do the important things and continue with what he started, to support the international violin competition he founded in Kharkov, to organize a festival named after him... We remember him and he will stay with us forever.

#### **Yevheniya Basalayeva:**

"I must say that after a forced dramatic point on the path of violin performance, Dr. Bohodar Kotorovych's powerful talent, like the flame of his genius as a conductor, illuminated even more the immense height of the sacred Olympus of the prominent figure of Maestro, in which the Earth and Heaven united. Since 2001, Dr. Kotorovych never performed as a violinist, but his artistic path reflects him on various facets of creative achievements and realizations as a conductor and artistic director of the ensemble "Kyiv Soloists", as evidenced by powerful concert performances around the world. Namely:

July 2001, Austria. Grand Prix and first prizes in the nominations "Chamber Orchestras" and "All Orchestras" at the XXX Vienna International Competition Festival.

September 2001, Germany. The world premiere of F. Bach's Cantata "Grateful Hymn to Friendship" with the choir of the Berlin Choir in the Opera House.

2001 and 2003, Japan. Tour in Japanese cities, including Tokyo and Kyoto, recording a CD of one of the concerts.

April 2004, Kyiv, Ukraine. Benjamin Britten International Music Festival 2004, world premiere of the stage version of B. Britten's "Military Requiem".

June 2004, Krakow, Poland. International Music Festival of Contemporary Music.

August 2005, Japan. World Exhibition "Expo-2005", a concert in the Central Exhibition Hall "Expo-Plaza".

September 2005, Paris, France. Performances at the Madeleine Church, the Senate and the UNESCO Conference Hall.

December 2005, Singapore. Concert in the Esplanade Hall.

October 2006, Vienna, Austria. Concert at RadioKulturhaus.

November 2007, Estonia. Concert tour around the cities of the republic.

March 2008, Poland. Tours within the framework of the XII Ludwig van Beethoven International Festival, etc.

### **March 23, 2010. "News".**

**Anton Kotorovych. Father said to a truant: "Well done, everything is fine."**

**Svetlana Torshina.**

On March 23, an evening in memory of the outstanding violinist, People's Artist of Ukraine Bohodar Kotorovych, was held at the National Philharmonic of Ukraine. The Festival of virtuosos "Maestro-fest. Bohodar Kotorovych" was opened. His friends, colleagues and students took part in the concert. How great the Maestro was in the family and how he was capable of combining concert and teaching activities, the son of Dr. Bohodar Kotorovych Anton told correspondent Svetlana Torshina from "News".

**Anton:** "My father taught me the violin so unobtrusively that I quickly fell in love with the instrument. And I began to learn how to play it from my dad. I really liked the process. When I was little, he, after looking at my hand, liked to say: "This is the hand of a violinist."

He was never a strict father. As a child, he spoiled me. He never shouted, was never rude. Nevertheless, he raised me effectively. He did not put pressure on me or on my older sister. And he strove to reveal all the best features in us.

When my father worked with the children, they never got tired. That's why they obeyed him. The time of the kids during lessons flew by unnoticed. And after school, when children got home, they were so inspired that they wanted to study even more. He loved the students of the conservatory, yet he demanded discipline. My father did not like students who came late for lessons and rehearsals, not to mention truancy. But he never scolded his students. It seems to me that he was not even capable of a

tough conversation. If it happened that a student came to the lesson unprepared, my father said: "Well done, everything is fine. True, you need to work hard on some pieces in this work." Seeing such an understanding of the teacher, the students could no longer afford to be lazy. And they were prepared diligently for next lessons... Father also was an excellent leader. He always took care of the ensemble: to have a convenient concert schedule, good hotel rooms and good food during tours...

- *Have you ever performed on the same stage with Dr. Bohodar Kotorovych?*

**Anton:** Yes, less than a year ago I performed alongside him. Despite the enormous responsibility, I was not worried at all. Then it became clear that such calmness was a common thing for other musicians. They never had stage fright when performing alongside my father. Everyone said that when Dr. Bohodar Kotorovych was conducting or playing, the musicians on stage felt cozy and calm.

Anton Kotorovych graduated from the Lysenko Specialized Children's Music School, violin class. He has already become the Laureate of the International contests "Art of the XXI century" (Kyiv-Vorzel) and "Silver Bell" (Uzhgorod).

## Epilogue

# «GOLDEN HERITAGE OF DR. BOHODAR KOTOROVICH»

Nataliya Semenenko, musicologist

September 29, 2021

You have just turned the last page of the unique book, thanks to which you have the opportunity to join the amazing mental and sensual world of Dr. Bohodar Kotorovych, an outstanding artist whose name is engraved in golden letters in the cultural map of modern Ukraine. It is no coincidence that this book appeared today: its rich verbal content and sufficient amount of visual aids is dedicated to the 80th anniversary of the legendary Maestro's birth date. In fact, this anniversary literally exploded in the cultural space of the capital of Ukraine with fireworks of numerous artistic celebrations and events presented in the large-scale project "MAESTRO-FEST. Bohodar Kotorovych", organized by the Kyiv-Classic Cultural and Artistic Charitable Foundation headed by its founder and CEO, outstanding pianist, People's Artist of Ukraine Yevheniya Basalayeva.

Dr. Bohodar Kotorovych's long-term polyvector activity was brightly expressed in the focus of the current anniversary. At such a special time, man's connection with the universe is simply boundless. Along with the energy to implement certain ideas, plans and strategies, we receive a mission for the future, together with the tips on the best solutions for future plans. At this point in life, the gift of foresight is often revealed, unprecedented opportunities appear for the fulfillment of desires, revelations and blessings. For now, we can be sure that the magic of anniversary exists even after the artist left for other worlds. From the height of the 80th anniversary of the iconic figure in Ukrainian culture, we can fully comprehend the broad retrospective of the virtuoso's tireless multidimensional culturological activities from a new perspective and under new socio-historical circumstances as well as to understand the soundness of his warnings and predictions about the prospects for the development of academic music in Ukraine. The anniversary of each artist is a tangible information and energy boundary, the purpose of which is to realize and generalize the achievements of extraordinary creative personality and at the same time organically transfer to the cultural matrix of future generations, thus ensuring a continuous chain of their succession and, if possible, outlining new trajectories of development in the future. There is also an inner need to remember the prominent figure of Dr. Bohodar Kotorovych, who with his powerful talent, persistent dedication, in every step in the space of high art proved

his ability to actually influence the cultural environment not only in his homeland but also far beyond. To speak about a genius, there is always a temptation to understand the secrets of his success, to expose the code of extraordinary personality, to search for miraculous tools to achieve his triumphs, to recognize the mysterious signs that always accompany a creative person in life. It seems that the original code of the artist's creative program was already laid in his name. It carried a gene of the Creator, after all, parents of Bohodar Kotorovych really perceived his birth as a Gift of God. The next powerful code-hint for the formation of a creative personality and the realization of the talent of the future virtuoso was not accidental, in my opinion, the choice of musical instrument, which was a violin. A violin is largely a mystical instrument. People have always felt the mysterious power of the violin's voice: "A violin is a dangerous instrument. You can not play it badly or simply well as you play the piano. The mediocre level of playing the violin is awful, and the good level is perceived as barely tolerable. The violin must be played famously, only then its music can be enjoyable." ("One-story America" I. Ilf, E. Petrov). From ancient times the violin has been endowed with magic, even sorcery power. In the most ancient layers of past epochs some frescoes were found with images of angels holding various bowed instruments. The same images adorn the pages of many handwritten Bibles. And in one ancient manuscript Jesus Christ was even called a "favorite violinist." Let us finally recall the image of a musician playing the violin on the wall of the Saint Sophia Cathedral in Kyiv. In numerous epic tales and fairy tales of different ethnic groups, a violin is used either as a magical weapon that destroys insidious enemies, or as an instrument that dispels evil spells and enlightens a human soul. Probably, Bohodar Kotorovych felt this mysterious power of a violin more than anyone else during his life. It is associated with many triumphant, but at the same time mystical moments of his career. The Maestro felt the mystical power of Paganini's violin, on which he had the honor to play. It was his historic performance in Kyiv with the famous Genoese violin that eventually led to radical changes in the creative biography of the Ukrainian virtuoso...

The current anniversary of Maestro Kotorovych acquired historical significance, as it became a milestone state-building cultural event that mobilized and consolidated different generations of violinists, brought up by the maestro and now spread around the world. Dr. Bohodar Kotorovych laid the foundations of an author's virtual map during his lifetime: numerous countries and cities are scattered on it in an impressive cluster, where today the maestro's students create and teach others, who became the bearers and heirs of the Kotorovych original school of violin performance.

The scale of this year's celebration of Dr. Kotorovych's anniversary is commensurate with the grandeur of his figure. Today, his instructions sound especially relevant: **"Not always we are capable of looking into our own soul, which is often covered with the ashes of the greyness of routine life, whereas it needs purification and renewal, which Music and Poetry give us..."** In fact, thanks to the anniversary date of the legendary Maestro, we were given a moment to slow down time and touch

the spiritual values that the genius musician Dr. Bohodar Kotorovych professed and brought to his life and the world around him.

In an incomprehensible way, in the field of Ukrainian poetry, which was so finely felt and respected by Dr. Bohodar Kotorovych, at the end of the first decade of the third millennium, poems were born that resonate so sharply with the vibrations of the Maestro's Soul:

Although he has all keys,  
That determine the common destiny,  
Every time she lies on his shoulder  
Sobbing like a black widow  
Something incomprehensible and innermost...  
As the eternal third one exists among them,  
And the razor-sharp bow start falling,  
Through her, through him and through integrity.  
(Leonid Talalai, "Violinist and Violin")  
Winner of the Shevchenko National Prize

## ЗМІСТ

### TABLE OF CONTENTS

#### БОГОДАР КОТОРОВИЧ. Фрагменти незавершеної повісті

Вступ.....	5
Шляхи і кроки .....	8
Гортаючи сторінки.....	34
Гортаючи сторінки. 1960-ті роки .....	40
Гортаючи сторінки. 1970-ті роки.....	52
Гортаючи сторінки. 1980-ті роки .....	68
Гортаючи сторінки. 1990-ті – поч. 2000-х років.....	92
Післямова.....	127
Фотогалерея / Photo gallery.....	130

#### Bohodar KOTOROVYCH. Flashbacks Of The Neverending Story

Entry .....	163
Paths and Steps .....	166
Flippin pages .....	192
Flippin page. 1960s.....	198
Flippin page. 1970s .....	210
Flippin page. 1980s .....	226
Flippin page. 1990s, early 2000s.....	250
Epilogue.....	284

Богодар КОТОРОВИЧ

ФРАГМЕНТИ  
НЕЗАВЕРШЕНОЇ ПОВІСТІ

Bohodar KOTOROVYCH

FLASHBACKS  
OF THE NEVERENDING  
STORY

Створення презентаційного Буклета-книги «Богодар Которович. Фрагменти незавершеної повісті» присвячено знаковій події року – відзначенню на державному рівні 80-річчя від дня народження видатного українського скрипаля, педагога, диригента Богодара Которовича (1941–2009). З його іменем пов'язана ціла епоха становлення національного музичного мистецтва, фундація сучасної української скрипкової школи, формування новітньої історії незалежної української держави на шляху розвитку культурної дипломатії, зміцнення та розширення міжнародних мистецьких зв'язків.

Презентаційний Буклет-книга «Богодар Которович. Фрагменти незавершеної повісті» – перша спроба упорядкування та систематизації значної частини документальних матеріалів, пов'язаних із іменем легендарного Маестро, що зберігаються в «Родинному архіві Богодара Которовича, його дружини і творчої соратниці Євгенії Басалаєвої та сина подружжя – Антона Которовича». Згадані матеріали відтворюють творчий портрет легендарного музиканта як за висловами сучасників, так і за особистими думками самого Маестро. Це унікальне есе – подорож сторінками оригінальних друкованих ЗМІ із середини ХХ століття. Це фрагменти неосяжної мистецької поеми про Богодара Которовича.

Ініціатори та укладачі: автор проекту – народна артистка України, докторка філософії, в. о. професора Євгенія Басалаєва; лауреат міжнародних конкурсів, скрипаль, гітарист, педагог Антон Которович.

The publishing «Bohodar Kotorovych. Flashbacks of the neverending story» book is dedicated to the significant event of this year, the celebration at the state level of the 80th anniversary of the birth of the outstanding Ukrainian violinist, teacher and conductor Dr. Bohodar Kotorovych (1941–2009).

The whole epoch of formation of national musical art, foundation of modern Ukrainian violin school, formation of the modern history of the independent Ukrainian State on a way of development of cultural diplomacy, strengthening and expansion of international relations with art, is connected with his name.

«Bohodar Kotorovych. Flashbacks of the neverending story» is the first attempt to organize and systematize a significant number of the documentary materials related to the biography of the legendary Maestro, which are kept in the «Family Archives of Bohodar Kotorovych, his wife and creative colleague Yevheniya Basalayeveva and their son, Anton Kotorovych». The materials reproduce a creative portrait of the legendary musician both in the words of contemporaries and

according to the personal opinions of the Maestro himself. This unique essay is a chronological journey through the pages of the original newspapers printed from the middle of the twentieth century. These are the pieces of an immense artistic poem about Dr. Bohodar Kotorovych.

Initiators and compilers: author of the project – People's Artist of Ukraine, Doctor of Philosophy, acting Professor Yevheniya Basalayeveva; winner of international competitions, violinist, guitarist and teacher Anton Kotorovych.



Наклад прим.

Формат 210x287.

Замовлення № 14 від 15.07.2021.

Видавець та виготовлювач: ТОВ «Видавничий дім «АДЕФ-Україна»

01030, м. Київ, вул. Б. Хмельницького, 32, оф. 40а

тел.: +38 044 284-08-60, 050 311-95-12

e-mail: adef@adef.com.ua

www.adef.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4605 від 28.08.2013